İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

Şişli İlçesinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreçte Gelişimi (1800-1950)

Yüksek Lisans Tezi

Gamze Barut

Eylül 2024

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

Şişli İlçesinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreçte Gelişimi (1800-1950)

Yüksek Lisans Tezi

Gamze Barut

Danışman

Prof. Dr. Mustafa Özer

Eylül 2024

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Gamze Barut tarafından hazırlanan "Şişli İlçesinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreçte Gelişimi (1800-1950)" başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ **İMZA**

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Mustafa Özer

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Kadir Pektaş

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Fatma Nalan Türkmen

Marmara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 20/ Eylül/ 2024

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin İSNAD 2. edisyon yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun dipnot kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza
Prof. Dr. Mustafa Özer

Etik İlkelere Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza
Gamze Barut

ÖZET

Şişli İlçesinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreçte Gelişimi (1800-1950)

Barut, Gamze

Yüksek Lisans Tezi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mustafa Özer

Eylül 2024

Şişli İlçesinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreçte Gelişimi (1800-1950) isimli bu araştırma, mimari ve şehir tarihi açısından incelenmiş, çeşitli haritalardan yola çıkılarak günümüzdeki haliyle karşılaştırılmış bir örneklemedir. Araştırma kapsamında 1800'lü yıllarda Osmanlı İstanbul'undaki Şişli semtinin oluşumu ve Cumhuriyet Dönemi'nden 1950'lere kadar süren gelişimi incelenmiştir. 19. yüzyılda Avrupa'da yaşanan Sanayi Devrimi'nin etkisiyle Osmanlı İmparatorluğu'nda da değişim süreci başlamıştır. Avrupa kentlerindeki dönüşümler, Osmanlı'nın başkenti olan İstanbul'un Batılılaşma etkisi altında değişmesine neden olmuştur. Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı'nın askeri ve siyasi yapıya etkisiyle, modernleşme arayışındaki Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'nın gerisinde kaldığını düşünerek kapsamlı reform hareketlerine girişmiştir. Bu reformlar sonucunda Tanzimat ve Islahat Fermanları ile gayrimüslimlere önemli haklar ve özgürlükler tanınmıştır. Bu haklar, İstanbul'daki Müslüman ve gayrimüslim kesimlerin bazı sebeplerle Galata ve Pera gibi bölgelerden ayrılıp, hızla gelişen Şişli gibi mahallelere yerleşmesine yol açmış ve Şişli'nin kozmopolit yapısının oluşmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Şişli ilçesinin oluşumu, tarihsel süreçte bir dizi önemli olayla şekillenmiştir. Kırım Savaşı'nın ardından Beyoğlu'na gelen batılı nüfus göçü, Karaköy'de Galata Köprüsü'nün inşası, Dolmabahçe Sarayı'nın elektrik ihtiyacını karşılamak için yapılan gazhanenin inşası ve Beyoğlu yangını bu sürecin belirleyici unsurları olmuştur. Bu olayların ardından, tramvay hattının Beyoğlu'ndan Halaskargazi'ye kadar uzatılmasıyla yollar açılmış, bu yollarda konutlar inşa edilmiştir. Özellikle Beyoğlu yangınlarından kaçan Levantenler, bugün Cumhuriyet ve Halaskargazi Caddesi olarak bilinen caddeler üzerinde yer alan bu yeni yapılara yerleşmiştir. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde at ahırları olarak kullanılan, Aya Dimitri adıyla haritalarda yer alan Kurtuluş bölgesi, o dönemde gayrimüslimlerin çoğunlukta yaşadığı bir yer olmuştur. Bu durum, Levantenlerin bölgeye yerleşmesine imkân sağlamıştır. Zamanla, Galata ve Pera'da başlayan modernleşmenin Pangaltı'ya kadar uzanmasıyla birlikte, Şişli ilçesi kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Osmanlı, Şişli, Modernleşme, Batılılaşma Dönemi

ABSTRACT

Establishment of Şişli District and Its Historical Development (1800-1950)

Barut, Gamze

Master's Thesis, Department of Art History

Advisor: Prof. Dr. Mustafa Ozer

September 2024

This research, titled "Establishment of Şişli District and Its Historical Development (1800-1950)," examines the architectural and urban history of the district and compares it with its current state based on various maps. The study focuses on the formation of the Şişli district in Ottoman Istanbul during the 1800s and its development from the Republican Period until the 1950s. The Industrial Revolution in 19th-century Europe triggered a process of change in the Ottoman Empire. Transformations in European cities led to changes in Istanbul, the capital of the Ottoman Empire, under the influence of Westernization. With the impact of the Tanzimat and Islahat Edicts on the military and political structure, the Ottoman Empire, in its quest for modernization, believed it was lagging behind Europe and thus embarked on comprehensive reform movements. As a result of these reforms, significant rights and freedoms were granted to non-Muslims through the Tanzimat and Islahat Edicts.These rights prompted segments of both the Muslim and non-Muslim populations in Istanbul to leave areas such as Galata and Pera for rapidly developing neighborhoods like Şişli, significantly contributing to its cosmopolitan character. The formation of the Şişli district was shaped by a series of important events throughout its history. Notable factors included the migration of Western populations to Beyoğlu after the Crimean War, the construction of the Galata Bridge in Karaköy, the establishment of a gas plant to meet the electricity needs of the Dolmabahçe Palace, and the Beyoğlu fire. Following these events, the extension of the tram line from Beyoğlu to Halaskargazi opened new pathways, leading to the construction of residential buildings along these routes. In particular, Levantines fleeing the Beyoğlu fires settled in these new structures along what are now known as Cumhuriyet and Halaskargazi Avenues. The Kurtuluş area, which was used as stables during the reign of Suleiman the Magnificent and marked on maps as Hagia Dimitri, was predominantly inhabited by non-Muslims at that time. This situation facilitated the settlement of Levantines in the region. Over time, as modernization spread from Galata and Pera to Pangaltı, the Şişli district was established.

Keywords: Istanbul, Ottoman Empire, Şişli, Modernization, Westernization

ÖNSÖZ

Tez çalışmama başlamam ile bana olan destek ve inancı için öncelikli olarak tez danışmanım Mustafa Özer'e,

Lisansüstü eğitimime başlamamda katkı sağlayan Belgin Demirsar Arlı'ya,

Araştırmalarımda yardımcı olan Seda Özen Bilgili'ye,

Tüm çalışmam boyunca yanımda olan aileme ve sevgili eşim Efe'ye teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
ÖNSÖZ ..... **vi**
TABLO LİSTESİ ..... **ix**
HARİTA LİSTESİ ..... **x**
FOTOĞRAF LİSTESİ ..... **xvii**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Konunun Amacı, Önemi, Sınırları 4
1.2. İlgili Kaynak ve Yayınlar 4
1.3. Metod ve Düzen 6
2. OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN MODERNLEŞME VE KENTLEŞME SÜRECİ **6**
2.1 Osmanlı İmparatorluğunda Modernleşme 11
2.2 Osmanlı İmparatorluğunda Kentleşme 15
2.3 İstanbul'un Modernleşme ve Kentleşme Süreci 19
3. İSTANBUL ŞİŞLİ İLÇESİNİN KURULUŞ VE GELİŞİM SÜRECİ **28**
3.1 Şişli'nin Kuruluş Süreci 28
3.2 Şişli'nin Tarihi ve Fiziki Gelişimi 32
3.3 Şişli'nin Cumhuriyet Dönemi ve Günümüzdeki Durumu 75
4. ŞİŞLİ'NİN GELİŞİM VE DEĞİŞİM AŞAMALARINA ETKİ EDEN UNSURLAR **91**
4.1 Mahalle ve Sokakları 92
4.2 Ulaşım Aksları 117
4.4 Üretim ve Ticaret Bölgeleri 123
4.5 Şişli'deki Sit Alanları, Koruma Alanları ve Tescilli Yapılar 124
4.5.1 Sit Alanları 125
4.5.2 Tescilli Yapılar 131
4.5.2.1. Kamu Yapıları 133
4.5.2.2. Sivil Mimarlık Yapıları 161
A. Sıra Evler 163
B. Apartmanlar 174
C. Konaklar 189
4.5.2.3. Dini Merkezler ve Yapılar 200
4.5.2.4. Ticaret Merkezleri ve Yapıları 216
4.5.2.5. Parklar ve Meydanlar 217
4.5.2.6. Eğitim Yapıları 221
4.5.2.7. Sağlık Yapıları 235
4.5.2.8. Mezarlıklar ve Hazireler 250
4.5.2.9. Su Yapıları 258
4.5.2.10. Endüstri Yapıları 267
4.5.2.11. Kentsel Öğeler 274

5. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME 284
5.1 Fiziki Doku 286
5.2 Mahalleler ve Konutlar 287
5.3 Ticaret Merkezi ve Yapılar 288
5.4 Parklar ve Meydanlar 288
5.5 Ulaşım Aksları ve Yollar 289
5.6 Eğitim Yapıları 289
6. SONUÇ 291
KAYNAKLAR 296
EKLER 305
ÖZGEÇMİŞ 330

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Tescilli Yapı Türleri 131
Tablo 2. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 1 305
Tablo 3. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 2 306
Tablo 4. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 3 307
Tablo 5. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 4 308
Tablo 6. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 5 309
Tablo 7. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 6 310
Tablo 8. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 7 311
Tablo 9. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 8 312
Tablo 10. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 9 313
Tablo 11. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 10 314

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. Çalışma alanının konumu 1
Harita 2. İstanbul, Şişli İlçesi Sınırı ve Mahalleleri 2
Harita 3. İstanbul, Şişli İlçesi, Sit Alanları 3
Harita 4. İstanbul ve Galata Surları (1572) 18
Harita 5. İstanbul Haritası, Johann Baptist Homann, 1730 23
Harita 6. Nicolas Bellin -Petit Atlas Maritime (1763-1764) 24
Harita 7. Kauffer - İstanbul'un Bilimsel Ölçekli İlk Haritası 1786 25
Harita 8. C. Stolpe - İstanbul'un Demografik Haritası 1866 25
Harita 9. 1836-1837 Moltke Planı 1/25.000 26
Harita 10. Pierre Gilles (1490-1555) & Anselmo Banduri (1675-1743) 29
Harita 11. Grelot'un 1680 tarihli İstanbul Görünümü'nün kopyası Nicolas de Fer, 1705 30
Harita 12. 1786 Kauffer Haritasından Detay 32
Harita 13. 1720 yılında yayınlanan Josef Friedrich Leopold (1668-1726) Haritası 34
Harita 14. 1720 yılında yayınlanan Josef Friedrich Leopold (1668-1726) Haritası 34
Harita 15. 1730 tarihli Johann Baptist Homann Haritas 35
Harita 16. Nicholas Bellin, Petit Atlas Maritime, 1764 36
Harita 17. İlk Bilimsel Harita, Kauffer Haritası, 1786 37
Harita 18. Kauffer Haritası, Sur Dışı Yerleşim Detayı 38
Harita 19. Kauffer Haritası, Galata - Pera Bölgesi Detayı 39
Harita 20. 1811 yılına ait Antoine Laurent Castellan harita detayı 40
Harita 21. Kauffer Hartasının Davies Versiyonu (1840) 41
Harita 22. Helmut von Moltke, 1852 tarihli haritası 42
Harita 23. Helmut von Moltke, 1852 tarihli harita detayı 43
Harita 24. Moltke Haritasında Askeri Yapılar ve İnşa Tarihleri 44
Harita 25. Stolpe Haritası 1866 45
Harita 26. Stolpe Haritasında Mahalleler 46
Harita 27. Moltke Haritasında Dolmabahçe ve Şişli'ye uzanan yollar 47
Harita 28. 1860 Pangaltı Planı 49
Harita 29. D'Ostoya Haritası 52
Harita 30. Pervititch Taksim 12 No'lu Sigorta Haritasında yer alan Pangaltı Ermeni Mezarlığı 53
Harita 31. Scheda Haritası (1860-1870) 54
Harita 32. Pangaltı Mahallesi (1860-1870 Scheda Haritasından Detay) 55
Harita 33. Huber Haritası, İstanbul, Şişli - Feriköy (1887-1891) 57

Harita 34. Huber Haritası, İstanbul, Şişli - Feriköy (1887-1891) 58
Harita 35. 1918 Necip Bey Haritası ve İstanbul - Şişli İlçesi Civarındaki Önemli Yapılar 65
Harita 36. Pervititch Haritalarında Konaklar 66
Harita 37. 1937 Henri Prost İstanbul Haritası 69
Harita 38. 2 No'lu Park (Prost Planı) 71
Harita 39. 1927 İstanbul İlçe Sınırları 74
Harita 40. 1913'te İstanbul'da belediye şube sınırları 76
Harita 41. 1950 yılında İstanbul ilçe sınırları 77
Harita 42. İstanbul, Şişli Belediye Şubesi, Şişli Kazası (1960) 78
Harita 43. İstanbul Hava Fotoğrafı (1946) ve Günümüz Şişli Sınırları 79
Harita 44. 1882 C. Stolpe, İstanbul Haritası ve 1954 İstanbul Hava Fotoğrafı Analizi 81
Harita 45. 1925 Pervititch Haritası ve Matbaacı Osmanbey'e ait konaklar 82
Harita 46. 1946 Hava Fotoğrafı, İstanbul, Şişli, Mahalle Sınırları 83
Harita 47. 1954 Hava Fotoğrafı, İstanbul, Şişli 84
Harita 48. İstanbul İli, Şişli ve Beşiktaş İlçeleri ile Kağıthane İlçesi sınırları krokisi.. 85
Harita 49. 1980 yılında İstanbul ilçe sınırları 86
Harita 50. 1990 yılında İstanbul İlçe Sınırları 86
Harita 51. İstanbul Şişli İlçesi, Kağıthane İlçesi, Ayazağa, Maslak ve Huzur Mahalleleri ayrılmadan önce 87
Harita 52. İstanbul Şişli İlçesi, Ayazağa, Maslak ve Huzur Mahalleleri ayrılmadan önce 88
Harita 53. İstanbul, Şişli İlçesi Mahalleleri 89
Harita 54. İstanbul, Şişli İlçesi, Mahalleler 91
Harita 55. İstanbul, Şişli, 19 Mayıs Mahallesi 92
Harita 56. İstanbul, Şişli, Bozkurt Mahallesi 93
Harita 57. İstanbul, Şişli, Cumhuriyet Mahallesi 94
Harita 58. İstanbul, Şişli, Duatepe Mahallesi 95
Harita 59. İstanbul, Şişli, Esentepe Mahallesi 96
Harita 60. İstanbul, Şişli, Ergenekon Mahallesi 97
Harita 61. İstanbul, Şişli, Eskişehir Mahallesi 98
Harita 62. İstanbul, Şişli, Feriköy Mahallesi 99
Harita 63. İstanbul, Şişli, Fulya Mahallesi 100
Harita 64. İstanbul, Şişli, Gülbahar Mahallesi 101
Harita 65. İstanbul, Şişli, Halaskargazi Mahallesi 102
Harita 66. İstanbul, Şişli, Halide Edip Adıvar Mahallesi 103

Harita 67. İstanbul, Şişli, Halil Rıfat Paşa Mahallesi 104
Harita 68. İstanbul, Şişli, Harbiye Mahallesi 105
Harita 69. İstanbul, Şişli, İnönü Mahallesi 106
Harita 70. İstanbul, Şişli, İzzetpaşa Mahallesi 107
Harita 71. İstanbul, Şişli, Kaptanpaşa Mahallesi 108
Harita 72. İstanbul, Şişli, Kuştepe Mahallesi 109
Harita 73. İstanbul, Şişli, Mahmut Şevket Paşa Mahallesi 110
Harita 74. İstanbul, Şişli, Mecidiyeköy Mahallesi 111
Harita 75. İstanbul, Şişli, Merkez Mahallesi 112
Harita 76. İstanbul, Şişli, Meşrutiyet Mahallesi 113
Harita 77. İstanbul, Şişli, Teşvikiye Mahallesi 114
Harita 78. İstanbul, Şişli, Paşa Mahallesi 115
Harita 79. 1882 tarihli, C. Stolpe tarafından hazırlanan İstanbul Haritasına göre, Şişli Mahalle Analizi 117
Harita 80. Şişli Ana Arterler ve Yapılaşmalar 118
Harita 81. Şişli Ana Arterler ve Bağlantılı Yollar 120
Harita 82. Şişli İmaj Paftası / Önemli Yerler 121
Harita 83. İstanbul, Feriköy – 1895 Huber Haritasından detay, Bomonti Bira Fabrikası 122
Harita 84. İstanbul, Şişli İlçesi, Sit Alanları 126
Harita 85. İstanbul, Şişli İlçesi, Sit Alanları ve Türleri 128
Harita 86. İstanbul, Şişli İlçesi Sınırları içinde bulunan tescilli parseller 131
Harita 87. Şişli, Pervititch Haritası, 7 No'lu Paftada Harbiye Mektebi (1924-1925) 132
Harita 88. 1918 Necip Bey Haritası'nda Mecidiye Kışlası 134
Harita 89. 1918 Necip Bey Haritası'nda Maçka Silahhanesi 136
Harita 90. 1918 Necip Bey Haritası'nda Harbiye Karakolu 137
Harita 91. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Harbiye Karakolu (1925) 137
Harita 92. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 533 ada, Vatikan Büyükelçiliği (1924-1925) 139
Harita 93. 1918 Necip Bey Haritası'nda Tramvay Deposu 141
Harita 94. 1918 Necip Bey Haritası'nda İtalyan Büyükelçiliği 143
Harita 95. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada 272 ada, Karakol Yapısı (1924-1925) 145
Harita 96. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 184 ada, Milli Reasürans Arazisi (1924-1925) 146
Harita 97. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada Bulgar Elçiliği (1924-1925). 149

Harita 98. 1918 Necip Bey Haritası'nda Ermeni Mezarlığı 151
Harita 99. 1918 Necip Bey Haritası'nda Yeşil Alan 153
Harita 100. 1918 Necip Bey Haritası'nda Yeşil Alan 155
Harita 101. 1918 Necip Bey Haritası'nda Yeşil Alan 158
Harita 102. 1918 Necip Bey Haritası – Surp Agop Sıra Evleri 162
Harita 103. Şişli, Pervititch Haritası, 12 No'lu Paftada 552 ada, Surp Agop Hastanesi, Sıra Evleri, Apartmanı (1924-1925) 162
Harita 104. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 540 ada, İkiz Evler (1924-1925) 165
Harita 105. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 540 ada, Sıra Evler (1924-1925) 167
Harita 106. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 531 ada, Frenk Kilisesi Sıra Evleri (1925) 169
Harita 107. 1918 Necip Bey Haritası – İsimsiz Sıra Ev Grubu 171
Harita 108. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 211 ada, Şıra Ev Grubu (1925) 171
Harita 109. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 226 ada, Şişli Palas Apartmanı (1924-1925) 174
Harita 110. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 226 ada, Maksud Şahbaz Evi (1924-1925) 175
Harita 111. 1918 Necip Bey Haritası – İnayet Apartmanı Arazisi ve Karşısındaki köşkler 176
Harita 112. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada, 197 ada, İnayet Apartmanı Arazisi ve karşısında Abdülhamid Köşkleri (1924-1925) 176
Harita 113. 1918 Necip Bey Haritası – Münire Sultan Konağı 178
Harita 114. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Münire Sultan Konağı (1924-1925) 178
Harita 115. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Şerif Paşa Konağı (Şişli Terakki Lisesi) (1924-1925) 181
Harita 116. Belveder Apartmanı – Güncel Hava Fotoğrafı 181
Harita 117. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Şerif Paşa Konağı (Şişli Terakki Lisesi) (1924-1925) 182
Harita 118. İspilandit Apartmanı – Güncel Hava Fotoğrafı 182
Harita 119. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Şerif Paşa Konağı (Şişli Terakki Lisesi) (1924-1925) 183
Harita 120. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 209 ada, Topalyan Apartmanı (1924-1925) 185
Harita 121. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 550 ada, Arif Paşa Apartmanı (1924-1925) 186
Harita 122. Şişli, Pervititch Haritası, 1 No'lu Paftada 234 ada yanı, Mongeri Evi Arazisi (1924-1925) 190

Harita 123. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 208 ada (1924-1925) 191
Harita 124. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada 226 ada 192
Harita 125. Şişli, Pervititch Haritası, 4 No'lu Paftada 205 ada, Bekir Bey Konağı (1924-1925) 195
Harita 126. Bekir Bey Konağı 195
Harita 127. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 196 ada Said Paşa Konağı (1924-1925) 197
Harita 128. 1919 yılı Teşvikiye yangın yeri haritası 198
Harita 129. Necip Bey Haritası – Aya Dimitri Kilisesi 199
Harita 130. Şişli, Pervititch Haritası, 14 No'lu Paftada, 496 adada Aya Dimitri Kilisesi (1925) 199
Harita 131. 1918 Necip Bey Haritası – Saint Esprit Kilisesi 201
Harita 132. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada, 535 adada Saint Esprit Kilisesi (1924-1925) 201
Harita 133. 1918 Necip Bey Haritası – Metamorfosis Kilisesi 203
Harita 134. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 183 ada, Teşvikiye Camii (1) ve Muvakkithane (2) (1924-1925) 205
Harita 135. 1918 Necip Bey Haritası – Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi. 207
Harita 136. Şişli, Pervititch Haritası, 2 No'lu Paftada 259 ada,Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi (1924-1925) 207
Harita 137. 1918 Necip Bey Haritası – Meşrutiyet Hamidiye Camii 209
Harita 138. Şişli, Pervititch Haritası, 4 No'lu Paftada Hamidiye Meşrutiyet Camii (1924-1925) 209
Harita 139. 1918 Necip Bey Haritası – Osmanbey Bet İsrael Sinagogu arazisi 211
Harita 140. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 280 adada Osmanbey Bet İsrael Sinagogu (1924-1925) 211
Harita 141. 1918 Necip Bey Haritası – Şişli Camii yapılmadan önce bulunan yapılar 213
Harita 142. Şişli, Pervititch Haritası, 1 No'lu Paftada Şişli Camii arazisinde bulunan karakol (1924-1925) 213
Harita 143. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 209 ada, St. Nicolas Kilise ve Hastanesi Kompleksi 215
Harita 144. Başaran Apartmanı'ndan girişi olan yapının imar planına göre arazisi 215
Harita 145. 1918 Necip Bey Haritası'nda Ihlamur Kasrı ve Arazisi 217
Harita 146. 1918 Necip Bey Haritası'nda II Nolu Park Alanı 218
Harita 147. 2 Nolu Park 219
Harita 148. 1918 Necip Bey Haritası'nda Nilüfer Hatun Okulu yerinde bulunan konaklar 221

Harita 149. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 191 ada, Nilüfer Hatun Okulu Arazisi ve Yıkılan Konaklar(1924-1925) 221

Harita 150. Nilüfer Hatun İlk ve Ortaokulu..... 222

Harita 151. 1918 Necip Bey Haritası'nda Notre Dame De Sion Fransız Lisesi 223

Harita 152. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 535 ada Haritası'nda Notre Dame De Sion Fransız Lisesi (1924-1925) 223

Harita 153. 1918 Necip Bey Haritası'nda Feriköy Rum Okulu 225

Harita 154. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada 278 ada Haritası'nda Feriköy Rum Okulu (1924-1925) 225

Harita 155. 1918 Necip Bey Haritası'nda Pangaltı Ermeni Katolik Okulu 227

Harita 156. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 211 ada Haritası'nda Pangaltı Ermeni Katolik Okulu(1924-1925) 227

Harita 157. 1918 Necip Bey Haritası'nda Karagözyan Ermeni Okulu 229

Harita 158. İstanbul, Şişli İlçesi, Pervititch Haritası..... 229

Harita 159. 1918 Necip Bey Haritası'nda Saint Michel Lisesi Arazisi..... 231

Harita 160. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada 278 ada Saint Michel Lisesi (1924-1925) 231

Harita 161. Şişli, Pervititch Haritası, 192 ada İngiliz High School (1924-1925)... 233

Harita 162. Nişantaşı Anadolu Lisesi – Güncel Hava Fotoğrafı 233

Harita 163. Necip Bey Haritası (1918) – Surp Agop Ermeni Katolik Hastanesi ... 234

Harita 164. Şişli, Pervititch Haritası, 12 No'lu Paftada 552 ada, Surp Agop Ermeni Katolik Hastanesi, (1924-1925)..... 234

Harita 165. 1918 Necip Bey Haritası'nda Pasteur Hastanesi..... 235

Harita 166. 1918 Necip Bey Haritası'nda Artigiana Düşkünler Evi..... 237

Harita 167. Şişli, Pervititch Haritası, 7 No'lu Paftada 521 ada, Artigiana Düşkünler Evi (1924-1925)..... 237

Harita 168. 1918 Necip Bey Haritası'nda La Paix Hastanesi 239

Harita 169. 1918 Necip Bey Haritası'nda St. Nicolas Kilise ve Hastanesi Kompleksi 241

Harita 170. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 209 ada, St. Nicolas Kilise ve Hastanesi Kompleksi (1924-1925) 241

Harita 171. 1918 Necip Bey Haritası'nda Darülaceze Müesseseleri 243

Harita 172. 1918 Necip Bey Haritası'nda Hamidiye Etfal Hastanesi 245

Harita 173. 1918 Necip Bey Haritası'nda Şişli Evlogi Georgiyef Bulgar Hastanesi.... 247

Harita 174. Harita 139. İstanbul, Şişli İlçesi, Merkez Mahallesi, 1044 ada 1-3-4-5 parseller Mezarlıklar..... 249

Harita 175. 1918 Necip Bey Haritası'nda Mezarlıklar..... 250

Harita 176. İstanbul, Şişli İlçesi, Merkez Mahallesi, Pervititch Haritasında Mezarlıklar 250

Harita 177. 1918 Necip Bey Haritası'nda Feriköy Prostestan Mezarlığı 251
Harita 178. Pervititch Haritası ve Hava Fotoğrafı 251
Harita 179. 1918 Necip Bey Haritası'nda Latin Katolik Mezarlığı 252
Harita 180. Pervititch Haritası ve Hava Fotoğrafı 252
Harita 181. İstanbul, Şişli İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi, Mezarlıklar 253
Harita 182. İstanbul, Şişli İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi, 8 No'lu Pervititch Haritasında Mezarlıklar (282 ve 283 ada) 253
Harita 183. 1918 Necip Bey Haritası'nda Feriköy Müslüman Mezarlığı 254
Harita 184. 1918 Necip Bey Haritası'nda Aya Lefter Rum Ortodoks Mezarlığı.... 255
Harita 185. Şişli, Pervititch Haritası, 10 No'lu Paftada Aya Lefter Rum Ortodoks Mezarlığıi (1924-1925)..... 255
Harita 186. 1918 Necip Bey Haritası'nda Bulgar Ortodoks Mezarlığı 256
Harita 187. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 255 ada Bomonti Su Kulesi (1924-1925) 259
Harita 188. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 255 ada Bomonti Su Kulesi (1924-1925) 261
Harita 189. 1918 Necip Bey Haritası'nda Feriköy Su Havuzu Arazisi..... 263
Harita 190. Şişli, Pervititch Haritası, 9 No'lu Paftada, 355 ada Feriköy Su Havuzu (1924-1925) 263
Harita 191. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada, 287 ada Pangaltı Hamamı (1924-1925) 265
Harita 192. 1918 Necip Bey Haritası'nda Bomonti Bira Fabrikası ve Bira Bahçesi 266
Harita 193. Şişli, Pervititch Haritası, 2 No'lu Paftada, 261 ada Bomonti Bira Fabrikas ve Bira Bahçesi (1924-1925) 266
Harita 194. Şişli, Pervititch Haritası, 8 No'lu Paftada, 275 ada Odeon-Orfeon Plak Fabrikası 268
Harita 195. Pervititch Haritasında- Arslanyan Ekmek Fabrikası (1925)..... 269
Harita 196. Şişli, Pervititch Haritası, 8 No'lu Paftada, 275 ada Nestle Çikolata Fabrikası Arazisi 270
Harita 197. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 183 ada, Teşvikiye Camii ve Bahçesinde bulunan Dikilitaşlar (1924-1925) 273
Harita 198. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Harbiye Karakolu (1924-1925) 275
Harita 199. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 196 ada, Köşe Başı (1924-1925) 277
Harita 200. 1918 Necip Bey Haritası – Şişli, Topağacı..... 279
Harita 201. Şişli, Merkez ve Çevresi Uygulama İmar Planı (24.06.2006) 279
Harita 202. 1918 Necip Bey Haritası'nda - Şişli, Mahmut Şevket Paşa Türbesi 282

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1. Altıncı Daire-i Belediyye Binası (Beyoğlu Belediyesi) 21
Fotoğraf 2. Melling'in Champ de Morts Mezarlığı'ndan Boğaz Manzarası Gravürü (1840). 41
Fotoğraf 3. Surp Agop Mezarlığı arkasında, Harbiye Mektebi 54
Fotoğraf 4. Cumhuriyet Caddesi, Atlı Tramvay Dönemi, ... 63
Fotoğraf 5. Cumhuriyet Caddesi, Elektrikli Tramvay Dönemi 64
Fotoğraf 6. Vedat Tek Evi 67
Fotoğraf 7. İstanbul, Şişli, Valikonağı Caddesi 70
Fotoğraf 8. İstanbul, Taksim-Şişli Arasında bulunan Cumhuriyet Caddesi 72
Fotoğraf 9. Teşvikiye'de Apartmanlar ve Gecekondular 73
Fotoğraf 10. Harbiye Müzesi – Güncel Hava Fotoğrafı 132
Fotoğraf 11. Mekteb-i Harbiye 133
Fotoğraf 12. Mekteb-i Harbiye 133
Fotoğraf 13. Harbiye Müzesi 133
Fotoğraf 14. Taşkışla - Güncel Hava Fotoğrafı 134
Fotoğraf 15. Mecidiye Kışlası 135
Fotoğraf 16. İTÜ, Taşkışla, Mimarlık Fakültesi 135
Fotoğraf 17. İTÜ Maçka - Güncel Hava Fotoğrafı 136
Fotoğraf 18. Harbiye Karakolu - Hava Fotoğrafı 138
Fotoğraf 19. Harbiye Karakolu 138
Fotoğraf 20. Vatikan Büyükelçiliği – Güncel Hava Fotoğrafı 139
Fotoğraf 21. Şişli, Vatikan Büyükelçiliği Binası 140
Fotoğraf 22. Tramvay Deposu Yapısı – Güncel Hava Fotoğrafı 141
Fotoğraf 23. Tramvay Deposu - Güncel Kullanımı 142
Fotoğraf 24. Maçka Akif Tuncel AML - Güncel Hava Fotoğrafı 143
Fotoğraf 25. Şişli, İtalya Büyükelçiliği Binası 144
Fotoğraf 26. Aselsan (TSK) – Güncel Hava Fotoğrafı 145
Fotoğraf 27. Milli Reasürans - Güncel Hava Fotoğrafı 146
Fotoğraf 28. Milli Reasürans Yapısı 147
Fotoğraf 29. 1944 Hava Fotoğrafı- Mecidiyeköy Stadı 148
Fotoğraf 30. Torunlar GYO - Güncel Hava Fotoğrafı 148
Fotoğraf 31. Bulgar Elçiliği Yerine İnşa Edilen – Şişli Telefon Santrali 149
Fotoğraf 32. Şişli Telefon Santrali İnşaatı 150
Fotoğraf 33. Şişli Telefon Santrali Binası 150
Fotoğraf 34. Şişli Telefon Santrali – Metruk Yapısı 150

Fotoğraf 35. Radyo Evi – Güncel Hava Fotoğrafı 151
Fotoğraf 36. Son Posta Gazetesi – İstanbul Radyosu 152
Fotoğraf 37. Radyo Evi Cadde Cephesi 152
Fotoğraf 38. Açıkhava Tiyatrosu – Güncel Hava Fotoğrafı 153
Fotoğraf 39. Harbiye Cemil Topuzlu 154
Fotoğraf 40. Harbiye Cemil Topuzlu 154
Fotoğraf 41. Spor ve Sergi Sarayı – Güncel Hava Fotoğrafı 155
Fotoğraf 42. Spor ve Sergi Sarayı 156
Fotoğraf 43. Spor ve Sergi Sarayı - Açıkhava Tiyatrosu 156
Fotoğraf 44. Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı - 1 157
Fotoğraf 45. Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı - 2 157
Fotoğraf 46. Hilton Oteli – Güncel Hava Fotoğrafı 158
Fotoğraf 47. 1 Numarada Hilton Oteli ve 2 Numarada İstanbul Radyosu 159
Fotoğraf 48. Hilton Oteli 159
Fotoğraf 49. Surp Agop Hastanesi, Hava Fotoğrafı 163
Fotoğraf 50. Şişli, İnönü, Surp Agop Sıra Evleri 163
Fotoğraf 51. Surp Agop Apartmanı 164
Fotoğraf 52. Surp Agop Sırevleri 164
Fotoğraf 53. 605 ada 2-3 parsellerde bulunan İkiz Ev Grubu 165
Fotoğraf 54. 605 ada 2(sağ) ve 3(sol) parseller 166
Fotoğraf 55. 605 ada 11-12-13 parsellerde bulunan Sıra Ev Grubu 167
Fotoğraf 56. 605 ada 11-12-13 parsellerde bulunan Sıra Ev Grubu 168
Fotoğraf 57. Frenk Kilisesi Akaretleri – Güncel Hava Fotoğrafı 169
Fotoğraf 58. Frenk Kilisesi Akaretleri 170
Fotoğraf 59. 679 ada 91-92-93-94 parsellerde bulunan Sıra Ev Grubu 172
Fotoğraf 60. 679 ada 91-92-93-94 parsellerde bulunan Sıra Ev Grubu 172
Fotoğraf 61. Şişli Palas Apartmanı 174
Fotoğraf 62. Maksud Şahbaz Evi 175
Fotoğraf 63. 1. İnayet Apartmanı, 2. City's AVM, 3. Said Paşa Konağı- Güncel Hava Fotoğrafı 177
Fotoğraf 64. Teşvikiye Palas – Güncel Hava Fotoğrafı 179
Fotoğraf 65. Teşvikiye Palas 'ın bulunduğu arazide Münire Sultan Konağı 179
Fotoğraf 66. Teşvikiye Palas Apartmanı 180
Fotoğraf 67. Modern Apartmanı – Güncel Hava Fotoğrafı 183
Fotoğraf 68. Şerif Paşa Konağı Yerine İnşa Edilen Apartmanlar - 1 184
Fotoğraf 69. Şerif Paşa Konağı Yerine İnşa Edilen Apartmanlar - 2 184
Fotoğraf 70. Topalyan Apartmanı – Güncel Hava Fotoğrafı 185

Fotoğraf 71. Arif Paşa Apartmanı - Güncel Hava Fotoğrafı..... 186
Fotoğraf 72. Şişli, İnönü Mahallesi, Arif Paşa Apartmanı..... 187
Fotoğraf 73. Sarıcazade Arif Paşa Apartmanı 187
Fotoğraf 74. 1937 yılı Hava fotoğrafı - Mongeri Evi 190
Fotoğraf 75. Vali Konağı-1914..... 191
Fotoğraf 76. Atatürk Müzesi – Güncel Hava Fotoğrafı 192
Fotoğraf 77. Atatürk Evi 193
Fotoğraf 78. Atatürk Evi (2022) 193
Fotoğraf 79. Villa Tozan ve Apartmanı 194
Fotoğraf 80. İhsan Raif Hanım Konağı..... 196
Fotoğraf 81. Said Paşa Konağı – Güncel Hava Fotoğrafı..... 197
Fotoğraf 82. Aya Dimitri Kilisesi – Güncel Hava Fotoğrafı 200
Fotoğraf 83. Aya Dimitri Kilisesi 200
Fotoğraf 84. Saint Esprit Katedrali – Güncel Hava Fotoğrafı 202
Fotoğraf 85. Saint Esprit Katedrali 202
Fotoğraf 86. Metamorfosis Kilisesi – Güncel Hava Fotoğrafı..... 203
Fotoğraf 87. Şişli Metamorfosis Kilisesi 204
Fotoğraf 88. Teşvikiye Cami ve Muvakkithane – Güncel Hava Fotoğrafı..... 205
Fotoğraf 89. Teşvikiye Camii 206
Fotoğraf 90. Muvakkithane (Anonim)..... 206
Fotoğraf 91. Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi – Güncel Hava Fotoğrafı. 208
Fotoğraf 92. Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi (Şişli Belediyesi) 208
Fotoğraf 93. Meşrutiyet Hamidiye Camii – Güncel Hava Fotoğrafı 210
Fotoğraf 94. Meşrutiyet Hamidiye Camii 210
Fotoğraf 95. Osmanbey Bet İsrael Sinagogu – Güncel Hava Fotoğrafı 212
Fotoğraf 96. Osmanbey Bet İsrael Sinagogu 212
Fotoğraf 97. Şişli Camii – Güncel Hava Fotoğrafı 214
Fotoğraf 98. Şişli Camii..... 214
Fotoğraf 99. Ihlamur Kasrı Güncel Hava Foroğrafı 217
Fotoğraf 100. Maçka Demokrasi Parkı - Güncel Hava Fotoğrafı..... 218
Fotoğraf 101. Nilüfer Hatun İlk ve Ortaöğretim Okulu – Güncel Hava Fotoğrafı 222
Fotoğraf 102. Notre Dame De Sion Fransız Lisesi – Güncel Hava Fotoğrafı..... 224
Fotoğraf 103. Notre Dame De Sion 224
Fotoğraf 104. İTA Okulları – Güncel Hava Fotoğrafı..... 226
Fotoğraf 105. Feriköy Rum Okulu..... 226
Fotoğraf 106. Pangaltı Ermeni Katolik Okulu – Güncel Hava Fotoğrafı 228

Fotoğraf 107. Pangaltı Ermeni Katolik Okulu 228
Fotoğraf 108. Karagözyan Ermeni Okulu – Güncel Hava Fotoğrafı 230
Fotoğraf 109. Karagözyan Ermeni Okulu -1 230
Fotoğraf 110. Karagözyan Ermeni Okulu -2 230
Fotoğraf 111. Saint Michel Lisesi – Güncel Hava Fotoğrafı 232
Fotoğraf 112. Saint Michel Lisesi 232
Fotoğraf 113. Tekfen Residences – Güncel Hava Fotoğrafı 235
Fotoğraf 114. Pasteur Hastanesi, 1960 236
Fotoğraf 115. Pasteur Hastanesi 236
Fotoğraf 116. Pasteur Hastanesi arazisine inşa edilen otel yapısı 236
Fotoğraf 117. Artigiana Huzur Evi – Güncel Hava Fotoğrafı 237
Fotoğraf 118. Artigiana Düşkünler Evi, 20. yy başı 238
Fotoğraf 119. Artigiana Düşkünler Evi Cephesi -1 238
Fotoğraf 120. Artigiana Düşkünler Evi Cephesi -2 238
Fotoğraf 121. Fransız La Paix – Güncel Hava Fotoğrafı 239
Fotoğraf 122. Fransız La Paix Hastanesi Gravürü 240
Fotoğraf 123. Fransız La Paix Hastanesi Hava Fotoğrafı 240
Fotoğraf 124. St. Nicolas Kompleksi yerine inşa edilen yapı grubu – Güncel Hava Fotoğrafı 242
Fotoğraf 125. 1924 yılında yıkılan, St. Nikolas Kilise ve Hastane Kompleksi 242
Fotoğraf 126. Darülaceze Müesseseleri - Güncel Hava Fotoğrafı 243
Fotoğraf 127. Darülaceze Müesseseleri 244
Fotoğraf 128. Şişli Hamidiye Etfal Hastanesi – Güncel Hava Fotoğrafı 245
Fotoğraf 129. Hamidiye Etfal Hastane-i Âlîsi 246
Fotoğraf 130. Hamidiye Etfal Hastane-i Âlîsi 246
Fotoğraf 131. Türkiye Hastanesi - Güncel Hava Fotoğrafı 247
Fotoğraf 132. Şişli Evlogi Georgiyef Bulgar Hastanesi 248
Fotoğraf 133. Türkiye Hastanesi 248
Fotoğraf 134. Feriköy Müslüman Mezarlığı - Güncel Hava Fotoğrafı 254
Fotoğraf 135. Aya Lefter Rum Ortodoks Mezarlığı - Güncel Hava Fotoğrafı 255
Fotoğraf 136. Bulgar Ortodoks Mezarlığı – Güncel Hava Fotoğrafı 256
Fotoğraf 137. II. Abdülhamid Çeşmesi – Nusretiye Camii Önünde 257
Fotoğraf 138. 1957'de Nusretiye Camii önünden taşınan II. Abdülhamid Çeşmesi 257
Fotoğraf 139. Bomonti Su Kulesi Güncel Hava Fotoğrafı 259
Fotoğraf 140. Bomonti Su Kulesi 260
Fotoğraf 141. Şişli Su Rezervuarı – Güncel Hava Fotoğrafı 261

Fotoğraf 142. Said Bey Çeşmesi 262
Fotoğraf 143. Feriköy Su Havuzu - Güncel Hava Fotoğrafı 264
Fotoğraf 144. Pangaltı Hamamı 265
Fotoğraf 145. Bomonti Ada ve MSÜ - Güncel Hava Fotoğrafı 267
Fotoğraf 146. Bomonti Ada (Cumhuriyet Gazetesi, 2021) 267
Fotoğraf 147. Mercure Otel – Güncel Hava Fotoğrafı 268
Fotoğraf 148. Arslanyan Ekmek Fabrikası 269
Fotoğraf 149. Nestle Çikolata Fabrikası (1928) 270
Fotoğraf 150. Nestle Çikolata Fabrikası 271
Fotoğraf 151. Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası 272
Fotoğraf 152. Mecidiyeköy Likör ve Kanyak ve Fabrikası – Güncel Fotoğrafı 272
Fotoğraf 153. 1 Numara ile gösterilen Dikilitaş 274
Fotoğraf 154. 2 Numara ile gösterilen Dikilitaş 274
Fotoğraf 155. Harbiye Karakolu Yanı- Dikilitaş 276
Fotoğraf 156. Harbiye Karakolu ve Dikiltaş 276
Fotoğraf 157. Şişli, Teşvikiye Mahallesi, 830 ada 9 parsel önünde bulunan dikilitaş. 278
Fotoğraf 158. Şişli, Topağacı, II. Mahmud Nişantaşı 280
Fotoğraf 159. Abide-i Hürriyet Anıtı 281
Fotoğraf 160. Mahmut Şevket Paşa Türbesi – Güncel Hava Fotoğrafı 282
Fotoğraf 161. Bozkurt Mahallesi, Bilezikçi Sokak 313
Fotoğraf 162. Turkish Bank Binası, Topalyan Apartmanı 313
Fotoğraf 163. Kurtuluş Caddesi, Baraz Apartmanı 313
Fotoğraf 164. Kurtuluş Caddesi, Ülkü ve Şahin Apartmanı 313
Fotoğraf 165. Kurtuluş Caddesi, Sümer Apartmanı 314
Fotoğraf 166. Halaskargazi Caddesi 314
Fotoğraf 167. Şişli, Halaskargazi Caddesi 315
Fotoğraf 168. Şişli, Valikonağı Caddesi 315
Fotoğraf 169. Şişli, Bozkurt Mahallesi, Eşref Efendi Sokak 316
Fotoğraf 170. Şişli, Bozkurt Mahallesi, Eşref Efendi Sokak 316
Fotoğraf 171. Şişli Halaskargazi Caddesi 317
Fotoğraf 172. Şişli, Halaskargazi Caddesi, Çankaya Apartmanı 317
Fotoğraf 173. Şişli Camii yerinde bulunan Süvari Okulu ve Atlı Polis Karakolu 318
Fotoğraf 174. Şişli Camii İnşası 318
Fotoğraf 175. I. Dünya Savaşı Yıllarında Abide-i Hürriyet ve Çevresi 319
Fotoğraf 176. Karagözyan Mektebi - Yapılış Amacı Rus Hastanesi 319
Fotoğraf 177. Fransız La Paix Hastanesi 320

Fotoğraf 178. Şişli Etfal Hastanesi, 1899 320
Fotoğraf 179. Şişli Camii ve Çevresi, 1949 321
Fotoğraf 180. Halaskargazi Caddesi - Tramvay Caddesi ve Bulgar Eksarhhanesi 321
Fotoğraf 181. Halaskargazi Caddesi, 1949 322
Fotoğraf 182. Şişli Kartpostalı 322
Fotoğraf 183. Gürcü Katolik Kilisesi 323
Fotoğraf 184. Halaskargazi Caddesi, Osmanbey 323
Fotoğraf 185. Teşvikiye Camii (1895) 324
Fotoğraf 186. Odeon Orfeon Plak Arazisi – (Yenen Çikolata Fabrikası Hali) 324
Fotoğraf 187. Teşvikiye Cami (1939) 325
Fotoğraf 188. Teşvikiye Camii ve Muvakkithane 325
Fotoğraf 189. Muvakkithane 326
Fotoğraf 190. Mahmut Şevket Paşa Türbesi 326
Fotoğraf 191. Halaskârgazi Caddesi'nden Bulgar Eksharlığı ve arkada Bomonti Bira Fabrikası'nın görünümü, 1928 327
Fotoğraf 192. Bomonti Su Kulesi, 1886 327

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ ..... **v**
HARİTA LİSTESİ ..... **vi**
FOTOĞRAF LİSTESİ ..... **xiv**
ÖZET ..... **xx**
ABSTRACT ..... **xxii**
ÖNSÖZ ..... **xxvi**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Konunun Amacı, Önemi, Sınırları 4
1.2. İlgili Kaynak ve Yayınlar 4
1.3. Metod ve Düzen 6
2. OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN MODERNLEŞME VE KENTLEŞME SÜRECİ **6**
2.1 Osmanlı İmparatorluğunda Modernleşme 10
2.2 Osmanlı İmparatorluğunda Kentleşme 14
2.3 İstanbul'un Modernleşme ve Kentleşme Süreci 18
3. İSTANBUL ŞİŞLİ İLÇESİNİN KURULUŞ VE GELİŞİM SÜRECİ **27**
3.1 Şişli'nin Kuruluş Süreci 27
3.2 Şişli'nin Tarihi ve Fiziki Gelişimi 31
3.3 Şişli'nin Cumhuriyet Dönemi ve Günümüzdeki Durumu 74
4. ŞİŞLİ'NİN GELİŞİM VE DEĞİŞİM AŞAMALARINA ETKİ EDEN UNSURLAR **90**
4.1 Mahalle ve Sokakları 91
4.2 Ulaşım Aksları 116
4.4 Üretim ve Ticaret Bölgeleri 122
4.5 Şişli'deki Sit Alanları, Koruma Alanları ve Tescilli Yapılar 123
4.5.1 Sit Alanları 124
4.5.2 Tescilli Yapılar 130
4.5.2.1. Kamu Yapıları 132
4.5.2.2. Sivil Mimarlık Yapıları 160
A. Sıra Evler 162
B. Apartmanlar 173
C. Konaklar 188
4.5.2.3. Dini Merkezler ve Yapılar 199
4.5.2.4. Ticaret Merkezleri ve Yapıları 215
4.5.2.5. Parklar ve Meydanlar 216
4.5.2.6. Eğitim Yapıları 220
4.5.2.7. Sağlık Yapıları 234
4.5.2.8. Mezarlıklar ve Hazireler 249
4.5.2.9. Su Yapıları 257
4.5.2.10. Endüstri Yapıları 266
4.5.2.11. Kentsel Öğeler 273

5. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME 283
5.1 Fiziki Doku 285
5.2 Mahalleler ve Konutlar 286
5.3 Ticaret Merkezi ve Yapılar 287
5.4 Parklar ve Meydanlar 287
5.5 Ulaşım Aksları ve Yollar 288
5.6 Eğitim Yapıları 288
6. SONUÇ 290
KAYNAKLAR 295
EKLER 303
ÖZGEÇMİŞ 328

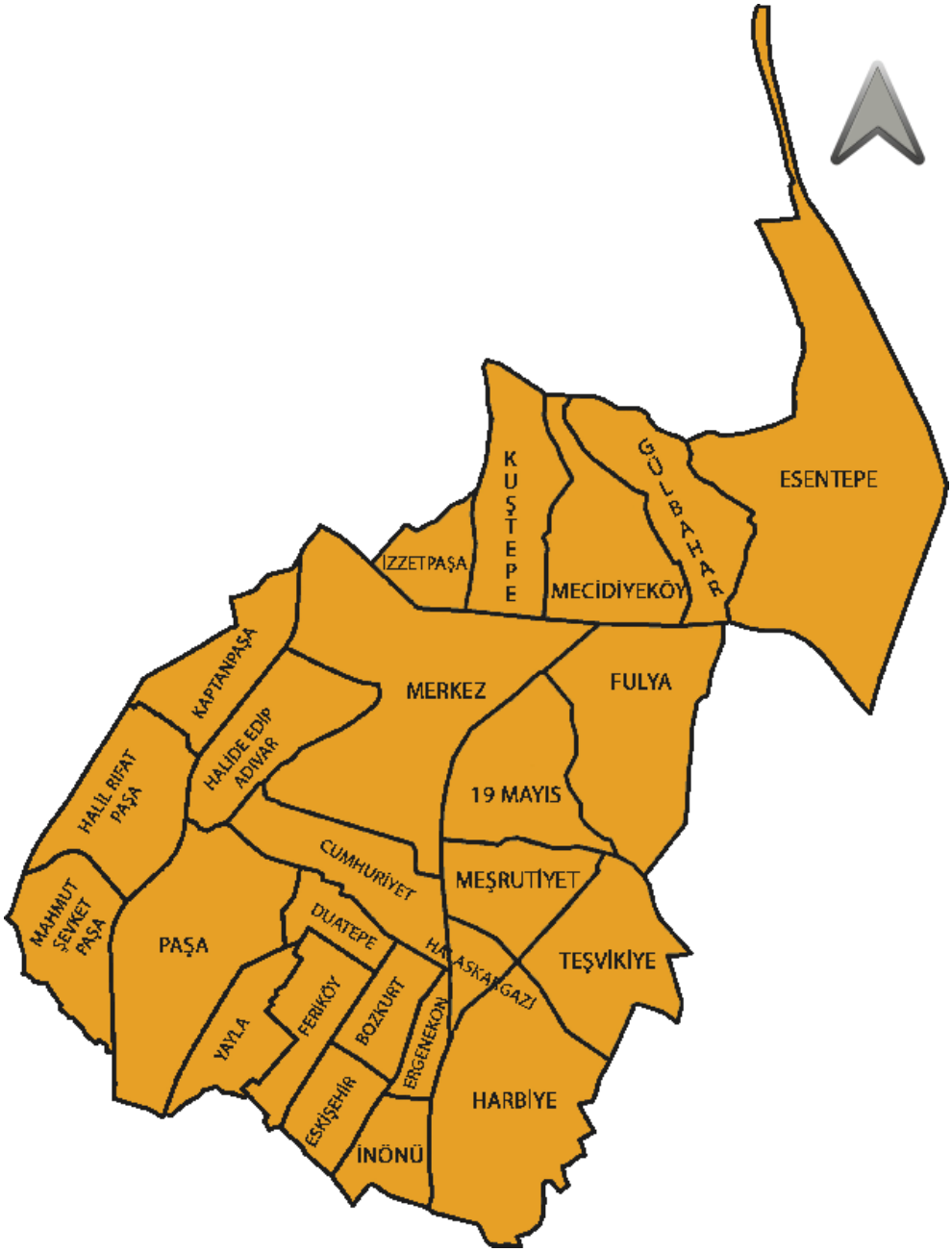
1. GİRİŞ

Bu tez çalışması, İstanbul'un Avrupa yakasında, İstanbul Boğazı'nın batısında yer alan Şişli ilçesinin tarihsel ve fiziksel gelişimini incelemeyi amaçlamaktadır. Tez konusu olarak seçilen bölge, İstanbul'un Avrupa yakasında, İstanbul Boğazı'nın batısında bulunmaktadır. İlçe, kuzeyde Sarıyer, güneyde Beyoğlu, doğuda Beşiktaş, batıda Kâğıthane ilçeleri ile komşudur.

Harita 1. Çalışma alanının konumu

1930 yılında İstanbul Belediyesi, on şubeden oluşmakta olup, belediyenin sınırları, bağlı bulunduğu nahiyelere göre belirlenmiştir. 1931 yılı itibarıyla, Beyoğlu, Beşiktaş, Şişli ve Sarıyer belediyelerinin sınırlarının iç içe geçtiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Şişli Nahiyesi, Beyoğlu Belediye Şubesi içinde yer almakta ve Pangaltı, Bozkurt, Gazi Halaskar, Şişli, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Duatepe, Paşa ve Feriköy mahallelerinden oluşmaktadır. İdari düzenlemeler sonucunda, Şişli'nin Ayazağa, Maslak ve Huzur mahalleleri Sarıyer ilçesine dahil edilmiştir.

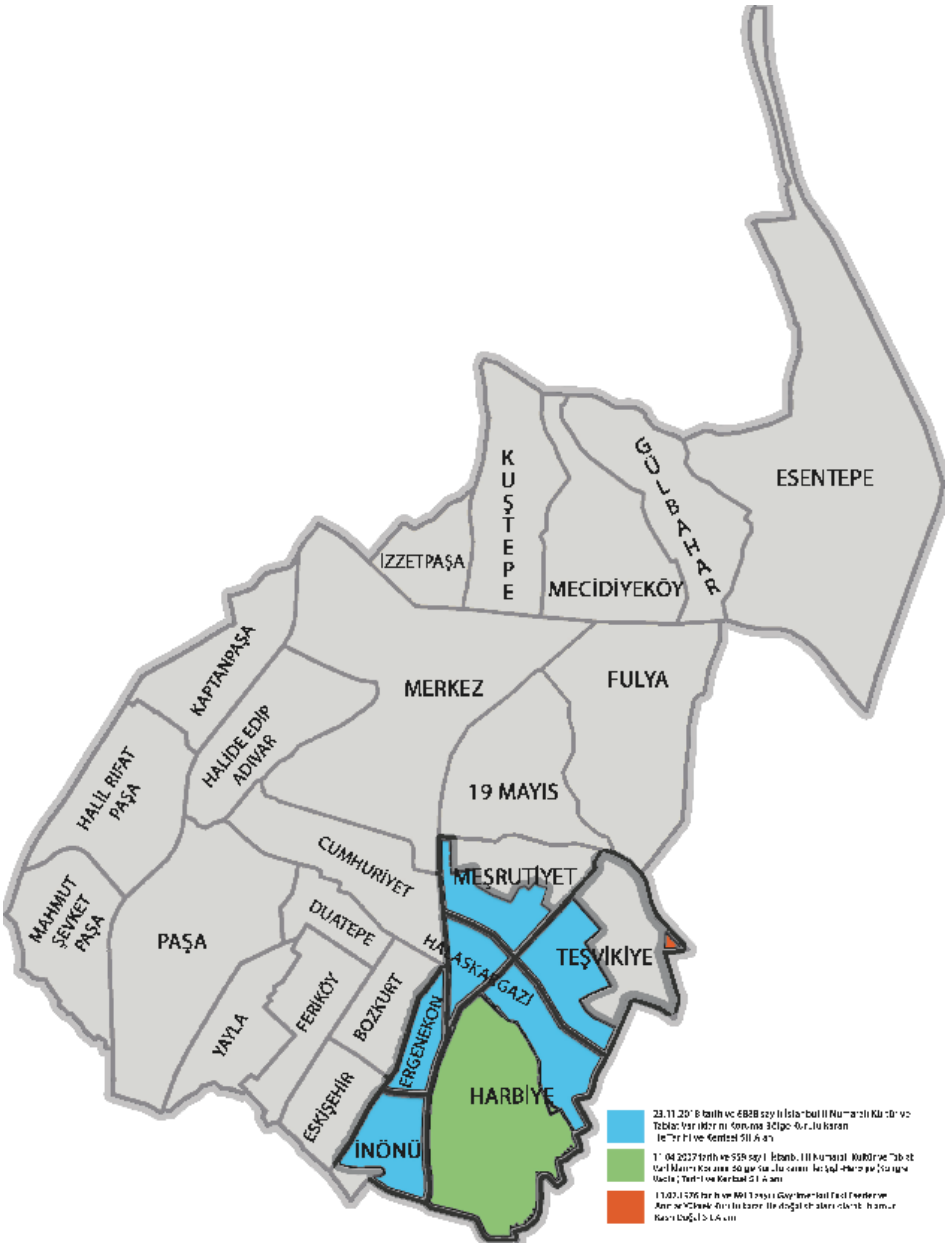

Harita 2. İstanbul, Şişli İlçesi Sınırı ve Mahalleleri

Kaynak: Yazar

Tez konusunun seçilmesindeki başlıca sebep, Şişli ilçesinin sınırları içerisinde, İnönü Mahallesinin bir kısmını, Ergenekon, Halaskargazi, Meşrutiyet Mahallesinin bir kısmını, Teşvikiye Mahallesinin bir kısmını ve Harbiye Mahallesinden oluşan altı adet mahalleyi kapsayan, çeşitli niteliklere sahip üç adet sit alanı bulunmasıdır. Bu alanlar hem Osmanlı hem de Cumhuriyet Dönemi'ne ait eserleri barındırması açısından büyük bir kültürel öneme sahiptir. Çalışmada, Şişli ilçesinin tarihsel ve fiziksel gelişiminin yanı sıra bugünkü durumunu belgelemek de amaçlanmıştır. Kuruluşundan itibaren sosyo-ekonomik olarak üst katmanlarda yer alan yabancıların ve azınlıkların rağbet

ettiği bir semt olan Şişli, Cumhuriyet'in ilanından sonra da azınlıkların yaşamaya devam ettiği bir bölge olmuştur.

Harita 3. İstanbul, Şişli İlçesi, Sit Alanları

Kaynak: Yazar

1.1.Konunun Amacı, Önemi, Sınırları

Şişli ilçesi olarak tanımlanan çalışma alanı batıda Kâğıthane, Kuzeyde Sarıyer, doğuda Beşiktaş ve güneyde Beyoğlu ilçelerinin arasında yer almaktadır. İstanbul Boğazı'nın kuzey batısında bulunan bölge, günümüzde Avrupa ile Anadolu yakasını birleştiren köprülere bağlantı yolu olan O-1 ve O-2 karayolu Şişli'nin sınırlarından geçmekte olduğundan, çalışma alanının merkezi sit alanları, bu yollara uzanan cadde ve mahalleler arasında gelişmiştir.

Tezin konu aldığı yerler ağırlıklı olarak sit alanlarının bulunduğu, İnönü, Ergenekon, Halaskargazi, Meşrutiyet, Teşvikiye, Harbiye mahalleleridir. Çalışma alanında Osmanlı dönemi öncesinde yapılaşma bulunmamaktadır.

Osmanlı döneminde, Islahat ve Tanzimat hareketleri sonucunda, Avrupa ülkelerine göre geri kalan Osmanlı'nın, çağı yakalamak amacıyla değişim ve batılılaşmanın askeri alanda ve mimari olarak gelişen yeni yapı türlerinin bölgede inşa edilmesiyle, 19. Yüzyıl itibari ile kentsel ve mekânsal dönüşüm başlamıştır.

Beyoğlu'nun nüfus yoğunluğunun 1848 yılında Pangaltı'da yeni bir mahalle kurularak azaltılmasına karar verilmiştir. Yeni bir mahalle kurulmasını takip eden süreçte, İstanbul'un göç alması ile nüfus hareketleri yeni mahallelerin kurulmasında etkili olmuştur. Tanzimat'ın etkisi ile askeri yapıların yoğunlaşmaya başladığı bölgede artan nüfusa yönelik konaklama ve iskân çalışmaları belirleyici olmuş ve Şişli ilçesinin en eski mahalleri olan günümüzde Ergenekon ve İnönü mahallesi olarak bilinen alanı kapsayan alanda Pangaltı Mahallesi kurulmuştur.

Şişli İlçesi'nin tarihsel ve mekânsal gelişimini ortaya koymak için yapılan çalışmada 1800'lerden başlayarak 1950 yılına kadar geçen süreçte, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait tarihi yapılar ve mahallelerin kültürel miras niteliğine sahip olduğunu ele almıştır. Günümüzde Şişli'nin tarihsel ve mekânsal gelişimi bütüncül olarak ortaya koyan bir kaynak olmadığından, bu çalışma ilk olarak tarafımdan yapılarak, sonraki çalışmalara altık olması hedeflenmiştir.

Bu çalışma, Şişli'nin haritalar, gravürler, belgeler ve fotoğraflar aracılığı ile gelişimini ve kuruluşunun sebep ve sonuçlarını gözlemlemek ve analiz etmek, kültür varlıkları ve sit alanlarından yola çıkarak Şişli'nin gelişimini ve mahallelerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Tez çalışması ağırlıklı olarak haritalara dayandırılarak planlanmış ve bu haritalar ile gelişimi izlenmiştir.

1.2.İlgili Kaynak ve Yayınlar

Şişli üzerine yapılmış genel bir kaynak olmamakla birlikte, semt ve şehir tarihi açısından yapılmış, mahalleri anlatan, sosyolojik açıdan değerlendirmeler ve mimari olarak yapılar baz alınarak ve şehir bölge planlama açısından yapılan çalışmalar mevcuttur.

Çalışma alanı sınırları içinde kalan, 2001 yılında yayınlanan, Rinaldo Marmara'nın ''Pangaltı (Pancaldi): 19. yüzyılın Levanten Semti''[1] 2005 yılında yayınlanan Burak M. Çetintaş'ın ''Dolmabahçe'den Nişantaşı'na: Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi''[2] başlıklı kitabı bulunmaktadır.

Esra Mancı tarafından, 2014 yılında hazırlanan ''Nişantaşı-Teşvikiye ve Harbiye-Şişli Bölgeleri Kentsel Koruma Önerileri''[3] başlıklı yüksek lisans tezi bulunmaktadır. 2019 yılında Emine Nazan Avkovan ''İstanbul Tatavla/Kurtuluş Semti'nin Kültürel ve Mimari Kimlik Değişimi''[4] başlıklı yüksek lisans tezi, 2021 yılında ise Ozan Er ''Sanat ve Mimarlık Tarihi Açısından Bomonti Semtinin Gelişimi''[5] başlıklı yüksek lisans tezini, Pınar Erkan 2009 yılında ''Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Galata-şişli Güzergahındaki Gayrimüslim Cemaat Okulları''[6], 2015 yılında Selda Alp ''İstanbul'daki Rum, Ermeni ve Levanten Mezarlıklarında 19.Yüzyıl Figürlü Mezar Anıtlar''[7] başlıklı doktora tezini hazırlamıştır.

İstanbul üzerine, 1998 yılında Zeynep Çelik ''19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul''[8] adlı kitabı ve 2000 yılında Gevher Acar ''Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması''[9] adlı doktora tezi, İstanbul'da yaşanan değişimleri ve dönüşümleri değerlendirmesi nedeniyle önemli bir kaynak olmuştur.

Tez çalışmasında doğrudan çalışma alanı ile ilgili olmasalar da Nuri Akbayar tarafından 1998 yılında hazırlanan ''Dünden Bugüne Beşiktaş''[10] adlı kitapta, Maçka ve çevresi hakkında önemli bilgiler yer almaktadır.

Nihan Zorlu'nun "Batılılaşma Ekseninde Mekteb-i Harbiye ve Mimari Dönüşümdeki Yeri"[11] adlı makalesi, tezin çalışma alanıyla örtüşen sınırları içerisinde, askeri yapıların Şişli'de yaşanılan dönüşümü değerlendirmesi açısından önemlidir.

''Dolmabahçe Mekânın Hafızası''[12] isimli kitap içerisinde farkı makaleler yer almaktadır. Her bir makale doğrudan Şişli ile ilgili olmasa da Dolmabahçe'nin çevresel

---

[1] Rinaldo Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti* (T.C. Şişli Belediyesi, 2001).
[2] M. Burak Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi* (İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları, 2005).
[3] Esra Mancı, *Nişantaşı-Teşvikiye ve Harbiye-Şişli Bölgeleri Kentsel Koruma Önerileri* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014).
[4] Emine Nazan Avkovan, *İstanbul Tatavla/Kurtuluş Semti'nin Kültürel ve Mimari Kimlik Değişimi* (İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019).
[5] Ozan Er, *Sanat ve Mimarlık Tarihi Açısından Bomonti Semtinin Gelişimi* (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, 2021).
[6] Pınar Erkan, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Galata-şişli Güzergahındaki Gayrimüslim Cemaat Okulları* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009).
[7] Selda Alp, *İstanbul'daki Rum, Ermeni Ve Levanten Mezarlıklarında 19.Yüzyıl Figürlü Mezar Anıtları* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015).
[8] Zeynep Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998).
[9] Gevher Acar, *Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması* (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Doktora Tezi, 2000).
[10] Nuri Akbayar, "Nişantaşı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul: Tarih Vakfı, 1998).
[11] Nihan Zorlu, "Batılılaşma Ekseninde Mekteb-i Harbiye ve Mimari Dönüşümdeki Yeri" 2/2 (2021), 185-189.
[12] *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, thk. Bahar Kaya (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005).

etkenleri, mekânsal, yapısal, sanatsal, toplumsal olarak irdelediğinden bölgenin Şişli'ye olan etkisi gözlemlenebilmesi için önemli bir kaynak olmuştur.

Ayşe Yetişkin Kubilay'ın ''İstanbul Haritaları, 1422-1922''[13] adlı kitabı, haritalar için kılavuz kaynak olarak kullanılmıştır.

Haritalar İstanbul Büyükşehir Belediyesi – Atatürk Kitaplığı arşivinden incelenerek, tarihsel olarak Şişli'nin oluşumu ve gelişimi gözlemlenmiştir.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi, güncel kaynak araştırmalarında yukarıda bahsedilen akademik çalışmalara ek, Türkiye iktisat tarihi ve kentleşme üzerine çeşitli kaynaklar incelenmiştir.

1.3.Metod ve Düzen

Şişli İlçesinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreçte Gelişimi adlı tez, altı bölümden oluşmaktadır. Tezin ikinci bölümünde Osmanlı'nın modernleşmesi ve kentleşmesi süreçleri harita ve gravürlerle incelenmiş, üçüncü bölümde Şişli'nin kuruluş ve gelişim süreci hava fotoğrafları ve haritalarla incelenerek ilçe sınırlarının içinde bulunan gelişim takip edilmiştir. Dördüncü bölümde Şişli'nin gelişimini ve değişimini etkileyen unsurlar, alan araştırması ve güncel imar planları ile karşılaştırılmış, güncel fotoğraflar ile ulaşılabilen eski fotoğrafları taranarak yapı stoku gözlemlenmiştir. Beşinci bölümde, Şişli ile benzer özellikleri bulunan Bakırköy ilçesi ve farklılıkları açısında ise Fatih ilçesi karşılaştırılması yapılmıştır. Altıncı bölümde geçmişten günümüze Şişli ilçesini etkileyen ögelerin, incelenen haritalara göre durum analizi ve önerme yapılarak çalışma sonlandırılmıştır.

2. OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN MODERNLEŞME VE KENTLEŞME SÜRECİ

Kent kelimesinin anlamı ve kökeninin incelenmesinde, şehir ile eş anlamlı olduğu, Farsça olan şehir kelimesi ise, çalışma yaşında olan nüfusun yoğun olarak bulunduğu ticaret, sanayi ve yönetim işleri ile uğraşılan büyük yerleşim merkezi olan yer olarak ifade edilmektedir. 11. Yüzyıl itibari ile Türkçe 'de şar olarak telaffuz edilen, Soğdca kökenli olan kent olarak ifade edildiği, saray ve kale anlamına gelen balık sözcüğü de kullanılmıştır.

Kent, geçmişte barındırmış olduğu uygarlıkların yapıları ile bütünlük sağlaması ile tarihini şekillendirir. Osmanlı kentinin oluşumu da bu bağlamda, Türklerin Anadolu'ya göçleri ile kent morfolojisi ile şekillenmiştir.

[13] Ayşe Yetişkin Kubilay, *İstanbul Haritaları, 1422-1922* (İstanbul: Denizler Kitapevi, 2010).

Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkler, karşılaştığı farklı millet ve kültürlerin etkisinde kalmış olup, geldikleri yerlerde de eski yerleşim yerlerinin bulunduğu Anadolu'da yeni baştan kent kurmak yerine, halihazırda bulunan kentlere yerleşmişlerdir[14].

Osmanlı şehrinin ve şehirciliğinin temelini oluşturan, İslam şehrinin üç temel öğesi cami, pazar ve hamam olup, buna göre organik olarak gelişmiş olması en belirgin fiziki ve sosyal özelliğidir[15]. Yerleşim şeması incelendiğinde, Müslümanlar tarafından kurulan şehirler, askeri ve idari olarak tasniflenmiştir. Planlı yerleşimin idari karakterli, plansız yerleşimin ise askeri karakterli olduğu görülmektedir[16].

Klasik İslam şehrinin merkezinde, cuma günleri dini ibadetlerini toplu bir şekilde yapan halkın toplanacağı Cuma Camisi bulunur, sosyal yaşamların gereksinimi de bu cami etrafında toplanır. Eğitim için medrese, alışveriş ve ticaret için bedesten, adalet için mahkemenin bulunduğu görülmektedir.

İslam şehri, 7. yüzyılda İslamiyet'in doğuşu ile ortaya çıkan bir şehir modelidir. İslam şehrindeki cami ibadetlerin yanında sosyal, siyasal ve bazen de ekonomik faaliyetler için bir merkez belirleme özelliği taşımıştır. Çünkü kentlerin cami etrafında geliştiği, hayatın da buna göre şekillendiği bilinmektedir[17].

İslam mimarisi ve kentinden bahsedilirken yapılan sanatı sadece cami, tekke, türbe gibi dini mimaride değil; yaşamın tüm alanlarına ait biçimlenişlerinde görmek mümkündür. Yalnızca Allah'a inanış olarak bilinen tevhit anlayışı İslam kentlerinde mimariye de yön vermiştir[18].

Zaman içinde külliyeler oluşup, etrafında imarethane, kütüphane, medrese, hamam, darüşşifa gibi birimleri de barındırarak genişlemiş, halkın günlük ve dini ihtiyaçlarını karşılaması için etrafında yerleşim yerlerinin oluşumuna katkı sağlamış mahallelerin kurulumunu etkilemiştir.

Türklerin Anadolu'ya göç etmeden önce, kent morfolojisi genel olarak kale kentler olarak bilinmektedir. Bu kentlerin büyük bir kısmı sur içinde kalmaktadır. Yönetimsel ve askeri işlev taşıyan bir iç kale bulunmakta olup, şehristan ve rabat kısımlarından oluşmaktadır. İç kale denilen bölge saray ve yönetim yapılarının bulunduğu, aristokratların, sanatkarların yaşadığı alan şehristan, rabat denilen kısım ise şehrin dışı, varoşları olarak anılmaktadır[19].

---

[14] Türkan Kejanlı, "Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale ve Merkez-Çarşı Gelişimi", *e-Journal of New World Sciences Academy,* 5/3 (2010), 287-302.
[15] Özer Ergenç, "Osmanlı Şehirlerinde Esnaf Örgütlerinin Fizikî Yapıya Etkileri" (Birinci Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi ", (ed.) Osman Okyar ve Halil İnalcık, Ankara, 1980), 105-106.
[16] Yılmaz Can, *İslam Şehirlerinin H. I-III. (M. VII-IX) Y.Y. Fiziki Yapısı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 1991).
[17] İbrahim Yıldız, "İslam Kent Modeli", *Social Sciences Studies Journal* 5/52 (01 Ocak 2019), 7293-7300.
[18] Turgut Cansever, *İslamda Şehir ve Mimari*, 1997.
[19] Ergenç, "Osmanlı Şehirlerinde Esnaf Örgütlerinin Fizikî Yapıya Etkileri", 105-106.

11. Yüzyıldan sonra önem kazanan kale, tarıma bağlı yerleşim yerlerinde kullanılmamıştır. Stratejik olarak önemli yerlerde yeni kaleler inşa edilmiş, eski yerleşim yerlerinden kalan kaleler onarılmış, iç kalesi bulunmayanlara ise eklenmiştir. Bu kalelerde aileler ile yaşanılmaya başlandığında ise kale kent modeli ortaya çıkmıştır. Askeri kısım iç kale, konutların olduğu bölgeyi çevreleyen bir dış kale, surları korumak için bazı yerlerde hendekler, bunların dışında gelişen yerlerde kale dışında ise çarşı- pazaryerleri bulunmaktadır[20].

Anadolu'ya göç ile devralınan kentler Selçuklu Dönemi'nde, sentez ortaya çıkarılmış, Türk, Arap, Anadolu ve Bizans'ın kültürleriyle yeni mekân ve mimari boyut kazanmış, yollar, taş köprüler, kervansaraylar, su kemerleri, camiler, medreseler, rasathaneler, kütüphaneler, hamamlar, kümbetler ve saraylarda yeni ögeler eklenmiştir.

Türk kentinin de İslam kenti gibi, merkezi Cuma camileri (Ulu Cami) olmuş, han, hamam ve dükkânlar ile birlikte gelişmiştir. Şehrin gelişmeye uygun yerlerine inşa edilen camiler ya da pazaryerlerine inşa edilen ulu caminin yanına medrese de konuşlandırılarak yerleşim sonuçlanmıştır.

Osmanlı şehir planlamasında, Türk şehri planına eklemeler yapılarak zenginleştirilmiştir. Dinsel ve sosyal yapılanmalar topluluğu olan imaretler, şehrin gelişmesinde büyük rol oynamıştır[21]. Şehirlerin ve kasabaların genel fiziksel yapısı belirli bir düzen içinde kurulmuştur ancak kurulan kentlerin sınırlarını belirlemek oldukça zordur[22]. Şehir düzeni, "bâzâr durur, cum'a kılunur" prensibi üzerine inşa edilmiştir. Bu prensip, şehir merkezinin genellikle çarşı ve pazar alanlarının etrafında, cuma namazının kılınabileceği bir cami çevresinde kurulması anlamına gelmektedir[23].

Osmanlı İmparatorluğu'nda şehirlerin gelişmesinde, kurulmasında, fiziksel yapısının oluşturulmasında kamusal yapılanma ve yapıların da etkileri görülmektedir. Bu yapılar, külliyeler, vakıflar ve imaretler olmak üzere üç farklı kavram ile ifade edilmektedir[24]. Vakıflar, toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal dengeleri korumak amacıyla kurulmuş hayır kurumlarıdır. Bu vakıflar, dini, eğitim, sosyal ve ticaret alanlarında faaliyet gösteren muhtelif kurumları içermektedir. Külliyeler, kültürel ve sosyal kompleksler, imaretlerin ise sosyal yardım ve yaşam merkezleri olarak tasniflendiği görülür.

Osmanlı kentini oluşturan temel unsurlar, cami, pazar yerleri olduğundan, etrafında mahalleler kurulmuştur. Osmanlı şehri planlaması bu dini etkinlik ve halkın günlük ihtiyacı doğrultusunda gelişmiştir.

---

[20] Kejanlı, "Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale ve Merkez-Çarşı Gelişimi", 293.
[21] Ergenç, "Osmanlı Şehirlerinde Esnaf Örgütlerinin Fizikî Yapıya Etkileri", 105-106.
[22] Suraiya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler:Kent Mekanında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650)* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000), 12.
[23] Mustafa Özer, "Balkanlar'da Osmanlı Kenti ve Mimarlık Mirası", *Vakıf Restorasyon Yıllığı* 13 (2016), 120-133.
[24] Maurice M. Cerasi, *Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınlar, 1999), 73.

İslam şehirlerinde mahallelerin oluşmasında dinin önemli bir etken olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mahalle, "*aynı mescidde ibadet eden cemaatin aileleriyle birlikte yerleştiği şehir kesimi*" şeklinde tanımlanmıştır[25].

Kent morfolojisini etkileyen sosyo-ekonomik eylemler de farklılaşan mahallelerin nedenlerini açıklamaktadır. Bir yerdeki sosyal, ekonomik ve kültürel etmenlerin fiziksel mekân üzerindeki etkilerini anlamak için mekânsal yapı kavramı kullanılmıştır. Bu kavram şehir planlama kavramının temeli olarak görülmektedir. Örneğin, bir şehirdeki farklı sosyo-ekonomik grupların yerleşimleri, o şehirdeki mekânsal yapıyı ve eylem yapılarını etkilemektedir[26].

Osmanlı şehirlerinde genellikle farklı etnik ve dini gruplar ya da meslek grupları ayrı mahallelerde bir arada yaşamışlardır. Bu durum şehrin organik yapısını oluşturan, çeşitli kimliklere sahip insanların bir arada bulunmaya yönelik eğilimleri nedeniyle olmuştur. Ancak bu durum, kümeleşme etkisi ile diğer topluluklardan tamamen izole bir hayat sürdüklerini göstermemektedir.

Osmanlı Devleti'nin kurulduğu coğrafya farklı kültür ve ırkların oluşturduğu toplumlardan meydana gelmekteydi. İşgal ile toprakların büyümesini sağlarken, fethettiği topraklarda güvenliği sağlamak amacıyla, iskân ve toplu sürgün sistemi kullanmıştır[27]. Osmanlı Devleti fethettiği topraklarda yerel halk nüfusunun yerleştirilmesini ve orada yaşamakta olan diğer nüfusun başıboş olan kısmının sorun yaratabilmesi ihtimaline karşın imparatorluğun uzak bölgesine yerleştirilmesini sağlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kent kavramına bakıldığında, halkın yaşam biçimi, etnik kökeni, sanat ve zanaatlerine göre ayrıldığı, ayrılırken ayrışmadığı ama ortak yaşam biçimine uygun halkın bir arada toplandığı görülmektedir. Ayrıca Osmanlı dönemindeki farklı coğrafyalardaki kentlerin "Osmanlılaşmış" olması ve Osmanlı özellikleri kazanması, çeşitli faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Bu faktörler arasında coğrafi konum, yerel kültür ve ekonomik yapı gibi unsurlar bulunmaktadır[28].

Osmanlı şehirleri genellikle belirli bir merkez etrafında gelişen ve genellikle bir kale veya hisar tarafından korunan yerleşim birimleridir. Bu şehirler, ticaret, sanayi, askeri strateji veya dini öneme sahip olmuştur. Örneğin, İstanbul gibi başkentler büyük ticaret merkezleri ve idari merkezler olurken, Diyarbakır gibi şehirler ise sınır güvenliğini sağlamak için stratejik bir rol oynamıştır.

Osmanlı kentlerinin sosyo-ekonomik yapıları karmaşıktır. Kentler, farklı meslek gruplarına ev sahipliği yapar ve genellikle çarşılar, hanlar ve camiler gibi ticaret ve ibadet merkezleriyle belirginleşmiştir. Aynı zamanda, Osmanlı şehirlerinde, çeşitli

[25] Ali Murat Yel - Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Mahalle", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 16 Ekim 2024).
[26] Sevgi Aktüre, "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci" 1/1 (1975), 101.
[27] Halil İnalcık, *Osmanlılar Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022), 74-80.
[28] Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler:Kent Mekanında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650),* 12-13.

toplumsal sınıfların yaşadığı farklı mahalleler bulunurdu. Bu mahalleler genellikle sosyal yapıya ve mesleklere göre ayrılmıştır.

2.1 Osmanlı İmparatorluğunda Modernleşme

Osmanlı Devleti'nin Batılaşma ve modernleşme hareketlerinin temeli III. Ahmed döneminde Lale Devri ile başlamıştır. Ancak Lale Devri'nin gerçekleştiği 17. yüzyılın ikincisi yarısında, bu döneme ışık tutan ıslahat hareketlerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

1683 Viyana Savaşı'ndan sonra, II. Mustafa döneminde yapılan 1699 Karlofça Antlaşması ve İstanbul Antlaşması ile 16. yüzyıl sonu ve 17. yüzyıl başında Osmanlı büyük toprak kayıpları yaşamıştır. Bu kayıpların yaşandığı dönemde askeri düzen ve silah teçhizatı açısından Avrupa'nın gerisinde kaldığı anlaşıldığından güncel döneme ayak uydurmak ve güç kazanmak için onları örnek alarak sistemin gereksinimlerini Avrupa'dan gidermek ve yenileşme ihtiyacı doğmuştur. 18. yüzyılda içtimai düzeni geliştirme amaçlı başlayan ıslahatlar, III. Ahmed döneminin ıslahat hareketlerine model olmuştur[29].

18. yüzyılın ilk yarısında III. Ahmed döneminde yapılan ıslahatların nedeni, sınırların korunması, askeri, idari ve mali anlamda yapılan düzenlemeler olmuştur. 18. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'nın 'aydınlanma çağı' yaşadığı dönemde, Osmanlı örnek aldığı Avrupa'nın kültürünü de alarak ilişkileri geliştirilmiş ve iş birliği yapmaya başlamıştır.

III. Ahmed döneminde uzun yıllar görevde kalan sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Osmanlı'nın toprak kayıplarını yaşadığı, uzun yıllar süren savaşları unutturmak ve barış ortamı oluşturmak amaçlı uğraşlar içinde olmuştur. Batı ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmeye yönelik Pasarofça Antlaşmasını imzalanmasını sağlamıştır.

Pasarofça Antlaşması (1718) ile uzun süren barış dönemi yaşanmaya başlanmıştır. Antlaşmanın yapıldığı dönem ile Patrona Halil İsyanı (1730) arasında geçen dönem, süslemede kullanılan yoğun ve en önemli motif[30] haline gelen lale ile dönemin adı Lale Devri olarak nitelendirilmiştir.

Batı ile kurulan ilişkiler ile 1720 yılında Yirmisekiz Mehmed Çelebi ve seksen kişilik ekip Paris'e, Fransız adet ve geleneklerini gözlemlemek üzere gönderilmiştir[31]. İzlenimlerinin aktarılması ve batılılaşma hareketi olarak İstanbul'da ilk kez matbaa kurma girişimi gerçekleşmiştir. Kurulan matbaa ile Osmanlı toplumunun dış dünya ile ilişkisi artmış ve aydınlanma süreci başlamıştır. Batılı anlamda ilk defa bu dönemde, tulumbacıların yerini alan itfaiye teşkilatı kurulmuştur[32].

Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin İstanbul'a dönüşünün ardından mimariye barok ve rokoko üslup yansımaları başlamıştır[33]. III. Ahmed (1703-1730), I. Mahmud (1730-1754), III. Osman (1754-1757) dönemleri mimaride Lale Devri yansımaları devam

[29] Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Degişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789 [s.479-511]", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/762-821.
[30] Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi* (İstanbul: İnkılap Yayın Evi, 2004), 452.
[31] Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, 431.
[32] Mehmet Karagöz, "Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839)", *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 6/6 (01 Temmuz 1995), 180.
[33] Abdülkadir Özcan, "Lale Devri", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 31 Mayıs 2024).

etmiştir. Boğazda ve Kağıthane'de, Fransız saray ve bahçelerine benzer yapılar yapılması ile mimaride yapılara ek olarak kasır, köşk, sebil ve çeşmeler ile yapı türleri çeşitlenmiştir.

Bu dönemde yapılıp günümüze ulaşmayan Kağıthane deresinin kıyısında 1722 yılında inşa edilen Sadabad Kasrı'na ait park ve bahçeler, Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin tasvirine uygun olarak, Versailles, Fontainebleau ve Marly parklarının batılı mimarisine uygun inşa edilmiştir[34]. Günümüze ulaşan yapılardan, III. Ahmed Çeşmesi dönemin üslubunu yansıtmaktadır.

Sultan I. Mahmud döneminde de batılılaşma ve ıslahat hareketleri devam etmiştir. Matbaanın kurulması ile İbrahim Müteferikka'nın III. Ahmed döneminde hazırlamış olduğu ancak I. Mahmud'a sunulan, Osmanlı'nın gerilmesinin sebeplerini anlatan 'Usulü-I-Hikem Fi Nizamü'l-ümem' adlı eseri, yönetimsel reformlar üzerinde etkili olmuştur[35]. 1826'da Yeniçeriliğin kaldırılmasına kadar geçen süreçte I. Mahmud reformlar ve ıslahatların usulü yeni askeri teşkilatlar kurulmasına yönelik olmuştur. Fransa ve Avusturya'da orduda görev alan Ahmet Paşa ile askerlik meslek haline getirmeyi amaçlamış, yeniçeri alaylarının küçük birimlere ayırarak kendi yetiştirdiği subayları bu birliklerin başına getirerek disiplinli bir ordu oluşturmuş ve daha sonra topçu birlikleri kurmuştur. Üsküdar'da medreselerin ıslahına yönelik hendeshane, top dökümhanesi, baruthane ve tüfek fabrikası kurmuş, bilgilerin öğretilmesi dönemi başlamış böylece eğitimde de reform yapılmıştır. Bu dönemde Nuruosmaniye Camii'nin yapımına başlanmış ve III. Osman döneminde inşa süreci tamamlanmış olan bu yapı ile barok mimari geçiş eseri olmuştur[36].

Sultan III. Mustafa'nın (1754-1774) tahta geçmesi ile askeri ıslahatlar devam etmiş, düzenli ordu, modern usulde top dökümü ve topçu sınıfı kurulmuş ve eğitimde de tıp ve astronomi kaynakları Avrupa'dan getirilerek Türkçe'ye çevrilmiştir. Avrupai anlamda ilk mühendishane kurulmasının temeli Fransız Baron de Tot tarafından atılmış, sultanın ıslahatlarını destekleyen ve yardım eden Ragıp Paşa tarafından gizlice aritmetik ve geometri dersleri verilmeye başlamıştır[37]. I. Abdülhamid (1774-1789) döneminde donanma subayları için matematik okulu olarak Mühendishane-i Bahr-i Hümayun açılmış, eğitim reformları devam etmiş ve ordunun çağdaşlaşması için çalışılmıştır.

III. Selim (1789-1807) dönemine kadar olan ıslahatlarda askeriyenin gelişmesi ve Avrupa'ya ayak uydurabilecek düzeyde asker yetiştirmek ve eğitimin kalitesini arttırmak hedeflenmiş, yapılanmayı yenilemek amacıyla kara ve denizcilik okulları kurulmuştur[38]. Sultan Selim dönemi ile idari, siyasi, mali ve diplomasi için ıslahatlar yapılmıştır. Avrupa tarzında yetiştirilmiş Nizam-ı Cedid ordusu kurulmuş ve donanmanın yenilenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Mühendishane-i Bahri Hümayun'un geliştirilmesi, Hasköy'de Humbaracı ve Lağımcı ocaklarının kurulması,

[34] Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, 432.
[35] Karagöz, "Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839)", 181-182.
[36] Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, 454.
[37] Karagöz, "Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839)", 184.
[38] Lewis Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çev.Metin Kıratlı* (Ankara: TTK Yayınları, 1998), 39.

kara harp okulu olarak Mühendishane-i Berri Hümayun'un (1795) eğitime başlaması ve bu okulda bir matbaa açılması, Levend ve Üsküdar'da kışlaların inşası yenileşme hareketlerinin bir parçası olarak gerçekleştirmiştir. Batı devletlerinde Osmanlı'nın daimî elçi bulundurulması yine bu dönemde başlamıştır. Ancak, Fransız Devrimi sonrasında, Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesi ile süreçte sıkıntı yaşanmaya başlamış ve Batıyı örnek alan ıslahatların gidişatını zora sokmuş ve III. Selim'in tahttan indirilmesi ile sonuçlanmıştır[39]. Mimari alanda faaliyetler hızlandırılmış, sanat ruhuna sahip sultanın döneminde barok üsluplu yapılar inşa edilmiştir. Dönemin yapısı olarak Üsküdar Selimiye Cami ve Külliyesi, Nuruosmaniye Cami'ni hatırlatan yapı olarak inşa edilmiştir[40]. Nizam-ı Cedid askerleri için, Kanuni Sultan döneminde inşa edilen yazlık saray olarak kullanın yapı yıkılarak yerine Selimiye Kışlası inşa edilmiştir. Bu yapının inşası Balyan ailesinden Kirkor Balyan tarafından üstlenilmiştir.

Sultan II. Mahmud (1808-1839) döneminde, yeniçeri ocağı tamamen ortadan kaldırılmış ve yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye adı verilen askeri teşkilât kurulmuştur. Daha sonra bu ordu Asâkir-i Nizâmiyye adını almıştır[41]. Böylece Osmanlı'nın klasik dönemi sona ermiş ve modernleşme çağı başlamıştır[42]. Devlet müesseseleri, kıyafetler, müzik anlayışı değişerek askeri ve sivil alanda pek çok yenilikler yapılmıştır. Yeni ordunun subay ihtiyacına yönelik mühendishaneler olmasına rağmen yetersiz kalan eğitim yapılarına ek olarak orduya asker yetiştirmek üzere 1834 yılında Harbiye Mektepleri kurulmuştur. Sultan II. Mahmud devletin bekasının geleneksel Osmanlı yaşayış tarzının da değiştirilmesi ile mümkün olacağı kanaatinde olmuştur[43]. Topkapı Sarayı'ndan ayrılarak, Beşiktaş'taki modern saraya taşınan sultan, Ok Meydanı'nda atış talimleri yaparken, halkın arasına karışmak amacıyla Osmanlı tarihinde ilk olan yurtiçi içi gezilere başlamış ve mülki anlamda Tanzimat reformu için çalışmıştır. Bu dönemde devlet idaresi askeriyeden alınıp, mülkiyelilere devredilmiştir. Donanmayı güçlendirmeyi hedefleyen buharlı gemiler alınmış ve donanmada da modernleşmeye gidilmiştir. Sultan III. Selim döneminde inşa edilen, Selimiye Kışlası'na ek kâgir bir kısım yaptırmış, Çengelköy'de Kuleli Kışlası, Davut Paşa, Rami, Maçka, Beyoğlu Kışlaları ve Halıcıoğlu Humbarhane, Kasımpaşa Kalyoncu kışlalarını inşa ettirmiştir. Sultan Abdülmecid de bu dönemde yapılan kışlalara ek olarak Taşkışla'yı aynı ampir üslupta mimar Smith'e tasarlatarak inşa ettirmiştir[44]. Sultan II. Mahmud'un ölümünün ardından, tahta geçen Abdülmecid (1839-1861) babası II. Mahmud'un ıslahatlarını devam ettirmiş, Kasım 1839'da Topkapı Sarayı Gülhane meydanında okunan Hatt-ı Hümayun ile Tanzimat'ı ilan etmiştir. Tanzimat Fermanı ile devletin kurum ve kuruluşlarında yeni düzenlemeler meydana gelmiş ve ferman ile Osmanlıcılık çatısı altında toplanma, mutlak iktidarın yetkilerinin kısıtlanması ve hukuk devleti olmak hedeflenmiştir[45]. Tüm Osmanlı halkı kanun önünde eşit sayılmıştır. Ancak, Tazimat Fermanı ile Müslim-gayrimüslim arasında siyasi ve hukuki farklılıkların bulunduğunu ileri süren gayrimüslimler,

[39] Nurullah Karta, "Sultan III. Selim Döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik Durumu ve Alınan Tedbirler", *Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (2014), 36.
[40] Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, 503.
[41] Abdülkadir Özcan, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 02 Haziran 2024).
[42] Abdülkadir Özcan, "II. Mahmud ve Reformları Hakkında Bazı Gözlemler" 10/1 (1995), 14.
[43] Özcan, "II. Mahmud ve Reformları Hakkında Bazı Gözlemler", 17.
[44] Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, 524.
[45] Tuba Özhazinedar, "Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, Adalet Fermanı ve Kanun-i Esasi'nin Tahlili" 12/36 (2023), 763.

kendileri ile daha köklü bir reform ihtiyacı olduğunu savunmuş ve Avrupalı devletlerden yardım talebinde bulunmuştur.

Osmanlı Devleti'nde yaşayan Ortodokslar ve Katolikler, uluslararası siyasetin etkisinde kalmışlardır. Ortodoksların savunuculuğunu Rusya üstlenirken, Katolikler Fransızlar tarafından korunmuştur. Bu iki rakip devletin, özellikle Kutsal Yerler Sorunu gibi dini ve siyasi meselelerde karşı karşıya gelmesi, Osmanlı Devleti'ni de büyük güçler arası diplomatik çekişmelerin ortasına itmiştir. Osmanlı Ortodoksları ile ilgili olarak himaye hakkı verilmesini isteyen Rusya, isteğinin reddedilmesi karşısında Kırım Savaşı'na (1853-1856) girmiş ve savaş sırasında gayrimüslimler için yeni bir reform harekatı baskı kurmuş, 1856'da Islahat Fermanı ile talep edilen haklara kavuşmuştur. İçtimai olarak çalkantılı geçen bu süreçte mimari alanda birçok eser verilmeye devam etmiştir. 1809 yılında inşa ettirilen Beşiktaş Sarayı'nın yerine Dolmabahçe Sarayı (1853) [46], Beykoz Kasrı (1855), Küçüksu Kasrı (1857), Küçük Mecidiye Camii (1849), Teşvikiye Camii'ni (1854) inşası ve ampir üslubun devamı sağlanmıştır. Yine bu dönemde Sultan Abdülmecid'in annesi, Valide Sultan tarafından Cisr-i Cedid (Yeni Köprü) ve Gureba Hastanesi (1845-1846) inşa edilerek hizmet vermeye başlamıştır[47].

[46] Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, 534.

[47] Cevdet Küçük, "Abdülmecid", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, ts. (Erişim 02 Haziran 2024).

2.2 Osmanlı İmparatorluğunda Kentleşme

Osmanlı Devleti'nin ekonomisi, orta çağ döneminde tarıma dayalı bir yapı üzerine kurulmuştur. Toprak mülkiyeti, üretimin temel kaynağı olarak görülmüş ve bu mülkiyet sistemi, Osmanlı askeri teşkilatının dirlik sistemi adı verilen organizasyonuna[48] dayanmıştır. Dirlik sistemi**,** Osmanlı'da devlete ait olan toprakların belirli bir süreliğine devlet memurlarına, özellikle de askerlere tahsis edilerek, onların geçimlerini sağlamaları ve devlet hizmeti yapmalarına dayanan bir yapıyı tanımlamaktadır. Bu sistemde, Osmanlı'da miri denilen çıplak toprak, devlete aittir. Toprakların ekilmesini ve tarıma katkı sağlamasını Dirlik denilen kademe üstlenirdi ancak sahipleri değillerdir. Dolayısıyla padişah, saray maiyeti ve üst düzey görevlilerden oluşan idari kadro aynı zamanda ana üretim aracı olan toprağı, yani topraktan vergi yoluyla elde edilen fazla ürünü de kontrol etmekte idi.

Osmanlı kentleşmeyi destekleyici faaliyetlerde bulunmuştur. Ancak 16. yüzyılda devletin yoğun para ihtiyacına karşılık, fetihlerin durması ile toprak miktarı sınırlı kalmıştır. 14. ve 15. yüzyıllarda uygulanan dirlik sisteminin yerine 16. yüzyıl itibari ile iltizam usulüne geçilmiş ve devletin başlıca gelir kaynağı kırsaldan toplanan vergiler olmuştur[49]. Uygulanan bu sistemde, vergi oranları yükseltilince, kırsalda yaşayan toplumun üzerinde baskı kurulmaya başlamıştır. Bu baskı sonucunda Tanzimat döneminde daha da yoğunlaşacak olan kentlere göç başlamıştır[50].

Anadolu Osmanlı şehirlerinde mekânsal yapının gelişmesi Osmanlı devlet teşkilatı ile şekillenmiştir[51]. Osmanlı'da şehirlerin oluşumunda farklı parametrelerin olduğu araştırmalardan görülmektedir. Bu çalışmalar şehrin tanımının tek bir düzlemde olmadığı kanaatini oluşturmuştur. Şehir kelimesinin tanımında, nüfusun yoğun olduğu kalıplaşmasının Osmanlı devletinin şehir ve kent tanımını sağlamadığı anlaşılmaktadır. Nüfusun yoğun olmadığı ancak, küçük bir yerleşim yerinin de şehir özelliklerini taşıması için nüfusu dışında, işlevsel niteliklere sahip olduğundan şehir olarak kabul edildiği görülmektedir[52].

16. ve 17. yüzyıllarda, şehir kavramının en önemli kriteri olan nüfus, Osmanlı Devleti'nin şehirleri için geçerli olmamıştır. 16. yüzyılın sonunda Silifke'de vergi ödeyen nüfus yüz kişinin altındaydı. Ancak, İçel'de sancakbeyi ikamet etmekte ve şehrin iki tane ayrı kalesi ve vakıf dükkanları da bulunmaktaydı[53]. Bu sebeplerle, nüfus

[48] Aktüre, "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", 104.
[49] Cerasi, *Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, 47.
[50] Aktüre, "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", 105.
[51] Cerasi, *Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, 47.
[52] Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler:Kent Mekanında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650),* 12-16.
[53] Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler:Kent Mekanında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650),* 12.

odaklı şehir tanımı Osmanlı devletinde tasniflemeye yeterli olmamıştır. Ekonomik ve idari işlevler ile şehirleşme mümkün olmaktadır.

Osmanlı'da yerleşim yerlerinin şehir olarak anılmasında tek bir ölçüt olmadığı belirtilmekte ve fonksiyonların etkili olduğu görülmektedir. Şehirde tarım faaliyetlerinin yerini, idari ve ticari faaliyetler almaktadır.

Faroqhi'ye göre, pazar yerleri ve vergi veren nüfus ışığında, tarım dışı faaliyetlerin gerçekleştiği yerler şehirler olabilir[54]. Bu şekilde incelendiğinde, Osmanlı şehrinin, Avrupa ve Asya şehir modelinin sentezlendiği özgün bir düzeni olan kent modeli görülür[55].

Kent, tarım dışı üretimin gerçekleştiği, tüm üretim ve dağıtımın kontrol edildiği, belirli teknolojilerle ölçek, yoğunluk, farklılaşma ve entegrasyonun sağlandığı bir yerleşim türüdür[56].

Anadolu'nun karayolu ağı, tarihin farklı dönemlerinde büyük değişikliklere uğramış ve yolun önemi azaldıkça bu yollar üzerindeki yerleşimlerin önemi de buna bağlı olarak azaldığı görülmektedir. Osmanlı, sınırları içerisinde kervan yolları bulundurması sebebiyle gelişmiş bir ulaşım ağına sahiptir. Ticaret kervanları ve yolcuları şehre Erzurum, İzmir, Kayseri ve İstanbul kapılarından girdiğinden[57] bu yollarda kurulan hanlar, bedestenler ve kapalıçarşı gibi pazar faaliyet alanları ticari ve ekonomik hayatının canlı olmasını sağlamaktadır.

Coğrafi olarak ihtisaslaşan kentler ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak Tokat şehrinde, bakırcılığın gelişmesi, İpek yolu üzerinde bulunan Bursa, Bilecik, Balıkesir, Diyarbakır ve Amasya'nın ise ipek üreticiliğinde geliştiği görülmektedir[58].

Şehirlerin gelişmesini sağlayan ekonomik faaliyetler, üretilen mallar, üretim biçimi, ticaret olanağı, ticaret yapan insanlar ve faaliyet gösterdikleri alanlar oldukça önemlidir[59]. Osmanlı şehirleri ekonomik açıdan değerlendirilirse genel olarak sanayi öncesi toplumların özelliklerine sahip oldukları görülür. Şehirlerin milletlerarası, bölgelerarası, bölge içi ticaret, şehirlerarası ekonomik faaliyetler ve hayvancılık gibi alanlarda önemli işlevler üstlendikleri görülmektedir.

Mimari açıdan ise Osmanlı şehri ile Selçuklu şehri arasında belirgin bir coğrafi yerleşim farklılığı bulunmaktadır, Selçuklu şehri ova gibi düz ve geniş alanlara

---

[54] Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler:Kent Mekanında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650)*, 12.
[55] Tuncer Baykara, "Osmanlı Devleti Şehirli Bir Devlet midir?", *Ankara: Yeni Türkiye Yayınları* 5 (1999), 528-529.
[56] Aktüre, "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", 101.
[57] Ruşen Keleş, *Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi* (Ankara: İdealKent Yayınları, 2018), 122.
[58] Alpaslan Aliağaoğlu - Abdullah Uğur, "Osmanlı Şehri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 38 (25 Ağustos 2016), 203-226.
[59] Özer Ergenç, "Şehir Tarihi Araştırmaları Hakkında Bazı Düşünceler", *TTK Yayınları* 52/203 (Ankara 1988), 670.

kurulurken, Osmanlı şehri dağ eşiği ve yükseltilere kurulmuş yerleşim birimleridir[60]. Bu tanıma uygun olarak Bursa, İzmir ve Amasya şehirleri örnek gösterilebilir[61]. Şehir mimarisi bu engebeli araziye uygun şekilde gelişmiştir. Osmanlı şehirlerinde, camiler, medreseler, hanlar ve hamamlar gibi merkezi yapılar, genellikle şehrin en yüksek ve görülebilir noktalarında konumlanmıştır. Bu tür yerleşim hem şehirlerin savunulabilirliğini artırmış hem de dini ve idari yapılarla sosyal yaşamı merkezileştirmiştir. Şehirlerin gelişimi ve sürekliliğini sağlayan temel unsur olan su, şehrin kurulduğu yerin topografik olanaklarından faydalanarak dağlardan taşınmış, kullanımı ve taşınımı kolay hale gelmiştir. Bu da tarımı geliştirmiş çeşitli ürünlerin üretimini sağlamıştır[62].

17. yüzyılda Osmanlı Devleti, Anadolu'da yaşanan Celali isyanları ile, kırsaldan kaçışa neden olmuş, bu da şehirleşmeyi etkilemiştir. İltizam sisteminin kırsaldaki halkın üzerinde kurduğu baskılar ve isyanlar ile şehirleşme teşvik edilmiştir[63].

Anadolu'daki kentlerin mekânsal yapısındaki gelişmeler 1860'lı yıllarda oldukça belirgin hale gelmiştir. Bu dönemde yeni ticaret merkezleri kurulmuş, demiryolu, liman ve rıhtımların inşasıyla şehirlerin yapıları önemli ölçüde değişmiştir[64].

Osmanlı şehirlerinin sosyal ve fiziksel yapısını belirleyen temel unsur mahalleler olmuştur. Çünkü, Osmanlı şehirlerinde, mahalleler sosyal ve fiziksel açıdan birbirini tamamlayan bir yapı oluşturmuştur. Mahalle sakinleri birbirlerini tanıyan, dayanışma içinde olan ve belirli bir sorumluluk duygusuyla hareket eden komünler olmuştur. Kırsaldan şehre göç etmek isteyen kişi, hangi mahalleye yerleşecekse, o mahalleden kendisine referans olacak, mahallenin ileri gelen birine ihtiyaç duymakta ve kefil bulunması ile kadıya müracaat edilip, göç sebepleri irdelenip, uygun bulunursa mahalleye yerleşimine izin verilmiştir[65]. İşte bu nedenle mahalleler, genellikle aynı mescitte ibadet eden cemaatin bir araya geldiği ve birlikte yaşadığı şehrin kısımları olmuştur[66].

Şehirlerin teşekkülünde, iktisadi ve içtimai olarak vakıf sisteminin de oynadığı rol büyüktür[67]. Şehirlerdeki mahalleler arasında oluşturulan sistemde, mekânsal yapılar farklı işlevsel gruplara ayrılmıştır. Bu yapıların çoğu vakıf anlayışıyla kurulmuş ve vakıf sistemi içinde sürdürülebilirlik kazanmıştır[68]. Buna örnek olarak Nevşehirli

---

[60] Cerasi, *Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, 81.

[61] Kejanlı, "Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale ve Merkez-Çarşı Gelişimi", 295.

[62] Süha Göney, "Türk-Osmanlı Şehirlerinin Batıyı Etkileyen Bazı Özellikleri" III/22 (İstanbul 2011), 283.

[63] Aliağaoğlu - Uğur, "Osmanlı Şehri", 211.

[64] Sevgi Aktüre, *19. yy. Sonunda Anadolu Kenti, Mekansal Yapı Çözümlemesi* (Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, 1978).

[65] Aktüre, "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", 122.

[66] Ergenç, "Osmanlı Şehirlerinde Esnaf Örgütlerinin Fizikî Yapıya Etkileri", 69.

[67] Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda İmaret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına Ait Çalışmalar", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 23/1-2 (18 Ağustos 2015), 240.

[68] Mehmet Bayartan, *1*, "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler" 10 (2008), 157.

İbrahim Paşa'nın 1718 yılında sadrazam olduğu dönemde, Muşkara köyü olan, yeni kurulan şehir anlamına da gelen Nevşehir'in, vakfedilen cami, çeşme, okul, imaret, kütüphane, dükkân, hamam ve hanlar sayesinde şehirleştiği görülmektedir[69]. Nevşehir'in şehir olarak ortaya çıkışı ile çevresinde bulunan Niğde ve Kayseri'nin şehirleşmesini etkilemiştir[70].

Osmanlı Devleti'nin genel kent işleyiş sistemi, özellikle 15. yüzyılda başkent olan İstanbul ile karşılaştırıldığında. İstanbul'un hem büyük bir metropol hem de imparatorluğun başkenti olarak yoğun nüfusa sahip olması, kentin tarım, zanaat, ticaret ve malzeme ihtiyacının karşılanmasını gerektiriyordu. Bu ihtiyaçları karşılamak için Anadolu'dan ve diğer Osmanlı topraklarından düzenli mal ve hizmet akışının sağlanması, Osmanlı'nın geniş toprakları arasında bir ekonomik bütünlük oluşturmuş ve diğer kentlerin de şekillenmesini etkilemiştir[71].

Özetle, Anadolu'nun farklı şehirlerinin oluşumunda çeşitli unsurların etkili olduğu görülmektedir. Kimi zaman, kervan yolları üzerinde kurulan hanlar ve çevresinde gelişen yapılar şehirleri ticaret merkezi haline getirmiş, kimi zaman ise seferler, deniz ticareti veya toprağın verimliliği gibi faktörler, spesifik ürünlerin üretildiği ve buna bağlı olarak gelişen şehirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda, Osmanlı'da ekonomik, siyasi, mimari, iktisadi ve sosyal nedenlerle farklı şehirler doğmuştur.

[69] Aliağaoğlu - Uğur, "Osmanlı Şehri", 212.
[70] Salih Salbacak - Özgür Demirkan, "Batılılaşma Etkisinde Gelişen Osmanlı Mimarlığının Giresun'daki Temsili: Kapu Camii", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 10/19 (04 Aralık 2018), 596.
[71] Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler:Kent Mekanında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650)*, 18.

2.3 İstanbul'un Modernleşme ve Kentleşme Süreci

Osmanlı İmparatorluğu'nda, Tanzimat öncesinde Müslüman tebaanın yerel hizmetleri, halkın kendi inisiyatifiyle oluşturduğu esnaf loncaları ve vakıflar aracılığıyla yürütülüyordu. Gayrimüslim tebaanın mahalli hizmetleri ise cemaatler tarafından kurulan topluluklar aracılığıyla sağlanmaktaydı. Bu yapı, her iki topluluğun da kendi sosyal, ekonomik ve dini ihtiyaçlarını organize etmesine olanak tanıyan, toplumsal bir düzeni yansıtıyordu. Daha sonra imparatorluğun resmi yapım işleri için Yeniçeri Ocağı'nın parçası olan, Hassa Mimarlar Ocağı kurulmuş ve askeri ve sivil tüm resmi yapı işleri bu teşkilat tarafından yürütülmüştür. Kesin olmamakla birlikte bu teşkilatın İstanbul'un fethi akabinde kurulduğu tahmin edilmektedir[72].

Harita 4. İstanbul ve Galata Surları (1572)
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 44

19. yüzyılın ikinci yarısında, İstanbul'da şehir planlamasında bazı değişiklikler ve düzenlemeler gerçekleşmiştir. Bu dönemde hem Avrupa'da hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde yaşanan modernleşme hareketleri, şehir planlamasında yeni yaklaşımların benimsenmesine yol açmıştır. Avrupa'dan getirilen teknolojiler ve fikirler, İstanbul'da altyapı projeleri ve şehir düzenlemeleri için ilham kaynağı olmuştur. Tanzimat reformlarıyla birlikte, İstanbul'da imar komisyonları oluşturulmuş ve şehrin düzenlenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu komisyonlar, şehir planlamasında belirli bir strateji oluşturmak ve altyapı projelerini koordine etmekle görevlendirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde İstanbul'da altyapı projeleri hız kazanmıştır. Su temini, kanalizasyon, yol düzenlemeleri ve köprü yapımı gibi projeler gerçekleştirilmiştir. Bu projeler, şehirdeki yaşam standartlarını

[72] Selçuk Mülayim, "Mimari", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 07 Mayıs 2024).

yükseltmeyi ve modern bir altyapıya sahip bir şehir oluşturmayı amaçlamıştır. Pazar yerleri ve ticaret merkezleri için düzenlemeler yapılmıştır. Modern pazar yerleri inşa edilmiş, ticaret faaliyetlerinin düzenlenmesi ve kontrol altına alınması hedeflenmiştir. Özellikle yabancı diplomatlar ve iş adamlarının İstanbul'a yerleşmesiyle birlikte, modern mahalleler ve semtler oluşmaya başlamıştır. Bu semtlerde Avrupa tarzı evler ve binalar inşa edilmiş, şehrin dokusunda değişiklikler meydana gelmiştir. Bu faktörler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde İstanbul'da şehir planlamasında yaşanan değişimleri ve dönüşümleri yansıtmaktadır.

1826 yılında II. Mahmud döneminde kurulan İhtisab Nazırlığı, şehrin düzeninin sağlanması, esnafın denetlenmesi ve vergilerin toplanması gibi görevleri üstlenmiştir. Bu kurum, aynı zamanda modern belediye teşkilatının kurulmasının temelini oluşturmuştur. 1836'da Evkaf Nazırlığı, 1845'te polis örgütü, 1846'da Zaptiye Müşirliğinin kurulması ile devlet işlerini yürütmek üzere yetkili kurumlar olarak oluşturulmuştur. 1855'te İstanbul Şehremaneti kurulmuş, Türk şehirciliği açısından Batılı anlamda belediye teşkilat şeması oluşturmak üzere en önemli adım olmuştur. 1856'da Şehremaneti çalışmaya başladıktan bir yıl sonrasında, İntizam-ı Şehir Komisyonu, Müslümanların yanı sıra gayrimüslim ve yabancı uyruklulardan da oluşan, yabancı diller bilen bir kurul olarak kurulmuştur. Bu komisyon, şehrin düzeni ve yönetimi ile ilgili meseleleri ele almak amacıyla oluşturulmuştur. Bu komisyon iki yıl kadar çalışmalarını sürdürmüş ise de kurul dağılmadan önce İstanbul için bir rapor düzenlemiştir. Kurulun raporunda İstanbul'un şehircilik açısından iyileşmesi ve düzenlenebilmesi için öncelikli olarak yeni yolların açılması, sokakların genişletilmesi, temizlik ve aydınlatmanın yapılmasının önceliklerinden ve öneminden bahsedilmiştir[73].

Tanzimat'ın 1839 yılında ilanı**,** Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu dönem, imparatorluğun çeşitli alanlarda kapsamlı bir yeniden yapılanma sürecine girdiği ve Batılılaşma ile modernleşme çabalarının başladığı bir dönemdir. Toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıda köklü değişikliklerin bu dönemde doğması, Batılı mekânsal yerleşimin de temelini atmıştır. Aynı zamanda, kentsel yapılaşma da bu süreçte şekillenmiştir.

Tanzimat öncesinde, Hassa Mimarlar Ocağı tarafından yürütülmekte olan, kentsel çalışmalar 1841 yılında, Ebniye-i Hassa Müdürlüğü'nce yürütülmüştür. 1848 yılında imar faaliyetleri, Nafıa Nezareti (Bayındırlık Bakanlığı) olarak adlandırılan kurum tarafından devralınmış ve 1848–1849 yılları arasında kentsel yapı faaliyetlerine yönelik Atik Ebniye Nizamnameleri olarak adlandırılan yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir[74].

1854 yılında Kırım Savaşı'nın etkisiyle İngiliz ve Fransız askerlerinin İstanbul'a gelmesi, şehrin nüfus yoğunluğunu önemli ölçüde artırmış ve mevcut altyapının yetersizliğini gözler önüne sermiştir. Bu durum, İstanbul'un modern bir altyapıya olan acil ihtiyacını doğurmuş ve altyapı çalışmalarının başlatılmasını zorunlu hale getirmiştir.

---

[73] Mustafa Cezar, *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu* (İstanbul: Ak Yayınları, 1991), 145-146.

[74] Koray Özcan, "Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Plânlama Deneyimleri (1839–1908)", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* VII/2 (2006), 149-180.

Bu süreçte, İstanbul'un altyapı ve yönetim sorunlarını çözmek için atılan adımlar, kentsel gelişim açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur. Özellikle su temini, kanalizasyon, yollar ve ulaşım sistemleri gibi temel altyapı bileşenlerinin geliştirilmesi, şehrin işleyişini büyük ölçüde iyileştirmiştir. Ayrıca, bu çalışmalar, yalnızca fiziksel yapıyı değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik yaşamı da olumlu yönde etkilemiştir. Altyapı geliştirme çabaları, İstanbul'un modern anlamda bir belediye yönetimine geçişinin temelini atmış ve şehirde daha etkili bir yönetim anlayışının benimsenmesine zemin hazırlamıştır.

1855 yılında kurulan Şehremaneti, bu süreçteki önemli gelişmelerden biri olmuştur. Sultan tarafından atanan bir şehremini ve 12 üyeden oluşan bu kurum, İstanbul'un belediye işlerini yürütmekle görevlendirilmiştir. Ancak, başlangıçta kurumun karşılaştığı en büyük zorluklardan biri mali kaynakların yetersizliği olmuştur. Yolların bakımı, onarımı, temizlik gibi temel belediye hizmetlerinin yanı sıra, şehrin genel düzeninin sağlanması da Şehremaneti'nin sorumlulukları arasındaydı. Ancak, mali hizmetlerdeki yetersizlikler nedeniyle kurum etkin bir şekilde çalışamamıştır[75].

Bu sorunların üstesinden gelmek adına, 1856 yılında İntizam-ı Şehir Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon, belediye hizmetleri ile ilgili danışma meclisi olarak faaliyet göstermiş ve İstanbul'un düzeni ve belediye hizmetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi için çözüm önerileri sunmuştur.

Şehremaneti ve İntizam-ı Şehir Komisyonu'nun kurulması, İstanbul'un modern anlamda bir belediye yönetimiyle tanışmasını sağlayan önemli adımlardır. Bu kurumlar, şehrin altyapısını güçlendirmek ve düzenlemek adına atılan ilk adımları temsil etmektedir. Ancak, bu süreçte yaşanan zorluklar ve sorunlar, İstanbul'un belediye yönetimi açısından uzun bir süreç ve çaba gerektireceğini de göstermektedir.

İstanbul'un belediye yönetimi serüveni, tarihsel bir perspektiften incelendiğinde, Şehremaneti ve İntizam-ı Şehir Komisyonu gibi kurumların kuruluşu ve kurumların faaliyetleri, şehrin modernleşme sürecindeki önemli kilometre taşları olarak kabul edilebilir. Bu kurumlar, İstanbul'un belediye yönetiminde yaşanan evrimin ve gelişimin temelini oluşturmuştur.

Sonuç olarak, Şehremaneti ve İntizam-ı Şehir Komisyonu gibi kurumlar, İstanbul'un belediye yönetimi alanında yaşanan önemli değişim ve dönüşümleri temsil etmektedir. Bu kurumlar, şehrin modernleşme sürecindeki önemli aktörler olarak tarihsel kayıtlara geçmiştir ve İstanbul'un bugünkü belediye yönetimi anlayışının oluşumunda önemli bir rol oynamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1855 yılında Beyoğlu ve Galata bölgelerini kapsayan Altıncı Daire-i Belediyye'nin kurulması ve İntizam-ı Şehir Komisyonu'nun oluşturulmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Bu tarihi olaylar, Türkiye'nin belediye örgütlenmesinde ve şehir planlamasında önemli bir dönemeç olmuştur. Altıncı Daire-i Belediyye, Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda kurulan ilk belediye teşkilatıdır.

[75] Fatma Cânâ Bilsel, "Geç Osmanlı Döneminden Cumhuriyet'e Çağdaş Şehir Düşüncesi ve İstanbul Planlaması", *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: İBB Kültür A.Ş., 2015), 496-534.

Beyoğlu ve Galata bölgelerindeki idari ve imar işlerini düzenlemek amacıyla kurulmuştur. Bu daire, şehir planlaması, altyapı çalışmaları, çevre düzenlemesi ve benzeri konularda faaliyet göstermiştir. İntizam-ı Şehir Komisyonu ise, şehir düzenini sağlamak ve imar faaliyetlerini koordine etmek üzere oluşturulmuş bir komisyondur. Bu komisyon, şehrin planlı bir şekilde gelişmesini ve düzenlenmesini sağlamak amacıyla çalışmıştır. İmar faaliyetleri, şehrin büyümesiyle birlikte giderek daha fazla önem kazanmış ve bu komisyonlar aracılığıyla daha etkin bir şekilde yönetilmiştir. Bu gelişmeler, Türk imar sisteminin yasal temelinin ve modern belediyeciliğin ilk adımlarının atılmasında önemli bir rol oynamıştır. Beyoğlu ve Galata'da başlayan bu düzenlemeler ile diğer şehirlerde de benzer uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Fotoğraf 1. Altıncı Daire-i Belediyye Binası (Beyoğlu Belediyesi)
(Url-1, Erişim Tarihi:08.09.2024)

Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi'nin sonucunda, Avrupa'da meydana gelen siyasi, ekonomik ve toplumsal reformlar, ilerleme olarak ifade edilmiştir. Batı devletlerinin öncü olduğu bu ilerleme modernleşme olarak görülmüştür. Bu nedenledir ki, batılılaşma ve modernleşme eş anlamlı olarak ifade edilmektedir. Ancak terminolojik olarak bakıldığında modernleşme bir süreci ifade eder iken, batılılaşma belli bir sınırları olan bir yeri örnek almayı ifade etmektedir.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1535 yılında Fransa ile ticaret antlaşması sonucunda başlayan kapitülasyonları takiben, III. Selim'in kapitülasyonları genişletmesi, II. Mahmud Dönemi 1839 Tanzimat Fermanı, 1876 I. Meşrutiyet, 1908 II. Meşrutiyetin ilanı ile Osmanlı Devleti'nin modernleşme adımları başlamıştır.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan ticaret antlaşmaları sayesinde Galata ve Pera'ya elçilikler yerleşmeye başlamış, bu durum diğer ülke temsilciliklerinin de çevrede konumlanmasına yol açmıştır. Zamanla bu bölgeler, Batılı ve modern bir merkez haline gelmiştir. Bu gelişmeler, İstanbul'un uluslararası ticaret ve diplomasi açısından önemli bir nokta olmasını sağlamış, kentin kültürel ve sosyal yapısında da belirgin değişimlere neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin Kanuni Sultan Süleyman

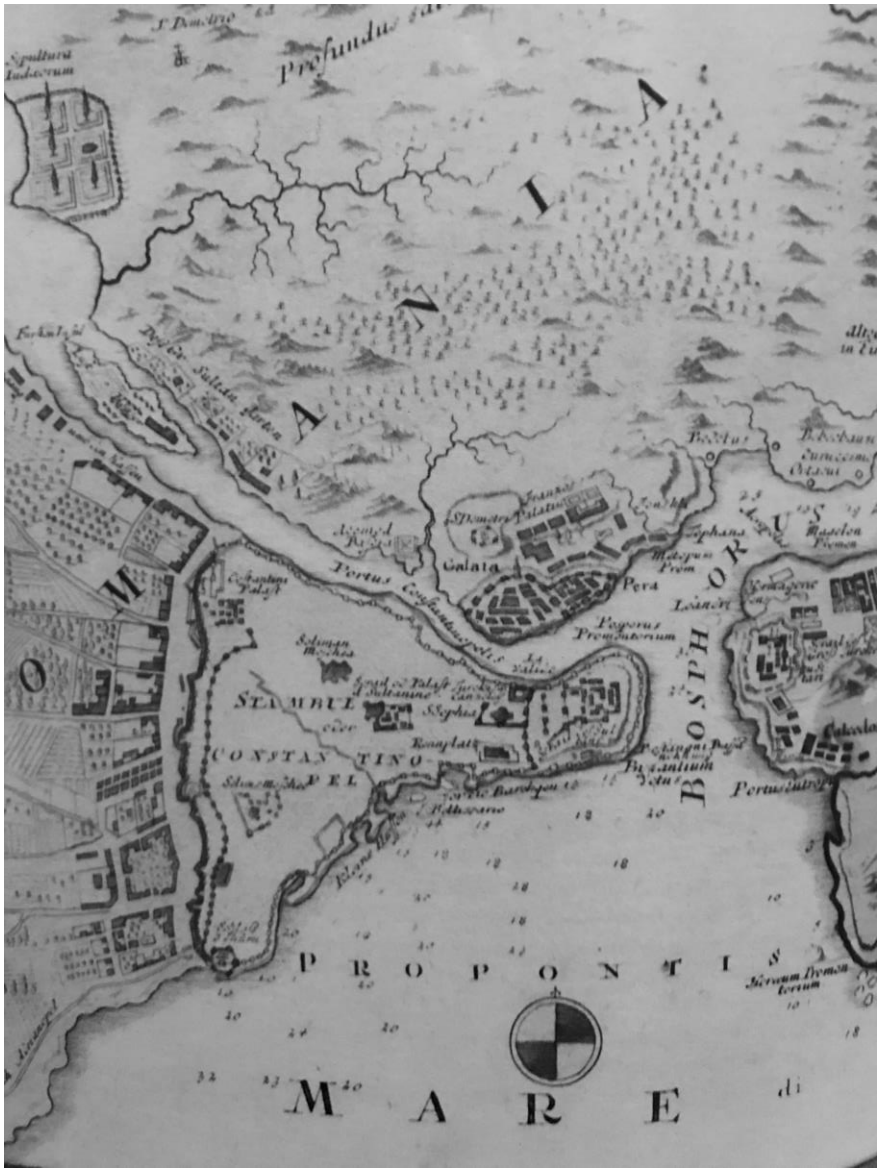
döneminde Fransa'ya tanıdığı kapitülasyonlar ile 1535 yılında ticaret antlaşması imzalanmış, siyasi, diplomatik, ticari ve dini alanda imtiyaz tanınmıştır[76]. Fransa'ya tanınan ayrıcalıklar ile diğer elçilikler de sırayla Beyoğlu'nda elçilikler konumlanmaya başlamıştır. Daimî elçilik kurulması için Osmanlı Devleti ile anlaşan diğer Batılı devletler de Beyoğlu'na elçilik binası yaptırmıştır[77].

16. yüzyıl sonlarında üç elçilik bölgeye yerleşmiştir. İlk elçilik binası Fransızlar tarafından yaptırılmıştır[78]. Daha sonra Venedik ve İngiltere elçilikleri Beyoğlu'nda konumlanmış olmasına rağmen Beyoğlu hala bağlık tenha bir yerdir[79]. 17. Yüzyıl itibari ile elçilik görevlilerinin yanı sıra başka yabancılar ve gayrimüslim azınlıklar bu bölgeye yerleşmiştir. Yabancı elçilikler artarken, etrafında yeni binalar da yapılmaya başlamıştır.

İstanbul'da modernleşmenin ilk adımları olarak bilinen yaşam tarzında geleneksellikten uzaklaşarak, sanat, edebiyat ve mimarlıkta önemli gelişmelerin yaşandığı ilk dönem olan Lale Devri, III. Ahmed'in saltanatı dönemi, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın da sadrazam olduğu dönemdir.

III. Ahmed'ten sonra, tahta sırasıyla I. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamid çıkmıştır. Padişahlar kendi dönemlerinde askeri alanda batıdan etkilenerek adımlar atsa da modernleşme açısından en önemli dönem III. Selim dönemi olmuştur, Avrupa`daki gelişmeleri yakından takip eden padişah, Osmanlı'nın Batılılaşarak gerileme döneminden çıkması amacıyla Nizamı Cedid (yeni düzen) reformu gerçekleştirmiştir. Askeri reformların yanı sıra, Mühendishane-i Bahri Hümayun yenilenmiş ve geliştirilmiş, Kumbarhane (1792), Mühendishane-i Berri Hümayun (1794) kurulması, orduda değişikliğin etkin olması amaçlanmış olup, ulemanın ve yöneticilerin çıkar çatışmasına neden olmuştur. Destek görmeyen bu reform hareketi, isyanlara sebep olmuş, yeniçeriler ayaklanmış ve III. Selim'i tahttan indirmiş, kısa bir süre sonra ölen padişahın yerine, II. Mahmut padişah olmuştur[80]. Amaçlanan yenilikleri hayata geçiren II. Mahmud döneminde İstanbul'un sosyal ve kültürel hayatında batının etkisinde ilk somut değişimler görülmüştür[81].

[76] Tahir Sev, "Osmanlı-Fransız İlişkileri ve Mehmet Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)", (ts.).
[77] Cezar, *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu*, 31.
[78] Cezar, *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu*, 31.
[79] Cezar, *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu*, 33.
[80] Acar, *Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması*, 9.
[81] Özgü Çilli Kutan, "19. Yüzyıl İstanbul'unda Sosyal ve Kültürel Hayatın Modernleşmesi", *Memleket Siyaset Yönetim* 17/37 (Haziran 2022), 83-114.

Harita 5. İstanbul Haritası, Johann Baptist Homann, 1730
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 88

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki çöküş sürecinin yaşanması, Türkiye'de modernleşme ve ulusal bağımsızlık mücadelesinin başlamasına neden olmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen çabalar, imparatorluğun çöküşünü durdurma veya etkilerini hafifletme amacını taşımış olsa da sonuçlar istenilen düzeyde olmamış ve imparatorluğun sona ermesine yol açmıştır.

Modernleşme girişimleri, eğitim, ekonomi, sosyal yapılar ve yönetim alanlarında reformları içerirken, ulusal bağımsızlık mücadelesi, yerel halkın kendi kimliğini bulma ve bağımsız bir devlet kurma arayışını yansıtmıştır. Ancak, bu çabalar arasında koordinasyon eksiklikleri ve içsel çatışmalar, dönüşüm sürecinin etkili bir şekilde ilerlemesini engellemiştir. Sonuç olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş süreci, sadece siyasi bir değişim değil, aynı zamanda toplumun sosyo-kültürel dinamiklerinde

de köklü değişikliklere yol açmıştır. Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla yeni bir ulus devlet anlayışının doğmasına zemin hazırlamıştır.

Harita 6. Nicolas Bellin -Petit Atlas Maritime (1763-1764)
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 100

İdari açıdan ise İstanbul ve çevresi, sur içi ayrı tutularak dört kadılıkla idare edilmiştir. Bunlar, yalnızca sur içini kapsayan *İstanbul Kadılığı* ile *Bilad-ı Selase* olarak nitelendirilen Eyüp, Haliç'in güneyi ve şehrin batısında kalan bölgeleri kapsayan *Haslar Kadılığı, Galata Kadılığı* ve *Üsküdar Kadılığı*'dır. 15. yüzyılın sonlarına ait Haslar Kadılığı'na ait defterde Anadolu ve Rumeli'den İstanbul'a getirilenlerin, aralarında Maçka'nın (Maçokat) da bulunduğu 164 bağcılık yapılan köye yerleştirildiği kaydedilmiştir[82]. Şehrin fetih döneminde yeterli nüfusu olmadığı kaynaklarda belirtilmektedir. Bunun için İstanbul'a Anadolu ve Rumeli'nin muhtelif yerlerinden gelen Türkler, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler yerleştirilmiştir. Yerleşen devşirme halk bugüne kadar gelen mahallelere de isimler vermiştir.

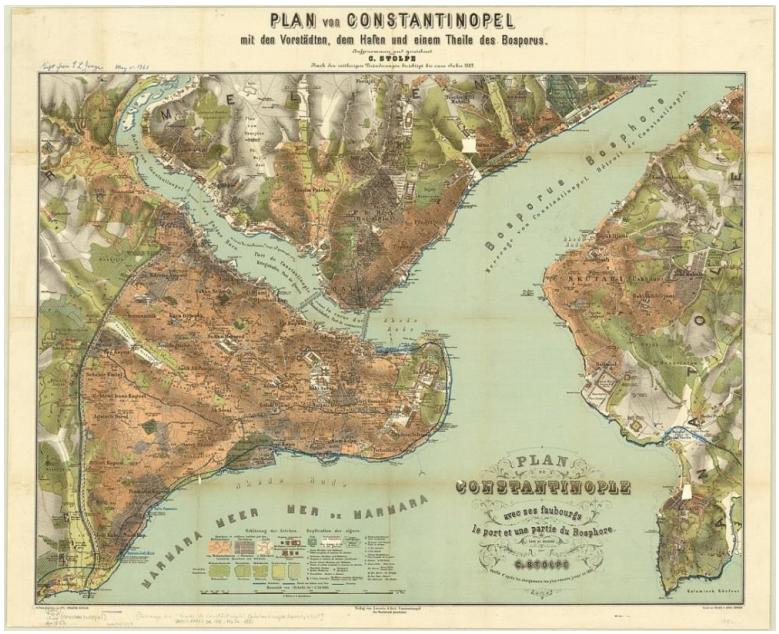
Bir kısmı Haliç'e, ona bakan yamaçlara Beyazıt – Aksaray aksına yerleşmiş, Ermeniler Samatya'da, Rumlar Marmara sahillerinde ve Galata'da iskân edilmişlerdir. Bursa'dan gelenler ise Eyüp'te bulunan imaretin çevresine yerleştirilmiştir. Bu yerleşim ile Osmanlı'nın sur dışına yayılmış bir şehircilik anlayışı olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul'un sınırları, Bizans surlarıyla çevrili batı yönünde gelişmesini sınırlamış, Boğaz şeridi, Haliç ve Galata çevresinde yeni mahalleler olarak genişlemiştir[83].

[82] Akbayar, "Nişantaşı", 6/17.
[83] Doğan Kuban, "İstanbul'un Tarihi Yapısı", *Mimarlık Dergisi* 8/5 (1970), 25-48.

Harita 7. Kauffer - İstanbul'un Bilimsel Ölçekli İlk Haritası 1786
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 118-119

Fetihten sonra, yerleşim yerlerinin büyümesi, farklı din ve ırkların bir arada olma çabası ile bazı bölgelerin niteliğini değiştirmiştir. Bizans'ın son döneminde Galata bölgesinde ticari hayata Latinler hâkimdi, çoğunluğu Cenovalılardan oluşmaktaydı. Galata'nın Osmanlı yönetimine girmesiyle, Latinler'in çoğunluğu bu bölgede yaşamaya devam etmiştir. Kalanlar, Osmanlı dönemi Levantenlerinin[84] temelini oluşturmuştur[85].

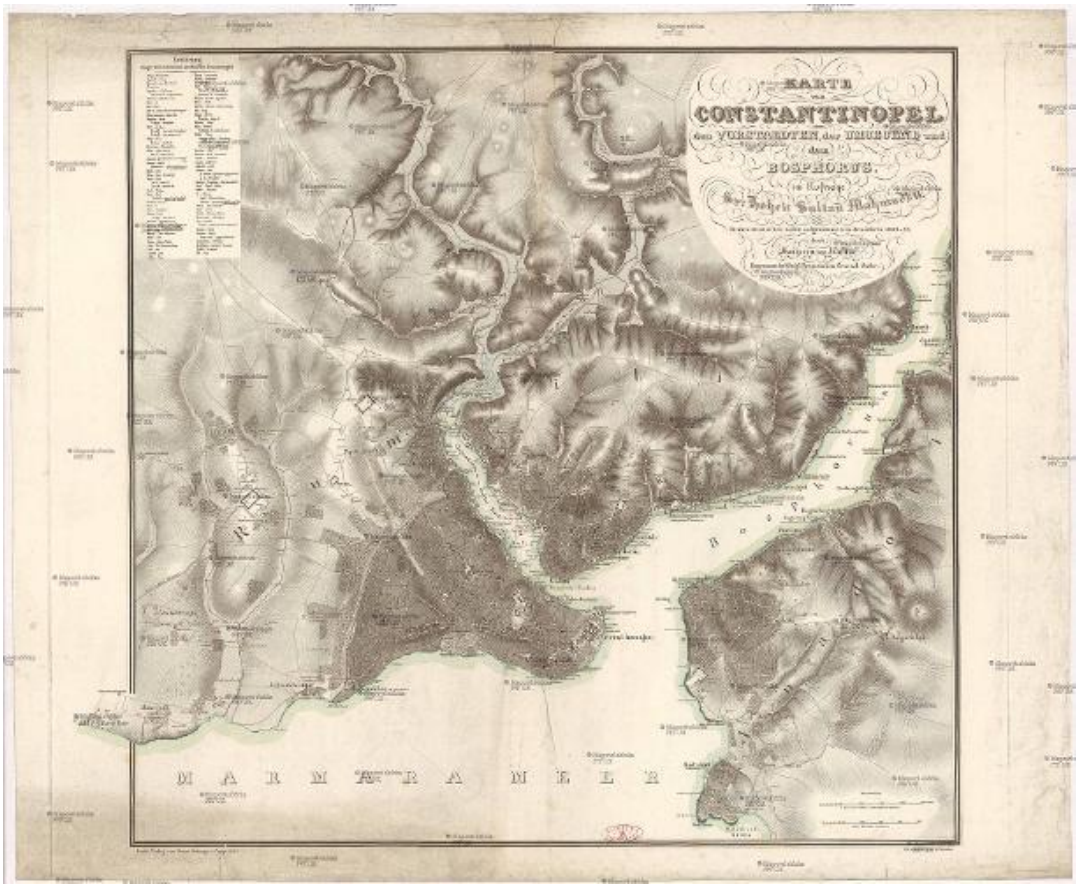
Harita 8. C. Stolpe - İstanbul'un Demografik Haritası 1866
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 123

[84] Levanten, ''aslen doğu Akdenizlileri tanımlamaktadır ve Bizans zamanından itibaren İstanbul'a yerleşmiş olan Latinlerin, özellikle fe İtalyan, Katalan ve Fransız gibi Katolik mezhebine bağlı Batı ve Güney Avrupalılar için kullanılmıştır.'' akt. Spela Groselj, *Çağdaş İstanbul Mimarlığında Milli Üslup ve Kimlik Arayışı, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023), 20.*
[85] Cezar, *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu*.

Galata bölgesinde 19. yüzyıl itibari ile Rum, Ermeni, Yahudilerden meydana gelen gayrimüslim ile Levantenler ve gayrimüslimler çoğunluğu oluşturmuştur. Kılık kıyafet yaşam tarzı ile mimari açıdan da farklı bir yaşam ve görüntüleri ile bütünlük sağlanan bu bölge Osmanlı'nın Batılı, modern bir bölgesi olmuştur.

Bu bölgenin gelişimi ile etrafında yeni mahallelerin oluşmasını, etkileşimi ile kendisine benzeyen veya benzemeye çalışan farklı semtlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Galata bölgesinin Beyoğlu'nun kuruluşunu, açılan yollar ile ardından da Şişli'nin kuruluşunu etkilemiştir.

Harita 9. 1836-1837 Moltke Planı 1/25.000[86]

[86] Murat Gül - Richard Lamb, "Mapping, Regularizing and Modernizing Ottoman Istanbul: Aspects of the Genesis of the 1839 Development Policy", *Cambridge University Press* 31/3 (2004), 420-436.

3. İSTANBUL ŞİŞLİ İLÇESİNİN KURULUŞ VE GELİŞİM SÜRECİ

3.1 Şişli'nin Kuruluş Süreci

Şişli ilçesi, tarih boyunca birçok faktörün etkisiyle şekillenmiştir. Bu semtin tarihi gelişimi, askeri tesislerin kurulması, yerleşim politikaları, sağlık ve eğitim kurumlarının gelişimi ile ulaşım altyapısının iyileştirilmesi gibi çeşitli unsurlarla gerçekleşmiştir.

Özellikle askeri tesislerin varlığı, bölgenin stratejik önemini artırmış ve yerleşim alanlarının gelişimini etkilemiştir. Yerleşim politikaları, sosyal ve ekonomik yapının oluşmasında önemli rol oynamış, Şişli'nin farklı sosyo-kültürel gruplara ev sahipliği yapmasını sağlamıştır. Ayrıca, sağlık ve eğitim kurumlarının gelişimi, bölgenin cazibesini artırmış ve nitelikli yaşam alanları sunmuştur. Ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ise, semtin İstanbul'un diğer bölgeleri ile bağlantısını güçlendirmiş, böylece ekonomik ve sosyal etkileşimi artırmıştır. Bu unsurlar bir araya gelerek, Şişli'nin dinamik ve çok yönlü bir kentsel yapı haline gelmesine katkıda bulunmuştur.

18. yüzyıldan itibaren bölgede Maçka, Taşkışla ve Mekteb-i Harbiye gibi askeri tesisler kurulmuştur. Bu tesisler, Osmanlı İmparatorluğu'nun savunmasını güçlendirmek amacıyla inşa edilmiş ve bölgenin stratejik önemini artırmıştır. Ayrıca, bu tesislerin etkisiyle bölgedeki yerleşim alanları da çoğalmıştır.

1870'te Beyoğlu'nun büyük bir kısmını etkileyen yangın sonrasında ve Tanzimat reformlarıyla birlikte, yabancıların Şişli ve çevresinde mülk edinmelerine kolaylık sağlanmıştır. Bu durum, bölgenin ticari ve sosyal anlamda canlanmasında oldukça önemlidir. Yabancılar, Şişli'yi ticaret merkezi olarak görmüş ve burada iş yapmaya başlamışlardır. Sultan Abdülmecit döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği topraklardan gelen halkın Şişli civarına iskân edilmesi, bölgenin nüfusunu artırmış ve yerleşim alanlarının genişlemesine yol açmıştır. Bu durum, semtin sosyal dokusunun zenginleşmesine etki etmiş ve kültürel çeşitliliğini arttırmıştır. Ayrıca, bu süreçle birlikte Şişli'de çeşitli meslek gruplarından insanlar yerleşmiş ve semtin ekonomisi çeşitlenmiştir.

Sultan Abdülhamit'in difteriden ölen kızı için yaptırdığı Şişli Etfal Hastanesi, bölgenin sağlık altyapısının gelişmesinde önemli role sahiptir. Hastane, çevresindeki yerleşim alanlarının sağlık ihtiyaçlarını karşılamış ve semtin gelişimine destek olmuştur. Ayrıca, bölgede yer alan eğitim kurumları da semtin sosyal ve kültürel gelişimini desteklemiştir. 1881'den itibaren Taksim'den atlı tramvay hattının açılması ve 1913'te de elektrikli tramvay hattının çalışmaya başlaması, bölgenin ulaşım açısından daha erişilebilir hale gelmesini sağlamıştır. Bu durum, semtin ticari ve sosyal açıdan daha cazip hale getirerek Şişli'nin ekonomik olarak daha gelişmiş bir konuma sahip olmasına olanak tanımıştır. Askeri tesislerin kurulması, yerleşim politikaları, sağlık ve eğitim kurumlarının gelişimi ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi gibi unsurlar semtin tarihinde önemli dönemeçler olmuştur.

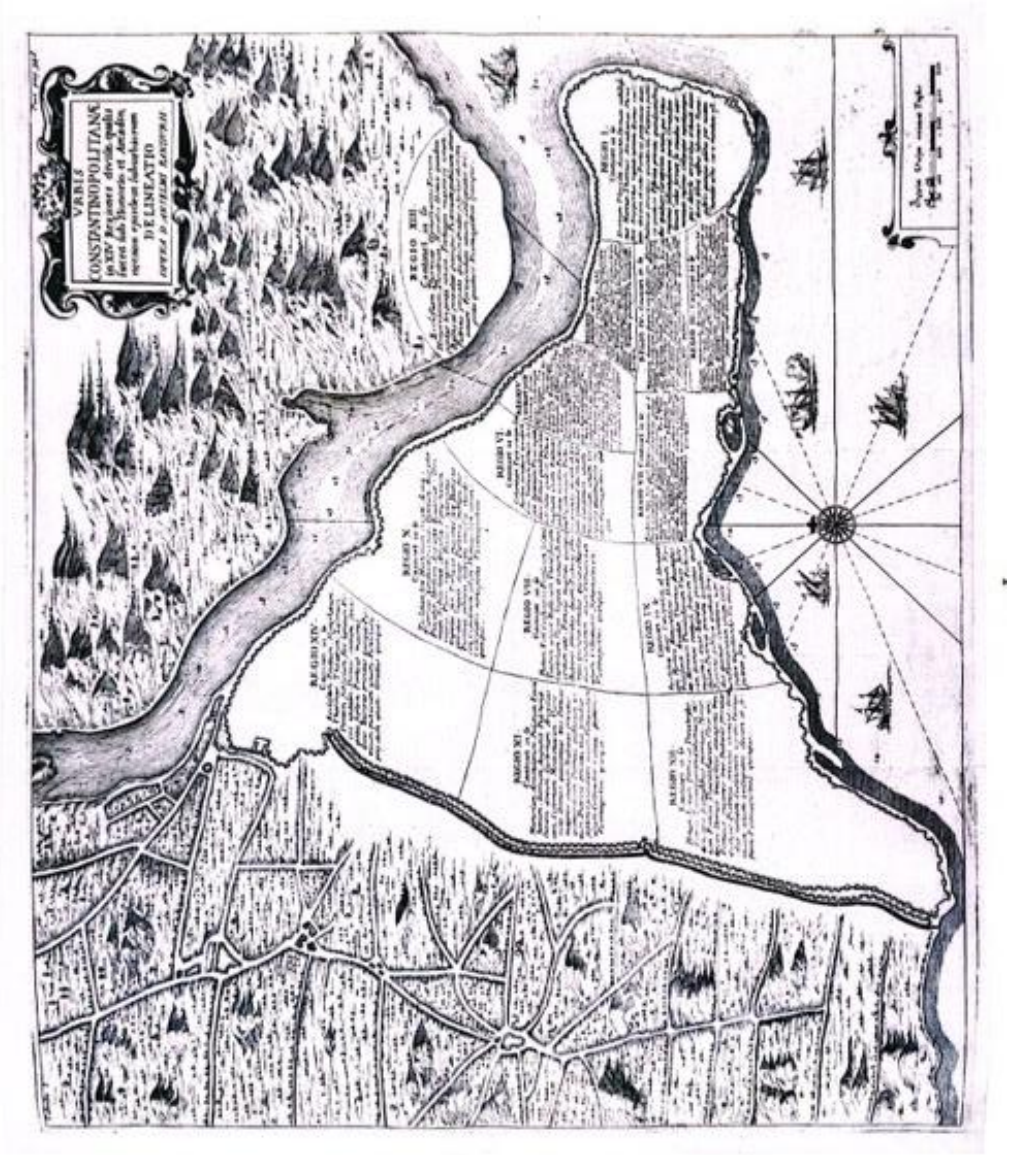
Şişli'nin Osmanlı dönemi öncesinde iskanına dair bilgi bulunmamaktadır. Ancak, yapılaşma başlamadan önce, Pera'da yaşayan varlıklı Cenevizli ailelerin at ahırlarının,

su kuyuları, dere ve çayırlıkların bulunduğu[87] Tatavla adıyla bilinen bugünkü Kurtuluş bölgesi, Şişli'nin en eski yerleşim yeri olan Rum köyü olarak ortaya çıkmıştır.

Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde, ortaya çıkan semt, Galata'da yaşamakta olan Cenevizlilerin kurmuş olduğu ahırlara ithafen at ahırı anlamına gelen Tatavla olarak ortaya çıkmıştır[88]. İmar ve yerleşimin temeli, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaptanları olan Barbaros Hayreddin Paşa ve Piri Reis tarafından ele geçirilen Yunan adalarından, Kasımpaşa tersanesinde gemi yapımında çalıştırılmak üzere getirilen on bini aşkın[89] Rum esirin yerleşim yeri olmasıyla başlamıştır.[90]

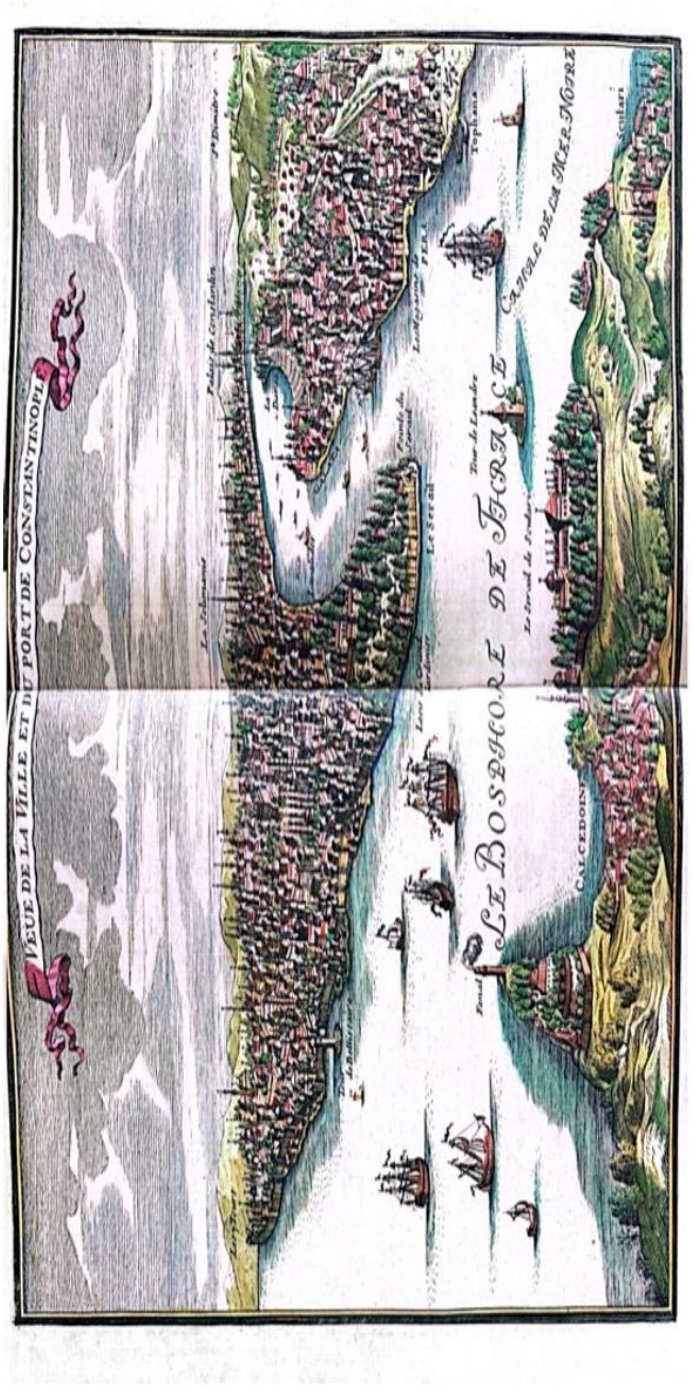
Şişli'nin imara açılmadan önceki durumunun tespiti, çeşitli haritalar ile mümkündür. Haritalarda, Aya Dimitri (Ayios Dimitrios) adıyla da karşımıza çıkan bölge, adını bölgedeki kiliseden almıştır[91]. Aya Dimitri kilisesinin ne zaman yapıldığına dair bilgi olmamakla birlikte Avrupalı gezgin Gerlach 1576 yılında Tatavla'yı ziyaret ettiğini ve burada bir kilise gördüğünü notları arasında belirtmiştir[92].

[87] Avkovan, *İstanbul Tatavla/Kurtuluş Semti'nin Kültürel ve Mimari Kimlik Değişimi*, 18.
[88] Melisinos Hristodulu, *Tatavla Tarihi* (İstanbul: İstos Yayın, 2022), 16-17.
[89] Ayrıntılı bilgi için bkz. *Orhan Türker, Tatavla: Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe*, (İstanbul: Sel Yayıncılık, 1998) akt. Çağlayan Kovanlıkaya vd., *Bomonti Kentsel Dönüşüm ve Mekânın Belleği* (İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş., 2021), 29.
[90] Hristodulu, *Tatavla Tarihi*, 17.
[91] Hristodulu, *Tatavla Tarihi*, 15-16.
[92] Alp, *İstanbul'daki Rum, Ermeni Ve Levanten Mezarlıklarında 19.Yüzyıl Figürlü Mezar Anıtları*, 60.

Harita 10. Pierre Gilles (1490-1555) & Anselmo Banduri (1675-1743)
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 79

Osmanlı Dönemi'nden önce Doğu Roma'nın başkenti olan Konstantinopolis, tıpkı Roma gibi 14 bölgeye ayrılarak yönetilmiştir. Haritada Sur dışı yerleşim olarak Galata yer almaktadır.

Harita 11. Grelot'un 1680 tarihli İstanbul Görünümü'nün kopyası Nicolas de Fer, 1705
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 74-75

3.2 Şişli'nin Tarihi ve Fiziki Gelişimi

İstanbul'un 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın ilk 10 yılını kapsayan dönemde genişleyen mekânsal sınırları içerisinde, Pera'dan Şişli'ye; Tophane dahilinden Dolmabahçe'ye, Dolmabahçe'den de Beşiktaş sırtlarını aşarak Teşvikiye ve Nişantaşı'na[93] yayılması, Şişli ilçesinin nüvesini oluşturmuştur.

Şişli semtinin adının kökenine dair kesin bir bilgi olmamakla birlikte, o bölgede yaşayan ve şiş yapımıyla uğraşan, şişçiler diye anılan bir aile olan 'Şişçilerin Konağı' adının zamanla 'Şişlilerin Konağı' adına evirilmesi ile semtin adının Şişli haline geldiği düşünülmektedir[94].

19. yüzyılın ortalarına kadar bu bölgelerin kırsal karakterini koruduğunu doğrulayan ifadeler bulunmaktadır. O dönemin tanıkları, Taksim'den ötesini "*kışın kurtların ve gece hırsızların barındığı*" yer olarak tanımlamışlardır[95].

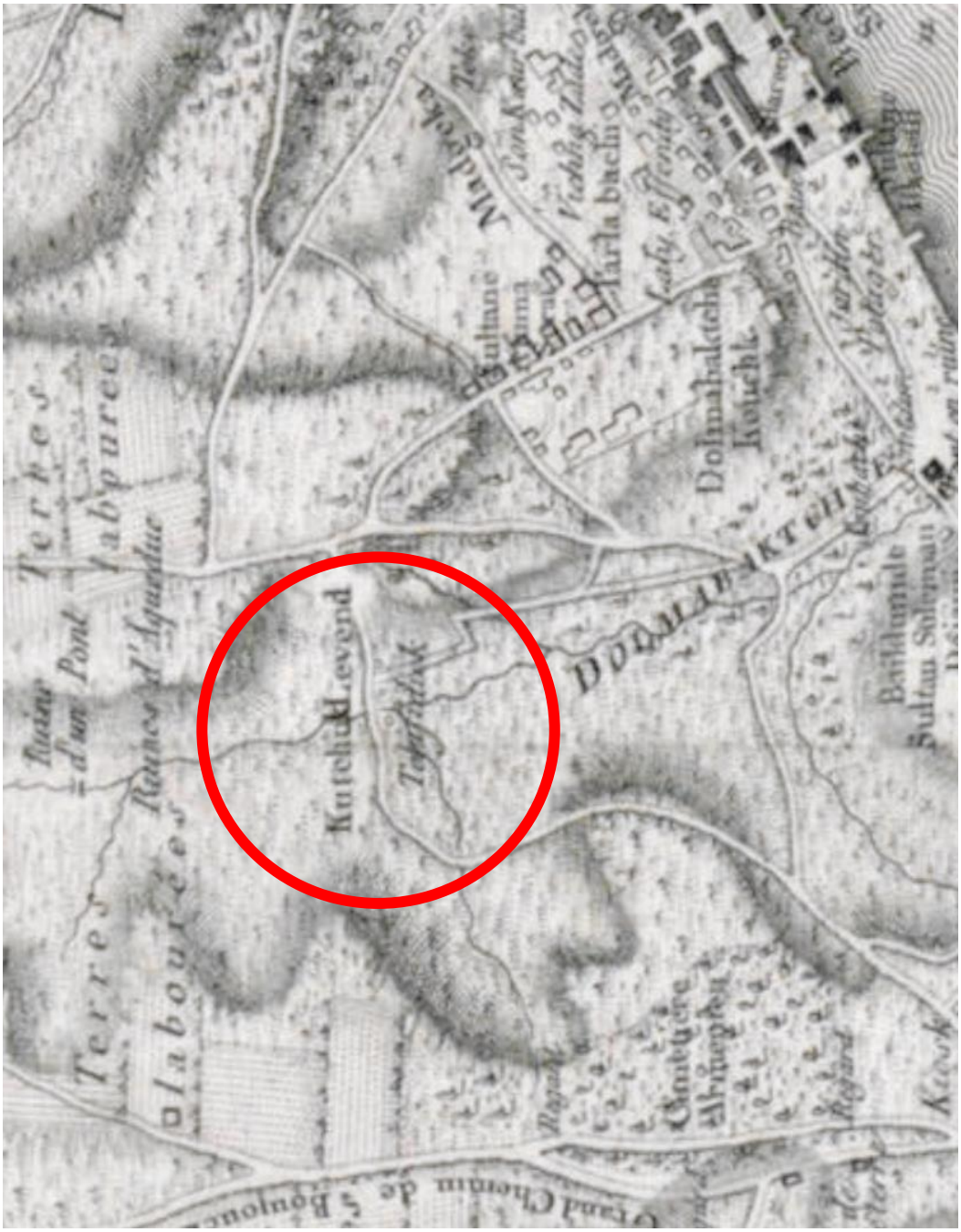
Şişli semtinin kuruluşu, Fatih Sultan Mehmed'in tarihçisi Tursun Bey'in ifadesiyle, "Frengistan" olarak adlandırılan Galata'nın Beyoğlu'na doğru ilerlemesiyle neden-sonuç ilişkisi içinde gerçekleşmiştir. Bu ilerleme, bölgedeki yerleşim düzenini etkilemiş ve yeni sosyal, ekonomik dinamiklerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde, bu alanların imara açılmasını destekleyecek girişimler meydana gelmiştir. Pangaltı ve Teşvikiye, Şişli'nin en eski mahalleleri olmasına karşın, bugün Şişli ilçesinin sınırları içerisinde bulunan, Dolmabahçe'yi Nişantaşı'na bağlayan Kadırgalar Yolu ya da yokuşu olarak bilinen yerde, 17. yüzyılda Gümüşsuyu ile Maçka arası II. Bayezid vakfı dışında kalan düzlük[96] İstanbul'un en eski ve Boğaziçi'nin ilk mesire yerlerinden biri olan Karabali Bahçesi bulunmaktaydı[97]. 1578 yılında bahçeyi gören Salomon Schweiger seyahatnamesinde Karabali bahçesinden ve Sultan III. Selim'in, Galata Sarayı'na yakın olduğu için bahçeyi sıkça ziyaret ettiğinden ve bahçede acemi oğlanların bulunduğundan bahsetmektedir. Daha sonra bu alan, halka açık bir mesire yeri olmuş ve III. Selim döneminde Küçük Levend Çiftliği'ne dönüştürülmüştür[98]. Bu çiftlik içinde bulunan III. Selim'e ait menzil taşı, arazinin 1940'larda satılmasının ardından Topkapı Sarayı bahçesine nakledilmiştir[99].

Sultan III. Selim ve Sultan II. Mahmud dönemlerinde, Fatih Sultan Mehmed döneminde talim yeri olarak kullanılan Okmeydanı dışında 18. yüzyılda, Levend, Ihlamur, Nişantaşı ve Teşvikiye bölgeleri mesire olarak düzenlenmiş Sultanların ve ordunun atış ve talim yaptıkları yerler haline gelmiştir[100]. III. Selim'in o yıllar için

[93] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, 35-36.
[94] Nezih Başgelen, *Geçmiş Zamanda Şişli* (İstanbul: Kentbak Yayınları, 1998), 5.
[95] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 13.
[96] Seda Özen Bilgili, *Sultan II. Abdülhamid Döneminde İstanbul'da Hazine-İ Hassa Tarafından İnşa Ettirilmiş Köşkler Bağlamında Çamlıca Yusuf İzzeddin Efendi Köşkü Koruma Sorunları* (Mimar Sinan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 21.
[97] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 30.
[98] Sedad Hakkı Eldem, *Köşkler ve Kasırlar* (Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Rölöve Kürsüsü Yayını, 1974), II/433-435.
[99] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 87.
[100] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 86.

iskân sahasının dışında kalan Teşvikiye Camii'nin olduğu yere 1794 yılında *namazgâh*[101] yaptırması, hala Teşvikiye Camii'nin avlusunda muhafaza edilen II. Mahmud'a ait iki menzil taşı, sonraki gelişmeler için önem teşkil edecek bilgi ve delillerdir.

Harita 12. 1786 Kauffer Haritasından Detay

(Url-2, Erişim Tarihi:04.07.2024)

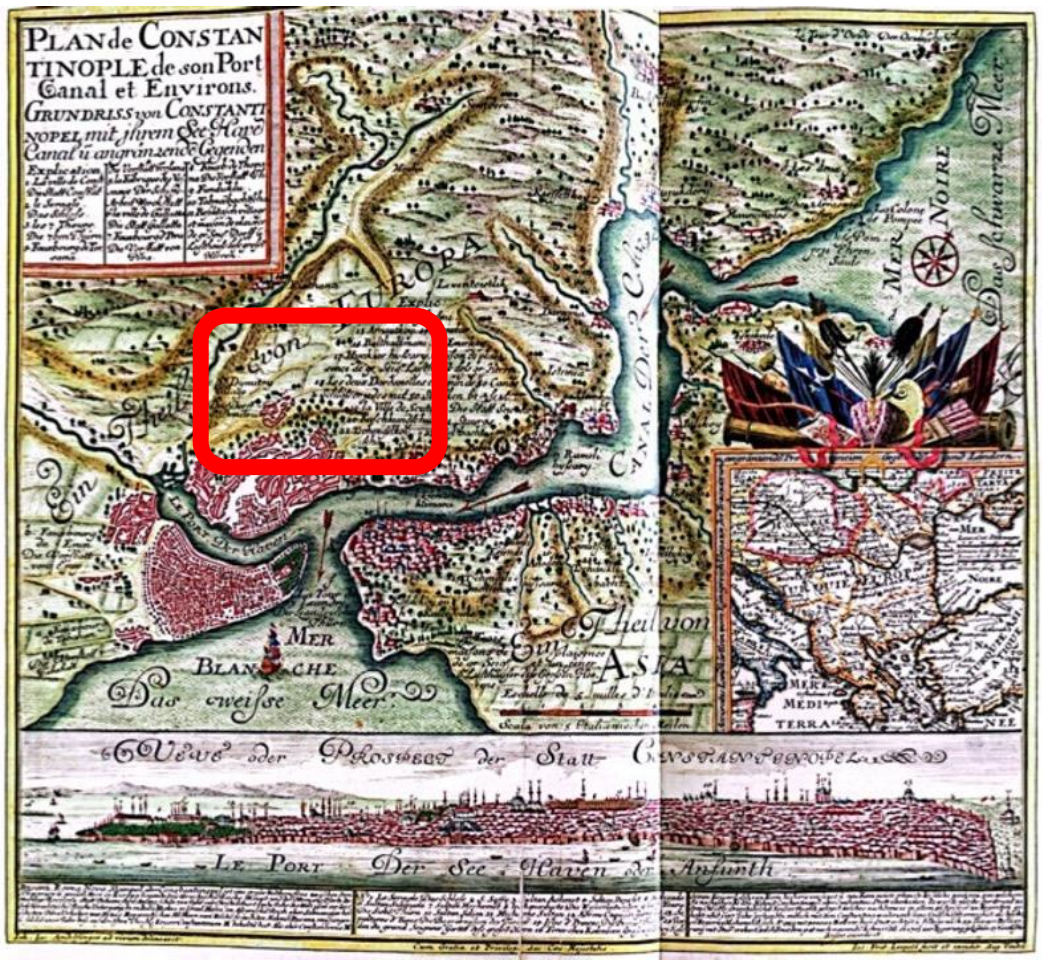
[101] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 93.

Kırsal bölge olma özelliğini taşıyan bu bölge, eski kaynaklarda *Sahra*[102], *Nişantaşı Sahrası*[103], *Halka Çayırı*[104] şeklinde de nitelendirilmiştir. Sultan Abdülmecid'in Dolmabahçe Sarayı'nı yaptırdığı yıllarda bu sahrada marangoz atölyeleri, baraka ve ahşap evler bulunduğu da kaydedilir[105]. Semtin Hamidiye Camii olan kesimi ise 19. yüzyılın sonlarında *Taşocakları*[106] şeklinde nitelendirilmektedir. Özetlemek gerekirse Pangaltı-Teşvikiye-Maçka arazisi; 19. yüzyılın ortalarına kadar II. Bayezid Vakfı'na[107] bağlı tarım, rekreasyon ve askeri amaçlı kullanılan kırsal yapı hüviyetindedir.

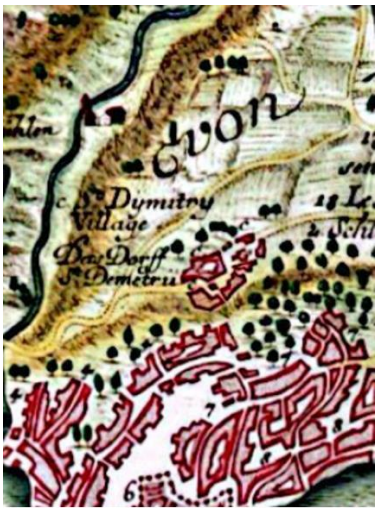
Bölgenin durumunu çeşitli haritalardan da tespit etmek mümkündür. Bunlardan, 1720 yılında yayınlanan Josef Friedrich Leopold (1668-1726), 1730 tarihli Johann Baptist Homann, 1735 yılına ait Andelfinger & Seutter, 1764 tarihli Nicholas Bellin, 1786 tarihli Kauffer tarafından hazırlanan ilk bilimsel İstanbul haritası, 1811 yılına ait Antoine Laurent Castellan haritası, 1836/1837 yıllarına tarihlenen Moltke haritası, Hellert tarafından 1840 yılında çizilmiş olan, gravür sanatçısı Davies tarafından hazırlanan harita, 1866 C. Stolpe tarafından hazırlanan İstanbul'un ilk demografik haritası incelendiğinde, bölgenin imara açılış sürecini detaylı yansıtmaktadır.

Haritalarda izlenilen bölge Pera'nın devamındaki mezarlık sahaları[108] ve boş arazilerin yoğunluğu dikkati çekmektedir.

[102] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 95.
[103] Yıldız Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, thk. Bahar Kaya (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005), 119.
[104] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 120.
[105] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 103.
[106] Bkz: Nurcan Yazıcı, "Tebrîk-nâme-i Millî'ye Göre II. Abdülhamid'in İstanbul'daki İmar Faaliyetleri I: Camiler", *12. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat tarihi Sempozyumu Bildiriler* (15-17 Ekim 2008 Çanakkale), (Ed. M. Dündar, A. Yavaş, A.O. uysal), Çanakkale 2010, s. 269.
[107] M. Burak Çetintaş, "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları", *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, thk. Bahar Kaya (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005), 168.
[108] Taksim'den Harbiye'ye kadar uzanan yolun iki kenarında Hristiyan ve Müslüman Mezarlıkları olduğu da belirtilir. Bkz. Anonim, "Harbiye", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul 1994, 550.

Harita 13. 1720 yılında yayınlanan Josef Friedrich Leopold (1668-1726) Haritası
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 90-91

Harita 14. 1720 yılında yayınlanan Josef Friedrich Leopold (1668-1726) Haritası
Detayında Aya Dimitri yer almaktadır.

Aya Dimitri olarak bilinen yer, adını bölgede bulunan kiliseden almış olduğu belirtilmiştir. Kilisesinin bölgeye olan etkisi ile Aya Dimitri köyü olarak yerleşim yeri

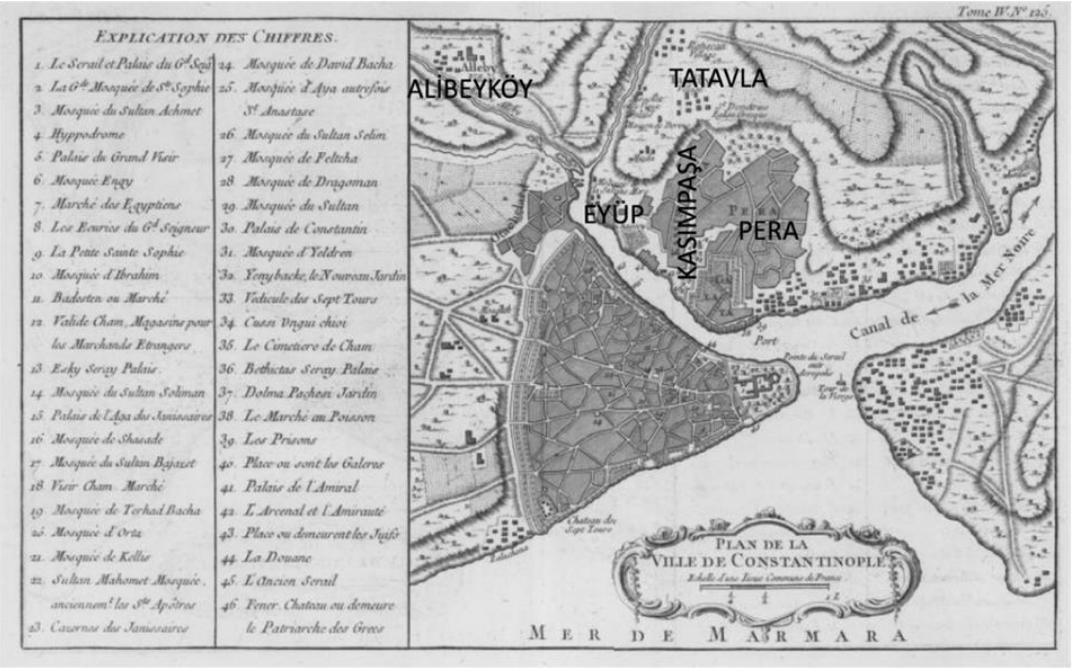
haline gelmiştir. Bu bölge 19. yüzyıl ortalarına kadar üzerinde yer yer Rum köyleri bulunduran boş bir arazi[109] iken, Tatavla olarak bilinen Kurtuluş'u ve Feriköy Mahallesini oluşturan çekirdek olmuştur.

Harita 15. 1730 tarihli Johann Baptist Homann Haritas
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 88

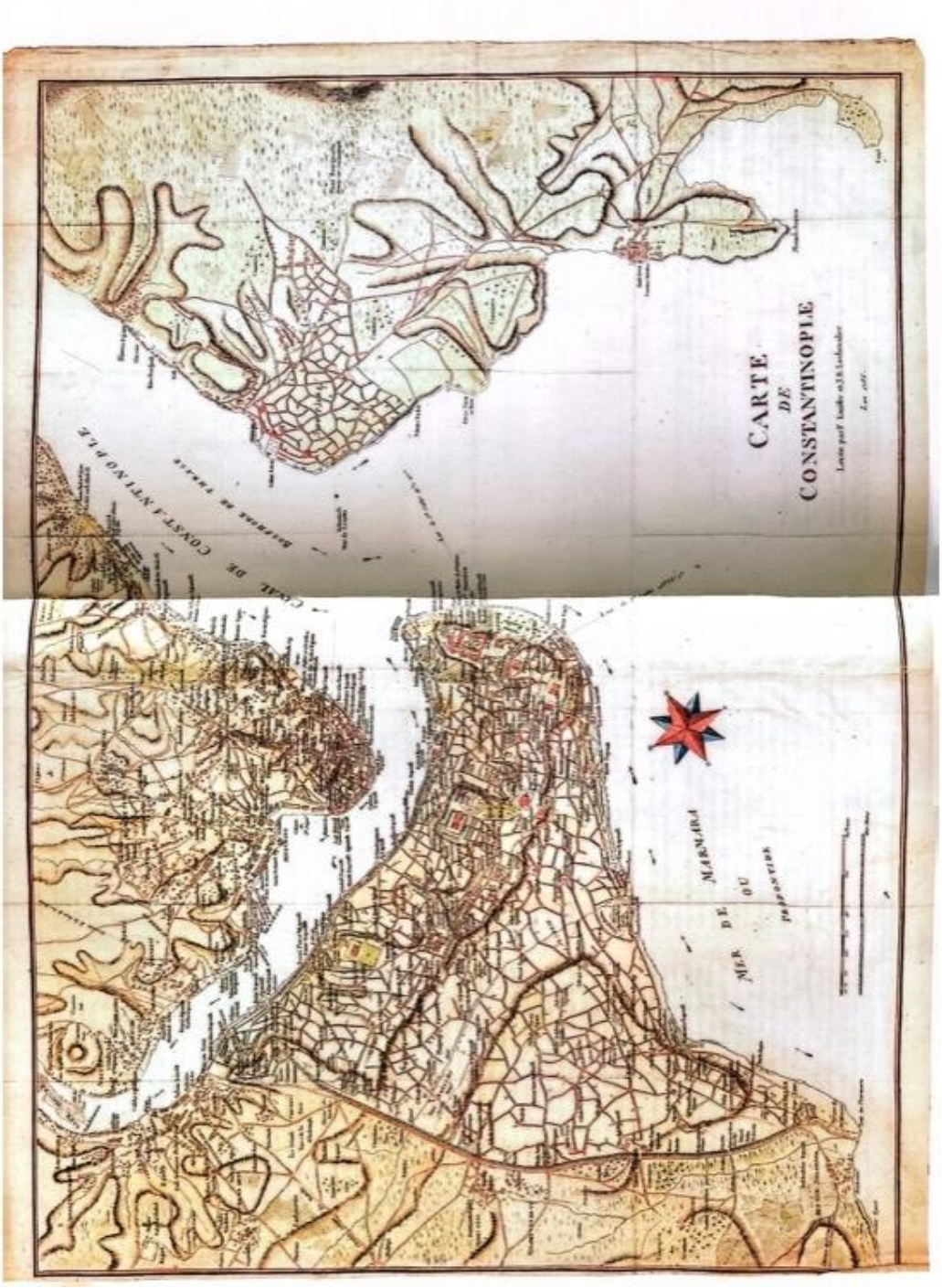
İtalyan yazar ve gezgin Edmondo De Amicis, 1874 yılında İstanbul'a gelmiş ve bu gezisinin anılarını "İstanbul" adlı eserinde toplamıştır. Bu eserinde, Aya Dimitri mahallesine ulaşmak için Pangaltı tepesinden inildiğini, ardından kurumuş küçük bir dere yatağının geçildiğini ve sonrasında başka bir tepeye tırmanılması gerektiğini anlatmaktadır[110].

[109] "Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi" (İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları, 1994), c.3, 293.
[110] Edmondo De Amicis, *İstanbul (1874)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993), 65-66.

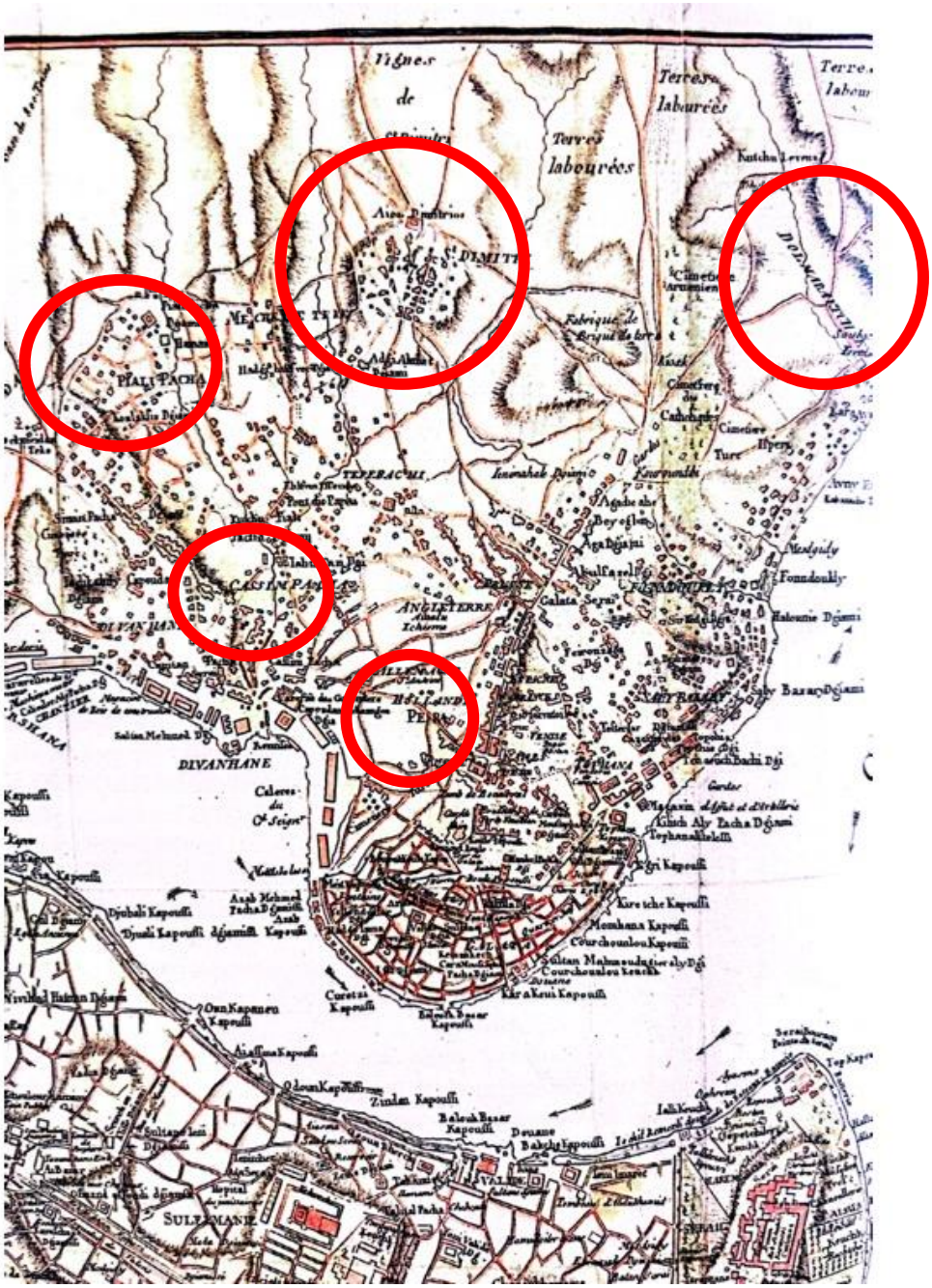
Harita 16. Nicholas Bellin, Petit Atlas Maritime, 1764
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 100

1764 yılına tarihlenen Nicholas Bellin haritası (**Harita 16**) incelendiğinde, imara açılan yeni yerleşim birimlerinin oluştuğu, Galata'dan Pera'ya doğru şehrin büyümeye başladığı gözlemlenmektedir. Pera olarak anılan yerleşim yerinin sınırları, zamanla Tatavla'ya kadar uzanmış ve bu süreçte Boğaz boyunca küçük yerleşim yerleri de oluşmaya başlamıştır.

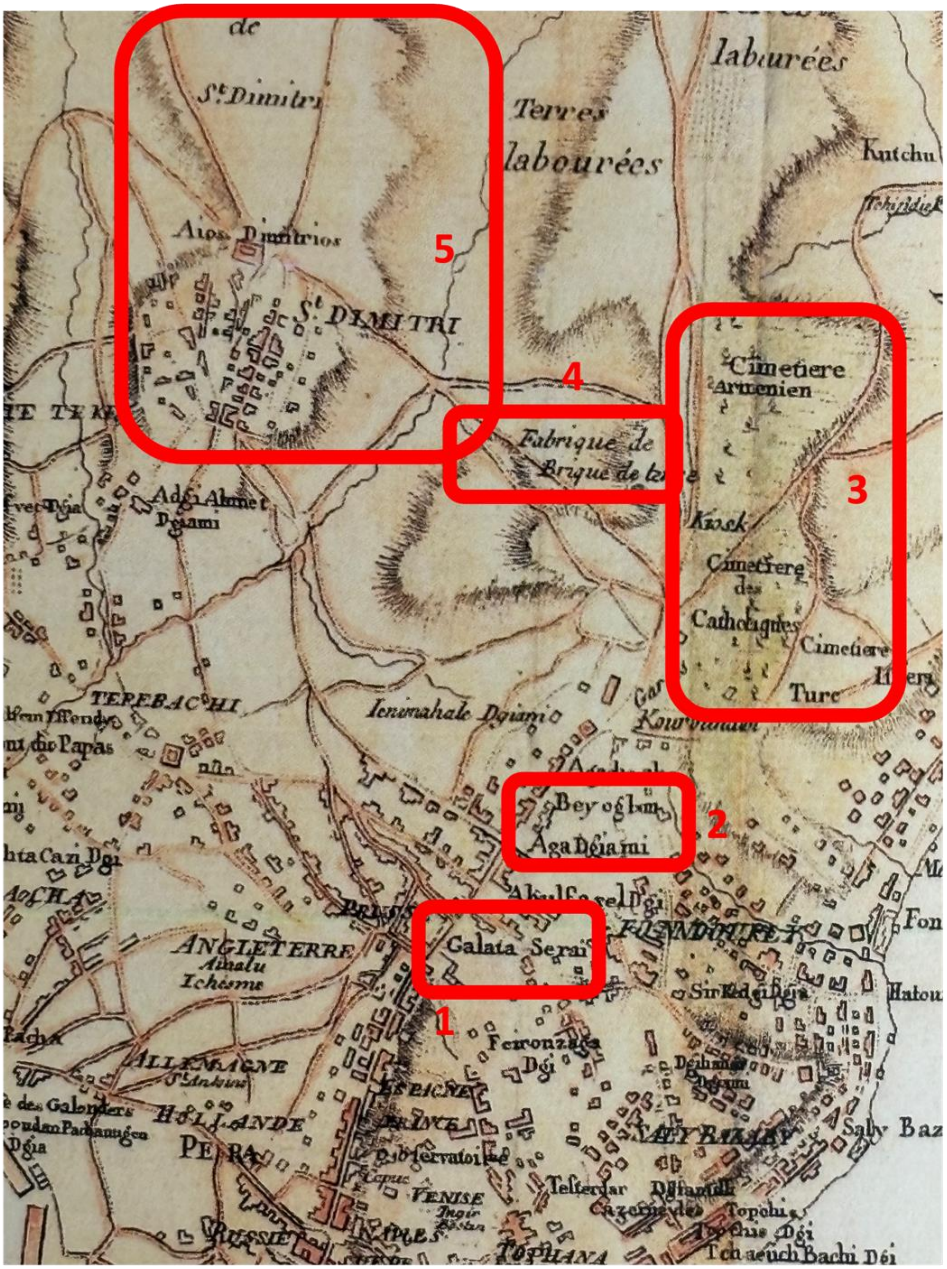
Harita 17. İlk Bilimsel Harita, Kauffer Haritası, 1786
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 118-119

1786 yılına tarihlenen Kauffer haritası, İstanbul için yapılmış ilk bilimsel harita özelliğini taşımaktadır.

Harita 18. Kauffer Haritası, Sur Dışı Yerleşim Detayı
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 118-119

İlk bilimsel Harita olan Kauffer Haritası (**Harita 17**) ve haritanın detaylarında (**Harita 18**), Sur dışında yeni yerleşim yerlerinin gelişimi, Piyalepaşa, Dolmabahçe, Kasımpaşa ve Pera'nın birbiri ile bağlantısını sağlayan yeni yolların açıldığı ve bu yollar arasında kalan Aya Dimitri bölgesinde yerleşim yerlerinin çoğaldığı, buralardan ötesinin ise kuzey ekseninde kalan yerlerin de tarla olduğu görülmektedir.

Harita 19. Kauffer Haritası, Galata - Pera Bölgesi Detayı

Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, 118-119

1. Galata Sarayı, **2.** Ağa Camii,
3. Ermeni, Türk, Katolik Mezarlıkları,
4. Tuğla Fabrikası, **5.** Aya Dimitri

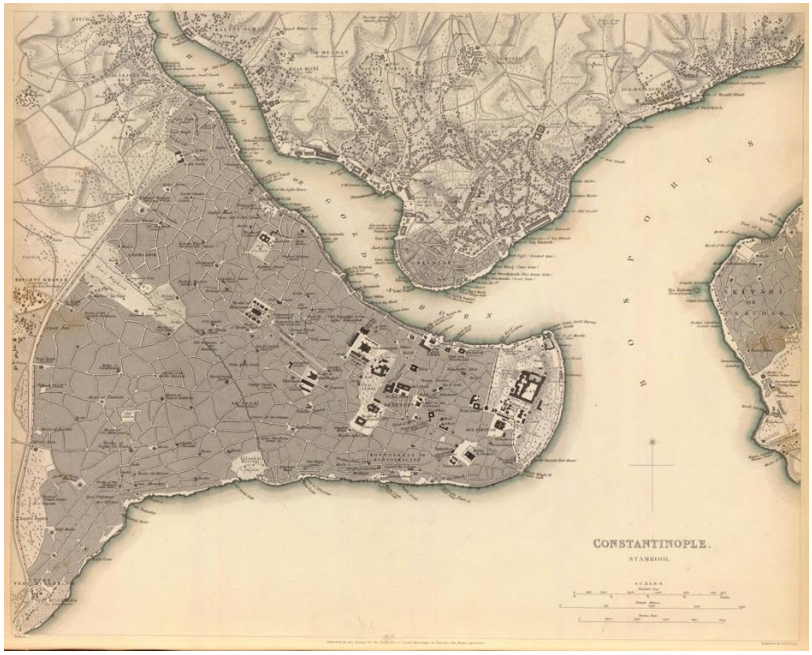
II. Bayezid'in (1481-1512) yaptırdığı Galata Sarayı (1 ile işaretli alan) karşısında Hollanda ve İngiltere konsolosluklarının konumlandığı, bu inşai faaliyetler ile yolların şekillendiği, yolların Ermeni, Katolik ve Türk mezarlıklarına (3 ile işaretli alan) kadar uzandığı görülmektedir. 4 numara ile gösterilen alanda, tuğla fabrikasının konumlandığı görülmektedir. 18. yüzyıl ve 19. yüzyılın son çeyreği itibariyle Feriköy'de Pasquale Rossi'nin tuğla[111], Pierre Rebattu'nun çömlek ve mantar, J. Martin'in eyer ve koşum üretim tesisleri Feriköy'de faaliyete geçtiği[112] böylelikle küçük ölçekli sanayi faaliyetlerinin bölgede başladığı anlaşılmaktadır.

Harita 20. 1811 yılına ait Antoine Laurent Castellan harita detayı

Kauffer haritasının 1840 tarihli B.R. Davies versiyonunda (**Harita 21**) Taksim Topçu kışlasının inşa edildiği, Pera'nın Grande Rue de Pera (Cadde-i Kebir) çevresinde, yapılaşmanın yoğunluğunun arttığı, Kuzeye doğru dış mahalleri oluşturan Tepebaşı ile Tatavla haricinde Ayaspaşa'dan Dolmabahçe'ye uzanan Grand'e Champ de Morts Mezarlığı, Taksim'de Petit Champs de Morts mezarlığı [113] ile şehir son bulduğu anlaşılmaktadır.

[111] Aynur Çiftçi - Uzay Yergün, "Osmanlı Mimarlığının Modernleşme Sürecinde Temel Bir Yapı Malzemesi", (ed.) Ebru Erdönmez, *Modernite ve Mimari, Esenler Belediyesi Kültür Yayınları* (İstanbul: Esenler Belediyesi Kültür Yayınları, 2012), 183.
[112] Kovanlıkaya vd., *Bomonti Kentsel Dönüşüm ve Mekânın Belleği*, 12.
[113] Bkz, Selda Alp, İstanbul'daki Rum, Ermeni Ve Levanten Mezarlıklarında 19.Yüzyıl Figürlü Mezar Anıtları (2015) ve Sadi S. Kucur, İstanbul'un Tarihî Müslüman Mezarlıkları, Büyük İstanbul Ansiklopedisi, C.5, s.428-457

Harita 21. Kauffer Hartasının Davies Versiyonu (1840)
İstanbul, Sur içi ve Sur dışı

(Url-3, Erişim Tarihi:09.07.2024)

Bugünkü Cumhuriyet Caddesi de bir kır yolu olarak dikkati çekmektedir[114]. Fransız seyyah ve mimar Melling'in 1840 tarihli albümde (**Fotoğraf 2**) yer alan[115] Grande Champs de Morts'tan Boğaz manzarasını gösteren pitoresk gravür, Pera dışında kalan, Cumhuriyet Caddesi'nin uzandığı, Pangaltı, Harbiye, Elmadağ ve çevresindeki kırsal bölge hakkında görsel fikir vermektedir.

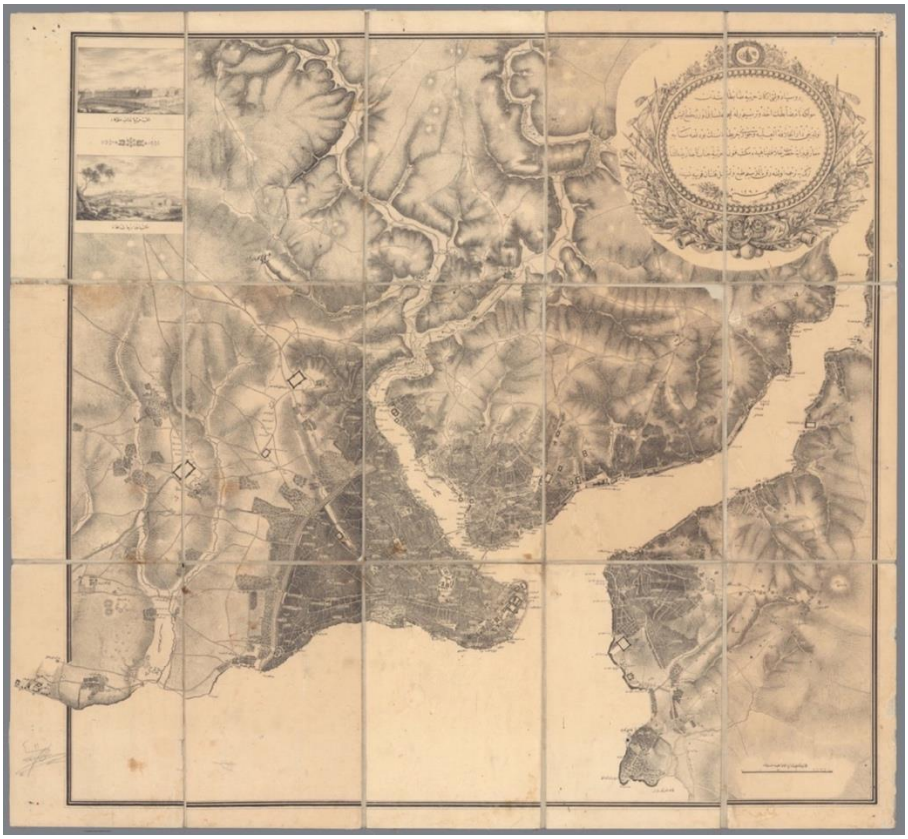
Fotoğraf 2. Melling'in Champ de Morts Mezarlığı'ndan Boğaz Manzarası Gravürü (1840).

(Url-4, Erişim Tarihi:09.07.2024)

[114] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, 36.
[115] bkz. diğer Melling Gravürleri https://tr.travelogues.gr/collection.php?view=221

Avrupa ülkelerinde Sanayi Devrimi ile başlayan yenilikler, hızlı bir gelişmeyi beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelere ayak uyduramayan Osmanlı İmparatorluğu, 17. yüzyılın sonlarında yaşadığı siyasi yenilgiler sonucu bir değişim sürecine girmesi gerektiğini anlamıştır. Batı'nın üstünlüğünü kabul eden Osmanlı, bu değişim için çözümleri Batılı kaynaklarda aramaya başlamıştır. 18. yüzyılda başlayan Batılılaşma hareketi olarak nitelendirilen değişim, eski gücünü geri kazanmayı hedefleyen Osmanlı'nın ilk olarak askeri düzenini değiştirmiştir.

Askeri düzenin değişmesi, kentsel ve mimari unsurların da bu düzenin bir parçası haline gelmesini sağlamış ve kentsel değişimi tetiklemiştir. Özellikle Nişantaşı, Teşvikiye, Harbiye ve Maçka bölgelerinde, askeri yapıların inşa edilmesiyle yeni yollara olan ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, yapılar eksenine paralel yollar açılmış ve bu yolların etkisiyle yeni mahalleler oluşmaya başlamıştır.

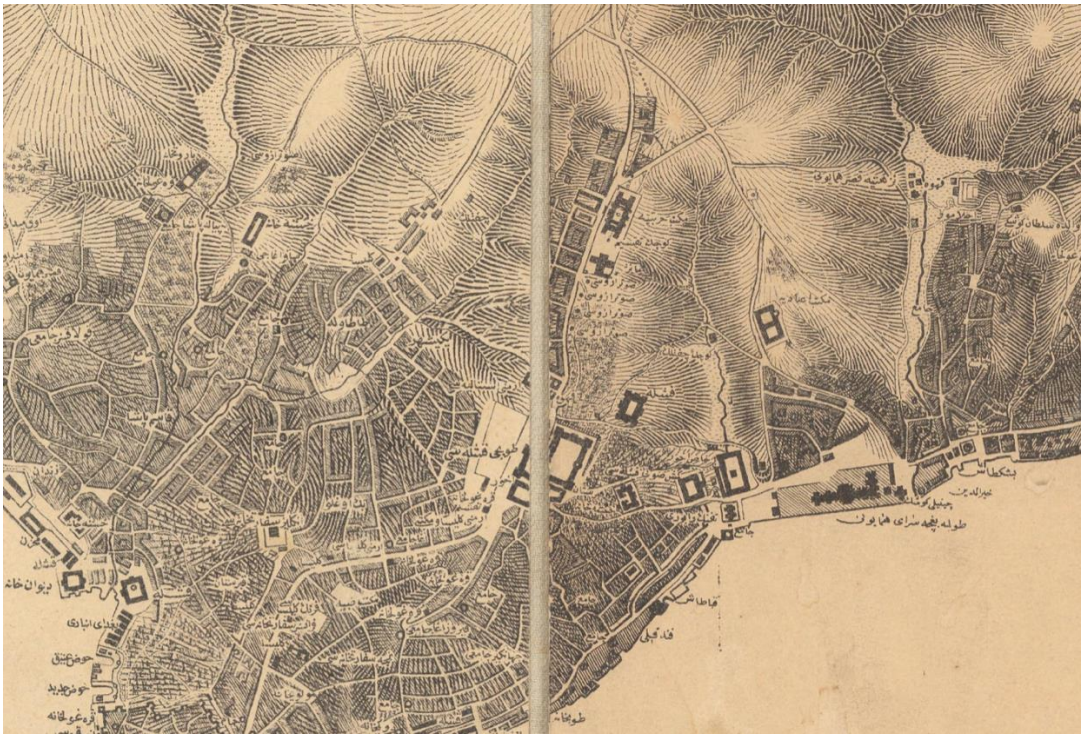
Harita 22. Helmut von Moltke, 1852 tarihli haritası

(Url-5, Erişim Tarihi:09.07.2024)

Osmanlı İmparatorluğu, Batı kentlerindeki gelişmeleri dikkate alarak siyasi ve askeri düzeni değiştirme kararı alırken, aynı zamanda planlı kentleşmeye geçme yönünde de önemli adımlar atmıştır. Bu kararın hukuki boyutları yine Tanzimat'ın ilanından sonra belirginleşmiş, çeşitli tarihlerde yürürlüğe sokulan imar kanunları ile de üç temel sorunun çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır. Bunlar; kentte büyük tahribata yol açan yangınların verdiği zararların azaltılması, yeni ulaşım araçlarına göre yolların düzenlenmesi ve artan nüfus için yeni mahallelerin kurulmasıdır[116]. İstanbul özelinde

[116] Bkz: İlhan Tekeli, "19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü", *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentler*i, (Ed. P. Dumont, F. Georgeon), (Çev. A. Berktay), İstanbul 1999, s. 23-24.

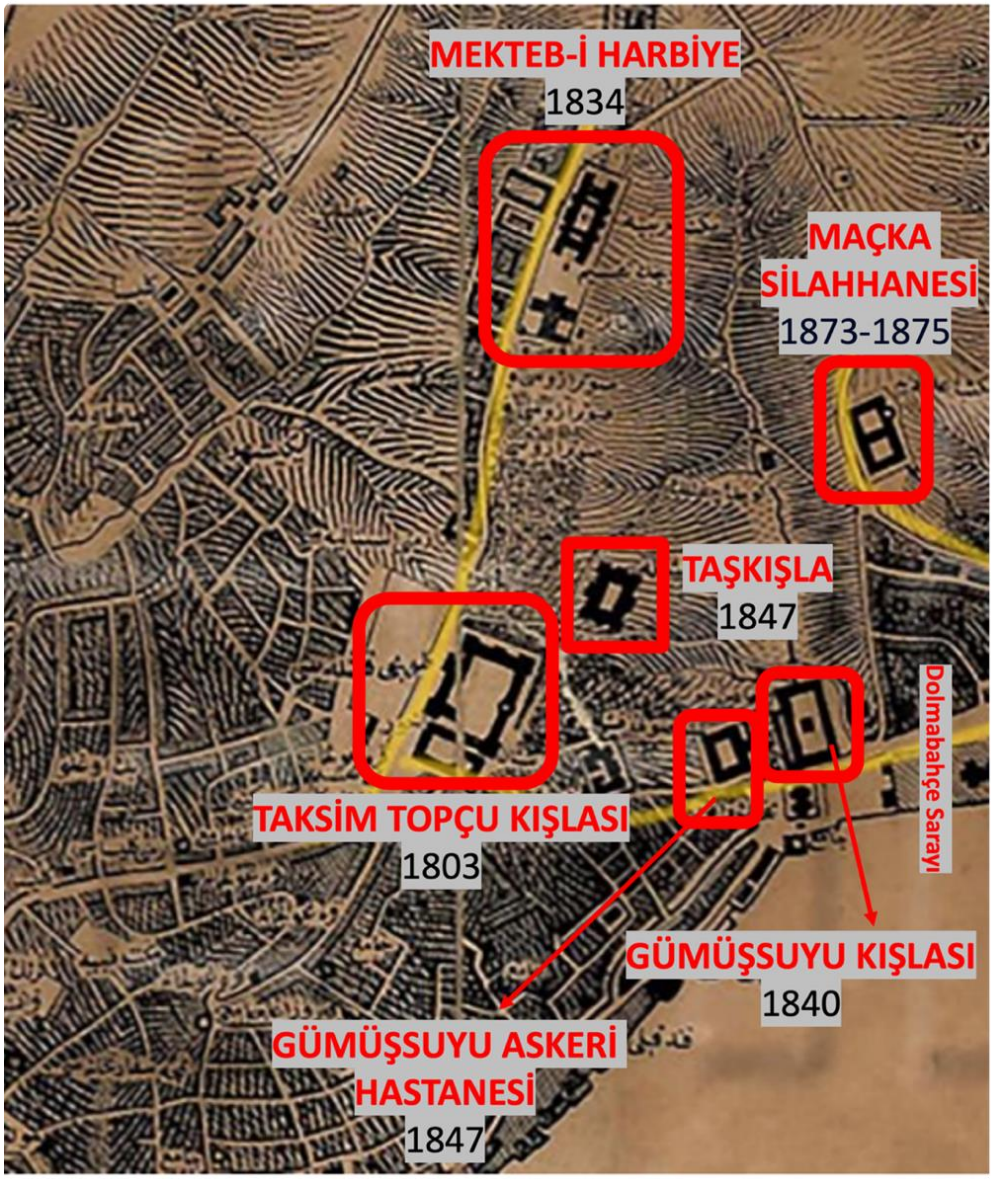
kent planlamasına yönelik ilk adımı Sultan II. Mahmud atmış ve 1835-1839 arasında Osmanlı Ordusu'nda subay olarak görev yapmış olan Alman Mareşal Helmuth von Moltke'nin İstanbul'un ayrıntılı bir haritasını (**Harita 22**) (**Harita 23**) (**Harita 24**) çıkarmak ve sokak örüntüsünü düzeltecek bir plan yapmakla görevlendirilmiştir.

Harita 23. Helmut von Moltke, 1852 tarihli harita detayı

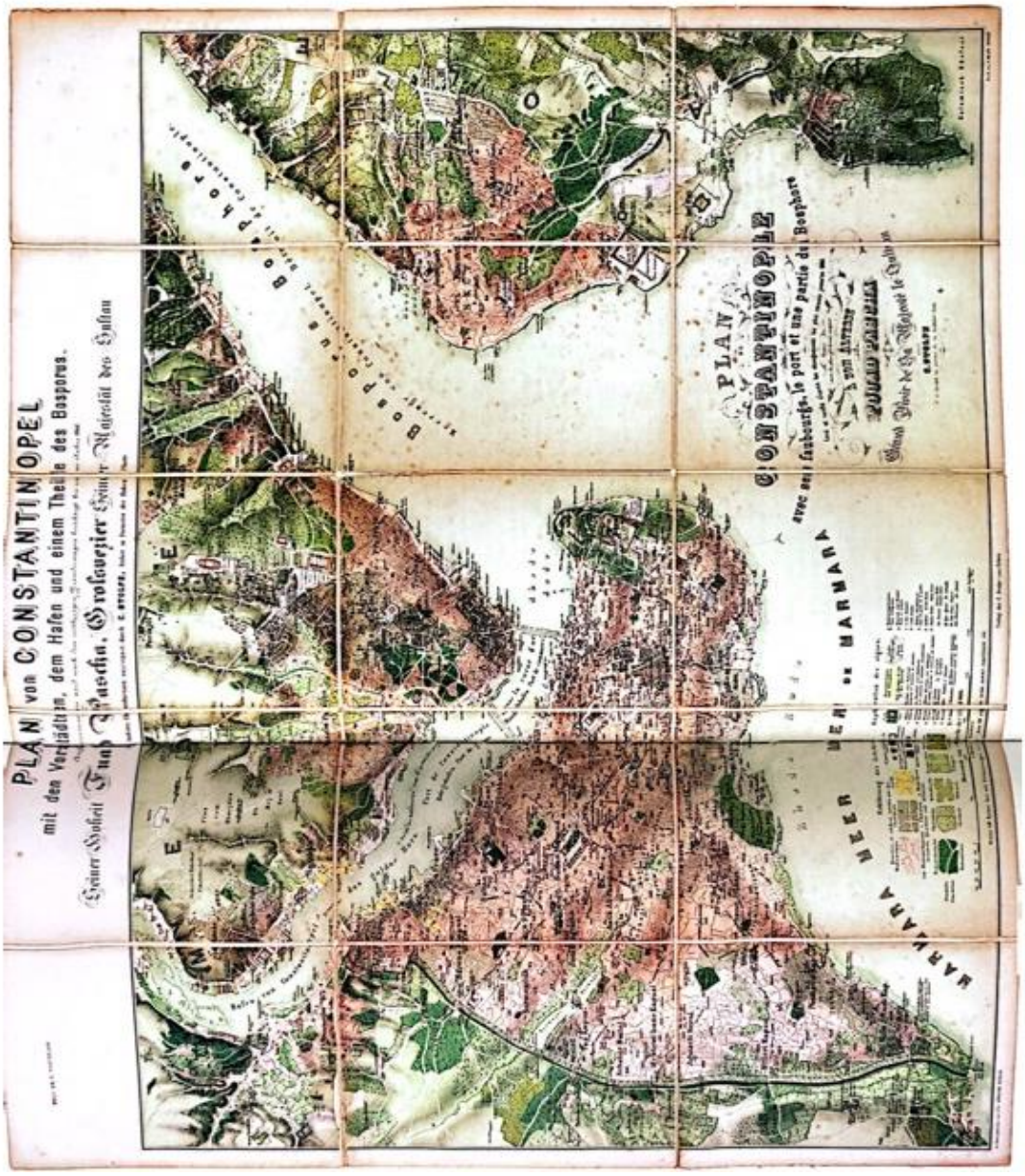
19. yüzyılda, Tanzimat Fermanının ilanından sonra, askeri yapının değişimi, eğitim ve sağlık yapılarını da etkilemiş, mimari yapıların çeşitliliğini arttırmıştır. Kentte yeni yapıların çevrelerinde konut ihtiyacı doğmuş sosyal yapıyı da beraberinde değiştirmiştir[117]. Batılılaşma ile birlikte yaşanan değişimler, yalnızca idari ve sosyal yapıda değil, aynı zamanda kent planlaması ve mekân üretiminde de önemli dönüşümlere yol açmıştır. Bu süreç, şehirlerin fiziksel yapılarını, sosyal ilişkilerini ve ekonomik dinamiklerini yeniden şekillendirerek, Batılılaşmanın somut bir biçimde kendini göstermesine zemin hazırlamıştır. Bu dönemde, şehirlerin yapısı ve mimarisi Batı tarzında yeniden şekillenirken, yeni altyapılar ve kamusal alanlar oluşturulmuş, modernleşmenin etkileri şehirlerin fiziksel görünümünde belirgin hale gelmiştir[118].

[117] Zorlu, "Batılılaşma Ekseninde Mekteb-i Harbiye ve Mimari Dönüşümdeki Yeri", 187.
[118] Acar, *Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması*, 59-80.

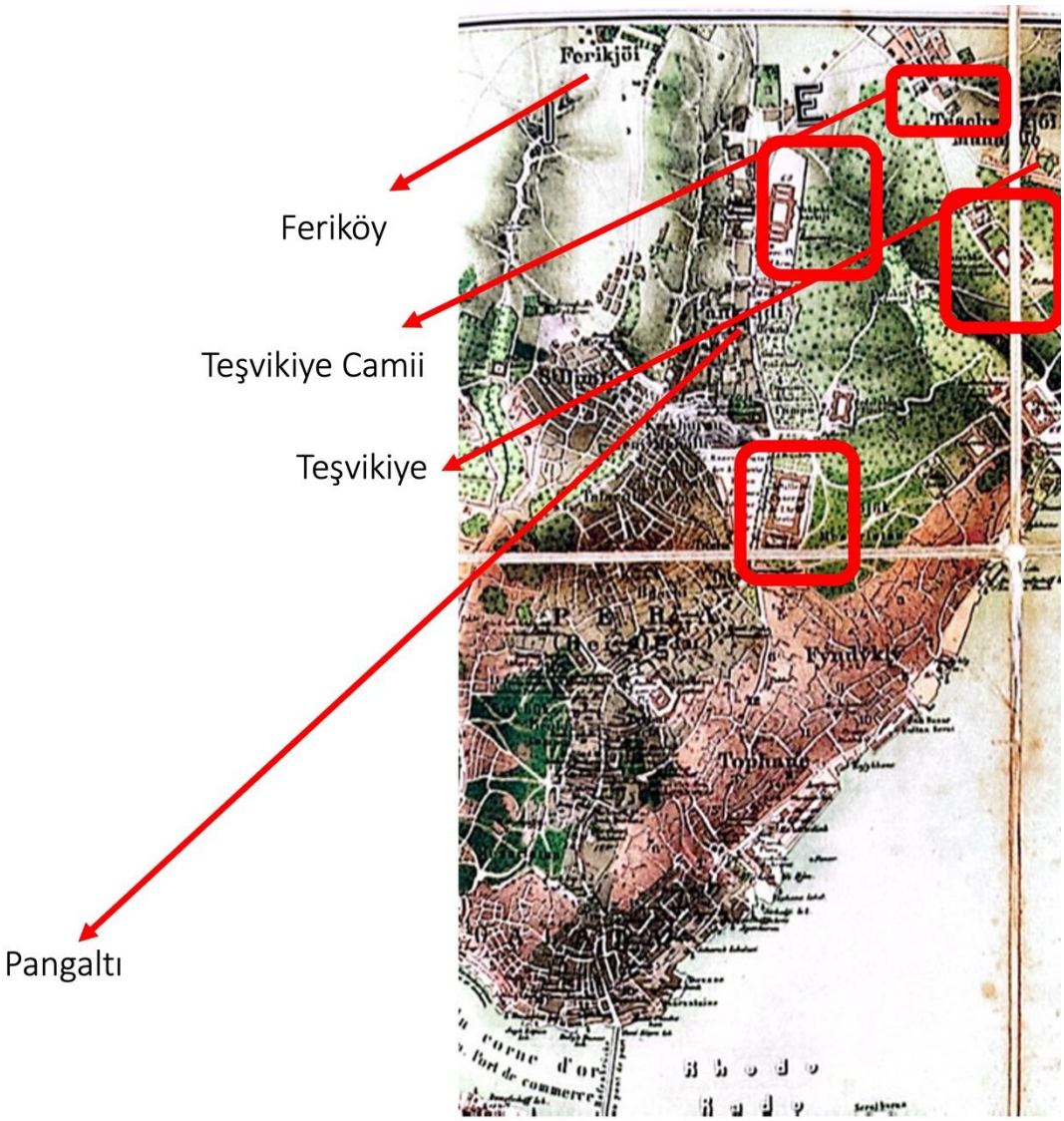

Harita 24. Moltke Haritasında Askeri Yapılar ve İnşa Tarihleri

İstanbul'un, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren geçirdiği idari, siyasi, askeri, ekonomik, sosyo-kültürel, hukuk, eğitim ve dini alandaki değişimler Galata'nın uzantısı olan Pera semti, Ayaspaşa'dan Fındıklı'ya uzanarak, Tophane'nin Ortaköy'e, Taksim'den Pangaltı yolu ekseniyle Şişli'ye, Dolmabahçe'den başlayarak Harbiye'ye doğru gelişerek, Teşvikiye ile Nişantaşı semtlerinin oluşumunu sağlamıştır. Bu yeni semtleri idari, nüfus hareketleri, ticari değişim, ulaşım, yangın ve sosyal yaşam etkileri doğurmuştur.

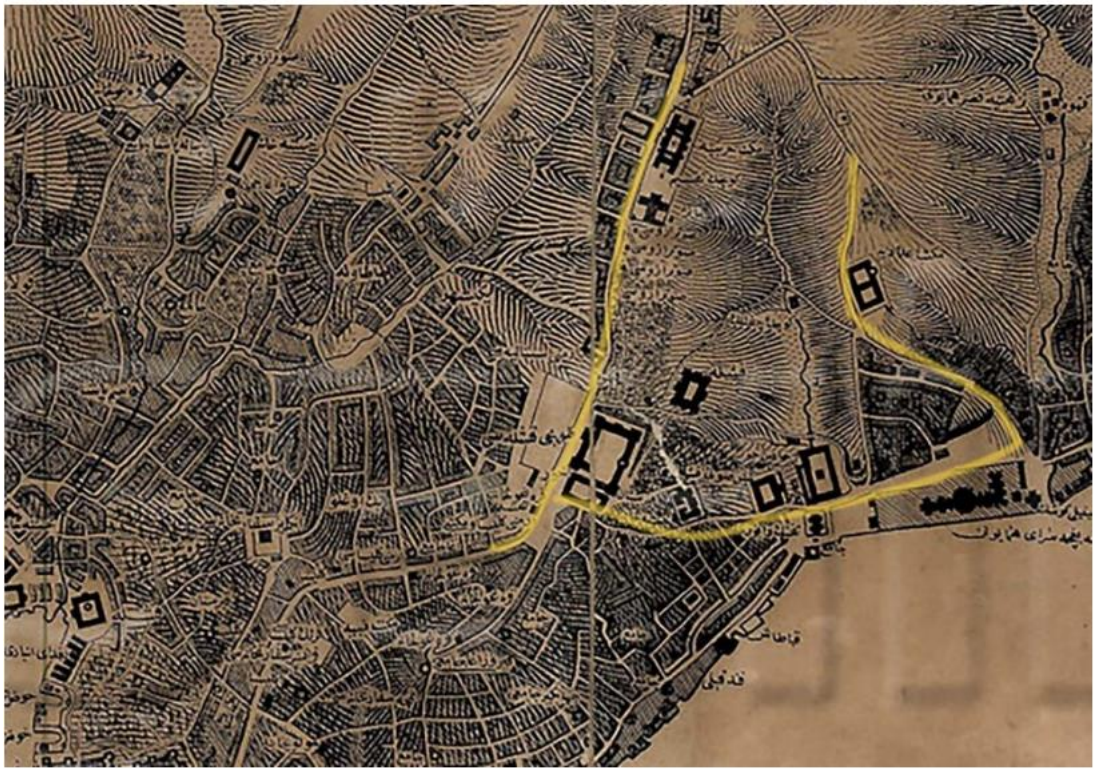

Harita 25. Stolpe Haritası 1866
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922

Harita 26. Stolpe Haritasında Mahalleler

1839 tarihli Tanzimat Fermanı'nın kabulünden sonra, yasal düzenlemeler sonucunda, 1848 yılında Pera'nın nüfus yoğunluğunu azaltmaya yönelik kentsel çözümler aranmaya başlamıştır. Kent planlaması ve inşaat faaliyetlerini düzenleyen ilk nizamname olan 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi ile Pangaltı'da yeni bir mahalle kurularak düzenli şehir büyümesi hedeflenmiştir.

Harita 27. Moltke Haritasında Dolmabahçe ve Şişli'ye uzanan yollar[119]

1831 yılında yaşanan Pera yangınının sonucunda 1848 yılında Ebniye Nizamnamesi yayımlanmış ve bu nizamname ile Şişli'nin Pangaltı mahallesinin oluşmasını sağlamıştır.

Planlı bir kentleşmeyi ve inşai faaliyetleri denetlemek üzere hazırlanan nizamname, yeni ulaşım araçlarına uygun olarak yolların düzenlenmesini ve artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yeni mahallelerin kurulmasını hedeflemiştir. Pera dışında kalan, Harbiye Mektebi'nin karşısında yer alan bölgenin imara açılması ve bu bölgedeki nüfus yoğunluğunun artırılması amacıyla çıkarılan kanun, Şişli ilçesinin çekirdeğini oluşturmuştur. Böylece oluşan Pangaltı Mahallesi, Harbiye Mektebi'nin karşısında, yangınların zararını en aza indirmek için kagir yapılar inşa edilecek bir arazide ikamet bölgesi olarak şekillenmiştir.

1848'den itibaren çıkarılan imar kanunları ve yönetmelikleri, İstanbul'da her türlü imar ve inşa faaliyetlerini düzenlemek amacıyla Batı kentlerindeki örneklerden esinlenerek belirli kurallar getirmiştir. Bu düzenlemeler genellikle mevzi bazında yapılmış olup, 1858, 1863, 1875, 1877 ve son olarak 1882 yılında çeşitli tarihlerde çıkarılan nizamnamelerle detaylandırılmıştır. Tanzimat Divanı tarafından tanımlanan veya sonrasında ortaya konulan kentsel projelerin bütünsel olarak uygulanması mümkün olmamıştır. Bunun yerine, çıkarılan nizamnameler aracılığıyla şehir dokusunun zaman içinde dönüştürülmesi yoluna gidilmiştir. Bu nizamnameler, genellikle mevzi bazında düzenlemeler getirerek şehrin fiziksel yapısını yeniden şekillendirmeyi, böylelikle

[119] Zorlu, "Batılılaşma Ekseninde Mekteb-i Harbiye ve Mimari Dönüşümdeki Yeri".

Batı'da olduğu gibi düz ve geniş caddelerin kat ettiği ızgara planlı kare ve dikdörtgen yapı alanlarında taş ve tuğla binaların inşa edilmesi hedeflenmiştir[120] ancak bu düzenlemelerin uygulanması sırasında tam bir bütünlük sağlanamamış, daha çok adım adım ve bazı bölgelerde tesadüfi olarak değişiklikler yapılmıştır[121].

Nizamname iradesi etkisi ile kurulan Şişli'nin ilk nüvesi olan Pangaltı Mahallesi'nin yer alacağı Pera'nın hemen dışındaki kırsal ve ıssız bölgenin çehresi, 19. yüzyılın başlarından itibaren burada inşa edilmeye başlanan Topçu Kışlası (1803-1804), Surp Agop Ermeni Hastanesi (1837), Artigiana/Düşkünler Evi[122] (1838), Saint Espirit Kilisesi (1846) ve Harbiye Okulu (1847) ile birlikte yavaş yavaş değişmeye başlamıştır[123]. Burada kurulacak mahallenin dinsel ve etnik yapısının mimarı ise Papalığın İstanbul'daki ruhani temsilcisi olan Monsenyör Hillerau olmuştur. 1831 yılındaki Pera yangınından sonra kentin bu yönde gelişeceğini ön gören Hillerau, 1842 yılında burada arsa satın alarak Saint Espirit Kilisesi'ni inşa ettirmiştir[124]. Ancak Monsenyör Hillerau, "*bu ıssız bölgede yaşayan fakir halk*" için yaptırdığı kilise için eleştirilere de maruz kalmıştır[125].

Pangaltı Mahallesi resmi olarak, İstanbul'un nüfus artışı karşısında yaşanan konut sıkıntısının yarattığı mekânsal büyüme ihtiyacına bağlı olarak 1848 yılında çıkarılan irade ile kurulmuştur[126]. İradede kurulacak mahallenin fiziki boyutları ve nitelikleri de açıklanmıştır. Buna göre ikamet için yapılaşmaya açılacak bölge, Mekteb-i Harbiye'nin karşısındaki 272.800 metrekarelik arazi alanını kapsamaktadır. Burada toplam 15.20 metre genişliğinde olacak 10 ana caddenin açılması planlanmaktadır. Bu caddelerin de iki yanında -başkent kent dokusuna bu yüzyılda giren- 2.30 metre genişliğinde kaldırım bulunacak, ortada kalan 10.60 metre araba yolu olarak kullanılacaktır. Tali sokaklar ise 6.80 metre genişliğinde, kenarlarında 1.15 metre kaldırım bulunacak biçimde oluşturulacaktır. Su ve kanalizasyon hatları bütün sokaklardan geçecek, inşaatlar ise tuğla ve çimento ile yapılacaktır. Yeni mahallenin yaklaşık 18-20 blok olarak planladığı da anlaşılmakla birlikte 1870'lere gelindiğinde bu bloklardan yalnızca 12'si tamamlanabilmiştir[127]. Başlangıçta Pangaltı Mahallesi'nde gelişim çok hızlı bir olmasa da burası Taksim'den Şişli'ye doğru yaşanacak genişlemenin yönünü belirlemiştir[128].

Pangaltı'nın mekânsal büyümesi asıl 1870'lerden sonra gerçekleşmiştir. Buna yol açan en önemli etkenlerden biri, Beyoğlu'nda meydana gelen büyük yangındır. 1870'te yaşanan bu yangınından sonra Taksim'deki mezarlıkların Şişli'ye taşınmasıyla yangından hemen önce düzenlenen Taksim Bahçesi[129] ve Harbiye Mektebi arasında yeni yerleşimler oluşturulmaya çalışılmıştır[130]. Bu park, Tanzimat sonrası Osmanlı kent dokusuna katılacak olan kent içi dinlenme alanlarının öncüsü olması bakımından da önemlidir.

---

[120] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, 44.
[121] Bilsel, "Geç Osmanlı Döneminden Cumhuriyet'e Çağdaş Şehir Düşüncesi Ve İstanbul Planlaması", 8/502.
[122] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 88-90.
[123] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 13.
[124] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 80.
[125] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 13.
[126] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, 56.
[127] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, 56-57.
[128] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul,* 56-57.
[129] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, 57.
[130] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 120.

Harita 28. 1860 Pangaltı Planı
Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı

Sultan Abdülmecid'in 1856 yılında Topkapı Sarayı'ndan ayrılarak Dolmabahçe Sarayı'na taşınması, İstanbul'un mimari ve kentsel yapılanması açısından önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bu dönemde saray için inşa edilen havagazı fabrikası, modern aydınlatma ve ısıtma sistemlerine geçilmesini sağlamış, böylece Dolmabahçe'nin konforlu bir yaşam alanı haline gelmesine katkıda bulunmuştur. İstanbul'un siyasi merkezi olarak öne çıkan Dolmabahçe, sadece fiziksel bir çekim noktası değil, aynı zamanda kültürel bir merkez haline gelmesiyle, çevresindeki semtlerin dönüşümünü de etkilemiştir.

Saray erkanının ve yöneticilerin Dolmabahçe'ye yönelerek Beşiktaş ve çevresine yerleşmesi, yeni saraya yakın olan Maçka ve Teşvikiye mahallelerinin oluşumuna olanak sağlamıştır. Bu süreç, bölgedeki sosyal ve ekonomik dinamiklerin değişmesine yol açmış, Dolmabahçe çevresindeki bu yeni yerleşim alanları hem aristokrat yaşamının hem de modernleşme hareketinin önemli merkezleri haline gelmiştir

Sultan Abdülmecid'in şahsi arazisi olan Zincirlikuyu ve Balmumcu çiftliklerinin bulunduğu bölgeye, 1854 yılı itibarıyla Balkan yarımadası ve Kırım'dan göç edenlerin yerleşmelerine, ev inşa etmelerine ve tarımla uğraşmalarına izin verilmiştir. Bu yeni yerleşim yeri, Sultan Abdülmecid'in ismine ithafen Mecidiyeköy[131] olarak adlandırılmıştır. Ayrıca, 1857 yılında şehrin dışında kalan Şişli bölgesinde, Kırım Savaşı sırasında rahibelerin sağladığı yardımlara teşekkür etmek amacıyla Fransız La Paix Hastanesi'nin arazisi tahsis edilmiştir. Bu gelişmeler, bölgenin hem demografik yapısını hem de sosyal hizmet alanındaki dönüşümünü etkilemiştir

1839 yılında Tanzimat Fermanı ve 1856 yılında Islahat Fermanı'nın etkisi ile 1858 yılında Galata ve Pera'nın düzenlenmesini sağlamak üzere kurulan Altıncı Daire-i Belediyye'nin kentsel hizmetleri doğrultusunda Şişli bölgesinin ortaya çıkışı hızlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde III. Selim dönemi ile başlayan II. Mahmud ve Tanzimat Fermanı ile devam eden modernleşme hareketleri Kırım Savaşı'nın etkisi ile Batılı devletler ile kurulan ilişkiler sayesinde belediyecilik anlayışı şekillenmiştir[132].

Batılı anlamda, ilk belediye örneği olan İstanbul Şehremaneti'nin temelini oluşturan, 9 Mayıs 1855 tarihinde Padişah'ın izni ile bir İntizam-ı Şehir Komisyonu kurulmuş ve 1857 yılına kadar çalışmıştır[133].

Komisyonun, Nizamname-i Umumi adıyla oluşturduğu tüzük ile İstanbul'un on dört daireye ayrılması ve belediye dairelerinin kurulması öngörülmüştür. Başlangıç olarak örnek teşkil etmesi amacıyla, 1858 yılında azınlıkların çoğunlukta olduğu Galata ve Beyoğlu bölgesinde Altıncı Daire-i Belediye kurulmuştur. Yaşam tarzıyla öne çıkan, yabancı bankalara, okullara ve elçiliklere ev sahipliği yapan, refah ve eğitim seviyesi yüksek olan Galata – Beyoğlu bölgesi, Batılı anlamda belediye örgütünün kurulması ve daha önce belediye hizmetleri deneyimleyen kişiler tarafından talebin de bu yönde olması[134] ve bölgede inşa edilmiş olan kışlalar, askeri okullar ve sarayların da bulunması sebebiyle öncellikli olmasını sağlamıştır[135].

Bu nedenlerden dolayı örnek olarak seçilen alan, Osmanlı topraklarındaki Batı belediyeciliği örneğinin işlevselliğini her yönüyle göstermeyi planlamaktadır ve ilk

[131] Semra Tümer, *Mecidiyeköy'ün Beşerî ve İktisadi Etüdü* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1969), 7.
[132] Fethi Aytaç, *Açıklamalı Belediye Kanunu* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 1998), 22.
[133] İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri 1840-1880* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000), 141.
[134] Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri 1840-1880*, 143.
[135] Mustafa Cezar, *Ondokuzuncu Yüzyılda Beyoğlu Neden ve Nasıl Gelişti* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1994), 2681.

belediye dairesi olmasına karşın adının Altıncı Daire olarak belirlenmesi, sistemin devşirildiği yer olan Paris'in seçkin semti Altıncı Bölge'den gelmektedir[136].

Altıncı Daire'nin, belediye hizmetlerinde görülen başarı ile 1864 yılında Tarabya, 1867 yılında Adalar belediye dairesini kurulmuş ve uygulamanın işlevsel olduğu kanaatine varılmış ve 14 belediye dairesinin kurulmasına olanak sağlayan 1868 yılında Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile yürürlüğe girmiştir[137]. Bu nizamname ile kurulacak olan belediyelerin sınırları belirlenmiştir. Dairelerin sınırları;

> "*Birinci daire, sahil kısmı Yalı Köşkü'nden Yenikapı İskelesi'ne ve ilaveten Langa yoluyla Bayezid ve Süleymaniye'den Unkapanı İskelesi'ne kadar;*
> *İkinci daire, Langa yolundan Bayezid Şehzade ve Fatih Camileri mahallelerinden, Haliç sahiliyle Edirnekapısı'na kadar;*
> *Üçüncü daire, Odunkapısı'ndan Yedikule'ye ve Langa'ya kadar deniz kenarında bulunan mahalleler;*
> *Dördüncü daire, Eyüp ve Bahariye ve Kağıdhaneköyü ve Alibeyköyü ve Küçükköy'den Ayastefanos ve Makriköyü'nden Yedikule'ye kadar sur dışında bulunan mahalleler;*
> *Beşinci daire, Sütlüce, Hasköy, Kasımpaşa;*
> *Altıncı daire, Kasımpaşa Deresi'nden Tatavia ve Feriköyü dahil, Küçükçiftlik Deresi'yle Dolmabahçe İskelesi'ne kadar ara yerde bulunan yerler;*
> *Yedinci daire, Dolmabahçe'den sahil yolundan Kayalar'a ve kara yolundan Levend Çiftliği ve Şişli Feriköyü'ne kadar olan köyler;*
> *Sekizinci daire, Kayalar'dan Kireçburnu'na kadar sahil yolu ve kara yolu kısmındaki yerler;*
> *Dokuzuncu daire, Kireçburnu'ndan Belgrad Köyü'ne ve oradan Kefeliköyü ve Rumeli Fener'e kadar;*
> *Onuncu daire, Anadolu Feneri'nden Kanlıca Körfezi'ne kadar ara yerde olan köyler;*
> *Onbirinci daire, Kanlıca Körfezi'nde Çengelköyü'ne kadar;*
> *Onikinci daire, Havuzbaşı'ndan Haydarpaşa Çayırı'nın Selimiye Kışlası tarafı ve Büyük Çamlıca'dan Çengelköyü İskelesi meydanında olan köyler ve mahalleler;*
> *Onüçüncü daire, Haydarpaşa, Kadıköyü, Kurbağalıdere, Moda ve Küçük Çamlıca, Erenköy Bostancıbaşı Köprüsü;*
> *Ondördüncü daire, Adalar* [138]" olarak belirlenmiştir.

1868 tarihli nizamname ile belirlenen 14 belediye dairesi kurulması gerçekleşmemiş, 23 Eylül 1877 tarihinde Kanun-i Esasi doğrultusunda Dersaadet Belediye Kanunu yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre İstanbul'un sınırları, Rumeli Feneri'nden başlayıp Zekeriyaköy ve Bahçeköy önünde Ayazağa Çiftliği Kâğıthane, Alibeyköy, Küçükköy, Rami, Davutpaşa Hazinedar Çiftlikleri ve Ayastefanos sırtlarından geçerek Adalar dahil, Anadolu yakasına geçip Bostancıbaşı köprüsünden

[136] Emre Kolay, "Osmanlı Belediye Binalarının İlk Örneği: Altıncı Daire-İ Belediye Binası" 3 (2023), 30.
[137] Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umur-ı Belediyye* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 1995), 3/1346-1347.
[138] Abdullah İslamoğlu, *Osmanlı Devletinde Modern Belediye'nin Hukuksal Açıdan Kurumsallaşması* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 156.

itibaren Erenköy, Kozyatağı, Nerdübanköyü, Libade, Çakaldağı, Göksu Deresinden ilerleyerek Akbaba ve Kabakoz köyleri önünden geçen Anadolu Feneri'ne sınır olarak belirlenmiştir[139]. Bu mahalleler ise yirmi belediye dairesine ayrılmıştır.

1868 tarihli nizamname, 30 Aralık 1912 yılında yayımlanan Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkındaki Muvakkat Kanuna kadar yürürlükte kalmıştır. Bu kanun ile, yirmi belediye dairesine ayrılan İstanbul, dokuz daireye düşürülmüş ve İstanbul Şehremaneti adı ile tek bir belediye dairesi altına toplanmış şubeler oluşmuştur. Cumhuriyet döneminde 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun uygulanmaya başladığı 1930 yılına kadar bu kanunlar ile şehir idare edilmiştir[140].

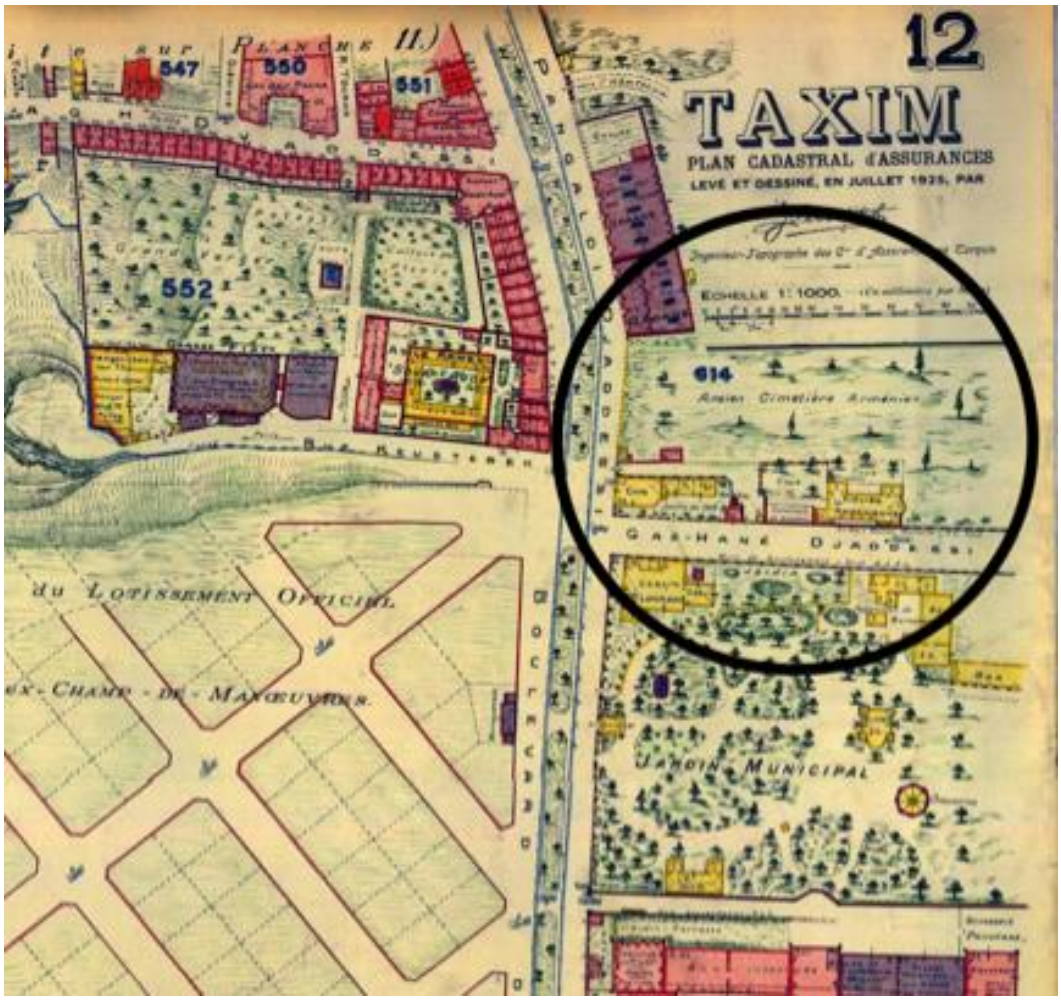
[139] İslamoğlu, *Osmanlı Devletinde Modern Belediye'nin Hukuksal Açıdan Kurumsallaşması*, 166-167.
[140] Erdoğan Öner, *İstanbul Şehramaneti (Belediyesi)'nin Kuruluşu ve 1917 Yılı Bütçesi* (T.C. Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2008), 14.

Harita 29. D'Ostoya Haritası

(Url-6, Erişim Tarihi: 17.07.2024)

1858-60 yıllarına tarihlenen D'Ostoya Haritasında bölgede, ana aks ve bu aks üzerinde yer alan Pangaltı semti ile Harbiye Kışlası dışında yapılaşma olmadığı görülmektedir.

1865 yılında yaşanan veba salgını, 1870 Pera yangını etkisiyle Galata ve Pera'dan Taksim'e uzanan yaşam alanları, kuzey aksında Pangaltı'na kadar uzanmış, yeni yerleşim ihtiyaçlarının ve arazilerin kullanım şekillerini de değiştirmiştir. Taksim'de bulunan mezarlıklara gömünün yasaklanması[141] ve yangın sonrasında konut ihtiyacının bu alanlarda giderilmek suretiyle bu evkaf arsalar satışa çıkarılmış Taksim Bahçesi ile Harbiye Mektebi arasında bulunan alanda yeni bir mahalle kurulması amaçlanmıştır[142].

Harita 30. Pervititch Taksim 12 No'lu Sigorta Haritasında yer alan Pangaltı Ermeni Mezarlığı

[141] Alp, *İstanbul'daki Rum, Ermeni Ve Levanten Mezarlıklarında 19.Yüzyıl Figürlü Mezar Anıtları*, 17.
[142] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 120.

Fotoğraf 3. Surp Agop Mezarlığı arkasında, Harbiye Mektebi
(Url-7, Erişim Tarihi, 17.07.2024)

1860-1870 yıllarına ait Scheda haritası (**Harita 31**), mahallenin ilk kuruluş dönemine dair önemli bir belgedir. Haritada *"Pangaldi"* olarak adlandırılan kesimde yapı adalarının Saint Espirit Kilisesi ile Elmadağ Caddesi ve gerideki Dolapdere Caddeleri arasında kalan bölgede yoğunlaştığı izlenmekte, Şişli'ye doğru uzanan ana caddenin üzerinde sıralı adaların arka kısımlarında henüz iskânın başlamadığı anlaşılmaktadır.

Harita 31. Scheda Haritası (1860-1870)

Haritada (**Harita 32**) Feriköy'ün adının ortaya çıktığı görülmektedir. Tanzimat Fermanı'nın etkisiyle hukuki düzenlemelerden biri olan toprak hukuku etkisiyle, Sultan Bayezid-i Veli vakfına ait olan arazinin Balkanlar'da topraklarını kaybedip göç ile gelen muhacirlerin yerleştirildiği ve Beyoğlu'nun kalabalığından dolayı ikamet yeri bulamayan gayrimüslimlerin ikamet bölgesi olmuştur[143]. Pera ve Galata'dan, Beyoğlu'na uzanan yapılaşmanın Şişli'ye uzamasına neden olan, 1846 yılında inşa edilmiş yapı Saint Esprit Kilisesi ve Taksim Kışlası olmuştur. Bu yapılara uzanan iki tarafı ağaçlıklı bir kır yolu olan Cumhuriyet Caddesi açılmış, buradan da Taksim Su Yolu'nun etkisi ile açılmış Büyükdere Caddesi'ne uzanmıştır.

Harita 32. Pangaltı Mahallesi (1860-1870 Scheda Haritasından Detay)

1869 yılında Abdülaziz eseri olarak Dersaadet Tramvay Şirketi ile atlı tramvay hattı kurulmuştur. 1881 yılında kent içi ulaşımın yeni yerleşim yerlerine uzatılarak hizmet vermesi amaçlanmış ve Tepebaşı – Grand Rue de Pera – Taksim – Pangaltı – Şişli hattı açılarak, yerleşim yeri haline gelen Pangaltı'nın Şişli'ye uzanmasını sağlamıştır.

Yeni yapı türü olan sıra evler Sultan Abdülaziz döneminde inşa edilmeye başlamış, Akaretler Sıraevler 1875 yılında, yapılması planlanan Aziziye Camii'ne gelir getirmek amacıyla inşa edilmiş ancak, sultanın tahttan indirilmesi ile cami inşa edilmemiştir.

[143] Ali Şenyurt, "20. Yüzyıl Başlarında Feriköy'deki Vakıf Arazilerinin Dönüştürülmesi", *Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi* 2/1 (30 Haziran 2017), 153-163.

1863 yılında Ebniye ve Turuk Nizamatı yani yollar ve binalar tüzüğü çıkarılmış ve ilk kez bu dönemde belediyece istimlak işlemi yapılmıştır. Altıncı Daire-i Belediyye'nin imar faaliyetlerinden, 1864'te Galata surlarının yıkılması, şehrin yapısal değişimine öncülük etmiştir. Bu olaylar, şehir planlamasında ve yerleşim düzeninde yeni düzenlemelere yol açmıştır. 1804'te yapımına başlanan "Beyoğlu Kışlası" ve "Topçu Numune Kışlası" adı ile de anılan 1940'lı yıllarda yıktırılan yapının sancak sütununda Pangaltı'na doğru uzanan kırık taş veya çakıl taşı döküldükten sonra üzerinden silindir ile geçilerek sıkıştırılarak ve düzleştirilerek hazırlanan basit şose bir yol yaptırılmıştır[144]. Taksim'de bulunan Hıristiyan mezarlıkları ise Şişli'ye taşınmıştır[145].

Pera'dan Şişli'ye açılan yolun, etrafında yerleşimin yoğunlaşmasını sağlamış olan tramvay, Batılı anlamda kent içi ulaşım aracı olmuştur. Altıncı Daire-i Belediyye'nin kent içi ulaşım ağını uzatmasıyla son durak Pangaltı olmuştur[146].

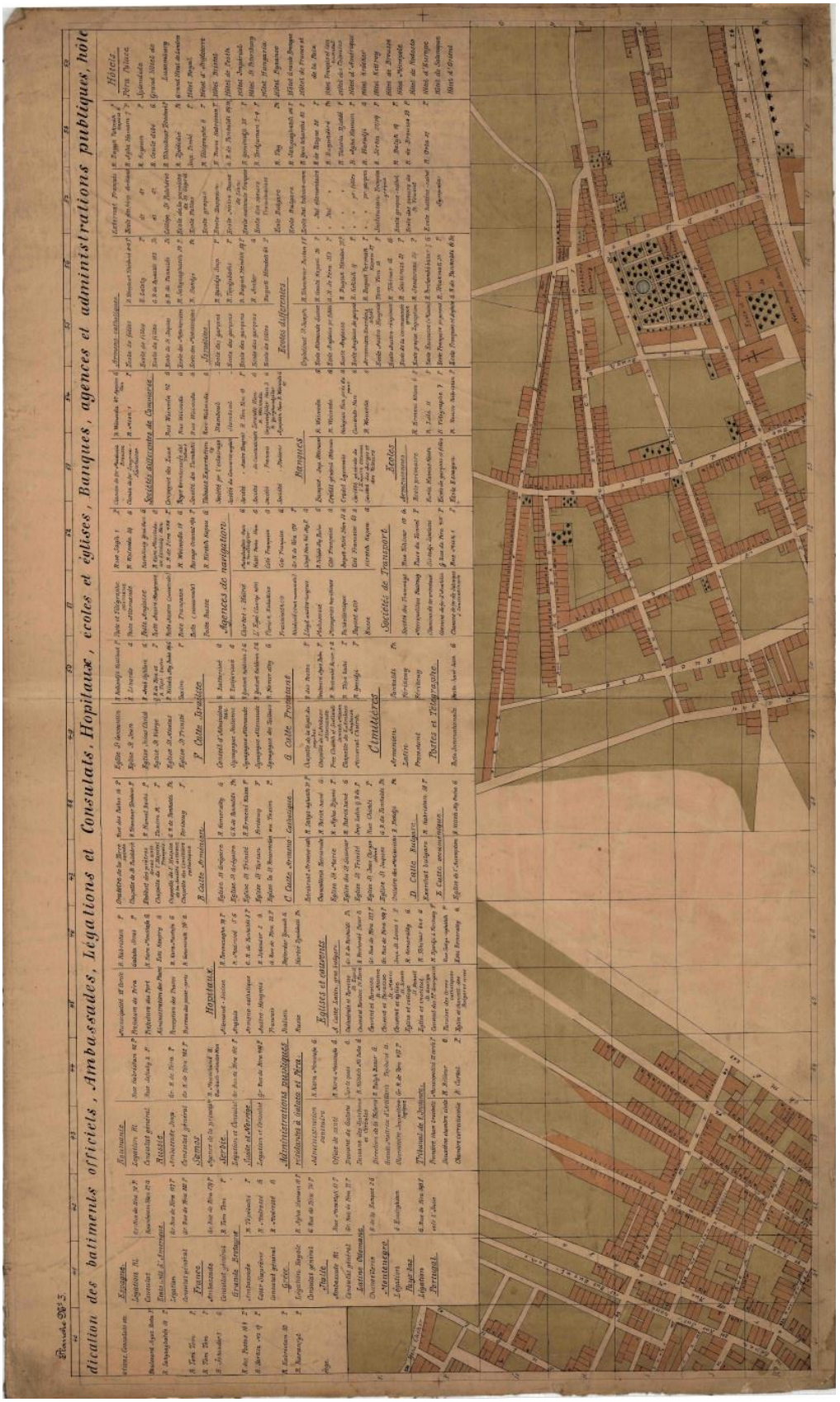
1870'li yıllarda Pangaltı'daki gelişime İtalyan seyyah ve yazar Edmondo de Amicis de (1846-1908) tanıklık etmiştir. İstanbul seyahatnamesinde Amicis, Pangaltı'yı "*Mezarlıktan sonra iki yanına yeni binalar sıralanmış geniş yolların geçtiği, köşkler, bahçeler, hastaneler ve büyük kışlalarla kuşatılış başka bir Hristiyan mahallesine, Pangaltı'ya çıktık. Burası, İstanbul'un denizden en uzak mahallesidir…*[147]*"* sözleriyle tanımlamıştır. Burada Amicis'in yeni binalara ve geniş yollara vurgu yapması dikkat çekicidir.

19. yüzyılın ikinci yarısında Surp Agop ile La Paix Hastaneleri arasındaki bölgeyi kapsayan[148] Pangaltı'nın fiziki gelişimin göstergelerinden biri de nüfus verileridir. 1847 yılında Saint Espirit Kilisesi'ne bağlı 143 aile, 792 kişi bulunmaktadır. Ancak kilisenin idari sınırları Taksim- Şişli arasını aştığından kilise çevresinde 1870 yılı dolaylarında en az 1100 kişi yaşadığı düşünülmektedir. Vaftiz kayıtlarından yapılan tahmine göre ise 19. yüzyılın sonlarında burada yaşayan Latin Katoliklerin sayısı en az 2700 kişidir[149]. Önceleri Latin Katoliklerin yoğun olduğu Pangaltı'ya 1870 yılından sonra büyük kısmı orta gelirli tüccar sınıfına mensup Rum ve Ermeni nüfus da yerleşmiştir. 1913 yılında Pangaltı nüfusunun %95'i etnik açıdan Levanten, Ermeni ve Rum kökenli olup az sayıdaki Müslüman ise şimdiki Süleyman Nazif Sokak'ın %27'lik kesimini oluşturuyordu[150].

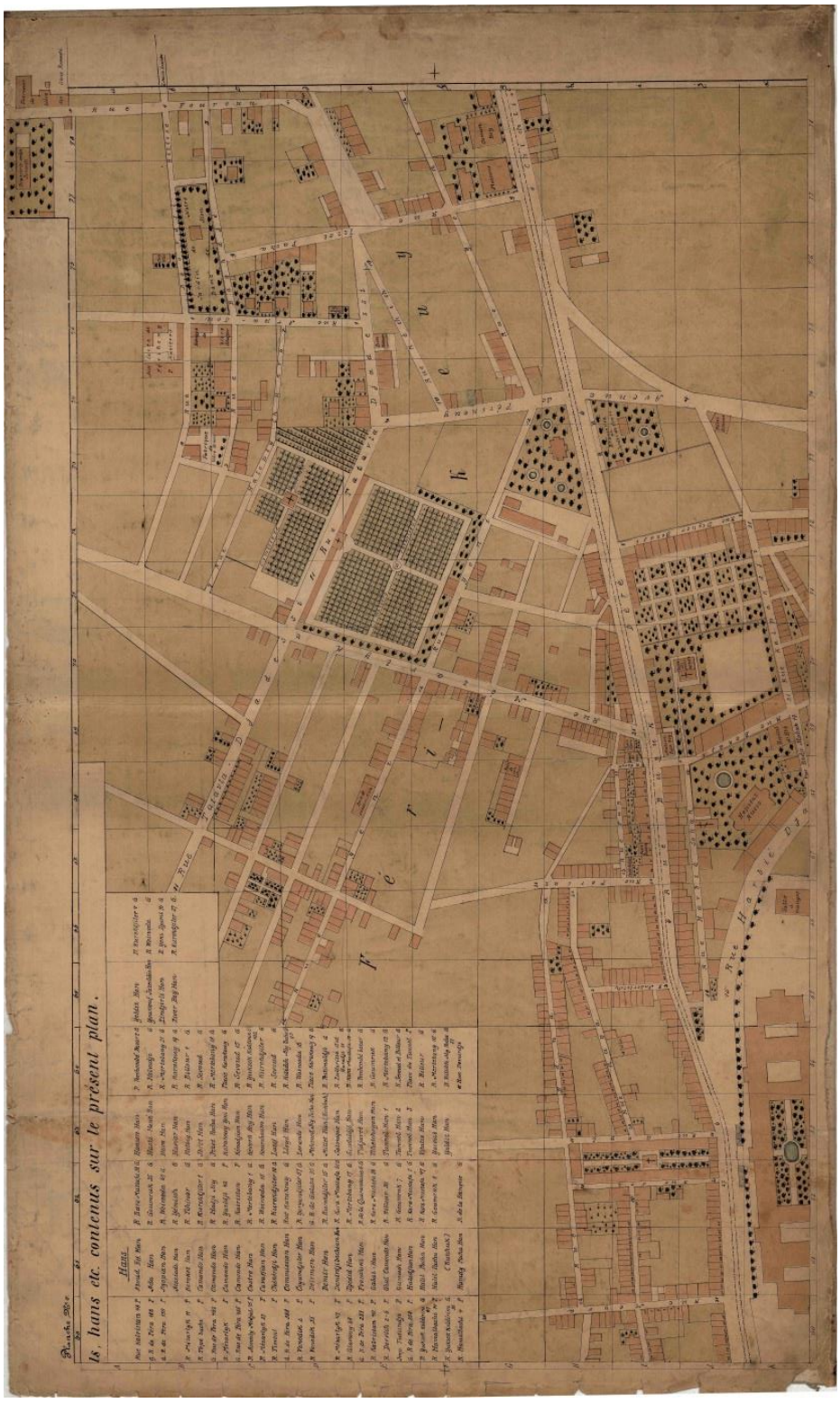
Tüm bu gelişmeler ayrıntılı biçimde 1887-1891 yılları arasında hazırlanan Huber haritasının Pangaltı ve Harbiye'yi gösteren paftalarına da yansıtılmıştır. Yol boyunca yapı adalarının sayısı artmış, yerleşim üst kesimlere doğru yayılmaya başlamıştır.

---

[144] Tarkan Oktay, "Tanzimat Dönemi İstanbul'da Bir Belediye Örgütlenmesi Örneği 'Altıncı Dâire-İ Belediye'", *Öneri Dergisi* 4/15 (15 Ocak 2001), 164.
[145] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*.
[146] Nur Akın, *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera* (İstanbul: Literatür Yayınları, 1998), 117.
[147] Edmondo de Amicis, *İstanbul 1874*, (Çev. B. Akyavaş), Ankara 1993, 64.
[148] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 21.
[149] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 17-18.
[150] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 19-20.

Harita 33. Huber Haritası, İstanbul, Şişli - Feriköy (1887-1891)
Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_005319_02

Pera
Galata
Tunnel
Grande Rue de Pera
Rue Hamidie
Rue Voivode
Rue Serkedji
Rue Cadi Kieuy
Rue Tchoukour Tchechmé
Rue Tchoukour Tchechmé
Rue Tchoukour Tchechmé

Mahallenin ismini nereden aldığı konusuna gelince, İstanbul semt isimleri üzerine yapılan sınıflamada Pangaltı, adının nereden geldiği problemli olan semtler arasında gösterilir[151]. Pangaltı üzerine yapılan bir monografik yayında, önceleri İcadiye olarak adlandırılan bu mahalleye 1860'lardan sonra *Pancaldi* denilmeye başlandığı, bunun da buradaki fırınların çokluğundan dolayı "sıcak ekmek" anlamında Pani Caldi'den geldiği yönündeki rivayetlere dayandırıldığı da belirtilerek bu ismin Roma arşiv kayıtlarından İstanbul'da yaşadığı kesin olarak anlaşılan Bolonyalı Giovanni Battista Pancaldi ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Pangaltı ismi ise Pancaldi'nin doğrudan şahıs olarak kendisini değil, Taksim'den ötesinin kırsal alan olduğu dönemde burada işlettiği birahane ya da hanı nitelemek için kullanılmıştır[152].

1887-1891 yıllarına tarihlenen Huber Haritaları ile 1858-1860 tarihli D'Ostoya Haritası ile karşılaştırıldığında bölgenin yoğunlaşmaya başladığı, Büyükdere (Halaskargazi) Caddesi'nin batısında kalan mahallenin Pangaltı mahallesinden ayrılarak 'Nişantaşı' olarak düzenlendiği tespit edilebilmektedir[153].

Abdülhamid'in 1876'da tahta çıkışı ve hemen ardından Yıldız Sarayı'na geçişi, bölgenin hızla gelişmesini sağlarken, Nişantaşı'nda yeni yerleşim alanlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. III. Selim döneminde askeri reformlar çerçevesinde Nizam-ı Cedid'in eğitim alanı olarak belirlenen Teşvikiye ve çevresinde, ordunun talimlerini izlemek amacıyla önemli etkinlikler düzenlenmiştir. Bu dönemde, 1794-1795 yıllarında ibadet için inşa edilen ahşap mescit, 1892 yılında yıkılarak kagir olarak yeniden inşa edilen Teşvikiye Camii'nin bulunduğu alanda yer almıştır[154].

19. yüzyılın ortalarına kadar, Pangaltı-Teşvikiye-Maçka'nın bulunduğu bölge, tarım, rekreasyon ve askeri amaçlar için II. Bayezid Vakfı'na[155] aitti ve kırsal bir alan olan bölge, Dolmabahçe Sarayı'nın inşası ve sarayın ek yapıları, sarayda çalışanların ikamet etmesi için düzenlenen imar faaliyetleri sonucunda şekillenmeye başlamıştır.

II. Mahmud döneminde yazlık saray olarak kullandığı Beşiktaş Sahil Sarayı yerine Abdülmecid döneminde yıkılarak yapılan Dolmabahçe Sarayı ve 1853 yılında sarayı aydınlatmak ve ısıtmak amacıyla sarayın yakınına, Kadırgalar yokuşuna inşa edilen, Dolmabahçe gazhanesi ile havagazı üretimi başlamıştır[156]. Dolmabahçe Sarayı'nı aydınlatmak için inşa edilen Dolmabahçe gazhanesinde üretim fazlası gazın Galatasaray'a taşınması, padişahın isteği üzerine Eylül 1856'da gerçekleşmiştir[157]. Bunun sonucunda, Osmanlı şehirlerinin kandiller ve mumlarla aydınlatılan sokakları ve evlerin yerini havagazı almıştır. 1856-1866 yılları arasında Beyoğlu, Beşiktaş, Harbiye semtleri de Dolmabahçe Gazhanesinde üretilen havagazıyla aydınlatılması ile

---

[151] Bkz: Semavi Eyice, "İstanbul'un Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme", *Türkiyat Mecmuası*, C. 14, İstanbul 1965, s. 199-216.
[152] Marmara, *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*, 11.
[153] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 121.
[154] *Teşvikiye Camii:Bir Abide Bir Restorasyon Örneği* (İstanbul: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2023), 16.
[155] Çetintaş, "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları", 168.
[156] Murat Arisal, "İstanbul'da Havagazı ve Millileştirme Sonrası Ekonomik Tarihi (1945-1967)", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 25/1 (15 Mart 2023), 1-27.
[157] Nur Akın, *19.Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera* (İstanbul: Literatür Yayınları., 2011).

petrol lambasının devrinin geçmesine neden olarak taşra havasından kurtulmuş ve modern aydınlatmaya sahip olmuştur.

19. yüzyılın ikinci yarısında Taksim-Şişli aksı dönemin ayrıcalıklarından yararlanmıştır. Dolmabahçe Sarayı'nın arkasında öncelikli olarak Saray'ın havagazı ihtiyacına yönelik 1853 yılında inşa edilen Dolmabahçe Gazhanesinden çekilen bir boru hattı Maçka Silahhanesi önünden Teşvikiye ve Nişantaşı'na kadar getirilmiştir. Aynı dönemde Harbiye Mektebi'nin fenerleri de dahil olmak üzere Pangaltı Caddesi ve çevresinin aydınlatılmasında havagazı kullanılmaya başlanmıştır[158]. Böylelikle Şişli, Beyoğlu'ndan sonra havagazının kullanmaya başlayan ikinci bölge olmuştur[159].

Teşvikiye'nin kentsel gelişmesinde asıl etki yaratan faktör, İstanbul Boğazı'nın Avrupa yakasının önem kazanmasıdır. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Dolmabahçe Sarayı'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun yeni idari merkezi haline gelmesiyle bu bölge, İstanbul'un en prestijli alanlarından biri haline gelmiştir. Saray çevreleri de bu duruma uyum sağlamak amacıyla Beşiktaş sırtlarında, Boğaz'a hâkim boş alanlara yerleşmeye başlamışlardır[160].

Dolmabahçe Sarayı'nı inşa ettiren Sultan Abdülmecid, İmparatorluğun artık bu saraydan idare ediliyor olmasının etkisiyle Teşvikiye'nin imara açılmasına özel bir önem vermiştir. Bu bağlamda, III. Selim döneminde inşa edilen mescidin yerine, giderleri kendi vakfından karşılanacak yeni bir cami yaptırmıştır. Böylece, hem Teşvikiye'nin kentsel gelişimine katkıda bulunmuş hem de bölgedeki dini yaşamı güçlendirmiştir. Sultan Abdülmecid, Halkaçayırı[161] olarak bilinen alanın iskâna açıldığını 1854 yılında diktirdiği üzerinde "*Abdülmecid'in karşılıksız iyilikseverliğinin eseri olan yeni Teşvikiye Mahallesi*" yazılı iki mermer taşla somut olarak da ilan etmiştir[162] ve bir de karakol yapısı yaptırmıştır. Kısa süre sonra konak tarzı yapılaşmanın artacağı bu alanda Valide Sarayı ve Çifte Saraylar olarak bilinen konakların, bu dönemde yapıldığına işaret edilmektedir[163]. Ayrıca, 1859 yılında, burada bir hamam yapılması gündeme gelmiştir[164].

Bölgenin ilk kadastro düzenlemeleri de aynı dönemde başlamış, Hazine-i Hassa'ya ve II. Bayezid Vakfı'na ait bazı araziler parsellenerek devlet adamlarına dağıtılmış[165], yol ve şose ve geçiş güzergâhları oluşturulmuştur[166]. Teşvikiye Camii çevresini gösteren çizim bu açıda önemlidir. Bu planda Teşvikiye Camii karşısında ve şimdiki Milli Reasürans ve Maçka Palas'ın yerlerinde bulunan devlet adamlarına tahsis edilmiş konak arazileri gösterilmiştir. Ancak, asıl önemlisi bu konak arazilerinin dönemin imar kanunları uyarınca düzenlendiği anlaşılan ızgara planlı yapı adaları içerisinde yer alıyor olmalarıdır.

---

[158] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 109.
[159] Anonim, "Şişli", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 7, İstanbul, 1994, 184.
[160] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 122.
[161] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 119.
[162] Bkz: Nuri Akbayar (a), "Nişantaşı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 6, İstanbul 1994, 88-89.
[163] Çetintaş, "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları", 176.
[164] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 120.
[165] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 105.
[166] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 173-176.

Teşvikiye Mahallesi'nin kurulmasından sonra Sultan Abdülmecid'in buraya verdiği önemini gösteren başka tarihi olaylar da yaşanmıştır. Beşiktaş ve Nişantaşı arasında kalan mesire yerine Ihlamur Kasrı inşa edilmiş 1857 yılında şehzadeleri Reşad Efendi (V. Mehmed Reşad), Kemaleddin Efendi, Burhaneddin Efendi ve Nureddin Efendi'nin sünnet düğünleri "*Nişantaşı Sahrası*"nda yapılmış, bir yıl sonra gerçekleşecek Cemile ve Münire Sultanların düğünleri için de yine aynı bölge seçilmiştir[167].

Sultan Abdülaziz (1861-1876) dönemine gelindiğinde Vakanüvis Ahmed Lütfi Efendi'nin 1866-67 yıllarında İstanbul'a gelen Sırp Knezi Mihal Bey'in Nişantaşı'nda Necib Paşa Konağı'nda ağırlandığını belirtmesi, Nişantaşı'nda modern ulaşım yollarının ve devlet başkanını ağırlayacak düzeyde konakların olduğu anlaşılmaktadır[168].

Sultan Abdülaziz döneminde Teşvikiye-Nişantaşı bölgesinin ulaştığı fiziki doku, Scheda haritasından da izlenebilmektedir. Haritada Harbiye ve Nişantaşı arasında Abdülaziz döneminde yapı adaları oluşturulduğu, asıl yerleşimin Maçka'dan itibaren Teşvikiye Mahallesi'nde yoğunlaştığı görülmektedir[169].

Saray tarafından doğrudan yürütülen bu imar hareketi, 1870'li yıllardan sonra- özellikle Sultan II. Abdülhamid'in (1876-1908) Yıldız Sarayı'ndan ülkeyi idare etmesinin de etkisiyle artmıştır. Sultan, bizzat devlet ricaline burada konak yapmaları için arsa vermiş ya da Emlâk-ı Hümayuna ait konaklara yerleşmelerini istemiştir[170]. Böylelikle Teşvikiye Camii merkezli gelişen geniş bahçeleri olan konak tarzı yapılaşma, 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar bölgenin fiziki dokusunu oluşturmuştur. Fiziki dokuda hissedilen bir başka gelişme de Abdülhamid'in Teşvikiye Camii'ni bugünkü şekliyle yeniden inşa ettirmesidir.

1871-1874 yılında dünyanın en eski metrolarından olan Tünel inşa edilmiştir[171]. 1871 yılında hükümet aracılığı ile Galata Eminönü arasındaki köprü yenilenmiş ve bu gelişimler ile yeni yollar ve ihtiyaçlara göre şekillenen bölgeler ortaya çıkmıştır. 1836 yılında inşa edilen Cisri Atik köprüsü yerini 1845'te Abdülmecid'in annesinin yaptırmış olduğu Valide Sultan (Cisr-i Cedid) köprüsüne bırakır ve bu sayede Karaköy ana arter haline gelmiştir[172]. İnşa edilen köprüler, İstanbul'un ticari ve sosyal hayatında önemli bir rol oynamıştır. Batı ile kültürel ve ticari anlamda ilişkiler arttıkça Beyoğlu kuzeye doğru büyümüştür. Bu bölgedeki yapılaşma ve ticaret faaliyetleri, şehrin ekonomik dinamiklerini şekillendirmiştir. Bu aks, zamanla Beyoğlu'ndan Taksim'e ve Taksim'den Şişli'ye doğru genişlemiştir[173].

---

[167] Akbayar, "Nişantaşı", 6/88-89.
[168] Akbayar, "Nişantaşı", 6/88.
[169] Kuban, "İstanbul'un Tarihi Yapısı", 43-44.
[170] Çetintaş, "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları", 176.
[171] Doğan Kuban, *İstanbul 1600 Yıllık Bir Müzedir: Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları* (YEM Yayın, 2022), 76.
[172] Kuban, *İstanbul 1600 Yıllık Bir Müzedir: Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, 75.
[173] Taksim Gezisinin arkasında, Sheraton Otelinin bulunduğu alan Taksim Bahçesi idi. İstanbul Belediyesi uzmanı olan, Prof. H. Prost'un hazırladığı imar planı kapsamında, dönemin Vali ve Belediye Başkanı olan Lütfi Kırdar başkanlığında, Taksim Topçu Kışlası yıkılmış ve bulunduğu araziye bugün Taksim Gezisi olarak bilinen İnönü Gezisi yapılmıştır.

19. yüzyılın sonlarında Pera gibi Teşvikiye ve Nişantaşı'nda da suyollarının döşenmesi konusunda ciddi faaliyetler gerçekleştirilerek buralarda halka açık çeşmeler yapılmış, mevcut çeşmelere su getirilmiştir[174]. Bölgenin bir kısmına su sağlayan isale hatlarından en eskisi ise Taksim Suyolu'dur. Yapımına Sultan III. Ahmed döneminde başlanan bu suyolu hattı, Sultan II. Mahmud döneminde genişletilmiştir. Toplam uzunluğu 25 km olan su hattı boyunca Bahçeköy'den itibaren Hacı Osman Bayırı, Ayazağa, Levent Mecidiyeköy, Şişli ve Harbiye üzerinden Taksim maksemine ulaştırılan su, İstanbul Boğazı'nda Yeniköy- Kasımpaşa arasındaki sahil şeridi, Beşiktaş, Galata, Beyoğlu ile Kurtuluş'un bir bölümüne dağıtılmıştır[175]. Bölgenin su ihtiyacını, 20. yüzyılın başlarından itibaren büyük ölçüde *Hamidiye Suyolu* karşılamıştır. Adından da anlaşılacağı üzere Sultan II. Abdülhamid dönemi eserlerinden olan bu suyolu 1900 yılında tamamlanmış, suyun verilmesine 26 Mayıs 1902 tarihinde başlanmıştır. Hamidiye sularının baş membası Kırkçeşme tesislerinin doğu ucundaki Karakemer civarı olup burası Kağıthane deresinin bir kolu olan Kuru Dere üzerindedir. Membaa suları önce 20 maslakta toplanmakta, buralardan Cendere Pompa İstasyonu'na ulaştırılan sular çeşitli kollar vasıtasıyla dağıtılmaktaydı. Bunlardan Harbiye-Nişantaşı ve Teşvikiye kesimine *Balmumcu Deposundan Şişli Yönüne Ayrılan Kol, Teşvikiye Kolu, Beyoğlu Kolu* ile su dağıtımı yapılmıştır. Suyolu üzerinde Hamidiye Çeşmeleri de yer almıştır. Teşvikiye Camii civarında bulunan Said Bey Çeşmesi, Hamidiye Suyu ile beslenen çeşmelerdendir[176].

Bölgeye ait bilgiler burada bazı üretim tesislerinin olduğuna dair veriler de sunmaktadır. Bunlardan biri Belediye'ye bağlı üretim yapan Arslanyan Elektrikli Ekmek Fabrikası'dır. Teşvikiye ve Nişantaşı'nın o yıllardaki sınırları içerisinde uç bir noktada bulunan bu fabrika 1924 yılından 1930 yılına kadar üretim yapmıştır[177]. Yine bu döneme tarihlenen Surp Agop Hastanesi'nin Cumhuriyet Caddesi'nde inşası başlamış, 1905 yılında ise bu hastane arazisinin bulunduğu yere Surp Agop Sıraevleri, dar gelirli gayrimüslim azınlık halkı için veya kilise vakıflarına akar oluşturmak üzere inşa edilmiştir[178].

1890 yılında kurulan Bomonti Bira Fabrikası, Osmanlı iktisadi tarihindeki en önemli özel sektör yatırımlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu fabrika, ülkedeki bira sanayisinin gelişiminde büyük bir rol oynamış ve sektörde öncü bir konuma gelmiştir. Aynı dönemde, 19. yüzyılın sonlarına doğru, Galata ve Pera semtlerinin giderek değer kazanmasıyla birlikte Feriköy gibi yeni yerleşim ve sanayi bölgeleri bu semtlerin çevresine eklenmiştir. Bu gelişmeler, İstanbul'un ekonomik ve sosyal dokusunu önemli ölçüde etkilemiştir[179]. Ayrıca 1892 yılında Darülaceze Müesseseleri kurulmuş, 1898 yılında ise Hamidiye Etfal Hastanesi bölgede kurularak yolların uzatılmasına sebep olmuştur.

---

[174] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 123.
[175] Kazım Çeçen, "Taksim Su Yolu Tesisleri", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 7, İstanbul 1994, 200
[176] Bkz: Kazım Çeçen, *Taksim ve Hamidiye Suları*, İstanbul 1992, 169-204. Kazım Çeçen, "Hamidiye Suyu", *İslam Ansiklopedisi*, C. 15, İstanbul 1997, s. 469-471.
[177] Çetintaş, *age*, s. 112.
[178] Tuğba Çakmak, *İstanbul Sıraevleri ve Bir Sosyal Konut Modeli Olarak Surp Agop Sıraevleri* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 93-101.
[179] Gülsün Tanyeli- Deniz İkiz, "İstanbul'da Bir Endüstriyel Miras Örneği: Bomonti Bira Fabrikası", *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* 7 (01 Eylül 2009), 110.

1913 yılında, elektrikli hale getirilen tramvay, hattın daha fazla uzamasına gerek duyulmadığı düşünülerek, deposunun Şişli ile Mecidiyeköy arasına inşa edilmiştir[180]. Tramvay hattı bölgenin ulaşım açısından daha erişilebilir hale gelmesini sağlamıştır. Bu durum, semtin ticari ve sosyal açıdan daha cazip hale gelmesine katkı sağlamış ve Şişli'nin ekonomik olarak daha gelişmiş bir konuma gelmesine olanak tanımıştır. Ticaretin gelişmesi, konut tiplerinin değişmesine ve göç alan bir bölge olmasına neden olmuştur. Aldığı göçler sonucunda, konakların yerini daha fazla nüfus yoğunluğunun ikamet etmesini sağlayacak apartman tipi konutlar yaygınlaşmaya başlamıştır. İlk kez 1860 yılında Pera'da ortaya çıkan bu apartman tipi konutlar, zamanla Şişli'ye doğru yayılmıştır. Ancak, Müslüman halk için uygun bir yaşam tarzı sunmadığı için bu yeni konut türü, ağırlıklı olarak gayrimüslim halk tarafından tercih edilmiştir. Batılı nüfus için yaşam biçimi açısından daha uygun olan bölge, giderek kalabalıklaşmış ve prestijli bir konut alanı haline gelmiştir. Pera halkı, Nişantaşı'na rağbet gösterince, bölgede eğitim kurumları da açılmaya başlamıştır.

Fotoğraf 4. Cumhuriyet Caddesi, Atlı Tramvay Dönemi,
Kaynak: (İBB, Atatürk Kitaplığı, Krt. 014555).

Nişantaşı ve Teşvikiye'nin gelişimi tüccarların Saray çevresi ile yakın olma isteğine bağlı olarak gelişmiştir. Statüsü gelişen bölgenin de sınırları genişlemeye başlamış ve 1910 yılında Meşrutiyet Mahallesinin kurulmasını sağlamıştır. 1917 yılında Maçka-Harbiye tramvay hattının hizmete girmesiyle, semtin kent bağlantısı güçlenmiştir[181]. Balkan Savaşı ve Cihangir Yangınının ardından, göç almaya devam eden bölgede, Müslüman halk da zaman içinde yerleşmeye başlamış, Büyükdere Caddesi üzerinde, konut ve ticaret yapılarının inşası hızlanmıştır.

[180] Atilla Aksel, "Şişli İlçesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 7, İstanbul, 1994, 186-188.
[181] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 128-129.

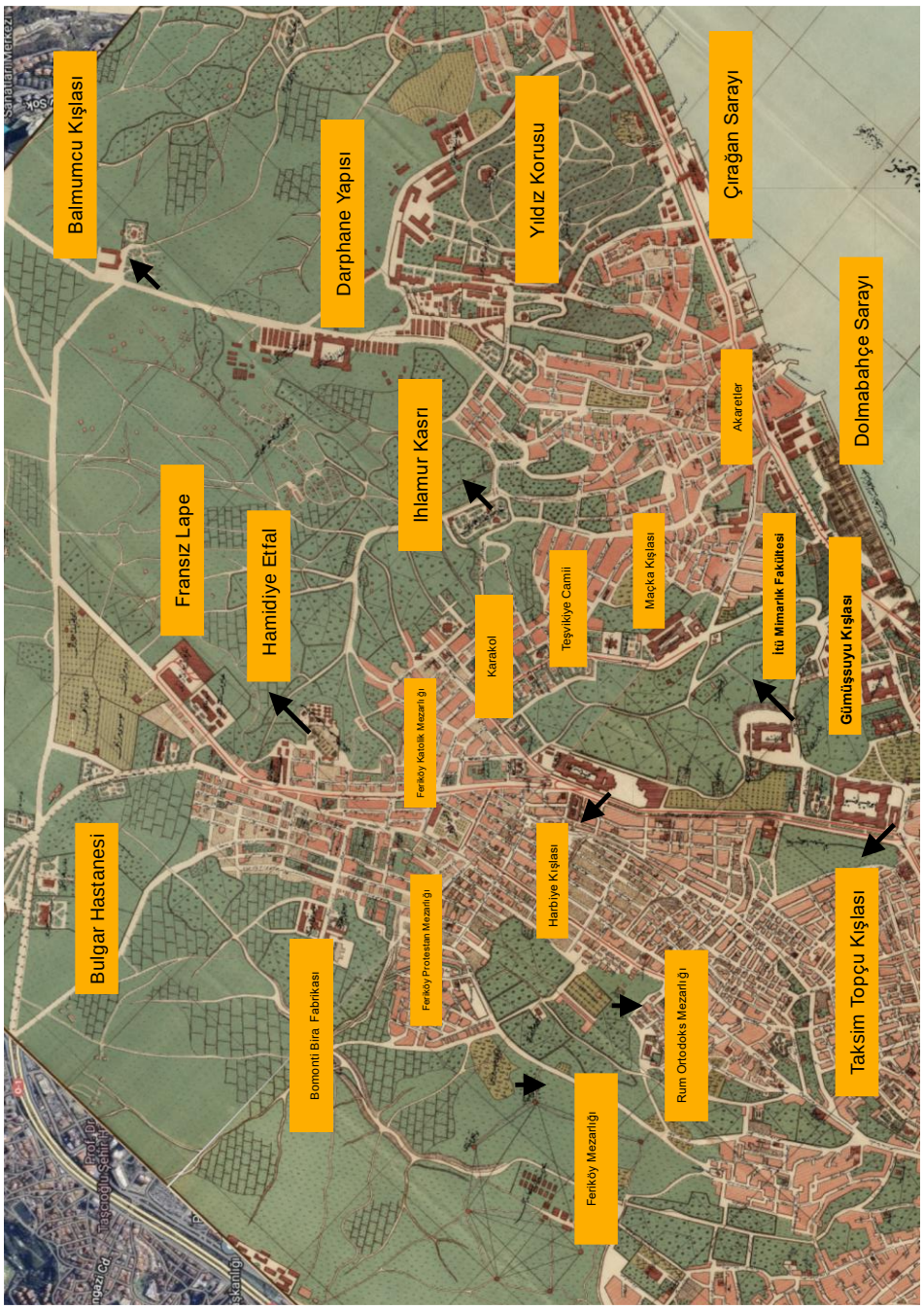

Fotoğraf 5. Cumhuriyet Caddesi, Elektrikli Tramvay Dönemi

Kaynak: (İBB, Atatürk Kitaplığı, Krt. 014929).

Meşrutiyet Mahallesi, günümüzdeki Valikonağı Caddesi ile Teşvikiye Caddesi'nin kesiştiği alanın kuzeyinden Şişli'deki tramvay ahırlarına kadar olan bölgeyi kapsamaktaydı[182]. Meşrutiyet Mahallesi ve çevresine Balkan Savaşı sonrası gelen göçmenler de yerleştirilmiştir. Fransız Büyükelçiliği tarafından Nişantaşı'nda inşa edilmek istenen yetimhane binası için yapılan işçi barakalarına binanın yapımından vazgeçilmesi üzerine Balkan Savaşı sırasında gelen göçmenler yerleştirilmiş ve burası 1930'lara kadar *Muhacir Mahallesi* olarak adlandırılmıştır[183].

[182] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 127.
[183] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 122.

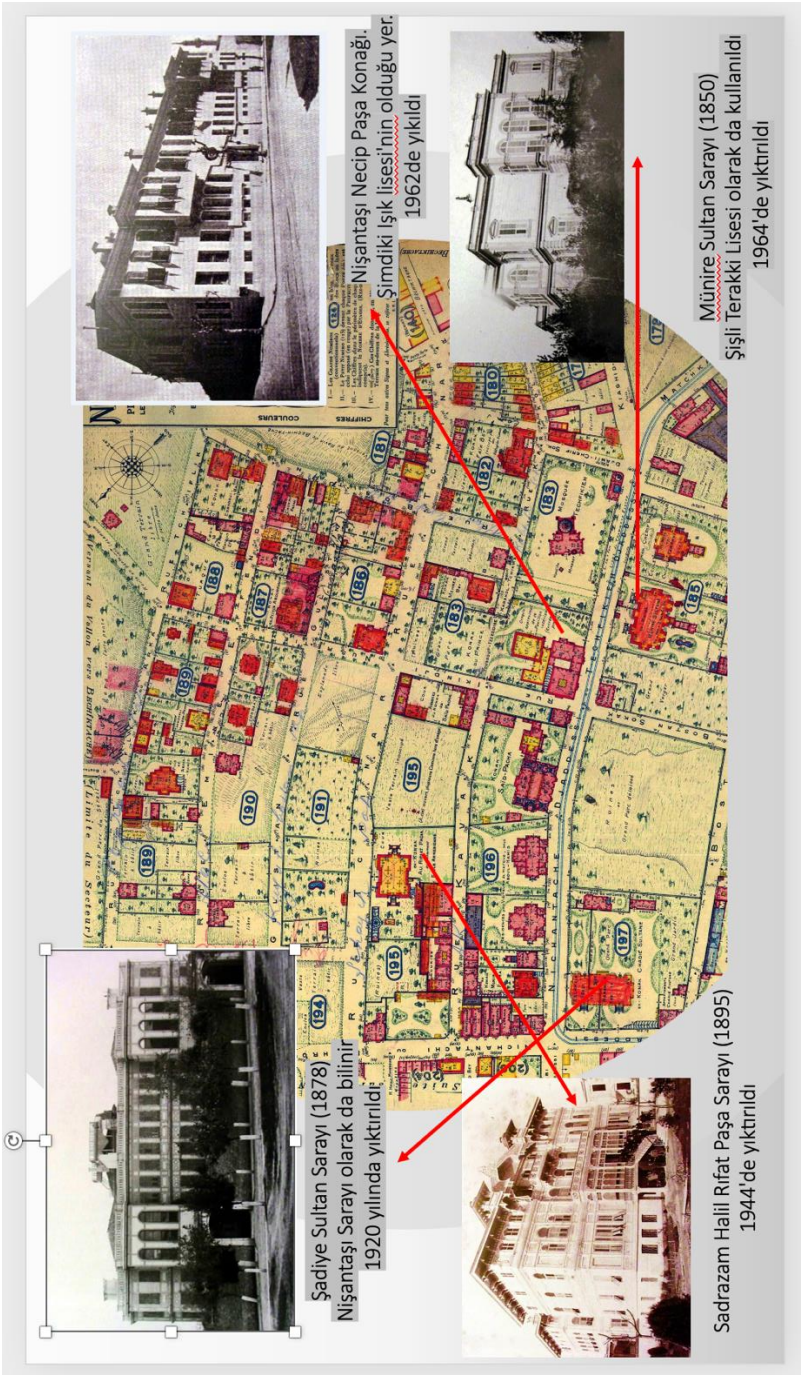

Harita 35. 1918 Necip Bey Haritası ve İstanbul - Şişli İlçesi Civarındaki Önemli Yapılar
Kaynak: Yazar

1908-1918 yılları arasında yaşanan yangınlar, bazı köşklerin ortadan kalkmasına yol açarak semtin fiziksel yapısının değişmesine neden olmuştur. Bu yangınlar, bölgedeki mimari dokuyu önemli ölçüde etkilemiş, birçok tarihi yapının yok olmasına ve dolayısıyla semtin karakterinin dönüşmesine sebep olmuştur. (bkz. **Harita 36**). Yangın sonrasında hazırlanmış planlar ile yapılaşmamış imar adalarında yolların genişliği, yeni yol açma ve parselasyon düzenine geçilmesi hedeflenmiştir.

Şişli, 31 Mart isyanının önce Taşkışla'da başlaması gibi tarihi olaylara tanıklık etmiş olması bakımından da önemlidir ve bunlardan birini de Kurtuluş Savaşı öncesi

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1919 yılında Şişli'de şimdi Müze olarak düzenlenen evde kalmış olması oluşturmaktadır.

Harita 36. Pervititch Haritalarında Konaklar

Kurtuluş Savaşı'nın ardından başkent statüsünü kaybeden İstanbul, büyük bir göç dalgası almıştır. Savaş sırasında kentten ayrılan gayrimüslim halkın yerinin mübadele ile gelen Selanik göçmenleri almıştır. 1923 yılı itibari ile göçmen nüfusun yerleştiği semt olan Nişantaşı'nda, savaş ve yangın nedeniyle boş kalan konaklar eğitim yapılarına kiralanmaya başlamış, bugün hala eğitim vermeye devam eden köklü okulların temeli atılmıştır. Bunlardan, Fevziye Mektepleri Vakfı Teşvikiye'de Naciye Sultan Konağı'na, Şişli Terakki Vakfı ile 1922 yılında Ferit Paşazade Mehmet Bedri

Bey ve validesine ait binada, 1924 yılında Şerif Paşa Münire Sultan konaklarında, 1927 yılında Halil Rifat Paşa Konağı'nda ve 1928 yılında da Nişantaşı'ndaki Baş Mabeyinci Konağı'nda eğitim vermeye başlamıştır[184].

Mimar Vedat Tek'in, kendi evini 1913-1914 yıllında Nişantaşı'nda I. Ulusal Mimarlık akımına uygun Neoklasik Türk üslubu ile inşa etmesi bölgenin dönüşümüne etkisinin habercisi olarak kabul görmektedir.

Fotoğraf 6. Vedat Tek Evi

(Url-9: Erişim Tarihi: 17.07.2024) (İnan Kenan Olgar 2022)

1935 yılında, Beyoğlu kazasının bir nahiyesi olan Şişli, 40.832 nüfuslu bir yerleşim birimiydi. 1955 yılında ise 120.811 nüfuslu bir ilçe merkezi haline gelmiştir[185]. Bu tarihte Şişli'nin merkezi yerleşim alanı, Şişli, Osmanbey, Maçka, Teşvikiye, Harbiye, Elmadağ, Feriköy, Bomonti ve Mecidiyeköy semtlerinden oluşmaktaydı. Nüfus artışı nedeniyle Bomonti kısmi olarak gelişirken, Büyükdere Caddesi üzerinde bulunan

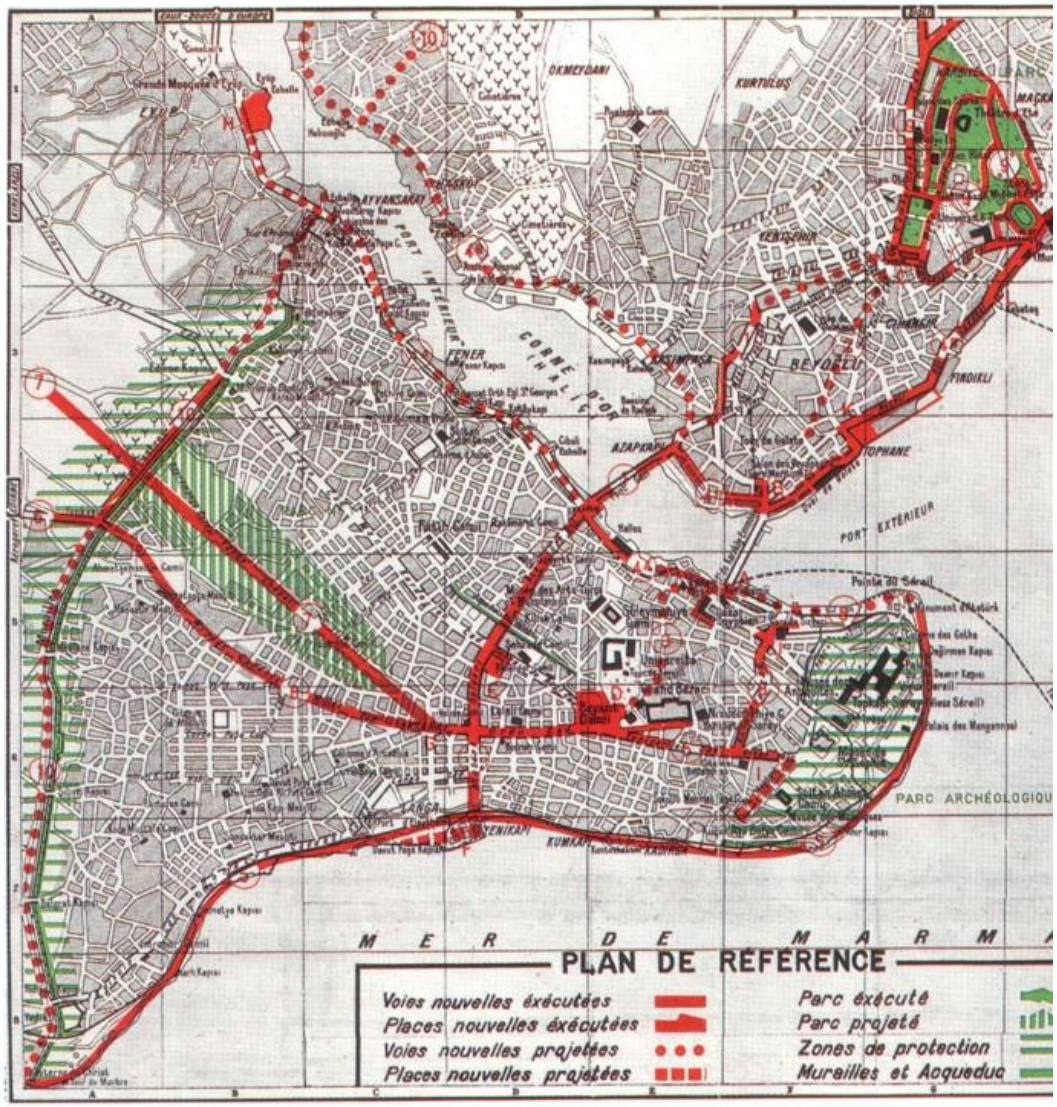
[184] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 130-131.
[185] Cemalettin Şahin, "İstanbul'un Cumhuriyet Dönemi Mekansal Gelişimi", *Büyük İstanbul Tarihi* (İBB Kültür A.Ş., ts.) (Erişim 21 Temmuz 2024).

tramvay deposu, Mecidiyeköy ile Şişli'yi irtibatlandırarak Mecidiyeköy'ün de Şişli'nin bir mahallesi haline gelmesine katkıda bulunmuştur.

1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayii Yasası, yabancı şehir planlamacılarının Türkiye'de çalışmalarının önünü açarak bu sorunun çözümüne katkıda bulunmuştur. Yasadan yararlanan Avrupalı mimar ve şehir planlama uzmanları, 1930-1940 yılları arasında Türkiye'nin farklı şehirleri için imar planları hazırlamış olsalar da, bu planlar tam anlamıyla hayata geçirilememiştir. Bu bağlamda, İstanbul'un imar planı Fransız şehir plancısı Henry Prost tarafından hazırlanmıştır. Prost, 1936 yılından 1950 yılına kadar İstanbul Belediyesi'nde şehircilik uzmanı olarak görev yapmış, kentin modernleşme sürecine önemli katkılarda bulunmuştur.

Bahsedilen yıl aralığında İstanbul'da yapılan kentsel düzenlemeler, Prost planları uyarınca gerçekleşmiştir. Bunlar arasında Harbiye-Osmanbey, Nişantaşı kentsel düzenlemeleri, Maçka Parkı ve Taksim Gezi Parkı da bulunmaktadır. Prost'un 1937 tarihli ilk planları arasında bulunan modern mahalle kurulması önerisi ise hayata geçmemiştir. Kentin bu kesiminde 1940'lı yıllarda yapılacak düzenlemeler Prost'un dönemin belediye başkanı Lütfi Kırdar'ın isteği doğrultusunda hazırladığı "*2 numaralı park*" (bkz. **Harita 38**) projesiyle ilişkilidir. Parkı oluşturacak planlama sahası; Taksim Kışlası ve Taksim Bahçesi'ni de içerecek biçimde Dolmabahçe Gazhanesi'nin arka tarafından Harbiye'ye uzanan alandır. Park projesi incelendiğinde burada kapsamlı bir rekreasyon alanı yapılmasının istendiği anlaşılmaktadır. Parkın içerisinde yapılması öngörülen yapı ve tesisler arasında ise açık hava tiyatrosu, oteller, kır kahveleri, atış poligonu, hayvanat bahçesi, çocuk bahçeleri, sergi binaları bulunmaktadır. Prost'un hazırladığı bu park projesinin uygulama safhasına kısa sürede geçilmiş ve Taksim Kışlası yıkılarak burası ortasında İnönü heykelinin olacağı İnönü Gezi Parkı'na dönüştürülmüştür[186]. 1944 yılında tamamlanan bu parkın dışında aynı proje kapsamında yapılan Açık Hava Tiyatrosu 1947 yılında, İstanbul Radyoevi ve Spor ve Sergi Sarayı da 1949 yılında hizmete girmiştir. Bunlardan da anlaşılacağı gibi bu faaliyetler, Taksim'den Şişli'ye uzanan ana yolun Taksim Gezi Parkı'ndan Askeri Müze'ye kadar olan kesiminin çehresini büyük ölçüde değiştirmiştir.

[186] Seren Yüksel, *19. Yüzyıl Sonu-20. Yüzyıl İlk Yarısına Ait Korunması Gerekli İşlevleri Değiştirilmiş Apartmanların İrdelenmesi: Elmadağ-Şişli Hattı, Cumhuriyet ve Halaskârgazi Caddeleri Örneği* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 9-25.

Plan directeur d'Istanbul, par H. Prost, vers 1937.

Harita 37. 1937 Henri Prost İstanbul Haritası

Harbiye, 1955 yılında Hilton Oteli'nin yapılmasıyla İstanbul'un ilk modern mimariyle tanıştığı yer olmuş, 1980-1990 arasında Harbiye Orduevi, Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu, Cemal Reşit Rey Konser Salonu inşa edilmiştir[187]. Kamusal nitelikteki bu yapılar dışında Divan Oteli'nin bulunduğu köşeden Harbiye'ye doğru cadde boyunca 1947-1955 yılları arasında modern apartman yapıları inşa edilmiştir[188].

1869 yılında açılan Taksim'i Şişli'ye bağlayan ana cadde, Cumhuriyet dönemi şehirciliği bağlamında da ele alınmıştır. Pangaltı'dan Şişli'ye uzanan caddenin Harbiye-Osmanbey kesimi 1943 yılında genişletilmiştir. Aynı dönemde genişletilen

[187] Anonim, "Harbiye", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul 1994, s. 550.
[188] Anonim, " Şişli", *Dünden bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul 1994, s. 184.

bir başka cadde de Valikonağı Caddesi'dir[189]. 1950'li yıllarda Adnan Menderes döneminde gerçekleşen imar çalışmaları kapsamında bu cadde bir kez daha ele alınmıştır. Taksim-Şişli yolu genişletilerek 30 metreye çıkarılmış, dört bağlantı yoluyla da sahil yoluyla irtibatlandırılmıştır[190].

Cumhuriyet'in ilk yıllarında buradaki caddelerin adları, dönemin şehircilik uygulamaları kapsamında değiştirilmiştir. Taksim'den başlayarak Harbiye'de çatal yapan bu ana yol çeşitli dönemlerde ve belgelerde Tarık-i Vaz[191], Pangaltı, Şehit Muhtar adlarıyla da anılmıştır. Caddeye Şehit Muhtar adı ise 31 Mart vakasında şehit olan Muhter Bey'den dolayı verilmiştir[192]. Cumhuriyet'in ilanından sonra tüm ülkede ana caddelerin isimleri de değiştirilmiş, caddenin Taksim-Harbiye arası Cumhuriyet Caddesi, Büyükdere Caddesi olarak isimlendirilen Harbiye-Şişli arası da Halaskârgazi Caddesi adını almıştır. Önce Harbiye, daha sonra Meşrutiyet adını alan caddeye Valikonağı adı, buradaki konağın 1927 yılında İstanbul Valileri için tahsisi edilmesinden sonra verilmiştir.

Fotoğraf 7. İstanbul, Şişli, Valikonağı Caddesi

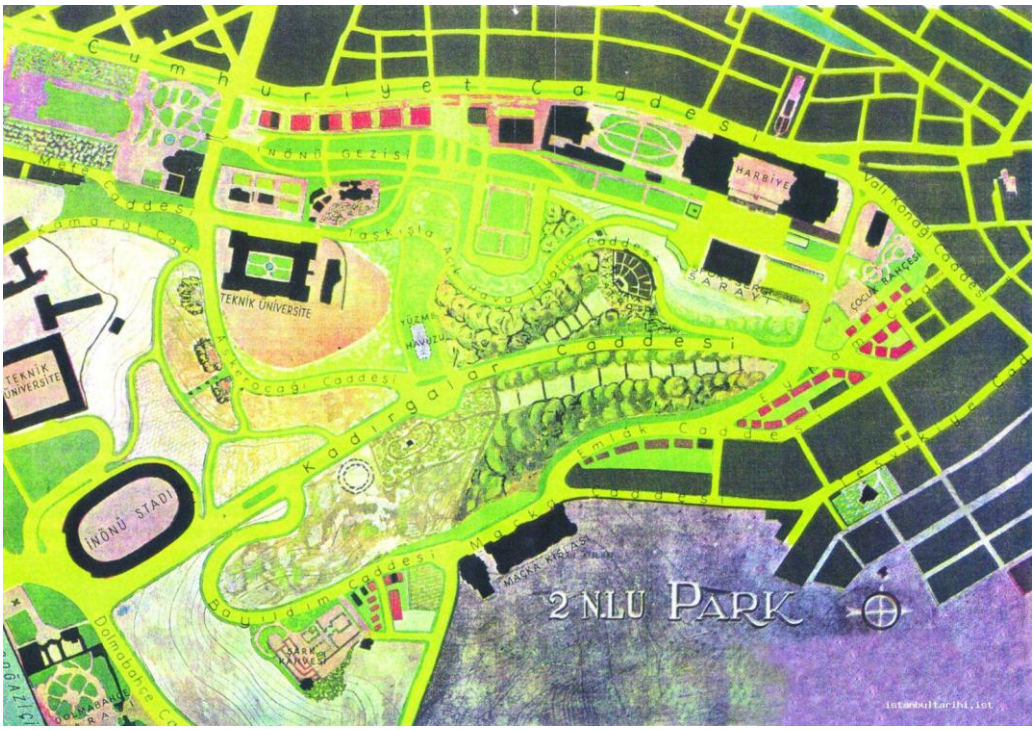
(Url-11, Erişim Tarihi: 08.09.2024)

Cumhuriyet'in ilanından sonra, şehircilik açısından İstanbul'da çağdaşlaşmanın gereklerine uygun bir yapılaşma hedeflenmiştir. Bu bağlamda, Altıncı Daire-i Belediyye, Paris'in Altıncı Bölgesi'ni örnek alarak Nazım Planı çalışmalarını

[189] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 116.
[190] Yüksel, *19. Yüzyıl Sonu-20. Yüzyıl İlk Yarısına Ait Korunması Gerekli İşlevleri Değiştirilmiş Apartmanların İrdelenmesi: Elmadağ-Şişli Hattı, Cumhuriyet ve Halaskârgazi Caddeleri Örneği*, 20.
[191] Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, 57.
[192] Yüksel, *19. Yüzyıl Sonu-20. Yüzyıl İlk Yarısına Ait Korunması Gerekli İşlevleri Değiştirilmiş Apartmanların İrdelenmesi: Elmadağ-Şişli Hattı, Cumhuriyet ve Halaskârgazi Caddeleri Örneği*, 35.

başlatmıştır. Uluslararası alanda tanınan şehirci-mimar Henri Prost, 1933 yılında İstanbul Belediyesi tarafından düzenlenen yarışmaya katılmak üzere İstanbul'a davet edilmiştir[193]. Prost, 1937 yılında Avrupa Ciheti Nazım Planı'nı hazırlamış, bu plan İstanbul Şehremini Lütfi Kırdar döneminde, 1939 yılında onaylanarak uygulamaya konulmuştur.

Şişli'nin çehresini değiştirmek ve yeşil alan ile rekreasyon alanları ekleyerek bir çekim noktası haline getirmek amacıyla, Harbiye'den Maçka'ya uzanan 2 No.'lu park inşa edilmiştir. Bu parkın içerisinde Spor ve Sergi Sarayı, Dolmabahçe Stadyumu ve Açıkhava Tiyatrosu gibi önemli yapılar yer almaktadır.

Harita 38. 2 No'lu Park (Prost Planı)[194]

1950'de Prost'un danışmanlığında toplanan İmar Müşavirliği Heyeti'nin hazırladığı "Sanayi Planı", Kağıthane, Bomonti ve Dolapdere semtlerinde örgütlü sanayi alanları planlanarak, yeni yerleşim birimlerinin doğmasına neden olmuştur.

[193] Fatma Cânâ Bilsel, "Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951): Nazım Planlar ve Kentsel Operasyonlarla Kentin Yapısal Dönüşümü", *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine:Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951)* (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010), 101.

[194] Fatma Cânâ Bilsel - Pierre Pinon, *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul'u Planlaması (1936 – 1951)* (İstanbul: Suna ve İnan Kıraç Vakfı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010), 365.

Fotoğraf 8. İstanbul, Taksim-Şişli Arasında bulunan Cumhuriyet Caddesi
Kaynak: La Turqie Kemaliste Dergisi 1941

Prost planıyla 1940'lı yıllarda yeni bir çehreye kavuşan Harbiye, bir sonraki değişim dönemine 1983 yılında Taksim-Maçka yeşil alanının 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası kapsamına alınmasından sonra girmiş, yasa kapsamında bölgede çok sayıda otel yapılmıştır. 1960'lardan sonra Şişli'nin ticaret hacmi de artış göstermiştir. Özellikle Nişantaşı ve Osmanbey çevresinde 1970 sonlarından itibaren artan konfeksiyon ve tekstil atölyeleri ile alanın ticari kimliği daha da ön plana geçmiştir. Mağaza sayısının artmasıyla da İstanbul'un önde gelen alışveriş mekanlarından biri haline gelmiştir. Ancak bu durum, burada yaşayan nüfusu olumsuz yönde etkilemiş, örneğin 1985'te 15.607 olan Teşvikiye Mahallesi'nin nüfusu 1990 yılında 12.281'e inmiştir[195].

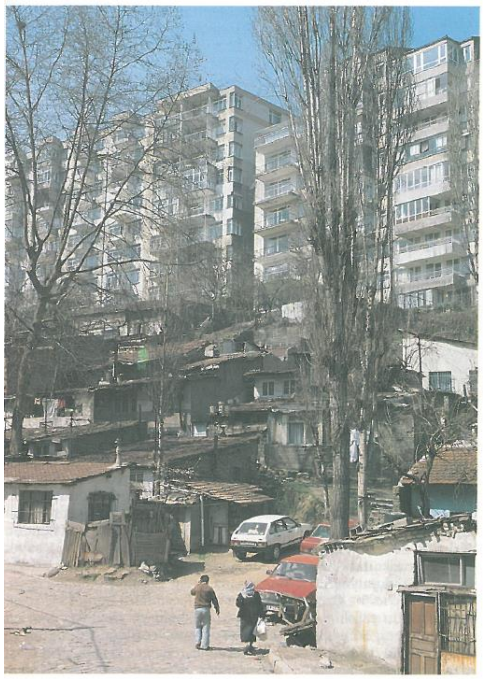
Günümüzdeki Şişli ilçesi, kuzeyinde Sarıyer, güneyde Beyoğlu, doğusunda Beşiktaş, batısında Kâğıthane ve Eyüp ilçesi ile komşudur. 1935 yılına kadar Beyoğlu kazasının yedi nahiyesinden biriydi ve nahiye merkezinde belediye teşkilatı bulunmaktaydı. Nahiyenin nüfusu 42.012 kişiydi. 40.830 kişisi nahiye merkezinde, 1.180'i ise nahiyenin tek köyü olan Kağıthane'de bulunmaktaydı[196].

Şişli ilçesinin ayrı bir ilçe olarak ortaya çıkması, 1954 yılında Beyoğlu'ndan ayrılarak kendi belediyesinin kurulmasıyla gerçekleşmiştir. İlçe olarak belirlenmesinin ardından, Ayazağa ve Kağıthane köy statüsünde kalmış, Şişli, Merkez ile birlikte iki köyden ibaret bir yerleşim yeri olmuştur. 1980 yılında köyler de mahalle statüsüne alınmış ve 1985 yılı itibarıyla bucak ve köy statüsü ortadan kalkmıştır. 2012 yılında

[195] Nuri Akbayar, "Teşvikiye", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 1994, 7/256-257.
[196] Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", *Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: İBB Kültür A.Ş., ts.).

çıkarılan yasa ile Şişli'nin Ayazağa, Maslak ve Huzur mahalleleri Sarıyer ilçesine bağlanmış, 2014 yılı itibarıyla Şişli'nin mahalle sayısı 25 olmuştur.

Şişli, özellikle 1950-1980 yılları arasında önemli miktarda göç alarak nüfus yoğunluğunu artırmıştır. 1970 yılına kadar seçkin bir muhit olan Şişli, sanayi ve ticari faaliyetlerin yoğunlaşması ve istihdam olanaklarının artması nedeniyle göç almış; bu durum, düzensiz konut imalatı ve gecekondulaşmanın başlamasına yol açmıştır. Özellikle Bomonti ve çevresinde kentsel dokunun bozulması, bu sürecin önemli bir sonucu olmuştur.

Fotoğraf 9. Teşvikiye'de Apartmanlar ve Gecekondular
Kaynak: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (Yavuz Çelenk, 1994)

3.3 Şişli'nin Cumhuriyet Dönemi ve Günümüzdeki Durumu

İstanbul Şişli İlçesi, 25 adet Mahalleden, 886 adet sokak, 144 cadde, 9 bulvardan oluşmaktadır. Çevresinde, Beşiktaş, Beyoğlu ve Kağıthane ilçeleri ile komşuluğu bulunmaktadır.

Günümüzde Şişli ilçesinin oluşturan mahalleler, 19 Mayıs, Bozkurt, Cumhuriyet, Duatepe, Esentepe, Ergenekon, Eskişehir, Feriköy, Fulya, Gülbahar, Halaskargazi, Halide Edip Adıvar, Halil Rıfat Paşa, Harbiye, İnönü, İzzet Paşa, Kaptanpaşa, Kuştepe, Mahmut Şevket Paşa, Mecidiyeköy, Merkez, Meşrutiyet, Teşvikiye, Paşa, Yayla'dır.

Bu mahallerden, Harbiye, İnönü, Ergenekon, Halaskargazi, Meşrutiyet ve Teşvikiye'nin bir kısmı, en eski yerleşim ve ilk kurulan mahalleler olması sebebiyle çeşitli statülere sahip sit alanında kalmaktadır.

Şişli ilçesinin, kendi hudutları belirlenene kadar, Beyoğlu'nun sınırları içinde bulunmaktaydı.

Osmanlı döneminde, Tanzimat'tan ve II. Meşrutiyet'e kadar olan süreçte, İstanbul'un yerel yönetimi için çeşitli kanunlar çıkartılmıştır. Şişli'yi belirgin olarak 1912 yılında belediye dairelerinin kaldırılarak, belediye şubesi oluşturma girişimi ile şekillenmeye başlamıştır. Şehremaneti ve 9 belediye şubesi yapısı, 1930 yılına kadar uygulamada kalmıştır.

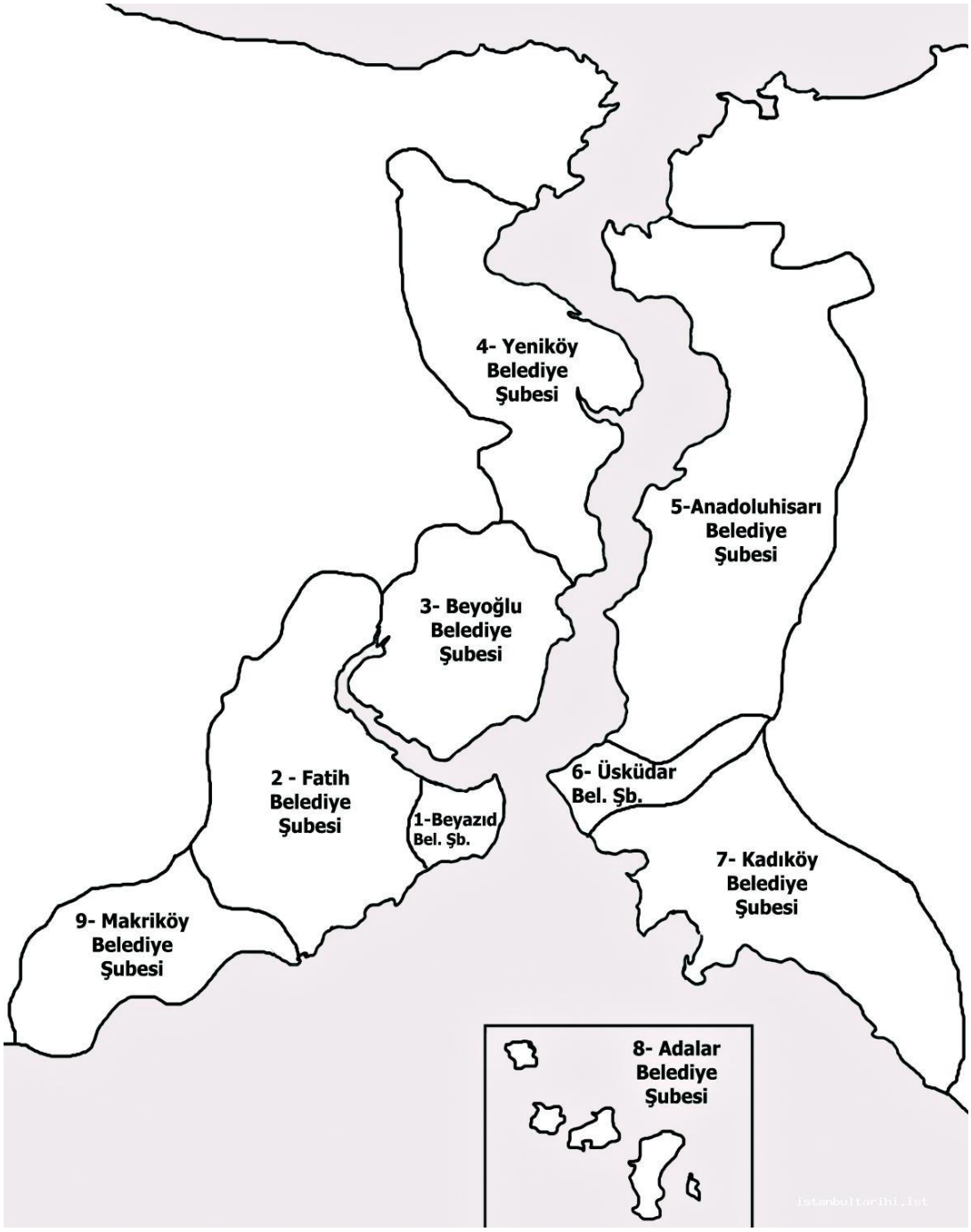
Harita 39. 1927 İstanbul İlçe Sınırları[197]

[197] Ahmet Turan Sepetci, *İstanbul Kent Merkezinde Ticaret Gelişimi, Etkenleri ve Ulaşım Odaklı Mekansal Kurgusu Tarihi Yarımada (Eminönü ve Fatih) Beyoğlu, Şişli ve Beşiktaş Örneği* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 140.

Cumhuriyet dönemi itibari ile, İstanbul'un mülki idaresinde ilk değişiklik 20 Nisan 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiyye Kanunu (Anayasa) ile yapılmış ve Beyoğlu ilçe statüsüne getirilmiş ve belediyesi kurulmuştur. Şişli, Şehremaneti'ne bağlı bir kaza iken, 1930 yılında Beyoğlu belediye şubesinin Pangaltı nahiyesinin mahallesi[198] 1931 yılında ise nahiye[199] olmuştur.

1930 yılında, Beyoğlu belediye şubesinin sınırları, ''*Dolmabahçe saat kulesinden itibaren tramvay yolunu takip ederek Gazhane yanındaki caddeye (Kadırgalar geçidine) ve oradan şarka dönerek Yoruldum caddesinden geçip, Maçka kışlası önünden tramvay yolunu takiben Nişantaşı'nda Vali konağı caddesine ve o caddeyi takiben Ekmek fabrikası önünden ve ekmek fabrikası sokağından geçerek Akkirmanlı sokağına varır. Buradan Fulya deresine iner Dikilitaş mahallesini hariçte bırakmak üzere Fulya deresine akan kolu takiben yoldan Şişli-Büyükdere şosenin Yıldız şosesi ile birleştiği noktaya gelir. Ve oradan Garba dönerek Mecidiye köyünü hariçte bırakmak üzere Hristiyan mezarlığı arkasından geçen yolu takiben Kâğıthane'ye ve Darülacezeye giden yolun birleştiği noktaya gelir. Oradan şoseyi takip ederek Kâğıthane'ye iner. Kağıthane köyünü ve çayırını hariçte bırakarak şoseyi takip edip Sünnet köprüsünden karşıya geçerek ve elektrik fabrikasını dahiline alarak yine Kağıthane deresinin sol sahilini takiben Haliç'e varır. Haliç sahilini takiben Dolmabahçe'deki saat kulesine gelir. Bu şube Beyoğlu merkez, Galata, Pangaltı, Dolapdere, Hasköy nahiyelerinden teşekkül eder.*''[200]

[198] Osman Nuri Ergin, "İstanbulda Belediye Şubelerile Kaza ve Nahiye Teşkilatı", *İstanbul Belediye Mecmuası* (İstanbul: Belediye Matbaası, 1930), 159.
[199] Osman Nuri Ergin, "İstanbul Belediyesinin Hududu", *İstanbul Belediye Macmuası* (İstanbul: Belediye Matbaası, 1931), 432.
[200] Ergin, "İstanbulda Belediye Şubelerile Kaza ve Nahiye Teşkilatı", 157-158.

Harita 40. 1913'te İstanbul'da belediye şube sınırları[201]

1930 yılında Osman Nuri Ergin tarafından tariflenen Beyoğlu belediye şubesi hudutlarından, Pangaltı nahiyesinin mahalleleri, İnönü, Pangaltı, Eskişehir, Bozkurt, Feriköy, Paşa, Duatepe, Cumhuriyet, Gazi Halaskar, Meşrutiyet, Şişli ve Harbiye'dir[202].

[201] bkz. Tarkan Oktay, "Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi", *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: İBB Kültür A.Ş., 2015).
[202] Ergin, "İstanbul'da Belediye Şubelerile Kaza ve Nahiye Teşkilatı", 159.

1931 yılında yayınlanan Belediye Mecmuasında ise Beyoğlu belediye şubesinin sınırları aynı yerleri tarifleyerek, nahiyelerini Beyoğlu merkez, Galata, Taksim, Şişli, Kasımpaşa ve Hasköy olarak güncellemiş ve Şişli nahiyesinin mahalleleri, Pangaltı, Bozkurt, Gazi Halaskar, Şişli, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Duatepe, Paşa ve Feriköy olarak belirlenmiş[203] ve Mecidiyeköy ve Kâğıthane köy olarak nahiyenin sınırlarına dahil edilmiştir[204].

Bahse konu nahiye ve mahalleler haricinde, bugün Şişli ilçesi sınırlarında kalan Teşvikiye 1931 yılında Beşiktaş belediye şubesi içine dahil edilmiştir[205].

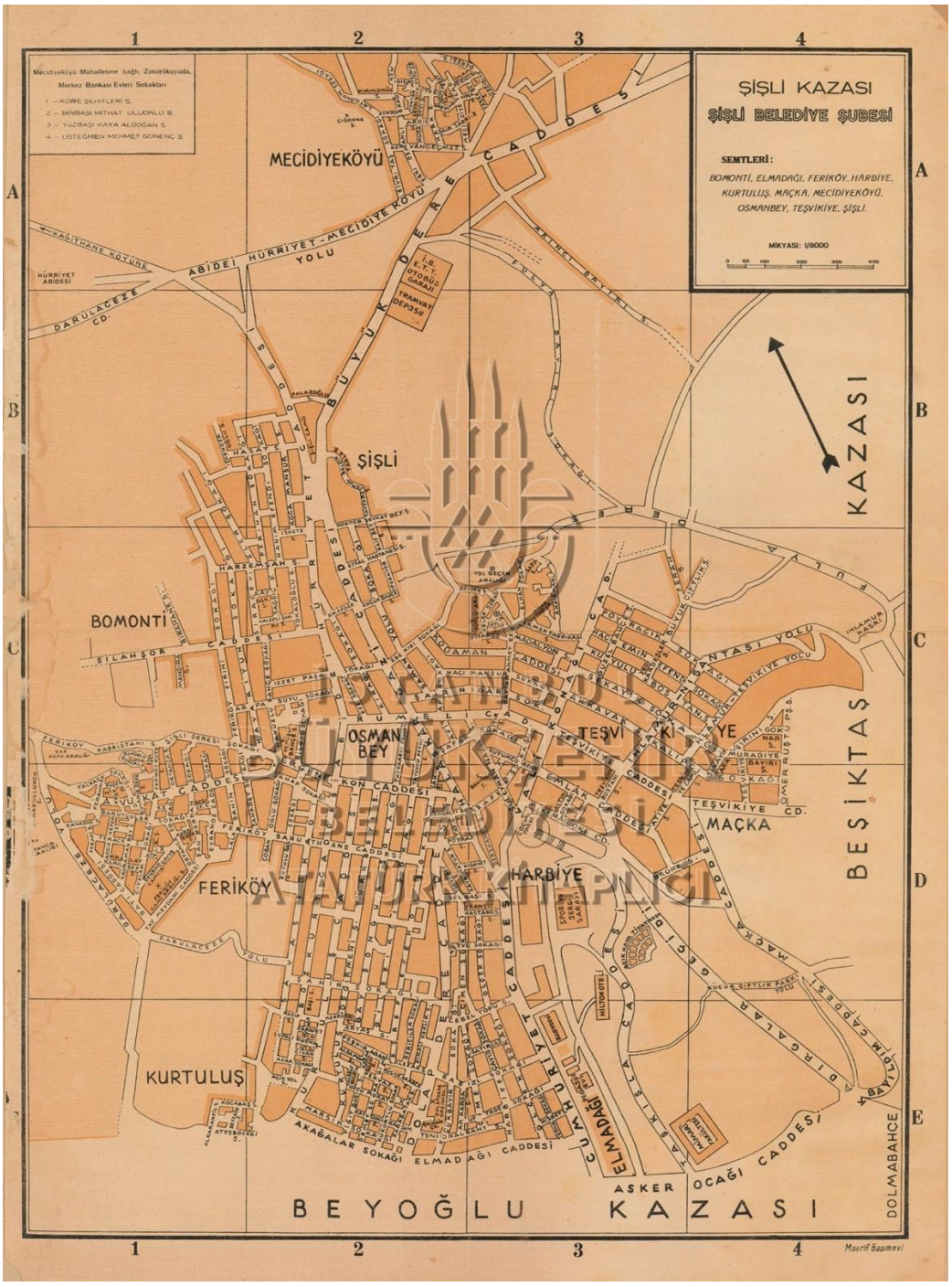

Harita 41. 1950 yılında İstanbul ilçe sınırları[206]

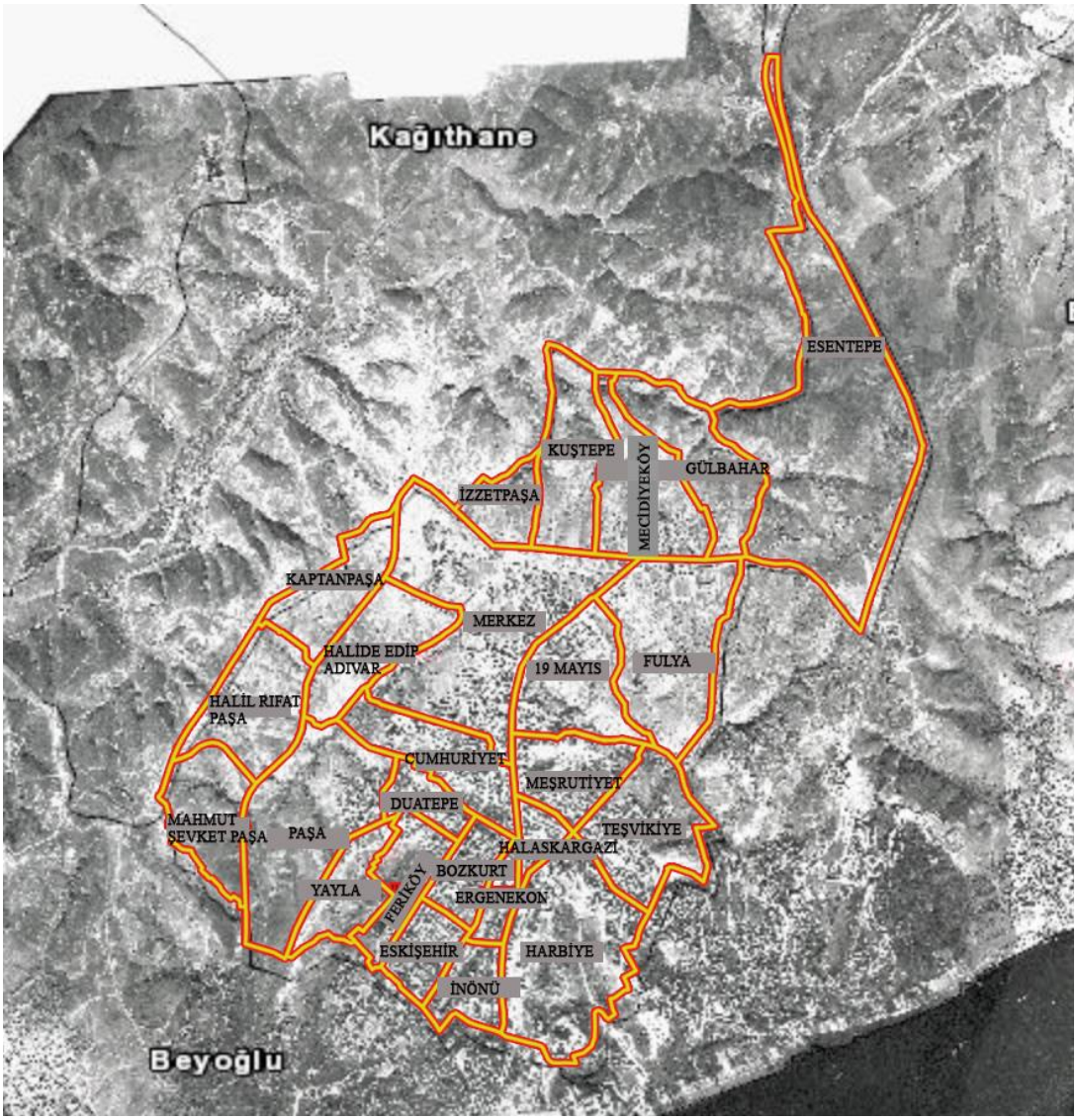
Cumhuriyet döneminde belediyeciliğin hukuki alt yapısı oluşturularak uygulanabilir hale gelmesi 1930 yılından sonraki dönemde gerçekleşmiştir.

4 Mart 1954[207]'te Şişli ilçe statüsü kazanmıştır. Bu yıllarda merkezi Şişli olan ilçeye, Sarıyer'den Ayazağa ve Beyoğlu'ndan Kağıthane köyü bağlanmıştır[208].

[203] Ergin, "İstanbul Belediyesinin Hududu", 430.
[204] Ergin, "İstanbul Belediyesinin Hududu", 460.
[205] Ergin, "İstanbul Belediyesinin Hududu", 433.
[206] Sepetci, *İstanbul Kent Merkezinde Ticaret Gelişimi, Etkenleri ve Ulaşım Odaklı Mekansal Kurgusu Tarihi Yarımada (Eminönü ve Fatih) Beyoğlu, Şişli ve Beşiktaş Örneği*, 141.
[207] Şişli ilçesi 4 Mart 1954'te kabul edilen ve 10 Mart 1954 tarihli *Resmî Gazete*'nin 8.654 sayılı nüshasında yayınlanarak yürürlüğe giren *6324 sayılı kanun*la kuruldu.
[208] Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: Kültür A.Ş., 2015), 3/313-315.

Harita 42. İstanbul, Şişli Belediye Şubesi, Şişli Kazası (1960)
Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Hrt_000860

Harita 43. İstanbul Hava Fotoğrafı (1946) ve Günümüz Şişli Sınırları
Kaynak : Harita Genel Müdürlüğü

Çeşitli hava fotoğrafları ile günümüz Şişli ilçesi sınırları etkileşim alanı incelenmesi ile yapılaşmanın yoğunluk gösterdiği yerler karşımıza çıkmaktadır. 1882 yılında C. Stolpe (bkz. **Harita 44**) tarafından hazırlanan İstanbul haritası sınırları incelendiğinde ise, Pangaltı, Feriköy, Teşvikiye mahallelerinin kurulduğu anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde Pangaltı adıyla anılan bir mahalle bulunmadığı, semt olarak nitelendirilen, İnönü ve Ergenekon mahallelerini kapsayan alana Pangaltı adı verildiği anlaşılmaktadır.

Feriköy olarak belirtilen bölgenin ise ilçe ve mahalle sınırları belirlenirken, Bozkurt, Eskişehir ve Feriköy olarak ayrıldığı anlaşılmaktadır.

Şişli'nin en eski mahalleleri, Beyoğlu'ndan Pangaltı olarak nitelendirilen alana açılan şose yolun etrafında gelişen yerlerdir. Stolpe Haritasında, Pangaltı Caddesi olarak belirtilen yol günümüzde, Cumhuriyet Caddesi olarak belirlenmiştir. Bu cadde,

Halaskargazi mahallesinin ucuna kadar devam etmekte olup, bu mahalleden sonra iki çatala ayrılmaktadır. Çatalın solunda, Büyükdere Caddesi'ne ulaşana kadar Halaskargazi Caddesi, sağı ise Valikonağı Caddesi olarak devam etmektedir.

Bu doğrultuda incelendiğinde, Harbiye'nin askeri okul ve kışlaların inşa edilmesiyle oluştuğu, daha sonra, karşısında 1848 tarihinde yayınlanan Ebniye Nizamnamesi doğrultusunda, Pangaltı mahallesinin kurulduğu, daha sonra bu bölgenin İnönü ve Ergenekon mahallesi olarak sınırları belirlenmiştir.

Osmanbey bölgesi de Pangaltı gibi bir semt adı olmuştur. Semte adını veren sarayın başmabeyincisi Matbaacı Osman Bey, 1876 yılında dönemin padişahı Sultan II Abdülhamid döneminde, Avrupa standartlarında kurduğu matbaa ile Kur'an-ı Kerim basma izni verilmiş, padişaha yakın kimse anlamına gelen serkurenalık mevkiine atanmış resmi mührü bulunmaktaydı[209]. 1870 yıllarında, Bulgar Eksarhhanesinin bulunduğu yer de dahil bir arazi satın alarak, bölgede kendisine ve çocuklarına konaklar inşa ettirmiştir. Bölgenin adı bu nedenle, Osmanbey olarak anılmaktadır (bkz. **Harita 45**).

1892 yılında, bira üretim tesisin kurulduğu alan, kurucularının adını alarak bölgenin adını etkileyerek, Bomonti olarak anılmasını sağlamıştır.

Teşvikiye mahallesi ise Sultan Abdülmecid döneminde "*Abdülmecid'in karşılıksız iyilikseverliğinin eseri olan yeni Teşvikiye Mahallesi*" yazılı iki mermer taşla iskana açılmıştır. Teşvikiye'nin sınır belirlemeleri yapılması ile 1930 yılında Halaskargazi (Gazi Halaskar) Mahallesi olarak ayrılmıştır.

Sultan Abdülmecid'in şahsi arazisi olan Zincirlikuyu ve Balmumcu çiftliklerinin bulunduğu yere, 1854 tarihi itibari ile Balkan yarımadası ve Kırım'dan göç ederek gelenlerin yerleşmelerine, ev inşa etmelerine ve tarım ile uğraşmalarına izin verilmiş, Abdülmecid'in ismine ithafen de buraya Mecidiyeköy (bkz. **Harita 42**) adı verilmiştir.

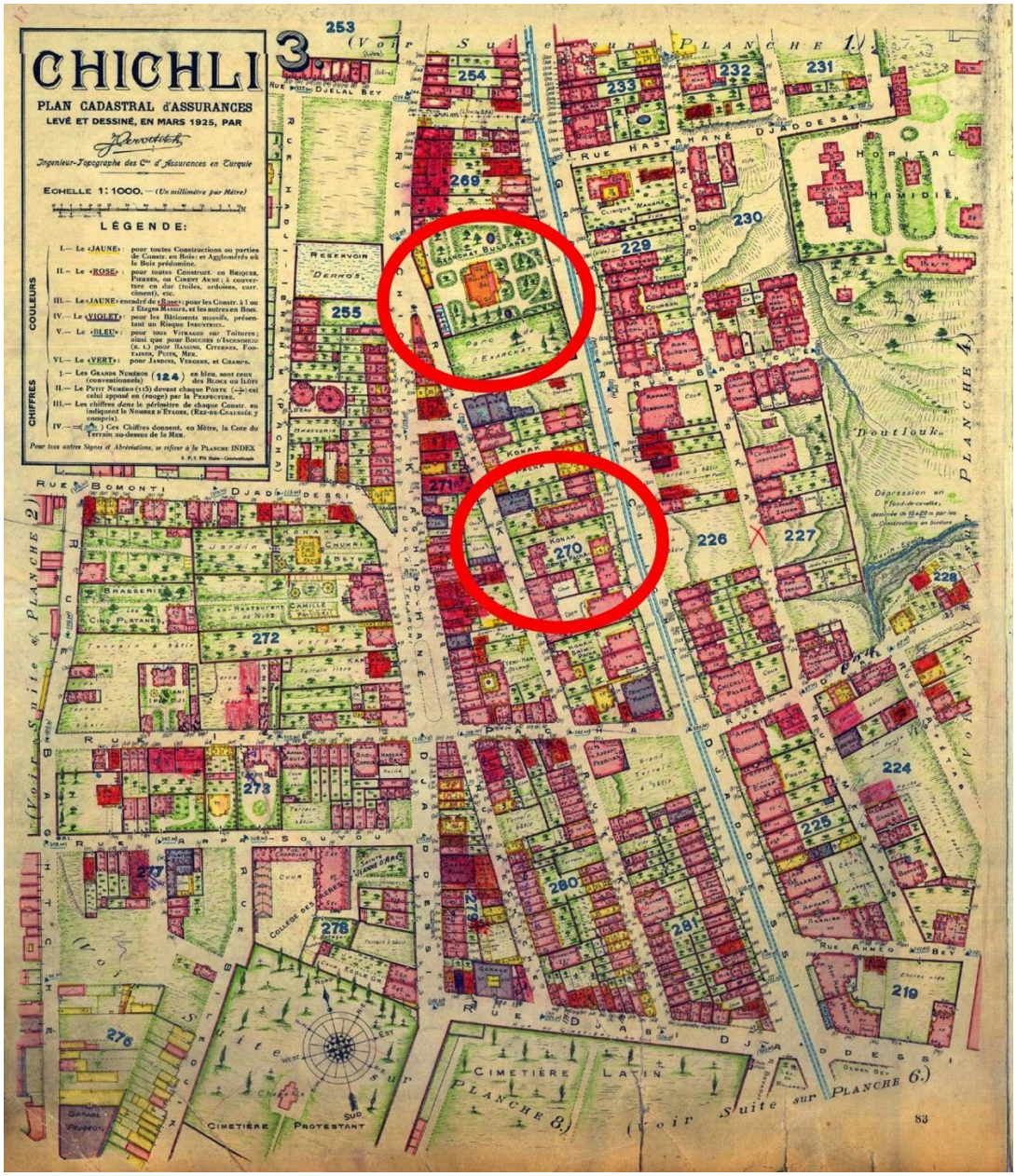
1892 yılında Darülaceze Müesseseleri kurulmuş, bulunduğu bölge günümüzde Halil Rıfat Paşa Mahallesi olarak belirlenmiştir.

Teşvikiye ve Nişantaşı'nın gelişmesi ile bölgenin sınırları genişlemeye başlamış, Meşrutiyet mahallesi 1910 yılında kurulmuştur. Bölgede 1898 yılında yapılmış olan Hamidiye Etfal Hastanesi bulunmaktaydı.

[209] Nedret Kuran, *Bir Semte Adını Veren Osmanlı Aydını Osman Bey ve Ailesi* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2023), 4-5.

Harita 44. 1882 C. Stolpe, İstanbul Haritası ve 1954 İstanbul Hava Fotoğrafı Analizi
Kaynak : Harita Genel Müdürlüğü

CHICHLI
PLAN CADASTRAL d'ASSURANCES
LEVÉ ET DESSINÉ, EN MARS 1925, PAR
Pervititch
Ingenieur-Topographe des Cies d'Assurances en Turquie
ECHELLE 1: 1000. — (Un millimètre par Mètre)
LÉGENDE:
COULEURS
CHIFFRES
Pour tous autres Signes et Abréviations, se référer à la Planche INDEX
RUE BOMONTI
DJADDESSI
RUE HASTAMANE
HOPITAL HAMIDIE
RUE DJELAL BEY
RUE ARMEO BEY
RUE DE SOUYOU
RUE DE DERVISH TEKKE
RUE DE DERVISH KONAK
RUE DE DERVISH TERBANE
RUE DE DERVISH DJAMASSI
RUE DE DERVISH DJADDESSI
RUE DE DERVISH HOTEL
RUE DE DERVISH ARMEO BEY
RUE DE DERVISH CIMETIÈRE LATIN
RUE DE DERVISH CIMETIÈRE PROTESTANT
RUE DE DERVISH CIMETIÈRE SUD
RUE DE DERVISH CIMETIÈRE EST
RUE DE DERVISH CIMETIÈRE OUEST
RUE DE DERVISH CIMETIÈRE NORD
RUE DE DERVISH CIMETIÈRE

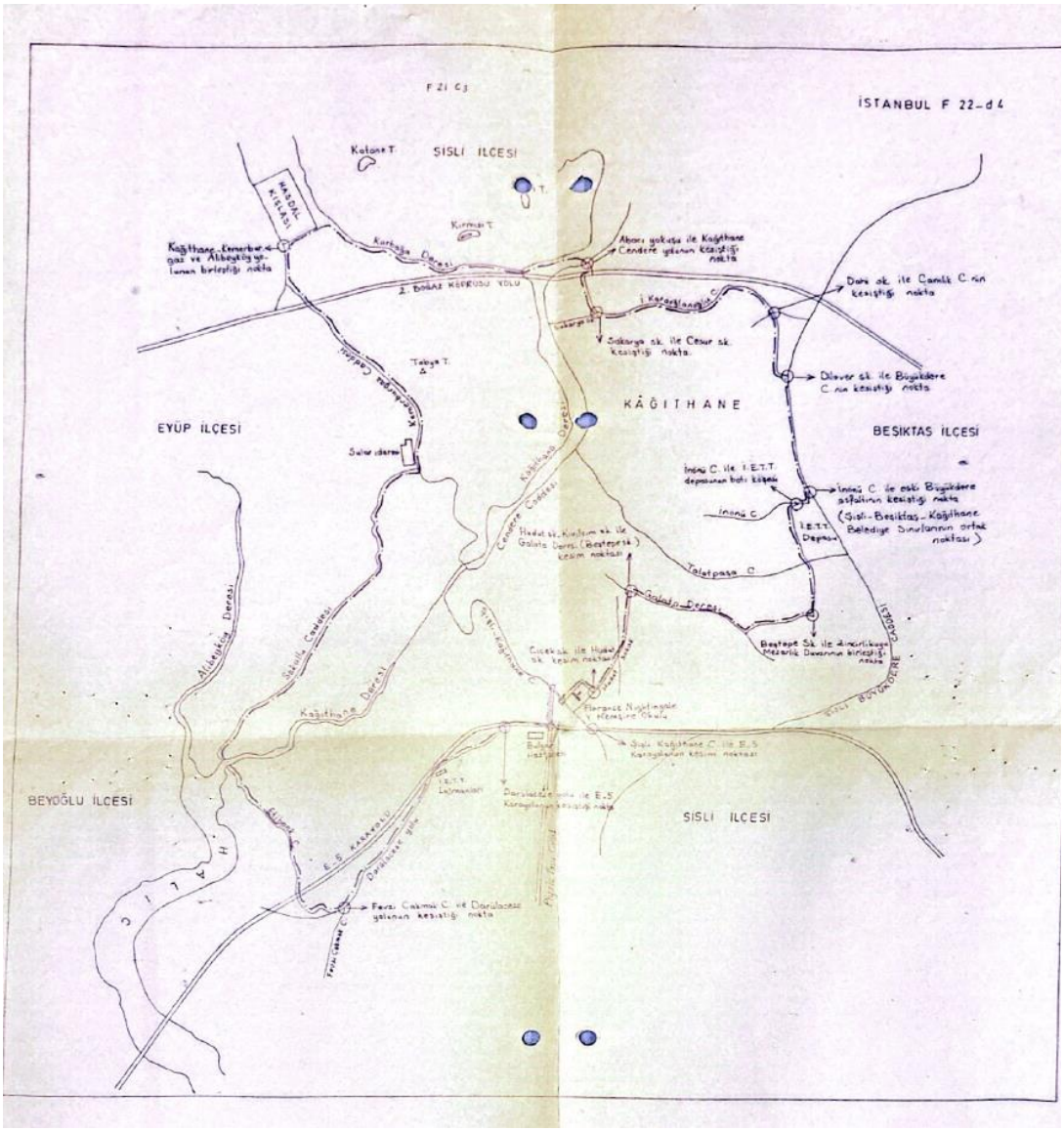

Harita 46. 1946 Hava Fotoğrafı, İstanbul, Şişli, Mahalle Sınırları
Kaynak : Harita Genel Müdürlüğü

1. Merkez Mahallesi
2. 19 Mayıs Mahallesi
3. Fulya Mahallesi
4. Meşrutiyet Mahallesi
5. Cumhuriyet Mahallesi
6. Halide Edip Adıvar Mahallesi
7. Gülbahar Mahallesi
8. Mecidiyeköy Mahallesi
9. İzzetpaşa Mahallesi
10. Kaptanpaşa Mahallesi

Harita 47. 1954 Hava Fotoğrafı, İstanbul, Şişli
Kaynak: Harita Genel Müdürlüğü

Harita 48. İstanbul İli, Şişli ve Beşiktaş İlçeleri ile Kağıthane İlçesi sınırları krokisi
Kaynak: Şişli Belediye Başkanlığı, Emlak ve İstimlak Müdürlüğü Arşivi

Kâğıthane, Şişli ilçesinin 1954 yılında ilçe niteliğini kazanmasıyla, Beyoğlu'ndan ayrılarak Şişli'nin köyü olarak 1987 yılına kadar, ilçenin sınırları içerisinde kalmıştır.

Harita 49. 1980 yılında İstanbul ilçe sınırları[210]

Harita 50. 1990 yılında İstanbul İlçe Sınırları[211]

[210] Sepetci, *İstanbul Kent Merkezinde Ticaret Gelişimi, Etkenleri ve Ulaşım Odaklı Mekansal Kurgusu Tarihi Yarımada (Eminönü ve Fatih) Beyoğlu, Şişli ve Beşiktaş Örneği*, 142.
[211] Sepetci, *İstanbul Kent Merkezinde Ticaret Gelişimi, Etkenleri ve Ulaşım Odaklı Mekansal Kurgusu Tarihi Yarımada (Eminönü ve Fatih) Beyoğlu, Şişli ve Beşiktaş Örneği*, 143.

1987 yılında, ilçe niteliği kazanarak Şişli hududundan ayrılmıştır[212]. Bu tarih itibari ile Şişli'nin Mahalleleri; İnönü, Eskişehir, Ergenekon, Bozkurt, Feriköy, Yayla, Duatepe, Cumhuriyet, Harbiye, Teşvikiye, Halaskargazi, Meşrutiyet, 19 Mayıs, Paşa, Mahmut Şevket Paşa, Halil Rıfat Paşa, Halide Edip Adıvar, İzzetpaşa, Kuştepe, Mecidiyeköy, Gülbahar, Esentepe, Huzur, Maslak ve Ayazağa idi.

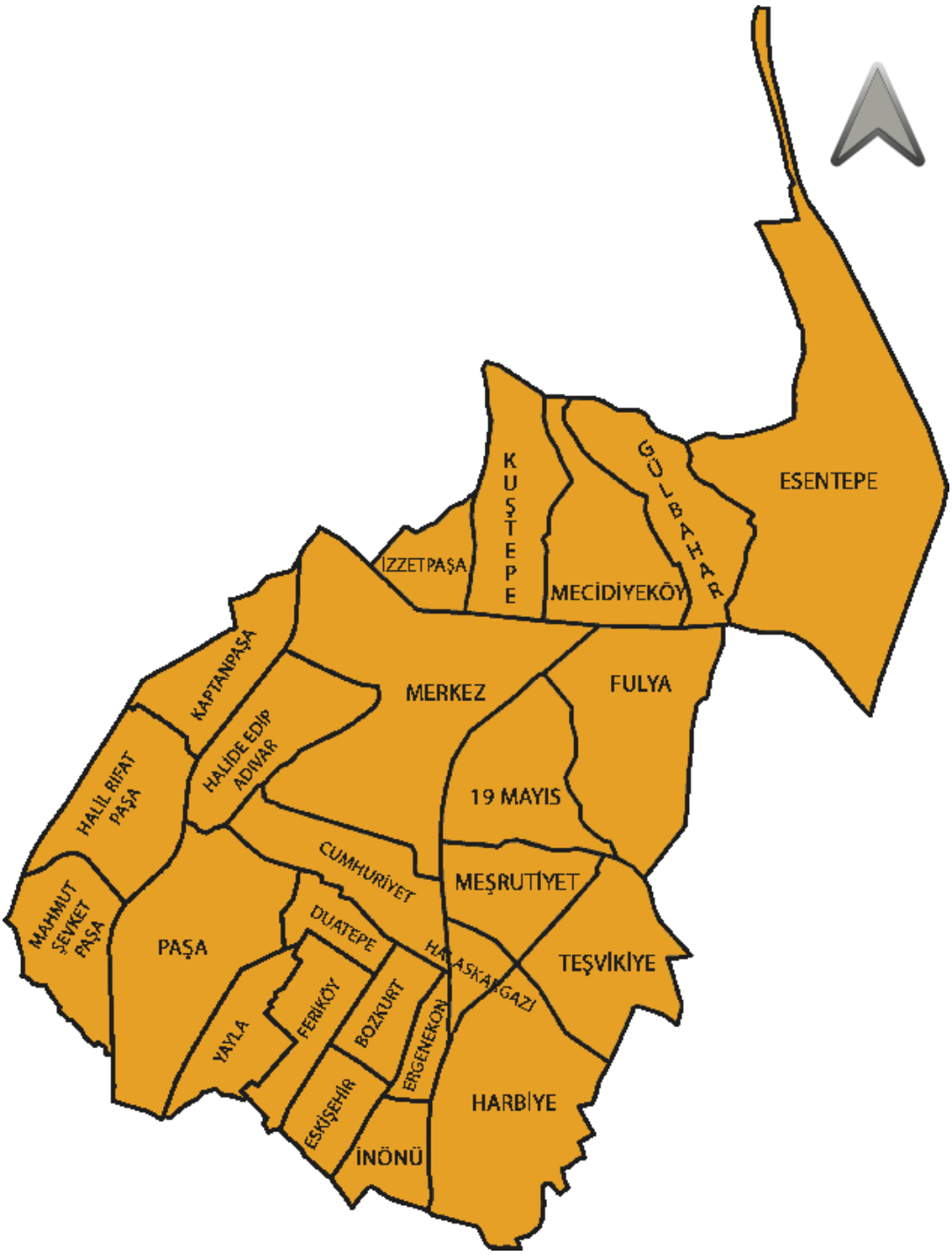
Harita 51. İstanbul Şişli İlçesi, Kağıthane İlçesi, Ayazağa, Maslak ve Huzur Mahalleleri ayrılmadan önce
Kaynak: Yazar

[212] Kâğıthane, 19 Haziran 1987'de kabul edilen ve 4 Temmuz 1987 tarihli ve 19.507 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 3392 sayılı yasayla ilçe olmuştur.

Harita 52. İstanbul Şişli İlçesi, Ayazağa, Maslak ve Huzur Mahalleleri ayrılmadan önce
Kaynak: Yazar

Günümüz Şişli ilçesi 06.12.2012 tarih ve 28489 sayı ile Resmî Gazete'de yılında yayınlanan ilçe kurulması ve sınırlarının belirlenmesi ile, Ayazağa, Maslak ve Huzur mahalleleri Sarıyer ilçesine bağlanarak, 25 mahalle sınırlarına ulaşmıştır (bkz. **Harita 53**).

Harita 53. İstanbul, Şişli İlçesi Mahalleleri
Kaynak: Yazar

4. ŞİŞLİ'NİN GELİŞİM VE DEĞİŞİM AŞAMALARINA ETKİ EDEN UNSURLAR

Günümüzde Şişli İlçesi sınırlarında bulunan Şişli Kentsel Sit ve Harbiye Tarihi ve Kentsel Sit Alanları, İlçe'nin kuruluş tarihi olan 1954 yılına kadar farklı idari yapılanma içerisinde kalmışlardır. İdari açıdan tüm gelişmeler özetlenecek olursa 1868 yılında Pangaltı Mahallesi, İstanbul'daki on dört Belediye dairesinden sınırları, *"Dolmabahçe sahilinde Kayalar'a, karadan Levent Çiftliği ve Şişli Feriköy'e kadar olan karyeler*" olarak belirlenen 7. Dairenin yetki alanı içerisinde kalmıştır. 1877 yılında çıkarılan Dersaadet Belediye Kanunu ile birlikte Belediye sayısı yirmiye çıkarılmış, Teşvikiye Mahallesi de 8. Daire olan Beşiktaş'a bağlanmıştır. Kısa zaman sonra 1879 yılında 4. Daire olan Beşiktaş'ın mahalleri arasında Teşvikiye'de yer almıştır. 1926 yılında Beyoğlu, 1930 yılında Beşiktaş ilçesi kurulmuştur. Beşiktaş merkeze bağlı on dört mahalleden biri yine Teşvikiye Mahallesi'dir. Şişli ise 1930 yılında Beyoğlu'nun altı nahiyesinden biri olup dokuz mahallesi bulunmaktadır. 1954 yılında Şişli İlçesi'nin kurulmasıyla Teşvikiye Mahallesi de bu ilçenin sınırlarına dahil edilmiştir[213].

1920 yılı itibari ile Harbiye, Pangaltı, Kurtuluş, Osmanbey, Nişantaşı, Teşvikiye'nin görünümü Şişli'yi değiştirmeye başlamıştır. Bu semtlerde, bahçe içi konakların yerini apartmanlar almaya başladı. Apartmanlaşmanın başlaması ile ulaşım yolları gelişti, caddeler ve bulvarlar açılmıştır[214]. Bu dönem itibari ile varlıklı kesimin konut arayışında gözde yerleşim yeri haline gelmiştir. 1950'den sonra İstanbul, dönemin olanakları itibari ile göç almaya başladı ve Şişli'de de bu göç dalgasını karşılayacak, iş gücü ve konut alanları mevcut olduğundan, nüfus yoğunluğu artmaya başlamıştır. Bu nedenle, Beyoğlu'na bağlı bir bucak iken artan nüfus etkisi ile ilçe statüsüne ulaşmıştır.

İlçenin en eski semtlerinin yanında 1960 yılı itibari Esentepe, Kuştepe, İzzetpaşa, Gülbahar, yeni mahalleleri kurulmaya başlamıştır. Bu yeni yaşam alanlarından Esentepe, avukatlar ve subaylar için konut alanı olurken, diğer mahalleler çarpık yapılaşmanın başladığı mahalle örneklerinden olmuştur.

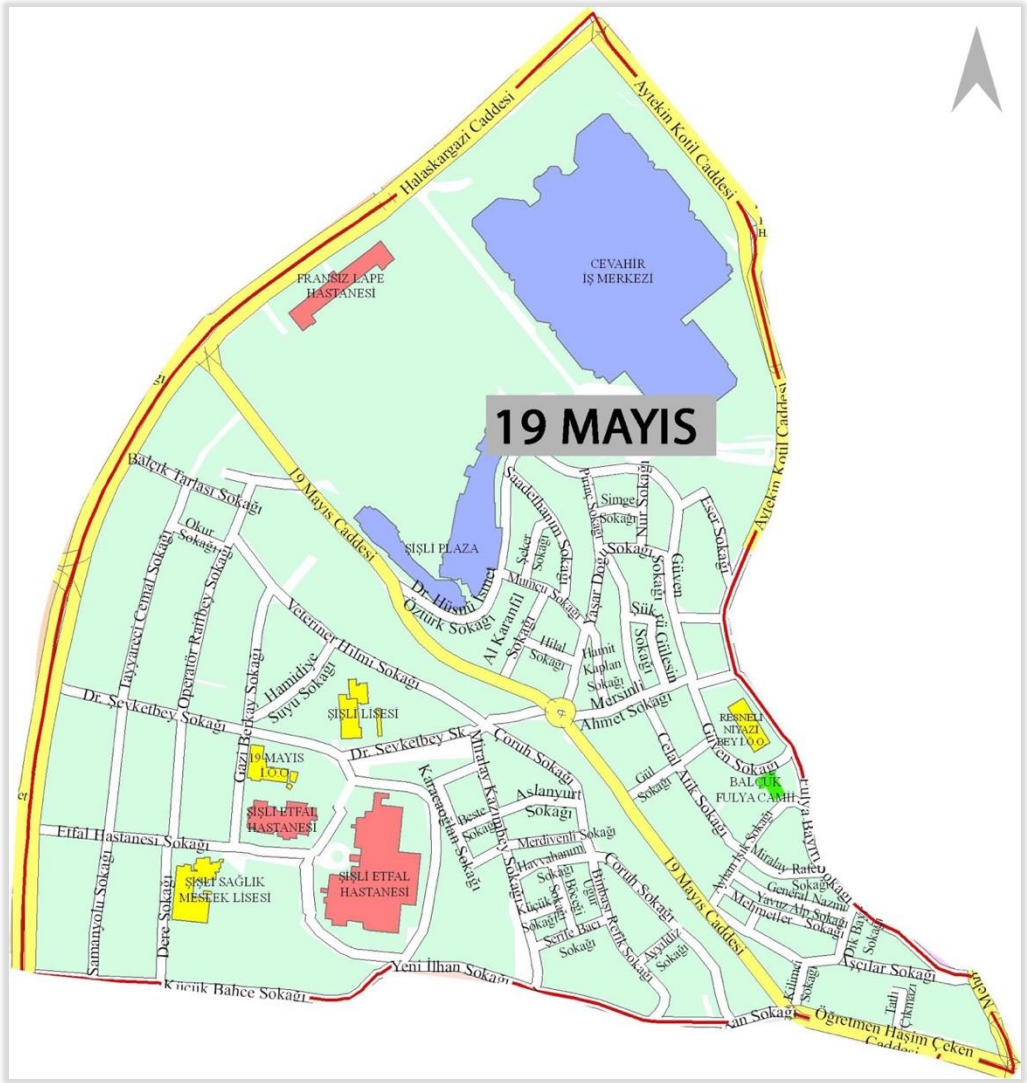
[213] Akbayar, "Nişantaşı", 6/3-5.
[214] Atilla Aksel, ''Şişli İlçesi'', Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994, 186-188

4.1 Mahalle ve Sokakları

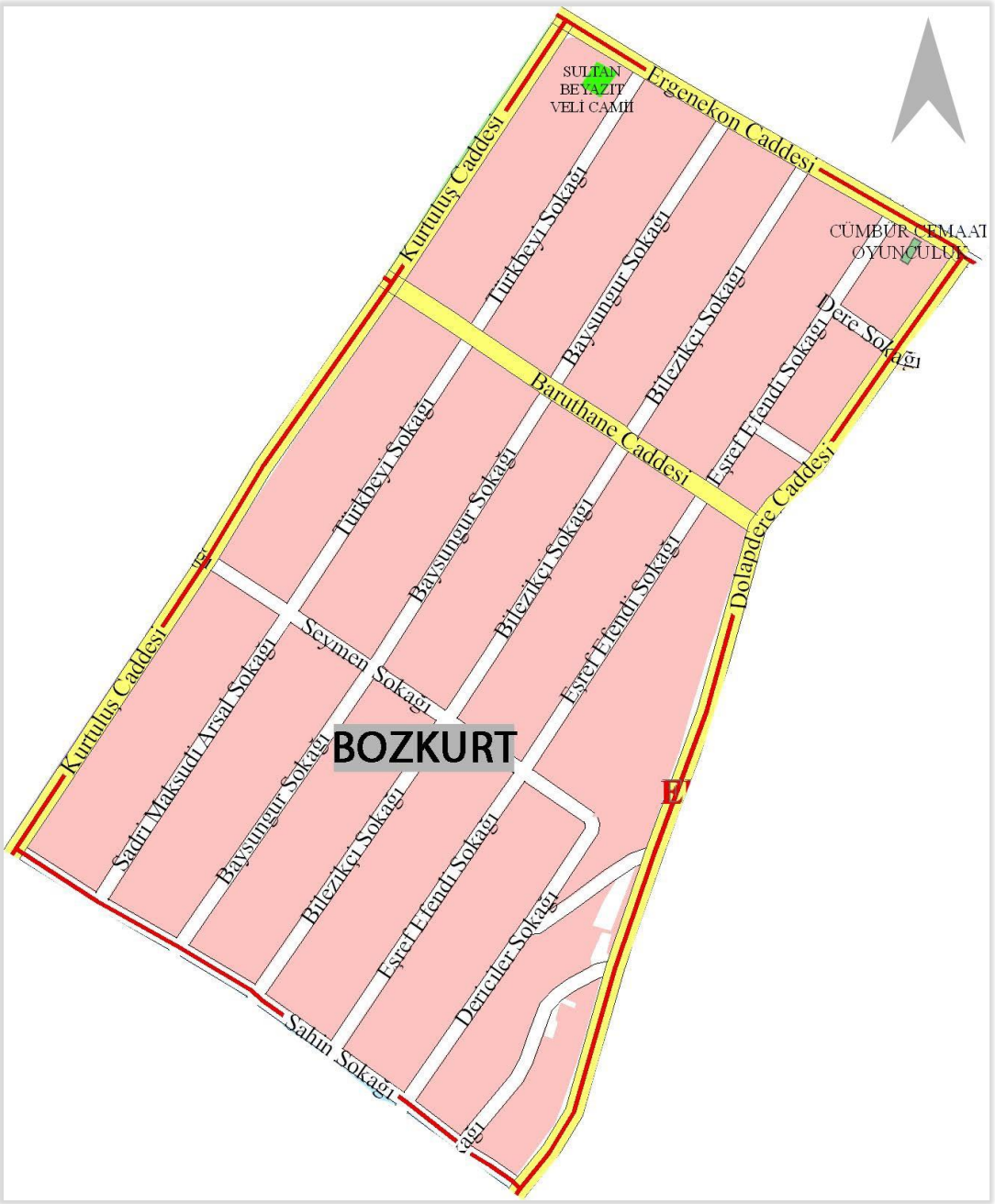
Şişli ilçesi sınırları içerisinde 25 adet mahalle, 886 adet sokak, 144 cadde, 9 adet bulvar bulunmaktadır. 25 adet mahallenin sınırları içerisinde, İnönü Mahallesinin bir kısmını, Ergenekon, Halaskargazi, Meşrutiyet Mahallesinin bir kısmını, Teşvikiye Mahallesinin bir kısmını ve Harbiye Mahallesinden oluşan altı adet mahalleyi kapsayan üç adet sit alanı bulunmaktadır.

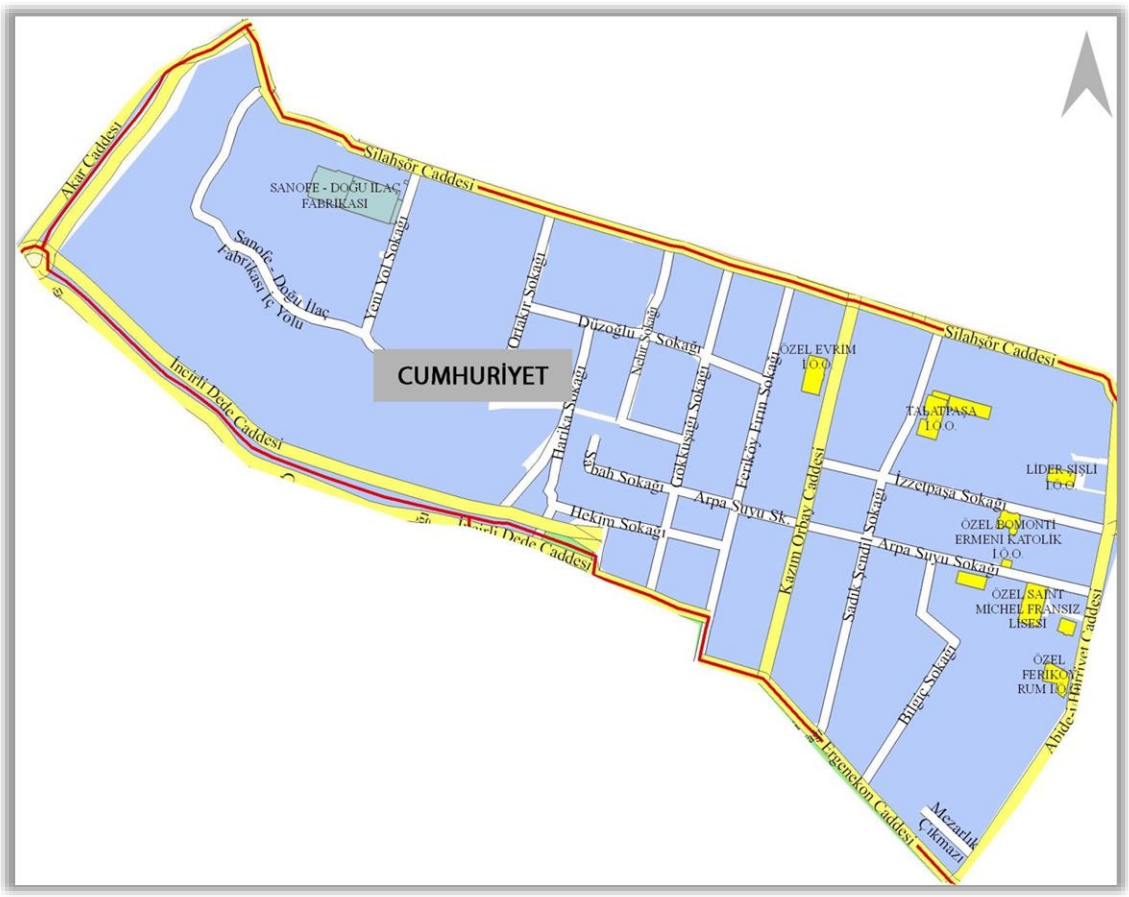
Harita 54. İstanbul, Şişli İlçesi, Mahalleler
Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

Harita 55. İstanbul, Şişli, 19 Mayıs Mahallesi
Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

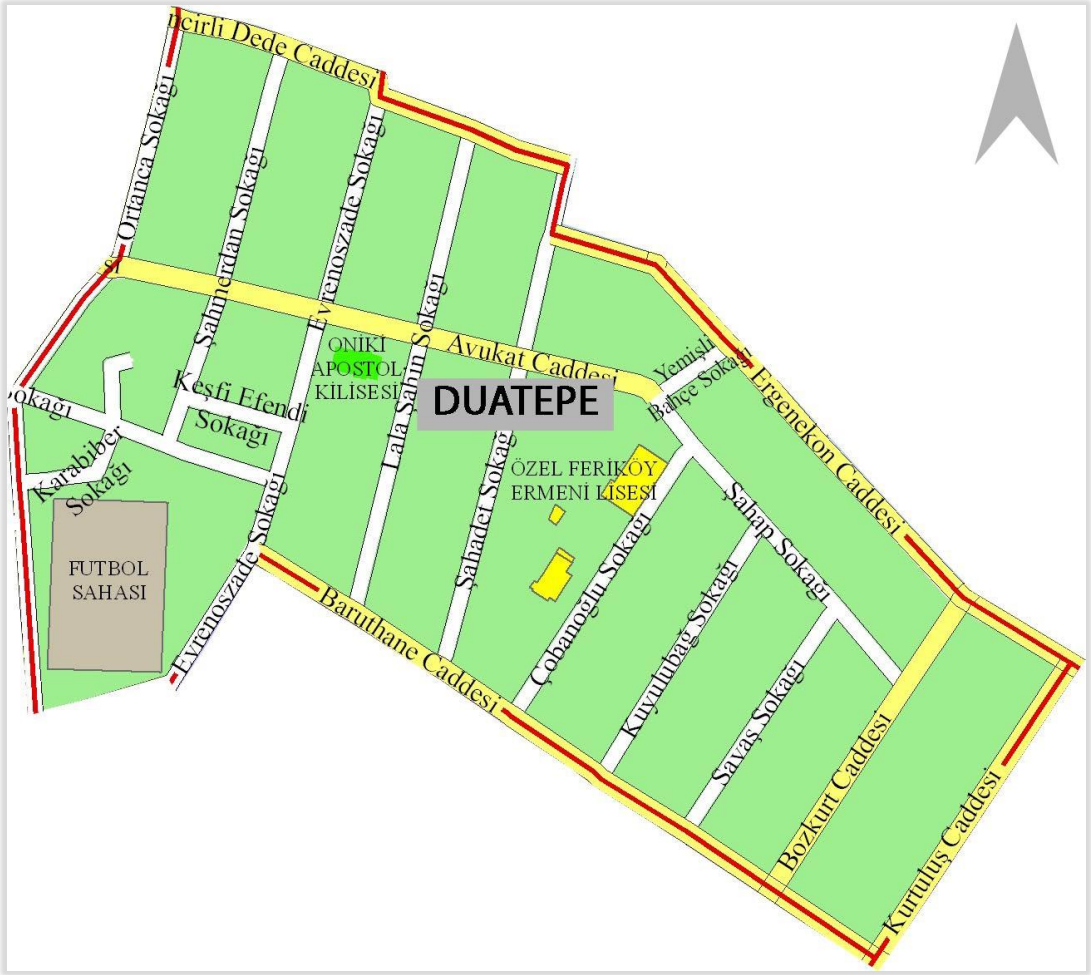

Harita 56. İstanbul, Şişli, Bozkurt Mahallesi
Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

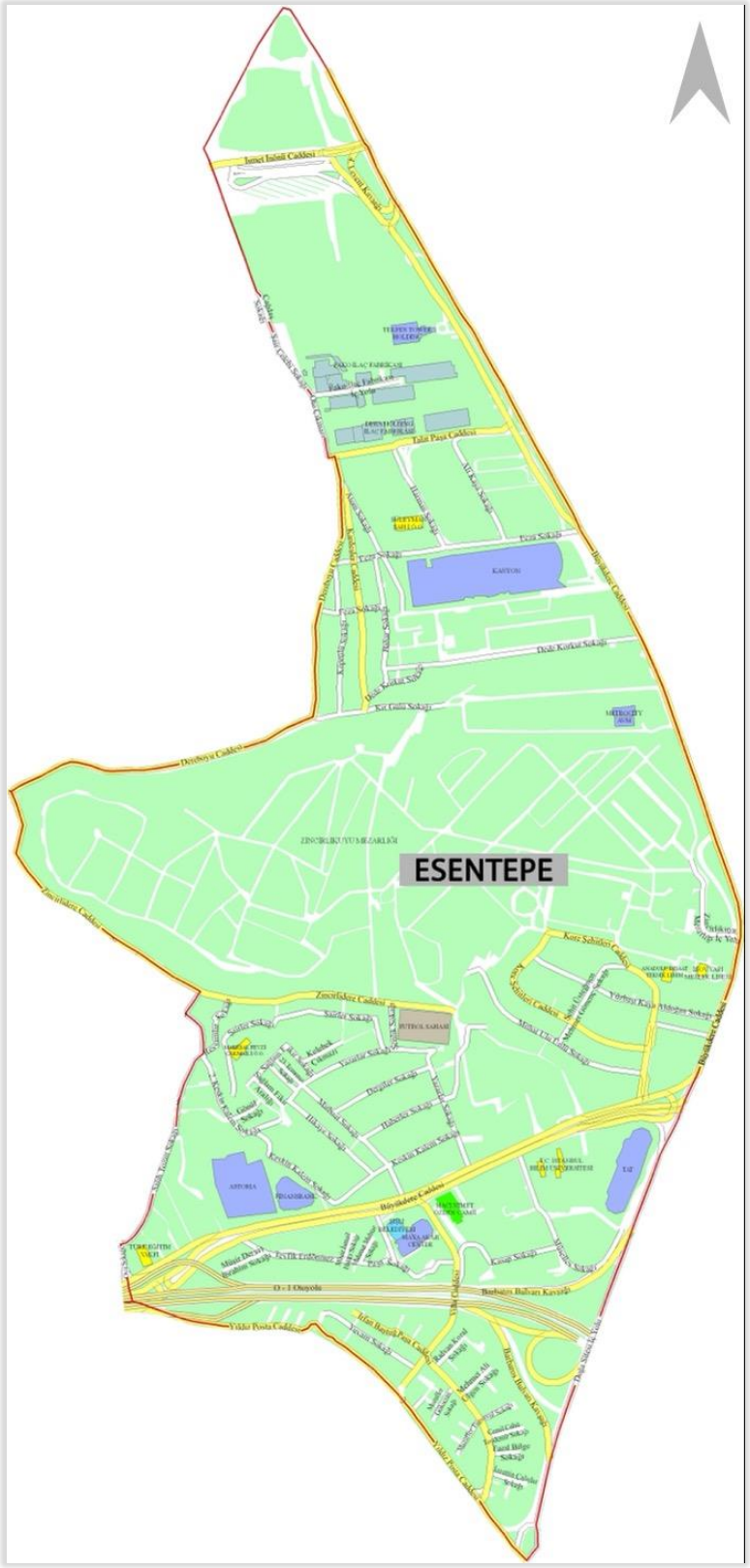
Harita 57. İstanbul, Şişli, Cumhuriyet Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

Harita 58. İstanbul, Şişli, Duatepe Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

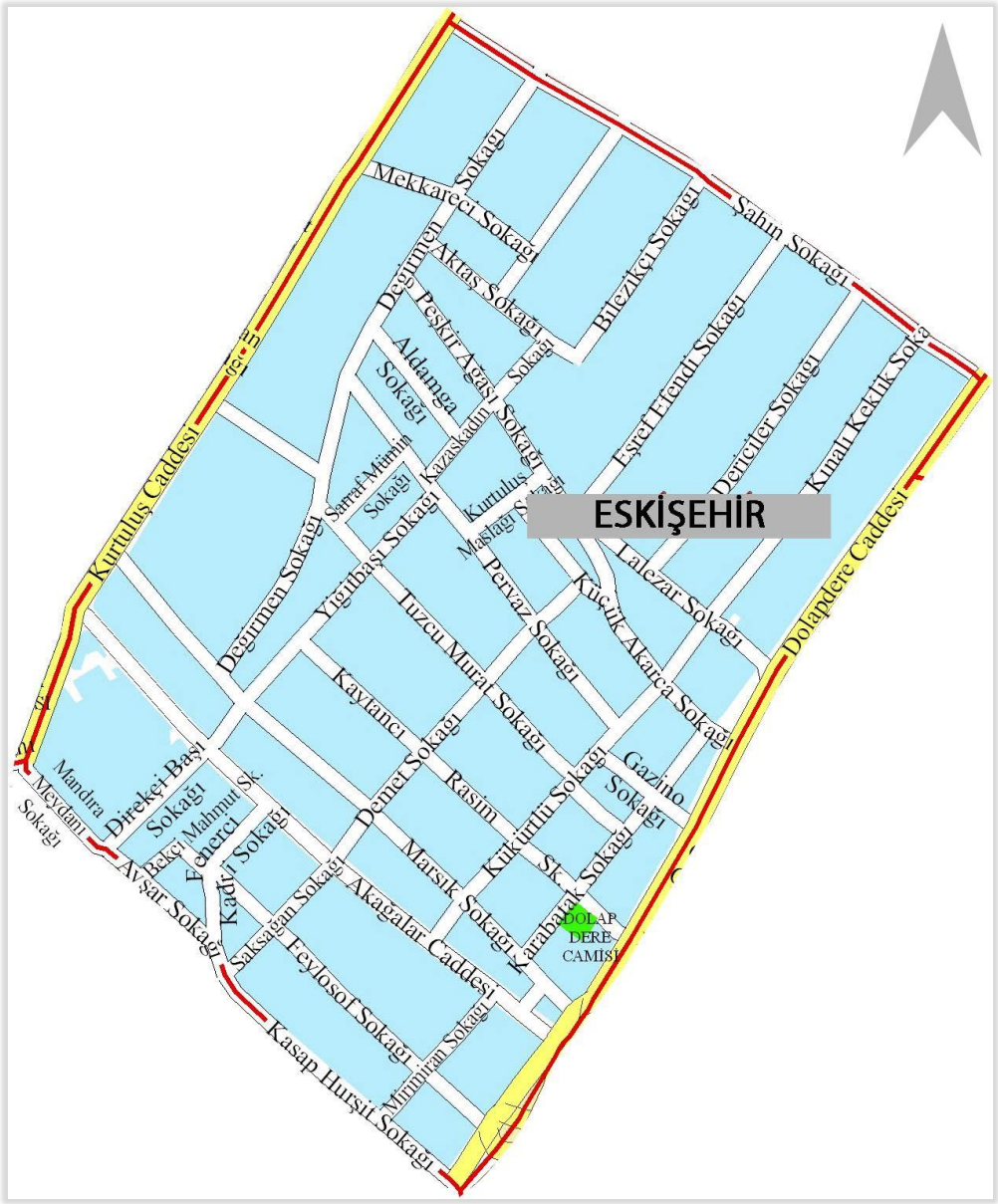

Harita 59. İstanbul, Şişli, Esentepe Mahallesi
Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

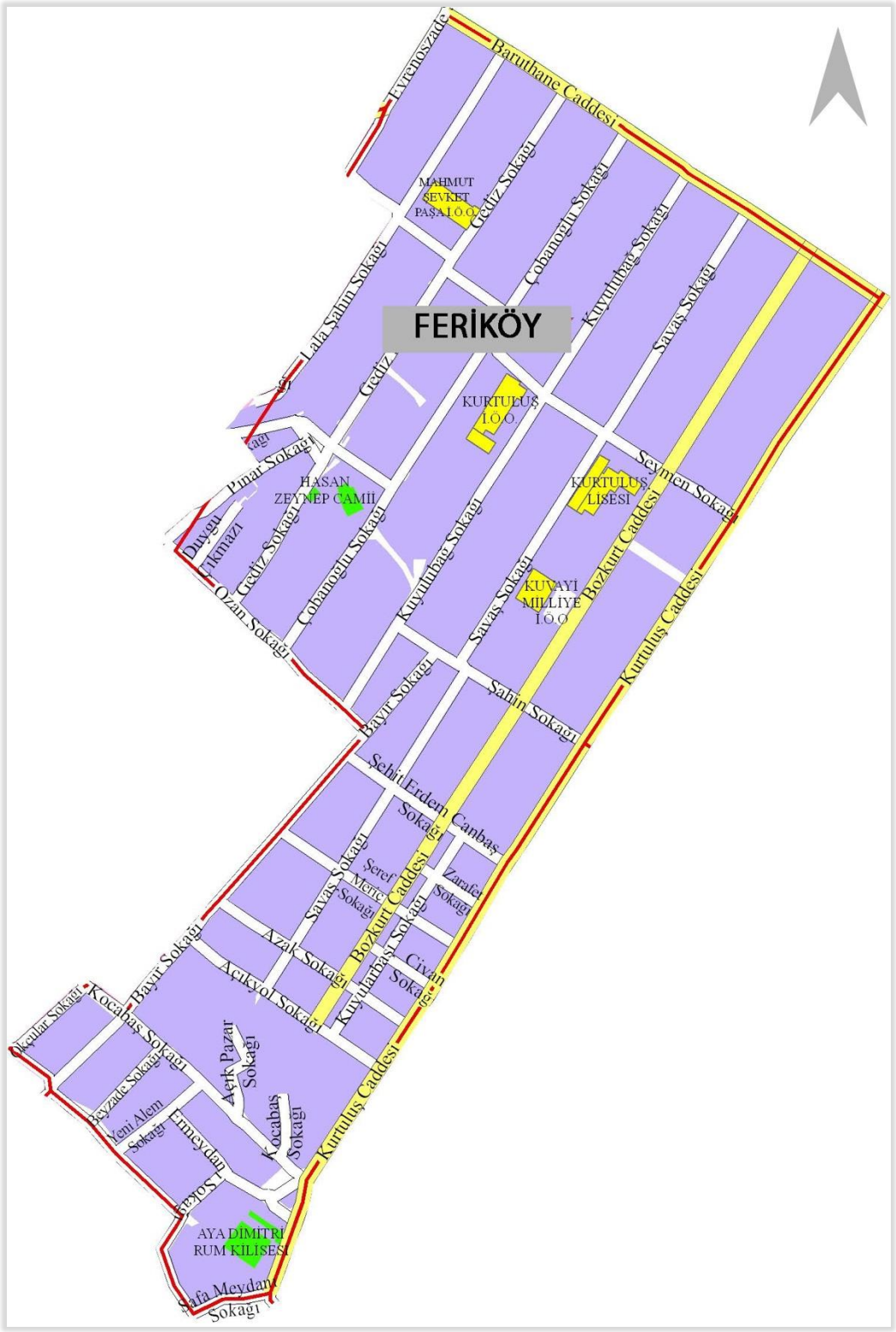
Harita 60. İstanbul, Şişli, Ergenekon Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

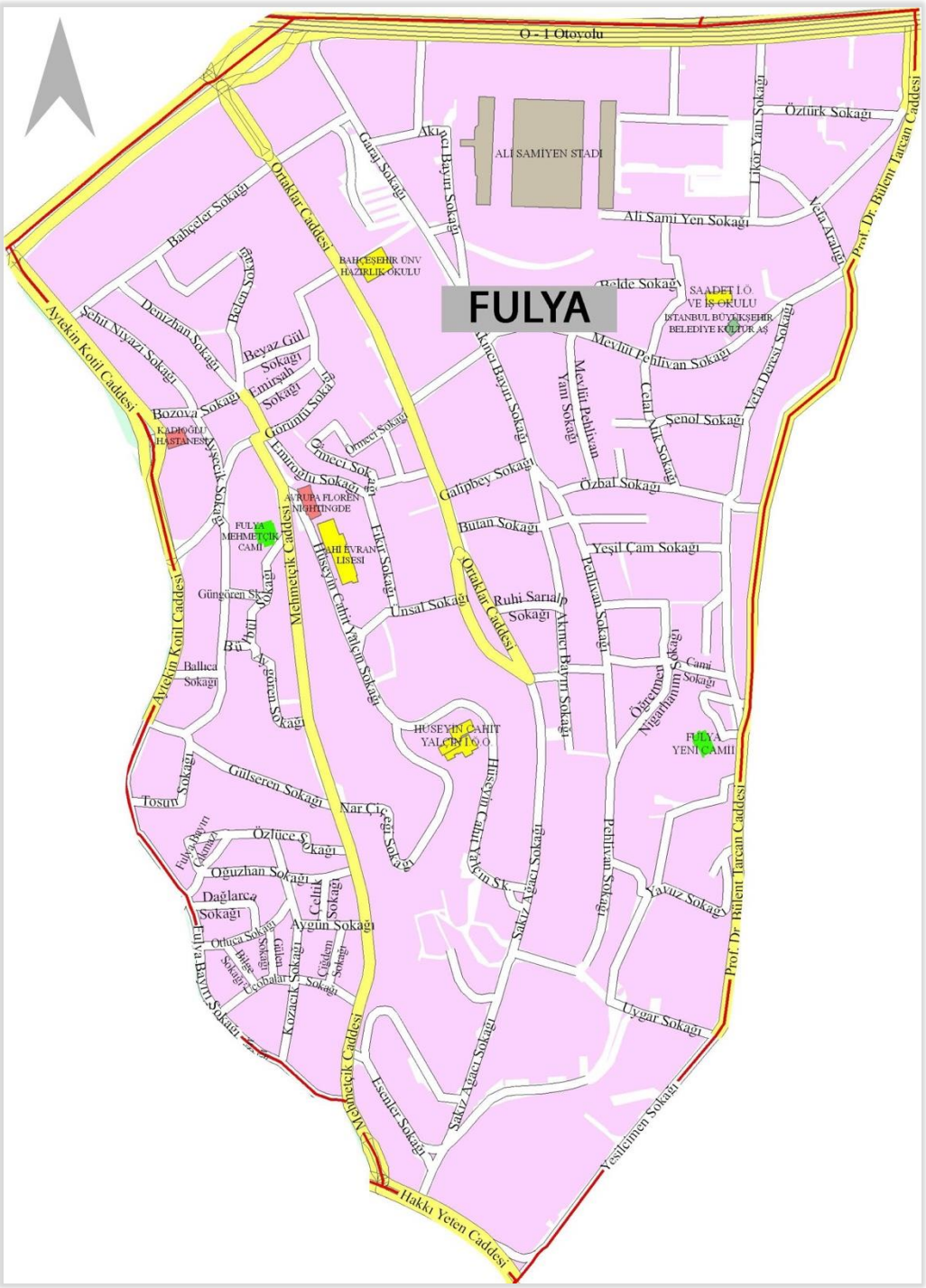
Harita 61. İstanbul, Şişli, Eskişehir Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

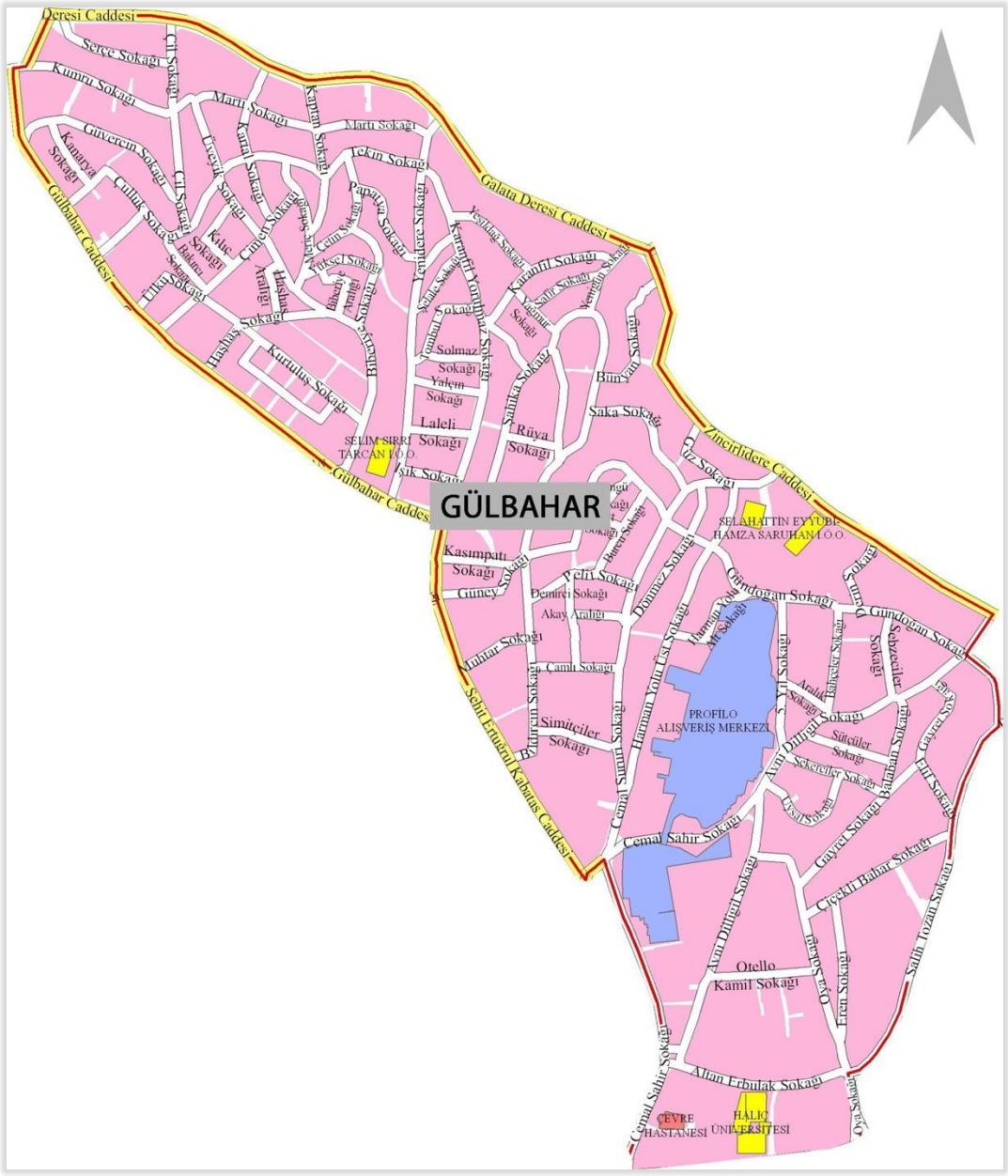
Harita 62. İstanbul, Şişli, Feriköy Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

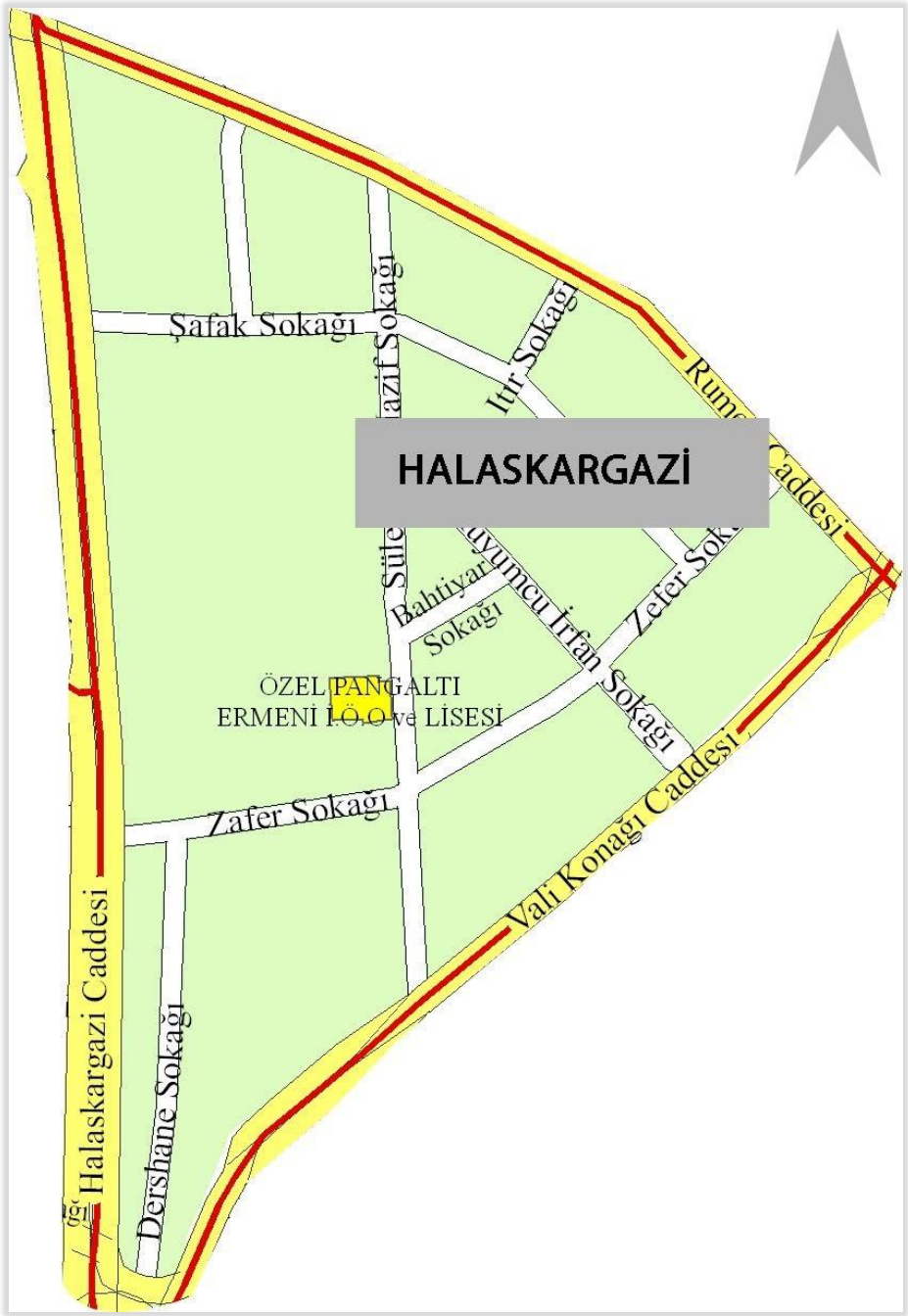
Harita 63. İstanbul, Şişli, Fulya Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

Harita 64. İstanbul, Şişli, Gülbahar Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

Harita 65. İstanbul, Şişli, Halaskargazi Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

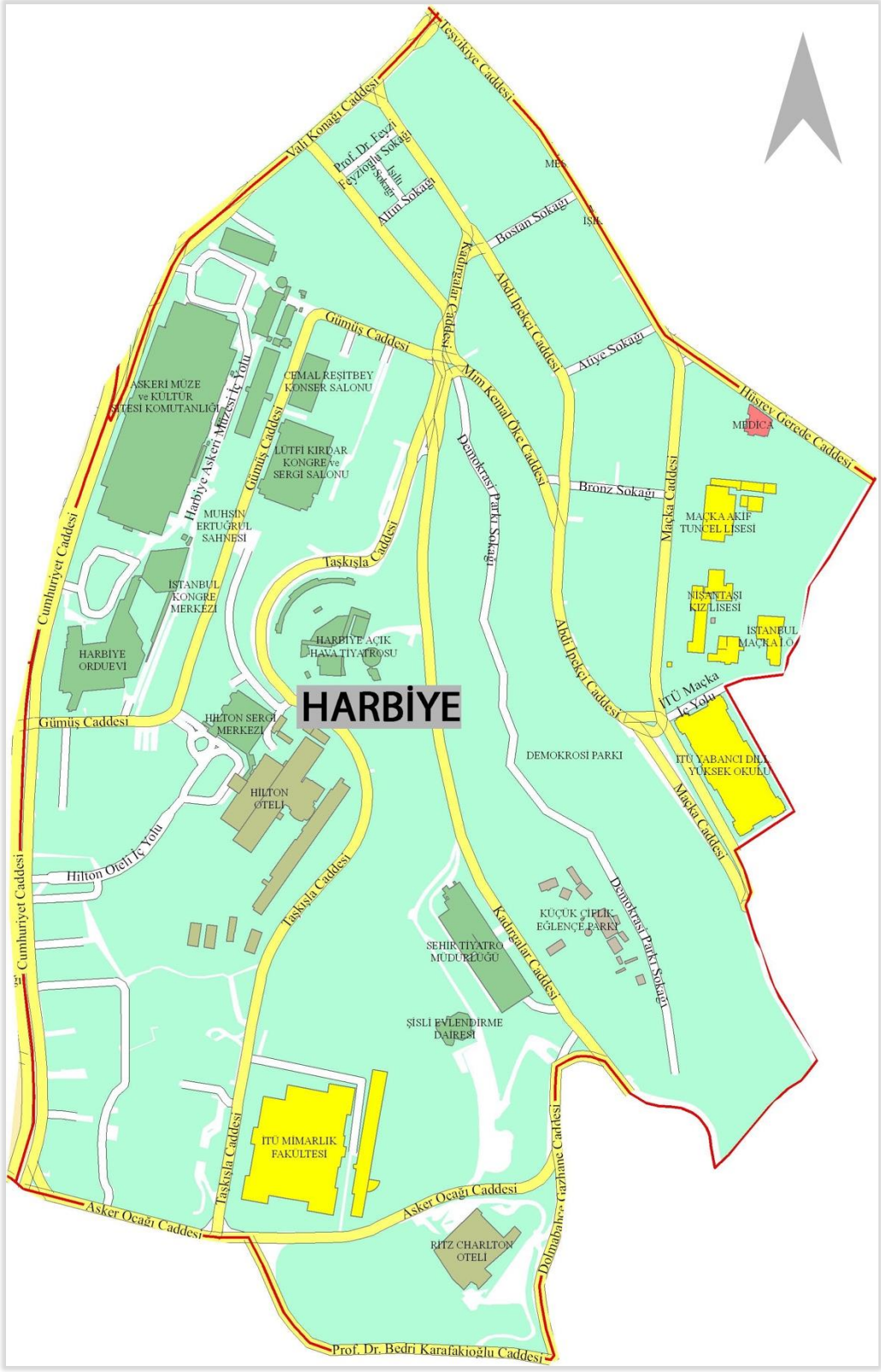
Harita 66. İstanbul, Şişli, Halide Edip Adıvar Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

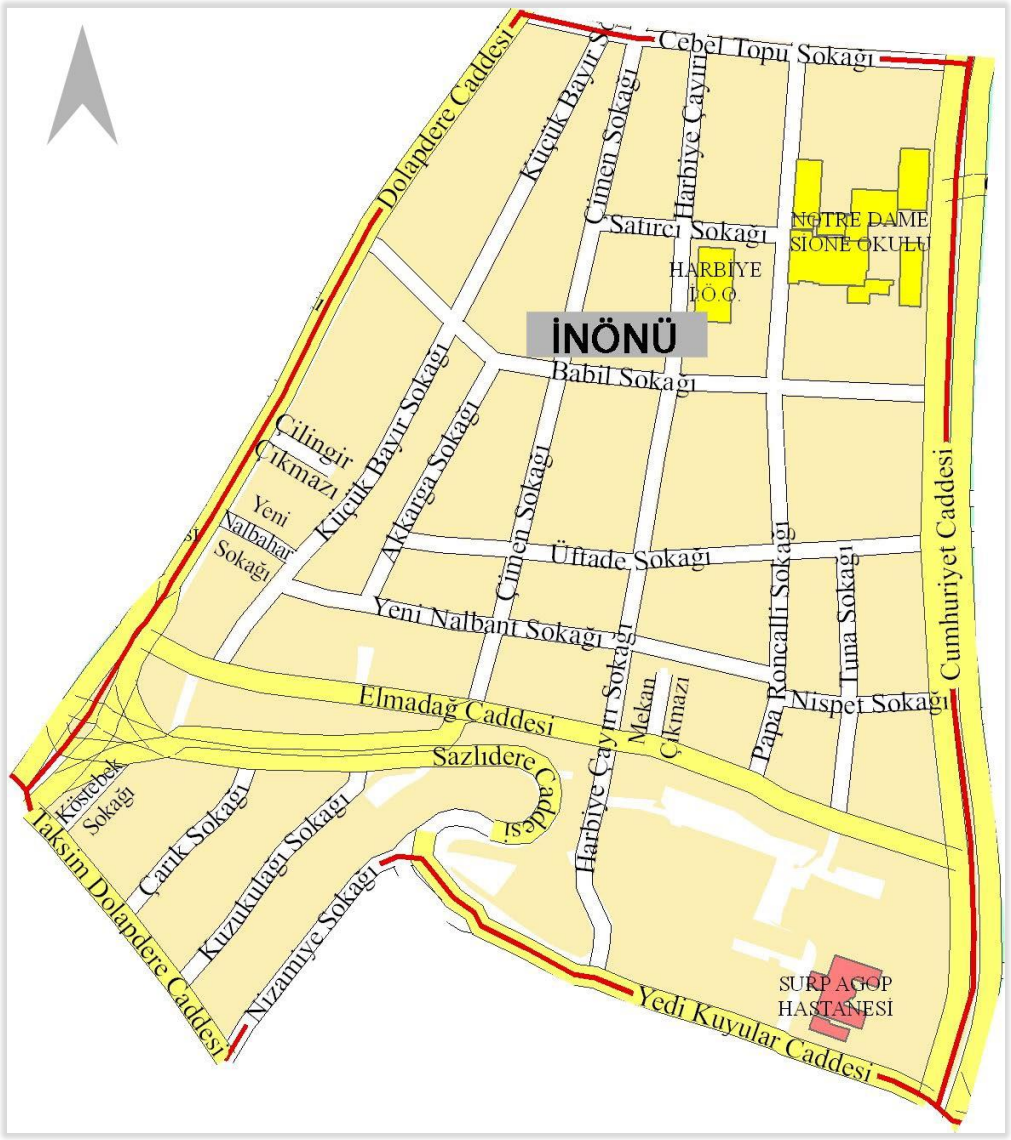
Harita 67. İstanbul, Şişli, Halil Rıfat Paşa Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

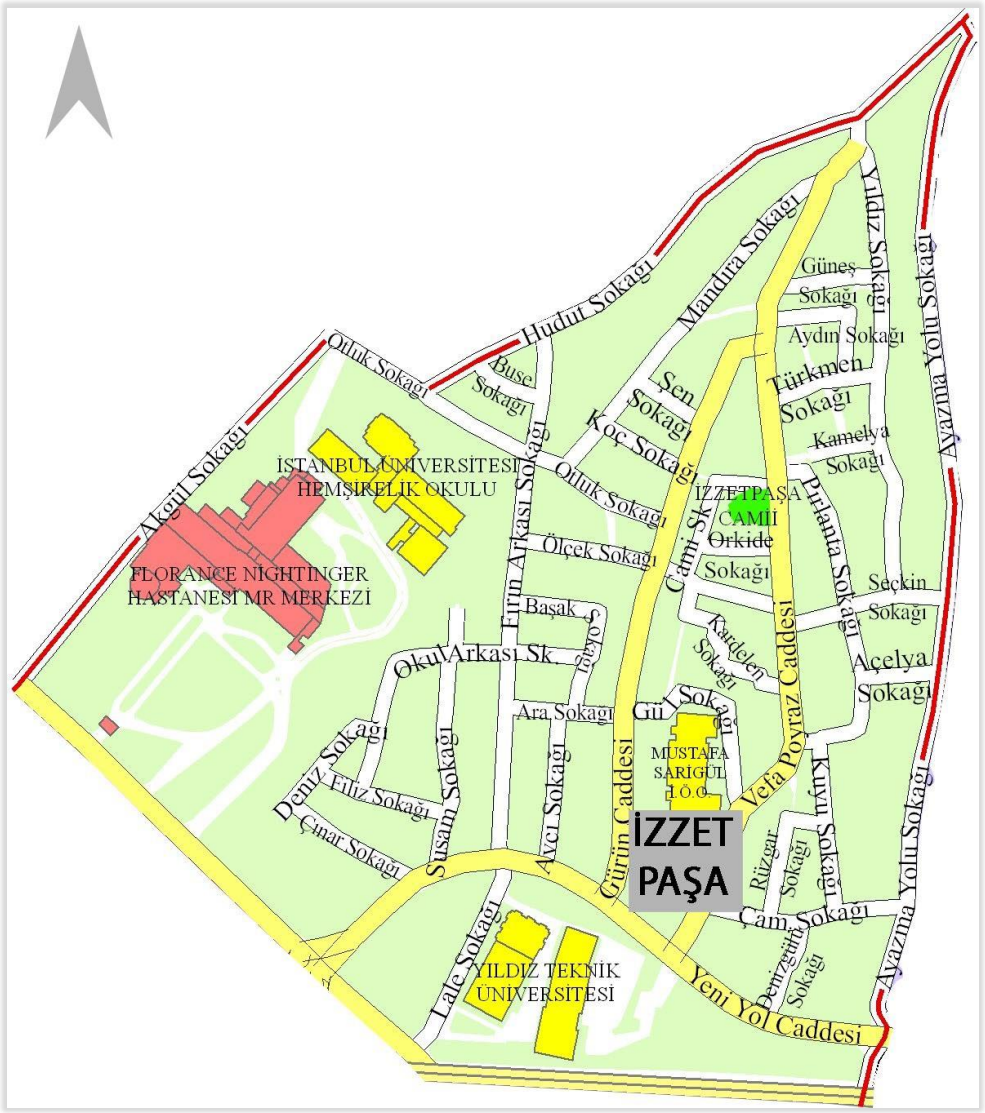
Harita 68. İstanbul, Şişli, Harbiye Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

Harita 69. İstanbul, Şişli, İnönü Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

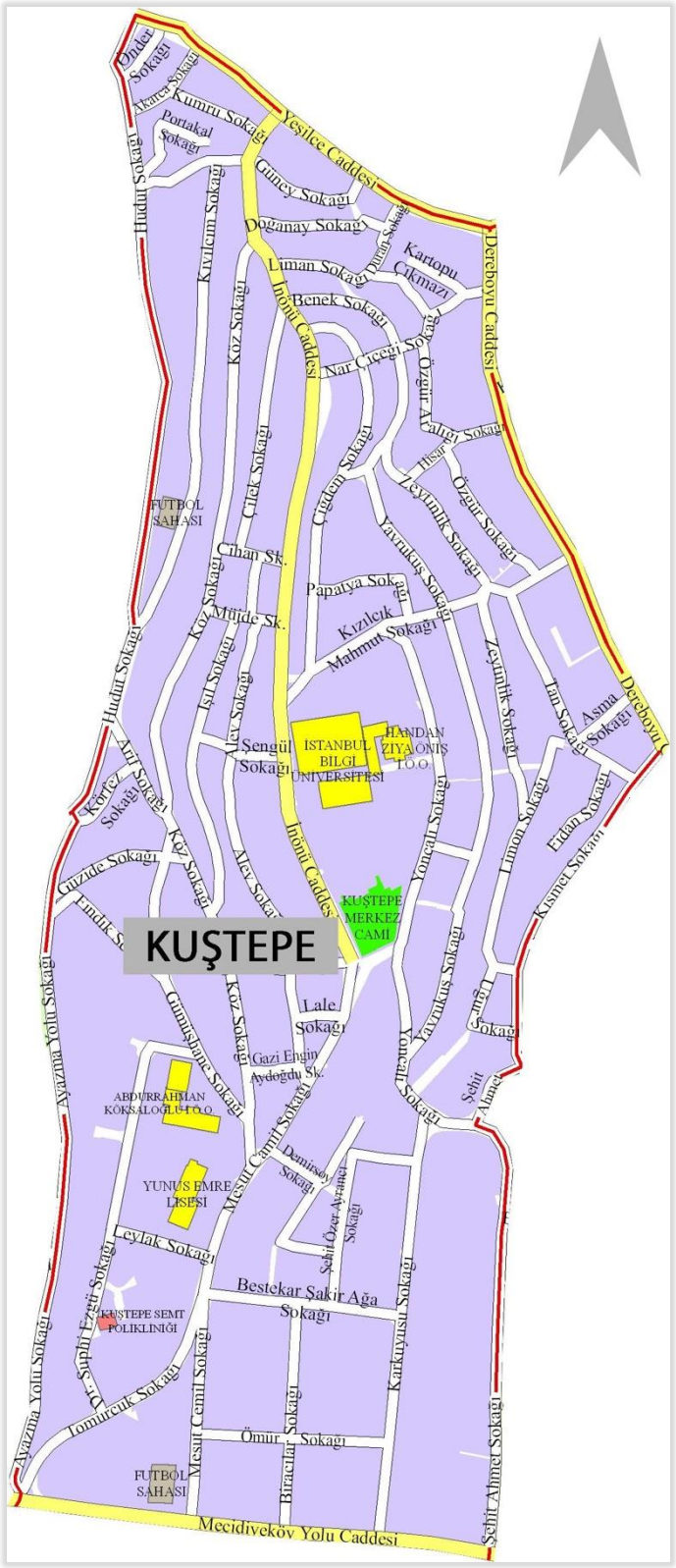
Harita 70. İstanbul, Şişli, İzzetpaşa Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

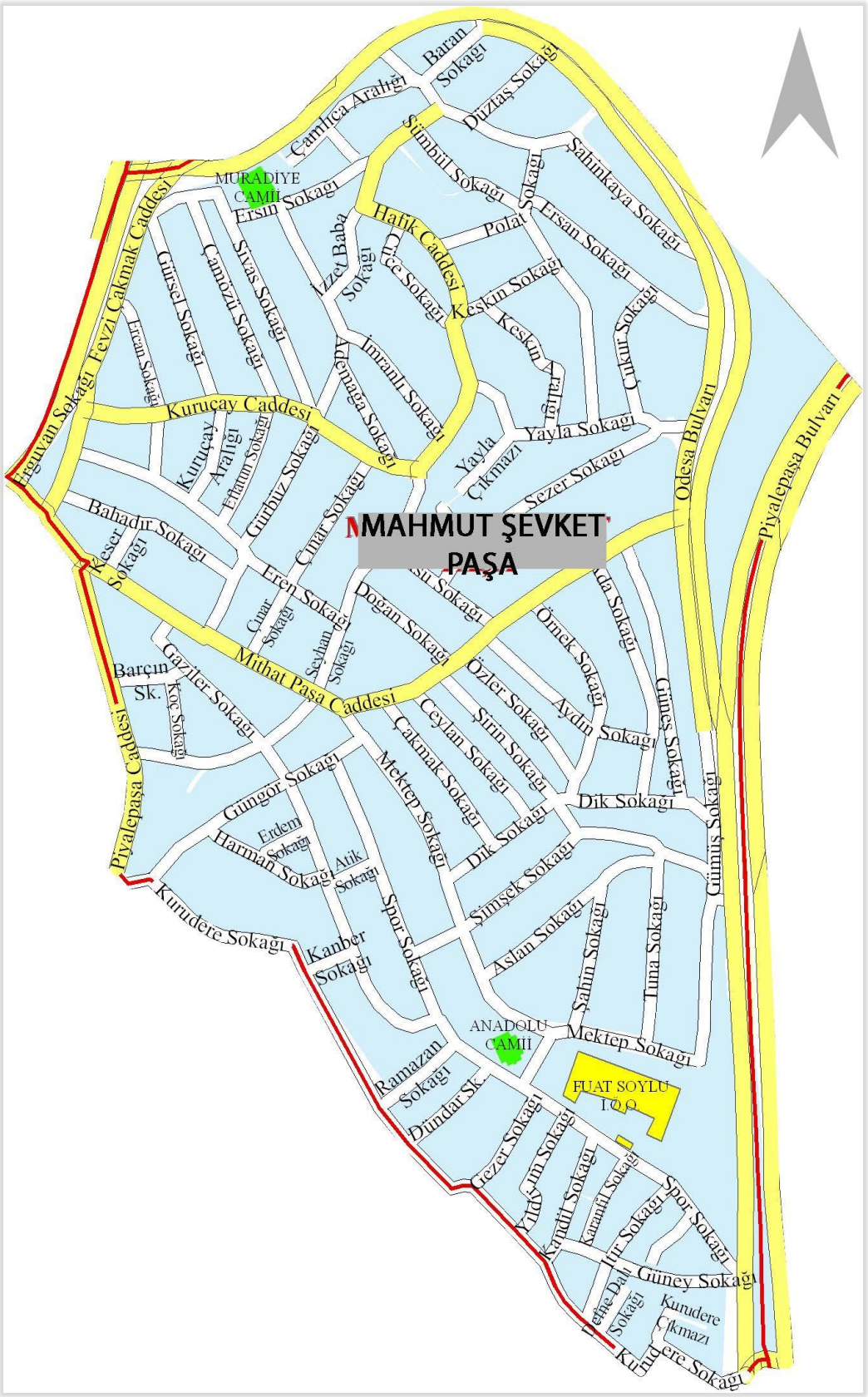
Harita 71. İstanbul, Şişli, Kaptanpaşa Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

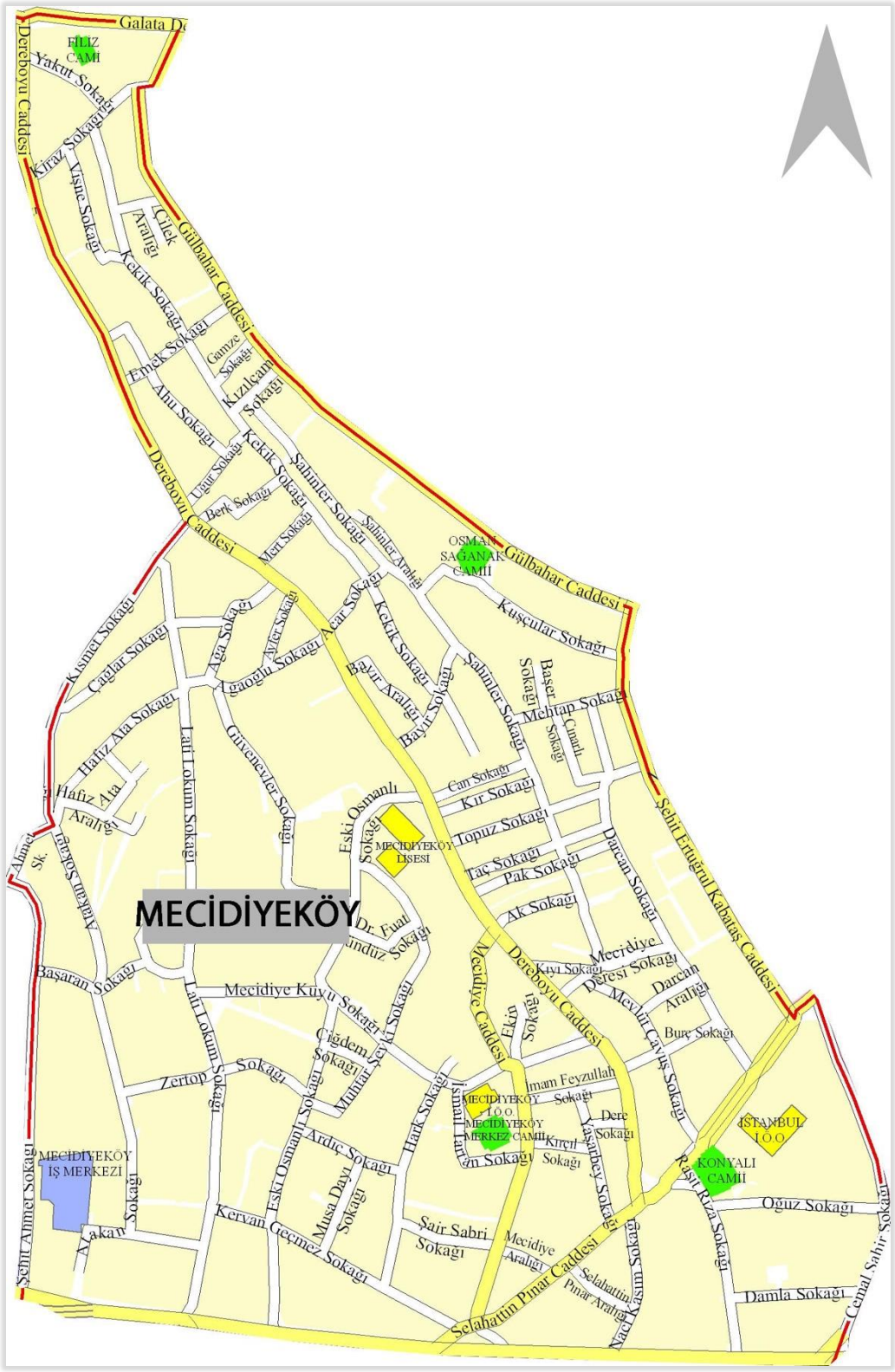
Harita 72. İstanbul, Şişli, Kuştepe Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

Harita 73. İstanbul, Şişli, Mahmut Şevket Paşa Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

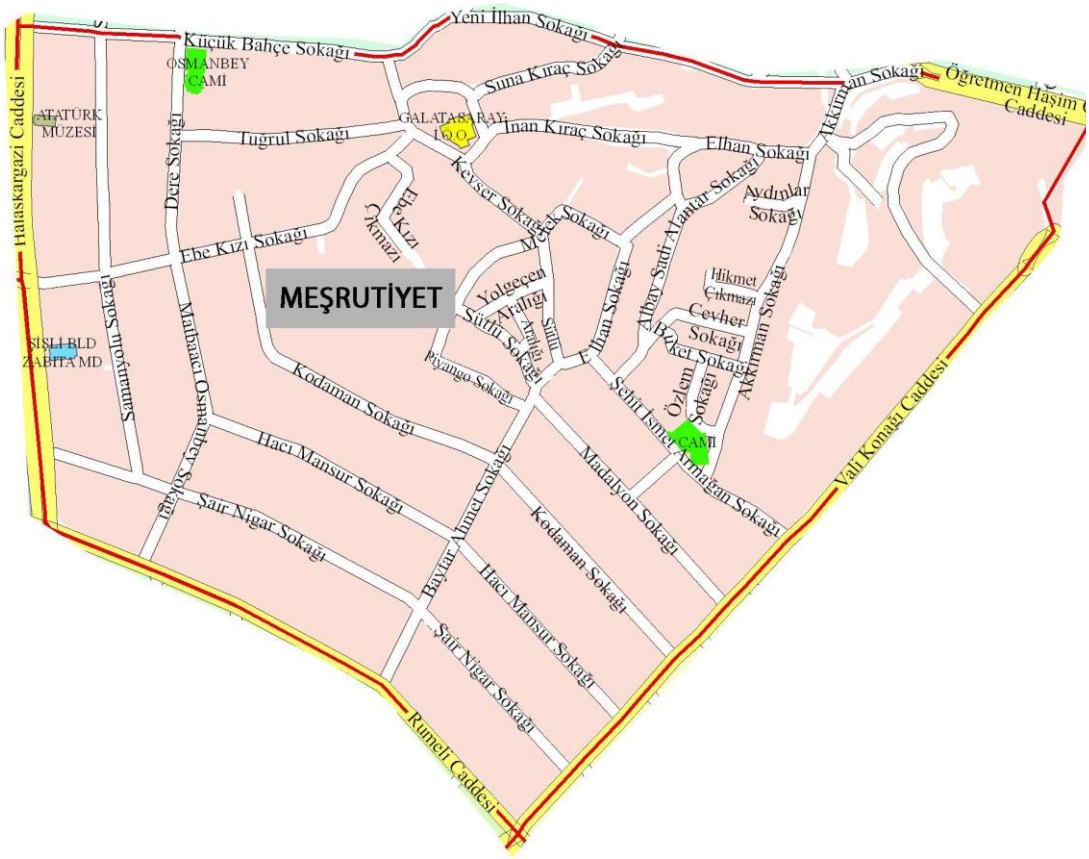
Harita 74. İstanbul, Şişli, Mecidiyeköy Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

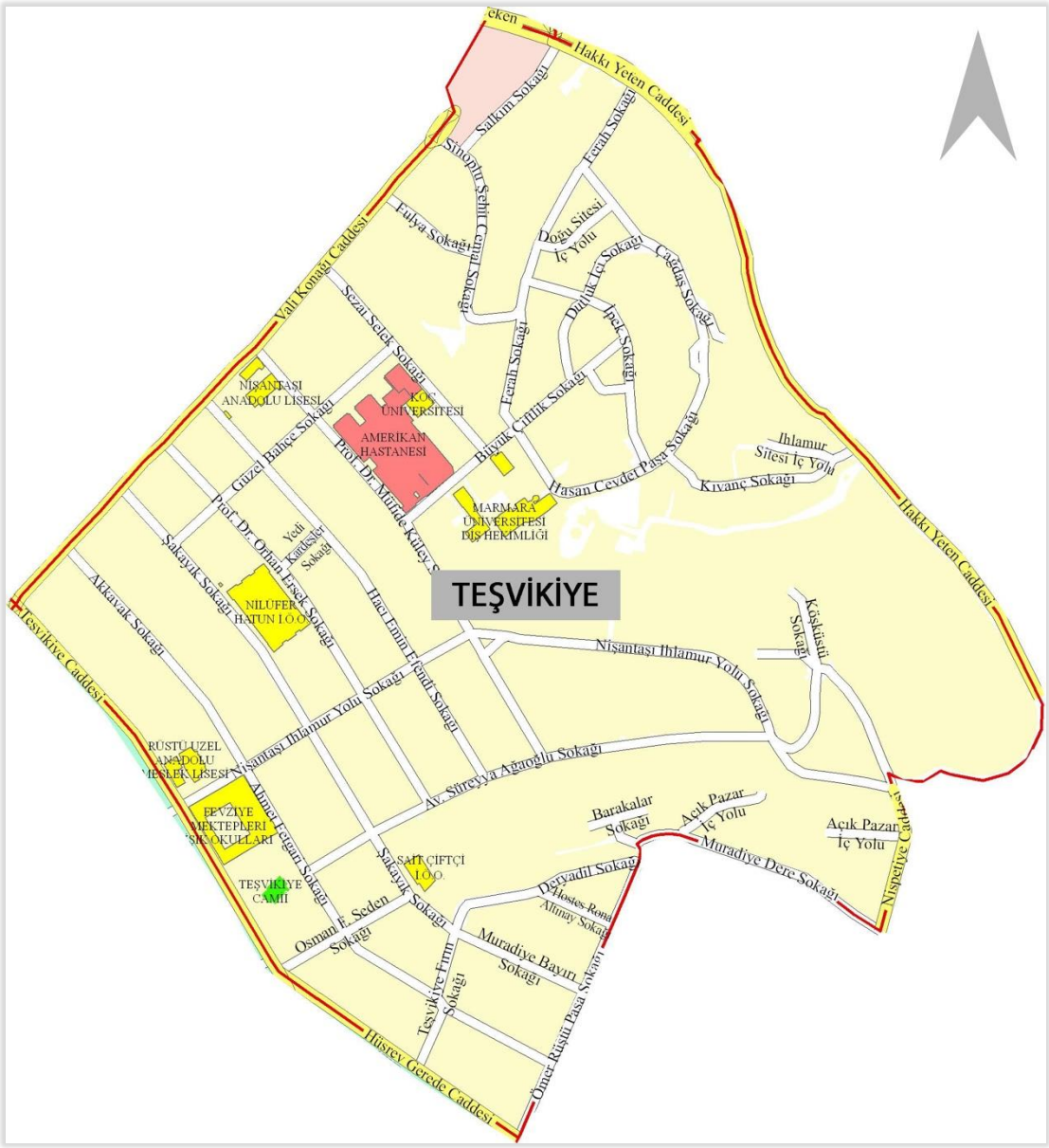
Harita 75. İstanbul, Şişli, Merkez Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

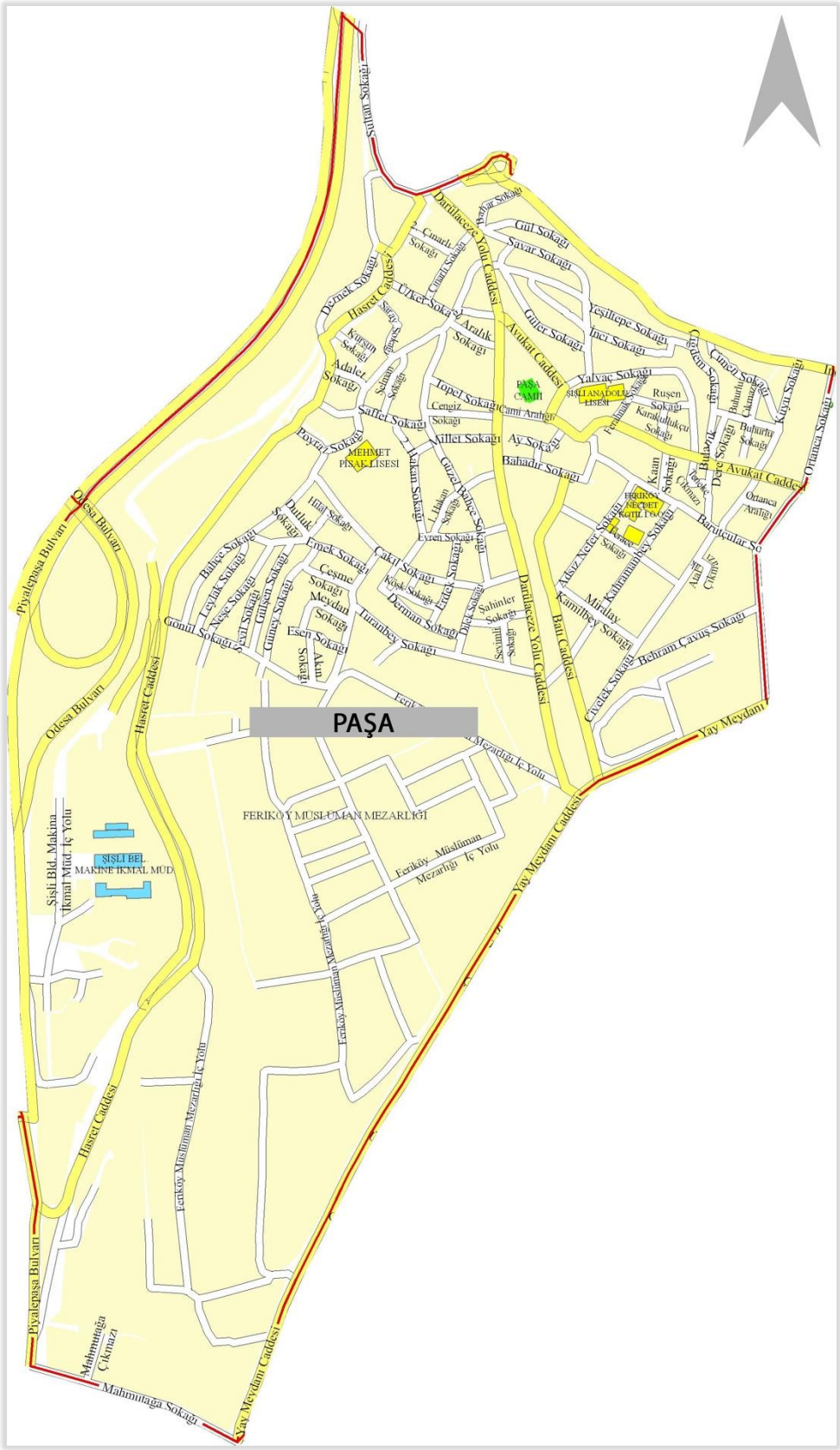
Harita 76. İstanbul, Şişli, Meşrutiyet Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

Harita 77. İstanbul, Şişli, Teşvikiye Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

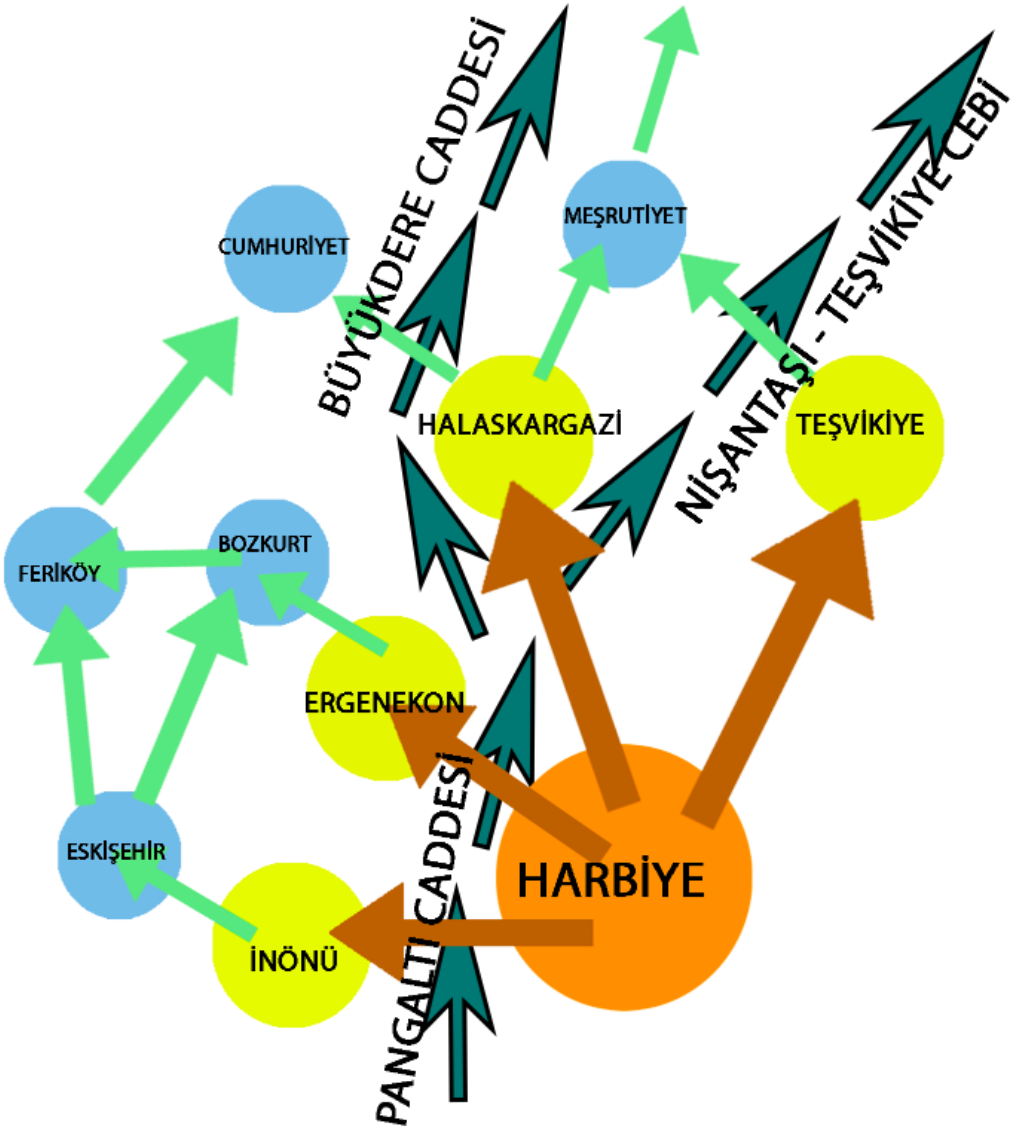
Harita 78. İstanbul, Şişli, Paşa Mahallesi

Kaynak: Şişli Belediyesi, Kent Haritası

4.2 Ulaşım Aksları

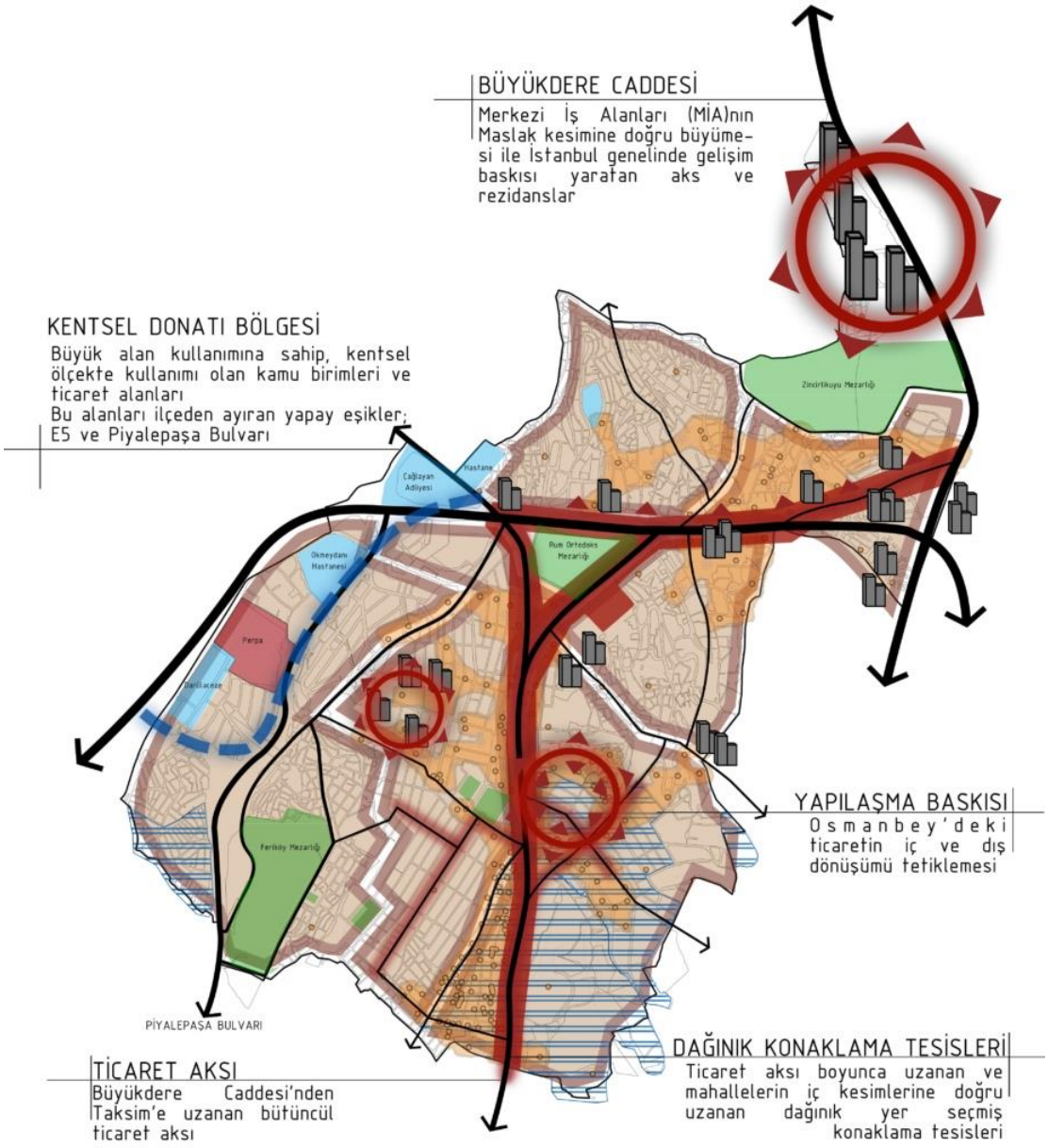
Şişli ilçesi, İstanbul'un tarihi ve modern dokusunu bir arada barındıran, ticaretin, kültürün ve günlük hayatın yoğun şekilde yaşandığı önemli bir merkezdir. İstanbul'un ana arterlerinden biri olan bu ilçede hem tarihi öneme sahip hem de günümüzün modern şehir yapısını temsil eden birçok önemli aks bulunmaktadır. Bu akslar, Şişli'yi İstanbul'un en canlı ve erişilebilir bölgelerinden biri haline getirmektedir. Günümüzde Şişli ilçesinde altı önemli aks bulunmaktadır. Bunlardan ilki önemli bir tarihe sahip olan Cumhuriyet Caddesi'dir.

Cumhuriyet Caddesi, Şişli ilçesinin en önemli akslarından biri olarak dikkat çekmektedir. Eski adıyla Pangaltı Caddesi (bkz. **Harita 80**) olarak bilinen bu yol, Taksim'den başlayarak Harbiye Kavşağı'ndan kuzeydoğu yönüne ilerlemekte ve şehrin tarihini modernizmin akışına bağlamaktadır. Taşkışla ve Harbiye Mektebi gibi tarihi yapıları doğusunda bırakarak Beşiktaş-Kağıthane tüneli üzerinden geçer, Bomonti semtinden devam ederek Mecidiyeköy Viyadüğü'ne ve Şişli Camii'ne kadar uzanır. Cumhuriyet Caddesi, günümüzde iş merkezleri, bankalar, müzeler ve restoranlar gibi pek çok önemli yapıya ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca kültür-sanat dünyasının önemli bir merkezi olan Kenter Tiyatrosu da bu cadde üzerinde yer almaktadır. Cumhuriyet Caddesi'nin bir uzantısı olan Halaskargazi Caddesi, Şişli'nin merkezinde bulunan ve yoğun bir insan trafiğine sahip akslardan biridir. Bu caddenin bir kolu olan Rumeli Caddesi, Şişli'nin en bilinen caddelerinden biridir ve modern alışveriş merkezleri, restoranlar ve kafe zincirleriyle doludur.

Harita 79. 1882 tarihli, C. Stolpe tarafından hazırlanan İstanbul Haritasına göre, Şişli Mahalle Analizi
Kaynak: Yazar

Valikonağı Caddesi ise Halaskargazi Caddesi'nin kuzeyinde yer alır ve Nişantaşı bölgesine doğru uzanır. Bu caddeler, Şişli'nin sadece ticaret hayatı değil, aynı zamanda sosyal hayatı açısından da önemli birer merkezdir. Piyalepaşa Bulvarı, Şişli'nin batısında yer alan ve ilçeyi Beyoğlu ilçesi ile birleştiren geniş bir aks olarak öne çıkar. Çağlayan Kavşağı'ndan başlayarak Kaptanpaşa, Halit Rıfat Paşa, Halide Edip Adıvar ve Mahmut Şevket Paşa mahallelerinin sınırlarından geçer. Bu bulvar, aynı zamanda İstanbul'un batısındaki trafiği rahatlatan önemli bir arter görevi görmektedir. Şişli'nin hem konut hem de ticaret bölgelerine bağlanan bu bulvar, şehirdeki ulaşımın akıcı hale gelmesinde kritik bir rol oynar.

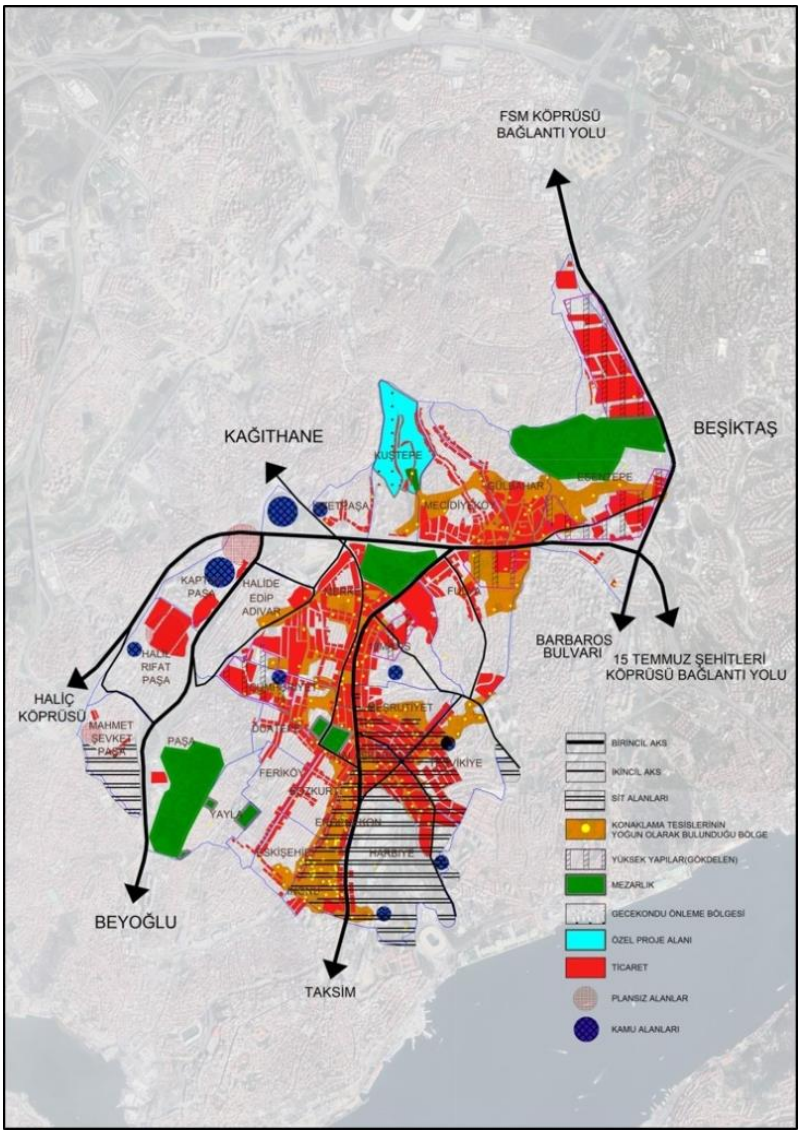
Harita 80. Şişli Ana Arterler ve Yapılaşmalar

(Url-10, Erişim Tarihi: 08.09.2024)

Mecidiyeköy Viyadüğü, 15 Temmuz Şehitler Köprüsü ve O-1 otobanından başlayarak Beşiktaş'ta Ortaköy Viyadüğü olarak ilerleyen ve Şişli sınırlarına Mecidiyeköy Viyadüğü adıyla giren önemli bir ulaşım aksıdır. Bu viyadük, Şişli ilçesinin kuzeybatısında yer alarak Okmeydanı Kavşağı'na kadar uzanır ve Haliç Köprüsü'ne bağlanır. Şişli'nin hem iş dünyasına hem de konut alanlarına yakınlığı sayesinde bu viyadük, ilçenin yoğun trafiğini düzenleyen bir arterdir. Şişli ilçesinin tarihi caddelerinden biri olan Rumeli Caddesi, Latin Katolik Mezarlığı ve Feriköy Mezarlıkları'na kadar uzanan bir yol olarak dikkat çeker. Bu cadde, tarihi yapıları ve yerleşim yerleri ile hem geçmişi yansıtan hem de modern yapılarla çevrili bir aks niteliği taşır. Şişli'nin gelişim sürecinde önemli bir rol oynamış olan Rumeli Caddesi, bugün hala ilçenin en bilinen ve sık kullanılan yollarından biridir. Şişli'nin önemli akslarından biri de Beşiktaş-Kağıthane Tüneli'dir. Bu tünel, Şişli Evlendirme Dairesi'nin önünden başlar ve doğusunda Taşkışla, batısında ise Latin ve Katolik Mezarlıklarını geçerek Piyalepaşa Bulvarı'nın batısındaki Akar Caddesi'ne kadar devam eder. Şehrin trafiğini hafifletmek amacıyla inşa edilen bu tünel, Şişli'nin ana yollarından biri olan Cumhuriyet Caddesi'nin yükünü azaltmakta ve alternatif bir ulaşım yolu sunmaktadır.

Prof. Hans Högg ve Menderes'in ortak girişimleri sonucunda Şişli'nin ticaretini etkileyen yollar açılmış ve genişletme çalışmaları yapılmıştır. Taksim-Şişli-Büyükdere Asfaltı, Dolapdere-Kasımpaşa-Sütlüce-Kağıthane-Şişli yolu, Kasımpaşa-Darülaceze, Şişli yolu ve Kasımpaşa-Şişli yolu ile Şişli ilçesinde, 1950'lerden sonra merkezi iş alanları yaygınlaşmıştır[215].

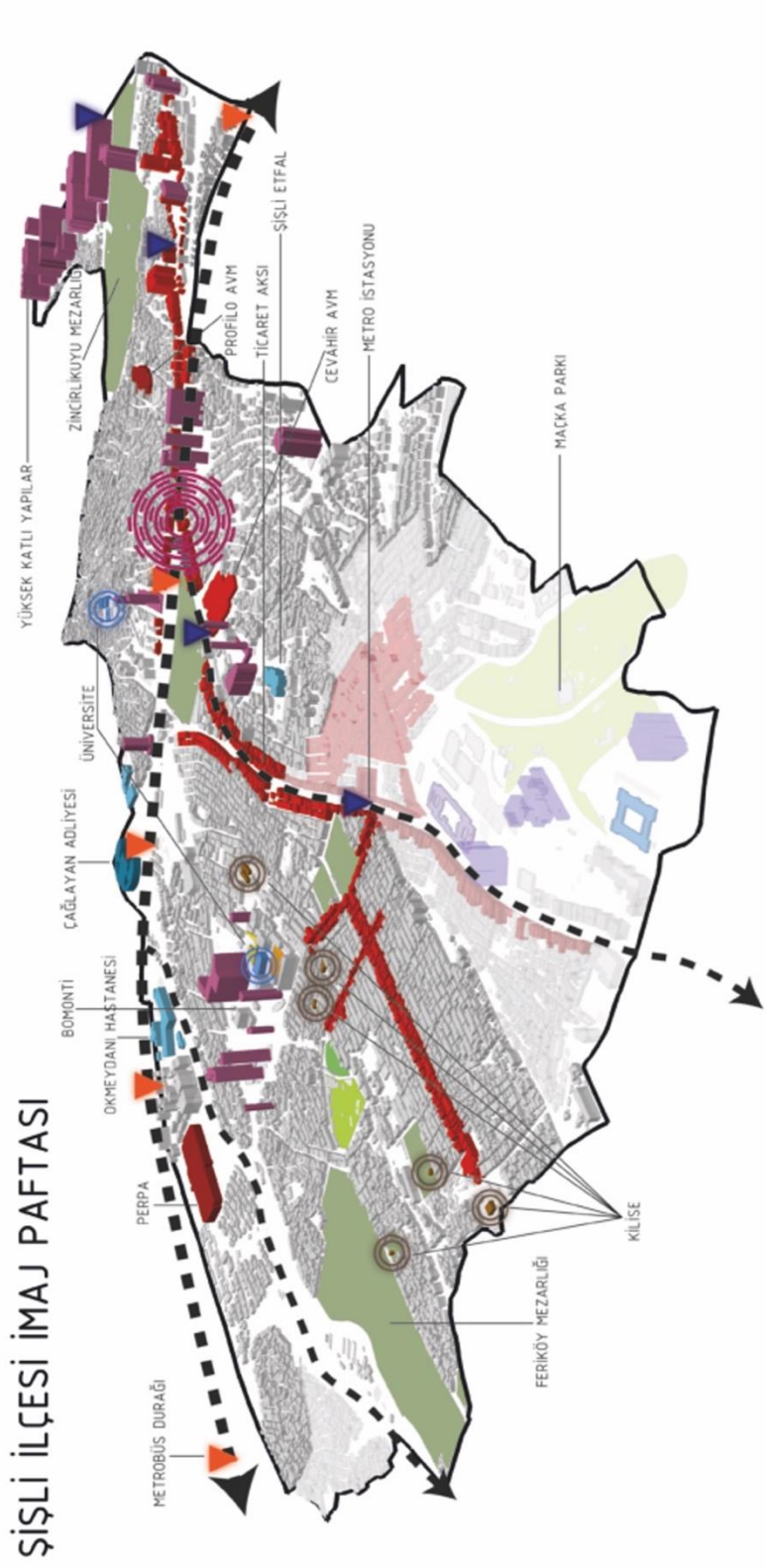
[215] Sepetci, *İstanbul Kent Merkezinde Ticaret Gelişimi, Etkenleri ve Ulaşım Odaklı Mekansal Kurgusu Tarihi Yarımada (Eminönü ve Fatih) Beyoğlu, Şişli ve Beşiktaş Örneği*, 105.

Harita 81. Şişli Ana Arterler ve Bağlantılı Yollar

(Url-10, Erişim Tarihi: 08.09.2024)

Şişli, İstanbul'un hem tarihi mirasını hem de modern gelişimini simgeleyen önemli akslara sahip bir ilçedir. Cumhuriyet Caddesi'nden Halaskargazi ve Rumeli Caddesi'ne, Piyalepaşa Bulvarı'ndan Mecidiyeköy Viyadüğü'ne kadar bu akslar, ilçenin ticari, kültürel ve sosyal hayatının şekillendiği ana arterler olarak öne çıkmaktadır. Şişli'nin bu dinamik yapısı, İstanbul'un en önemli merkezlerinden biri olmasının nedenlerinden biridir. Bu akslar hem yerel halk hem de İstanbul'un farklı bölgelerinden gelen ziyaretçiler için büyük bir öneme sahiptir ve şehir yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır.

Harita 82. Şişli İmaj Paftası / Önemli Yerler

(Url-10, Erişim Tarihi: 08.09.2024)

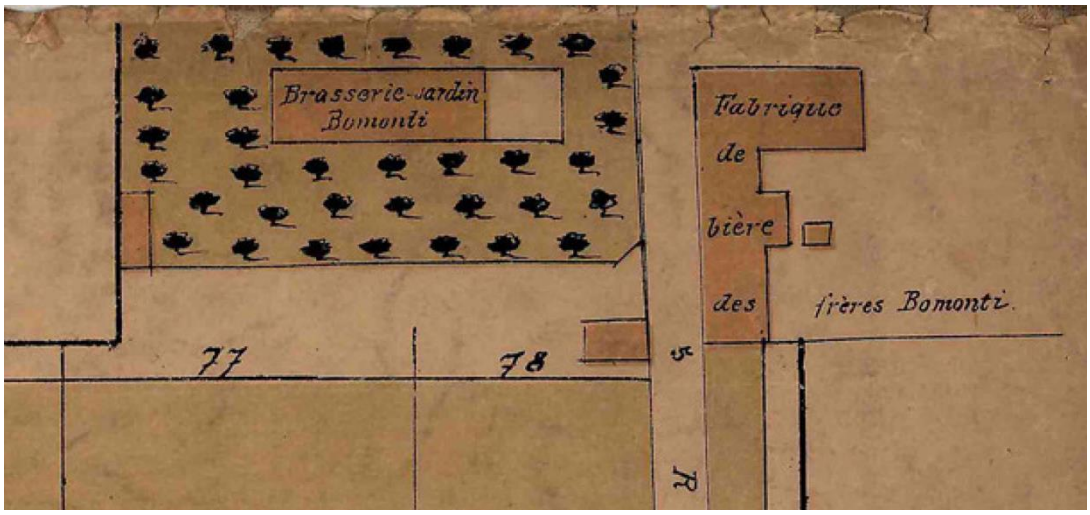
4.4 Üretim ve Ticaret Bölgeleri

1876 yılında, Abdülhamid'in tahta çıkışının ardından Yıldız Sarayı'na geçiş ile gelişen bölge olan Teşvikiye ve Nişantaşı'da konak yapımı hızlanmış, Taksim'den Şişli'ye uzanan aks üzerinde yeni yapı türlerini oluşturarak hareketlenmesini sağlamıştır. Pangaltı semtine doğru dükkân ve işyerleri konumlanmaya başlamıştır[216].

Pera'da bulunmakta olan dükkân sahiplerinin yerleşim adresleri Pangaltı'da görünmeye başlamış[217] ve bölge tüccar semti olarak gelişmiştir.

Osmanlı dönemi itibari ile, 19. yüzyılda yaşanan sanayileşme sürecinin etkileri, Şişli'de Feriköy'ün sanayi bölgesi olarak gelişmesini sağlamıştır[218]. Şişli ilçesinde, 18. ve 19 yüzyıl itibari ile ticaret faaliyetlerinin başladığı, Kauffer haritasından tespit edilebilmektedir. Pasquale Rossi'nin tuğla[219], Pierre Rebattu'nun çömlek ve mantar, J. Martin'in eyer ve koşum üretim tesisleri Feriköy'de faaliyete geçmiştir[220].

İstanbul'un ilk sanayi bölgelerinden[221] olan Feriköy, 1890 yılında İsviçreli Bomonti kardeşlerin de bira üretim tesisini kurduğu alan olmuştur. Kurulan tesis, semtin adına etki etmiş ve bölge ‘’Bomonti’’ olarak anılmaya başlamıştır.

Harita 83. İstanbul, Feriköy – 1895 Huber Haritasından detay, Bomonti Bira Fabrikası
Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_005319_02

[216] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 120.
[217] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 121.
[218] Tanyeli - İkiz, "İstanbul'da Bir Endüstriyel Miras Örneği: Bomonti Bira Fabrikası", 109.
[219] Aynur Çiftçi - Uzay Yergün, "Osmanlı Mimarlığının Modernleşme Sürecinde Temel Bir Yapı Malzemesi", (ed.) Ebru Erdönmez, *Modernite ve Mimari, Esenler Belediyesi Kültür Yayınları* (İstanbul: Esenler Belediyesi Kültür Yayınları, 2012), 183.
[220] Kovanlıkaya vd., *Bomonti Kentsel Dönüşüm ve Mekânın Belleği*, 12.
[221] Nevzat Sağlam, "Bir Semte Adını Veren Bomonti Bira Fabrikası" 1/1 (2017), 31.

Bölge zamanla diğer ticari faaliyetlerin de geliştiği şehir içi sanayi[222] bölgesi haline gelmiştir. Bölgenin seçilmesinin nedeni ise şehre olan yakınlığı, boş ve ucuz arazilerin yoğunluğu olmuştur[223]. Ayrıca, göç olgusunun yarattığı ucuz iş gücü de bölgede bulunmaktaydı. Feriköy ve Kasımpaşa gibi yoksul halkın yaşam alanına yakın olan bölgede imalathaneler kurulmuştur.

1923 yılında Mısırlı Trikotaj, 1926 yılında Yenen Şark Çikolata, Yeni Türk Mensucat Fabrikası, Nestle Çikolata Fabrikası Bomonti 'de kurulmuştur. 1950'ye kadar 30 adete yakın imalathane kurulmuş, günümüzde sanayi yapılaşması azalmış konut, üniversite ve otel bölgesi haline gelmiştir.

1930-1940 yıllarında konakların yerini apartmanlar almış, Abide-i Hürriyet Caddesi'nin batısında bulunan Hanımefendi Sokak, Perihan Sokak, Sıracevizler Caddesi de bu dönemde bitişik nizamla gelişmiştir. Şişli ilçesinin konut ve iskân bölgesi olarak gelişmesi 1960-1970 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemden sonra çarşı, pasaj, dükkân, butik, işyeri ve bankaların konumlanmaya başladığı dolayısı ile ticaret, iş ve eğlence hayatının geliştiği yapılaşma başlamıştır.

1980 yılından sonra, Osmanbey bölgesi, kumaş ve tekstil ticaretinin yapıldığı alan haline gelmiş ve çehresi ticaret odaklı olarak değişmiştir. Bu değişimin ardından, lüks konut alanları Ataköy, Ulus ve Etiler'e taşınmıştır[224]. Bu tarih itibari ile bölgede, Teneke Mahallesi olarak bilinen alanda, alt gelir grubu yaşamaya başlamış ve yapısal dönüşümü günümüze ulaşmıştır.

1950 yıllarının göç etkisi ve 1980 yıllarında başlayan, yap sat müteahhit etkisi ile apartmanlaşma başlamış, az katlı ve avlulu yerleşim yerleri yitirilmiştir. İstimlak çalışmaları ile genişleyen yollarla Şişli'nin kimliği hızlıca değişmiştir.

4.5 Şişli'deki Sit Alanları, Koruma Alanları ve Tescilli Yapılar

Osmanlı Devleti, çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve topraklarda çeşitli değerlere sahip bulunduğu dönemin izlerini taşıyan eserleri barındırmıştır. 19. yüzyıl itibari ile arkeolojik kazıların hızlandığı Tanzimat döneminde arkeolojik eserlerin, devlet sınırları dışına çıkarılması ile kültür mirasını koruma bilinci gelişmeye başlamıştır. 1846 yılında Sultan Abdülmecid döneminde, eski eserler ve Osmanlı müzeciliği konusunda Tophane-i Âmire Müşiri Ahmet Fethi Paşa ile ilk çalışmalar başlamıştır[225].

1868 yılında devlet adına yapılmış kazılardan elde edilmiş eserlerin sergilenmesi için, müze kurma fikri ortaya çıkmış ve 1869 yılında Müze-i Hümayûn'da sergilenmiştir[226]. Daha sonra eserlerin sayıları arttıkça yeni bir alana ihtiyaç duyulmuş ve sergilenmek üzere Topkapı Sarayı'nın bir bölümü olan Çinili Köşk uygun görülmüştür. 1881 yılında, Müze-i Hümayûn törenle açılmış ve Osman Hamdi Bey göreve başlaması ile

[222] Hüsniye Doldur, "Bomonti Sanayi Bölgesi'nde Meydana Gelen Değişimler", (ts.), 40.
[223] Doldur, "Bomonti Sanayi Bölgesi'nde Meydana Gelen Değişimler", 42.
[224] Mancı, *Nişantaşı-Teşvikiye ve Harbiye-Şişli Bölgeleri Kentsel Koruma Önerileri,* 40.
[225] Hakan Asan, "Âsâr-ı Atîka Nizamnameleri", *Türkiye Turizm Ansiklopedisi* (2023).
[226] Kevser Değirmenci, "Osmanlı Devleti'nde Âsâr-ı Atîka Bilincinin Gelişimi: Kaş Kazası Örneği (1842-1908)", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/3 (17 Temmuz 2023), 1161.

Avrupa standartlarına uygun müzecilik anlayışı ile ilerlemiş ve müze adına ilk ulusal kazı çalışmaları başlatılmıştır.

II. Abdülhamid döneminde, 1882 yılında eski eser araştırmacıları ve uzmanlar yetiştirilmek üzere Sanayi-i Nefise Mektebi (bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) kurulmuştur.

1869 yılında yapılan kazılar bir kurala bağlamak ve eser kaçakçılığını önlemek amacıyla yedi maddeden oluşan ilk Âsâr-ı Atîka Nizamnâmesi yürürlüğe girmiştir. Osman Hamdi Bey'in müdürlüğü yıllarında, görülen eksiklikler üzerine yeniden hazırlanan 1884 yılında yayınlanan nizamname 89 yıl süresince kullanılmıştır.

1884 Nizamnamesinde eski eser tanımındaki bazı eksikliklerin fark edilmesi üzerine, 1906 yılında yeni bir nizamnâme daha yayınlanmıştır.

1914 yılında taşınmaz kültür varlıklarını korunması amacı ile Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Cumhuriyet dönemi ile, koruma önlemlerinin belirlenmesi amacıyla 1931 yılında bir komisyon kurulmuştur. 1944 yılında korumanın yalnızca eserler için değil çevresel boyutu ile irdelenmesi için Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu kurulmuştur. 1951 yılında, çağdaş yöntemler ile müdahale biçimine, proje değerlendirme, ilke ve kararlar belirleme görevi Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından yönetilmeye başlamıştır.

Kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakımı ve değerlendirilmesine ilişkin çağdaş kavram ve yaklaşımları içeren Eski Eserler Yasası 1973 yılında çıkarılmıştır. Bu yasayla, taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında tek yapı ölçeğinin yanı sıra, bu yapıların bir arada oluşturdukları çevrenin bir bütün olarak korunması ve yaşatılması gereği vurgulanmıştır. Daha sonra, 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve bu kanunda yapılan bazı değişikliklere ilişkin 1987 yılında çıkarılan 3386 sayılı Kanun ile taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili tanımlar geliştirilmiş, koruma kurulları oluşturularak karar ve denetim mekanizmaları belirlenmiştir.

4.5.1 Sit Alanları

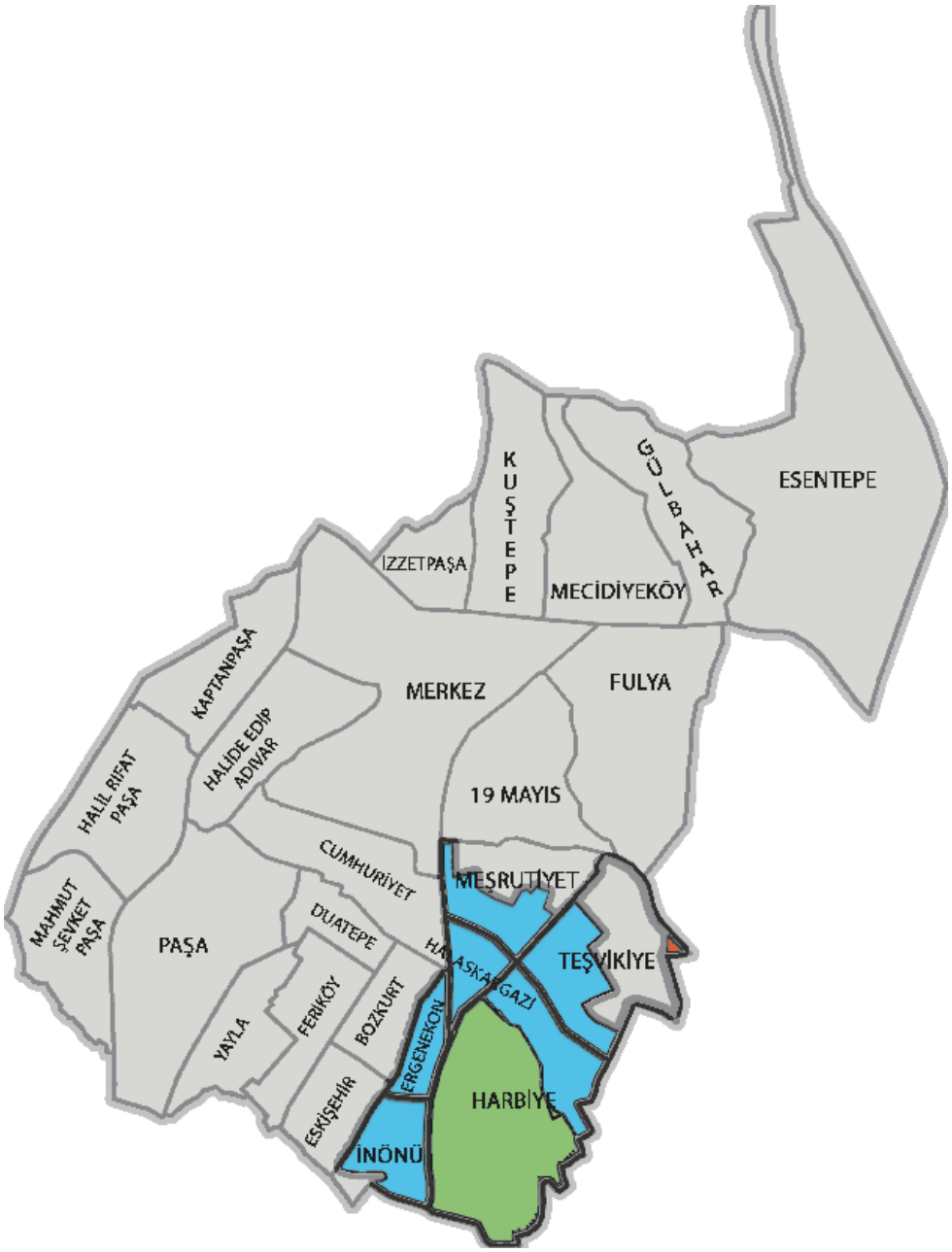
Şişli İlçesinin sınırları içerisinde, İnönü Mahallesinin bir kısmını, Ergenekon, Halaskargazi, Meşrutiyet Mahallesinin bir kısmını, Teşvikiye Mahallesinin bir kısmını ve Harbiye Mahallesinden oluşan altı adet mahalleyi kapsayan üç adet sit alanı (bkz. **Harita 85**) bulunmaktadır.

Teşvikiye, Meşrutiyet, Ergenekon, İnönü, Halaskargazi Mahalleleri, 23.11.2018 tarih ve 6888 sayılı İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı ile Tarihi ve Kentsel Sit Alanı (14.10.2021 tarih ve 7040 sayılı kararı ile tarihi kelimesi kaldırılarak Kentsel Sit Alanı olarak, statüsü güncellenmiştir.) tescil edilmiştir.

Harbiye Mahallesini kapsayan, 11.04.2007 tarih ve 959 sayılı İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı ile; Şişli-Harbiye (Kongre Vadisi) Tarihi ve Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Teşvikiye Mahallesinin Beşiktaş İlçesi sınırında, 13.02.1976 tarih ve 8913 sayılı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararı ile doğal sit alanı olarak Ihlamur Kasrı Doğal Sit Alanı (İstanbul 4 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 28.01.2021 tarih ve 1153 sayılı kararı ile "Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" statüsü güncellenmiştir) tescil edilmiştir.

Bahsedilen üç sit alanında Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet dönemi eserleri yer almaktadır. III. Ahmed döneminde, Yirmisekiz Mehmet Çelebi Paris'e gönderilmiş deneyimlerini ve gördüklerini ''Paris Sefaretnamesi'' ile yazıya aktarmış ve bu dönemden sonra ekonomik ve siyasi dönüşümler başlamıştır. Mimariye yansıyan Barok, Rokoko, Ampir ve Neoklasizm gibi mimari üsluplarda inşa edilen yapılar Şişli'yi de etkilemiştir.

Harita 84. İstanbul, Şişli İlçesi, Sit Alanları
Kaynak: Yazar

1839'da Tanzimat Fermanı ile başlayan, I. Meşrutiyet (1876) ve II. Meşrutiyet (1908)'e kadar devam eden süreçte, eğitimde, ulaşımda ve yaşam tarzında Batı'nın özellikle de Fransız etkisinin yoğun hissedildiği dönem olmuştur[227].

II. Meşrutiyet'e kadar geçen süreçte, Neo-Barok, Neo-Klasizm, Neo-Rönesans, Neo-Gotik, Ampir, Oryantalizm, Art Nouveau ve Eklektisizm (seçmecilik) gibi mimari üslûplarda yapılaşma gerçekleşmiştir[228]. Yabancı mimarların tasarımlarında, üsluplar

[227] Mehmet Ali Otyakmaz, "Belediye Binaları Tasarımının Osmanlı Modernleşmesi ve Günümüzdeki Gelişim Sürecine Yönelik Bir Değerlendirme", *International Journal of Mardin Studies* 2/1 (2021), 72.
[228] Sena Çolak - Alev Erarslan, "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konut Yapıları; İstanbul Örnekleri", *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* 16/62 (2021), 205.

dini yapılarda detaylarda hissedilirken, devlet otoritesini yansıtan yapıların cephelerinde ve genel tasarımlarında Balyan Ailesi, Gaspare Fosatti, Alexandre Vallaury, Raimando D'Aronco, Giulio Mongeri, August Jachmund gibi Batılı mimarların etkisi görülmüştür. Batılı mimarların eliyle kentte farklı bir siluet oluşmuştur[229].

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra ise ortaya çıkan İttihat ve Terakki Fırkası'nın önemli düşünürlerinden Ziya Gökalp'in siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel alandaki girişimleri siyasal ve toplumsal yapıyı değiştirmiş ve bu düşünce yapısı mimariye de etki etmiştir[230].

Yabancı mimarların eliyle inşa edilen üsluba karşı tepki olarak Sanay-i Nefise Mektebi (Akademi)'de mimarlık eğitimi alan Türk mimarlardan Mimar Kemalettin Bey (1870-1927) ve Vedat Tek (1873-1942) etkisi ile "Yeni Osmanlı", "Neo-Klasik Türk Üslubu" veya "Osmanlı Canlandırmacılığı" olarak da adlandırılan I. Ulusal Mimarlık Dönemi başlamış ve bu tarihselci mimarlık anlayışı 1910 yılından 1927 yılına dek devam etmiştir[231].

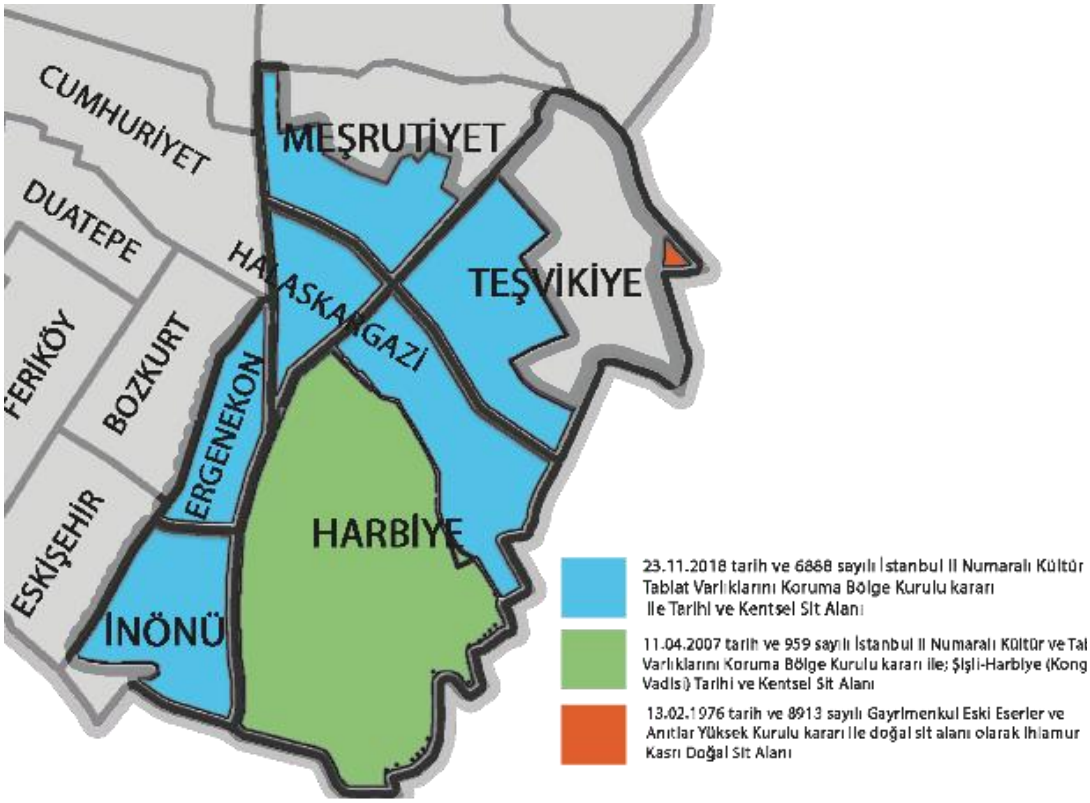
I. Ulusal Mimarlık akımı olarak adlandırılan mimari üslup, Selçuklu ve Osmanlı yapılarının sentezinden oluşan, Tek evinin biçim-kütle ve dekorasyonda baskın olduğu, tarihsel mirasın canlandırılmaya çalışıldığı, eskiye gönderme yapan eklektik bir üslubu oluşturmuştur. Bu akımı benimseyen yabancı mimarlardan İtalyan kökenli Giulio Mongeri, Vedat Tek ile çalışmış ve kendi tasarımlarında da bu üslubu uygulamıştır[232].

I. Ulusal Mimarlık akımını takiben, 1940- yılları arasında ortaya çıkan II. Ulusal Mimarlık akımı olarak nitelendirilen dönem, II. Dünya Savaşı'na denk gelmiş, Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat öncülüğünde başlamıştır[233]. Dönemin mimarları, Seyfi Arkan, Semih Rüstem, Bekir İhsan Ünal, Emin Onat, Abidin Mortaş, Sedat Hakkı Eldem'dir. Yapılarda savaşın ve ekonomik buhranın etkisi ile iklim koşullarına uygun, geleneksel mimarlıkla ve Türk konut tipi ile ilişki kuran, yerli malzeme kullanımını destekleyen ve işçilik ile yapı inşa edilmesi gerekliliği üzerinde durulmuş[234] uluslararası etkiler ile tasarlanmıştır. Türk evi olarak nitelendirilen mimari yapı konut mimarlığını etkilemiştir. Devlet ve kamu yapılarında anıtsal ve ezici ölçek konut yapısında daha yumuşak tutulmaya çalışılmıştır[235].

---

[229] Otyakmaz, "Belediye Binaları Tasarımının Osmanlı Modernleşmesi ve Günümüzdeki Gelişim Sürecine Yönelik Bir Değerlendirme", 73.
[230] Metin Sözen, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı (1923-1983)* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1984), 27.
[231] Sena Çolak, *Birinci Ulusal Mimarlık Üslubunun İstanbul'daki Çağdaş Uygulamaları* (İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, 2021), 5-6.
[232] Spela Groselj, *Çağdaş İstanbul Mimarlığında Milli Üslup ve Kimlik Arayışı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023), 34.
[233] Ayşe Durukan Kopuz, *Cumhuriyet Döneminde Mimarlık Akımları ve Adana'daki Yansımaları* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 32.
[234] Sözen, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı (1923-1983),* 62.
[235] Durukan Kopuz, *Cumhuriyet Döneminde Mimarlık Akımları ve Adana'daki Yansımaları*, 38.

Bahse konu dönemlerin ve üslupların etkileri ile inşa edilen yapılar, dönemin özelliklerini yansıttığından, tescilli eser haline gelmiştir. Şişli ilçesinde de 1132 adet tescilli eser bulunduğundan, yoğun olarak görülen bölgeler sit alanına alınmıştır.

Harita 85. İstanbul, Şişli İlçesi, Sit Alanları ve Türleri
Kaynak: Yazar

Şişli'nin sit alanlarının türleri, lejantlarla ayrılmıştır. Bu lejantlardan turuncu ile belirtilen alan, Ihlamur Kasrı ve çevresini koruma altına alan Doğal Sit Alanı statüsüne sahiptir. Bu alan, III. Ahmed döneminde hasbahçeye dönüştürülmüş; I. Abdülhamid ve III. Selim dönemlerinde yapılan düzenlemelerin ardından, Abdülmecid döneminde bölgede bulunan bağ evleri yıktırılarak, 1849-1855 yılları arasında maiyet ve merasim köşkleri inşa edilmiştir. Törenler, Merasim Köşkü'nde gerçekleştirilmiştir. Maiyet Köşkü ise, sultanın maiyeti ve haremi için kullanılmıştır. Bu yapılara Ihlamur Kasrı adı verilmiştir. Yapımını Nikogos Balyan üstlenmiş ve yapılar, Barok üslubuna uygun olarak inşa edilmiştir. Ihlamur Vadisi'nde bulunan Ihlamur Mesiresi, 18. yüzyılda tersane emirlerinden Hacı Hüseyin Ağa'ya ait olan bağı ve Muhabbet Bahçesi'ni de içeren alanı kapsamaktaydı.[236]. 1790-1791 yılları arasında, bahçeye fıskiyeli bir havuz inşa edilmiş ve 1790-1811'de nişantaşları konumlandırılmıştır. 1855 yılında içerisine bir çeşme inşa edilmiştir. 1866 yılında ise karakol binaları inşa edilen alan zaman içeresinde, kapladığı alan küçülerek bugünkü sınırlarına ulaşmıştır. Bu bölge koruma altına alınmıştır.

[236] Pelin Yiğit, *Ihlamur Kasrı'nın Peyzaj Mimaris Değerlerinin Tarihi Süreç İçinde İncelenmesi* (İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 79-115.

Yeşil ile belirtilen alan, Harbiye Kışlası ve Henri Prost tarafından tasarlanan 2 No'lu Park ile bu park içerisinde yer alan yapıların bulunduğu alanı kapsamaktadır. Ayrıca, bu bölge birçok sivil mimarlık örneğini de içermektedir.

Mavi ile belirtilen alan, Osmanlı döneminde inşa edilen sivil mimarlık, kamu yapıları ve dini yapıların yanı sıra, I. Ulusal Mimarlık ve II. Ulusal Mimarlık akımları ile inşa edilen yapıların bulunduğu alanı kapsamaktadır ve "*19.yüzyılın ortasından itibaren yapılaşmaya başlayan, bir asrı aşkın süre boyunca farklı mimari üslupların birbirinin yerine veya yanına inşa edilmesiyle ortaya çıkan modern mimari kültürün tüm öğelerini içerisinde barındıran, ahşap konaklardan, ahşap/kâgir köşklere, kâgir apartman kültürünün yaygınlaşmaya başladığı yapılardan Erken Cumhuriyet Dönemi ulusal mimari akım ve sade cephe görünümüyle uluslararası mimari akımının öncü örneklerini geç döneme kadar bünyesinde toplamış eşsiz bir bölge olmanın yanında, tarihi ve siyasi olayların cereyan ettiği bir yer özelliği de taşıması…"*[237] gerekçesi ile İstanbul II Numaralı Kütür Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile Kentsel Sit Alanı ilan edilmiştir.

[237] İstanbul II Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün 23.11.2018 tarih ve 6888 sayılı Kararı

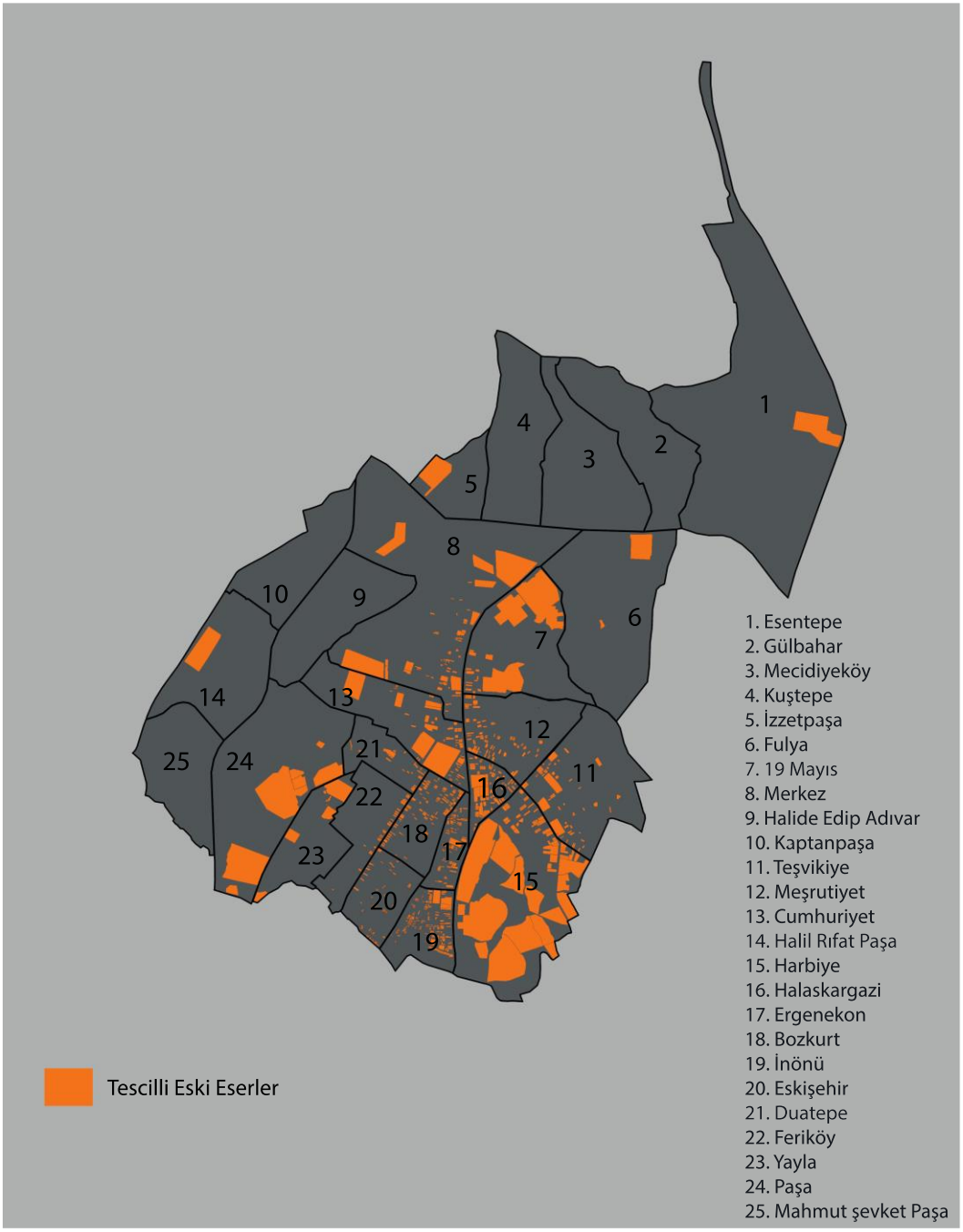
4.5.2 Tescilli Yapılar

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından hazırlanan 2024 yılı güncel tescilli yapı listesine göre Şişli ilçesinde 1132 adet tescilli yapı bulunmaktadır.

İlçe sınırları içerisinde bulunan, 25 mahalleden, Gülbahar, Mecidiyeköy, Kuştepe, Halide Edip Adıvar ve Paşa mahalleleri haricinde 21 mahallede eski eser yapılar bulunmaktadır. Ek (2-3-4-5-6-7-8-9-10)'da bulunan listede sit alanlarında bulunan tescilli eserlerin bilgileri bulunmaktadır.

Kamu Yapıları	Sivil Mimarlık
Dini Yapılar	Ticaret Yapıları
Parklar ve Meydanlar	Eğitim Yapıları
Sağlık Yapıları	Mezarlıklar
Su Yapıları	Endüstri Yapıları

Tablo 1. Tescilli Yapı Türleri
Kaynak: Yazar

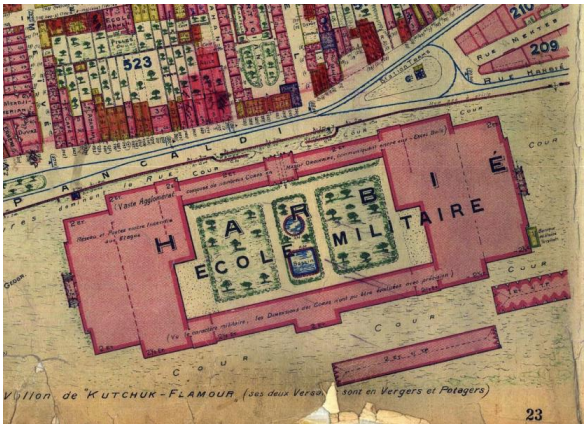

Harita 86. İstanbul, Şişli İlçesi Sınırları içinde bulunan tescilli parseller
Kaynak: Yazar

4.5.2.1. Kamu Yapıları

1) Mekteb-i Harbiye-i Şahane (1846-1847)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Mekteb-i Harbiye-i Şahane (1846/1847)	
GÜNCEL KULLANIM: Müze	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 771	**Parsel:** 1

Harita 87. Şişli, Pervititch Haritası, 7 No'lu Paftada Harbiye Mektebi (1924-1925)

Fotoğraf 10. Harbiye Müzesi – Güncel Hava Fotoğrafı

Mekteb-i Harbiye**,** Türkiye'de modern bilimlerin gelişiminde ve modern eğitim sisteminin kurulmasında önemli bir kilometre taşıdır. Bu askerî okul, Sultan II. Mahmud tarafından 1834 yılında kurulmuş ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı tarzı eğitim anlayışına dayanan bir yenilik hareketi olarak öne çıkmıştır. Mekteb-i Harbiye**,** Osmanlı ordusuna Batı teknikleriyle donanmış, çağdaş bilgilerle eğitim almış subaylar yetiştirmek amacıyla açılmıştır ve bu yönüyle Osmanlı'nın modernleşme çabalarının sembollerinden biri haline gelmiştir.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Mekteb-İ Harbiye-i Şahane (1846/1847)	
GÜNCEL KULLANIM: Müze	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 771	**Parsel:** 1

Fotoğraf 11. Mekteb-i Harbiye
Kaynak: (İBB Atatürk Kitaplığı, Krt. 14550)

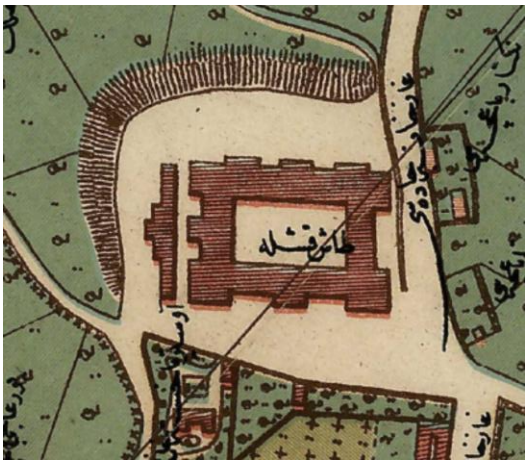
Fotoğraf 12. Mekteb-i Harbiye
Kaynak: (İBB Atatürk Kitaplığı, Krt. 14552)

Fotoğraf 13. Harbiye Müzesi
Kaynak: https://www.turkishmuseums.com

2) Taşkışla (Mecidiye Kışlası) (1847)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Mecidiye Kışlası (1847)	
GÜNCEL KULLANIM: Üniversite	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Taşkışla Caddesi	
Ada: 768	**Parsel:** 3

Harita 88. 1918 Necip Bey Haritası'nda Mecidiye Kışlası

Fotoğraf 14. Taşkışla - Güncel Hava Fotoğrafı

Bugün İstanbul Teknik Üniversitesi'nin (İTÜ) Mimarlık Fakültesi olarak kullanılan bu yapı, Osmanlı döneminde askerî hastane ve kışla olarak inşa edilmiştir. Yapının resmi adı Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Kışlası olup, inşaatı 1846'da başlamış ve Sultan Abdülmecid döneminde, 1852 yılında tamamlanmıştır.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Mecidiye Kışlası (1847)	
GÜNCEL KULLANIM: Üniversite	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Taşkışla Caddesi	
Ada: 768	**Parsel:** 3

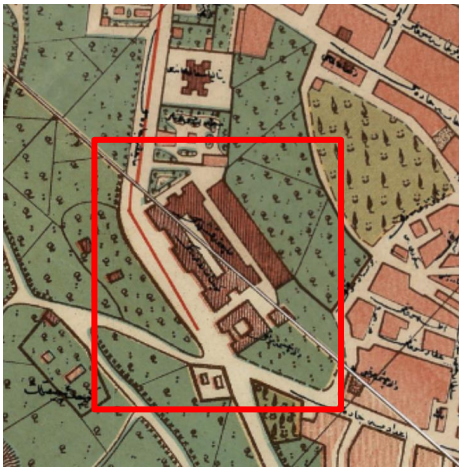
Fotoğraf 15. Mecidiye Kışlası
Kaynak: (İBB Atatürk Kitaplığı, FOTO_000930.)

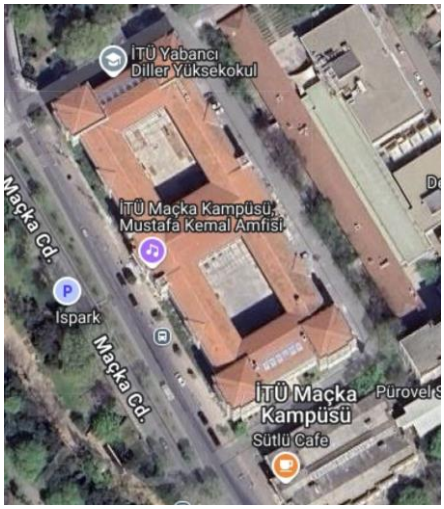
Fotoğraf 16. İTÜ, Taşkışla, Mimarlık Fakültesi
Kaynak: https://www.aksan-insaat.com/11-projeler/25-istanbul-teknik-universitesi-taskisla-kampusu-mimarlik-fakultesi

3) Maçka Silahhanesi (1873-1875)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Maçka Silahhanesi (1873-1875)	
GÜNCEL KULLANIM: Eğitim	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Maçka Caddesi	
Ada: 703	**Parsel:** 33

Harita 89. 1918 Necip Bey Haritası'nda Maçka Silahhanesi

Fotoğraf 17. İTÜ Maçka - Güncel Hava Fotoğrafı

Maçka Silahhanesi, Sultan II. Mahmud'un reformları çerçevesinde Osmanlı ordusunun çağdaşlaştırılması amacıyla 19. yüzyılın başlarında inşa edilmiştir. Sultan II. Mahmud, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından Osmanlı ordusunu yeniden yapılandırmaya başlamış ve bu süreçte askeri mühimmat, silah üretimi ve bakımı için modern tesislere ihtiyaç duyulmuştur.

4) Harbiye Karakolu (1855)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Harbiye Karakolu (1855)	
GÜNCEL KULLANIM: Karakol	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 22

Harita 90. 1918 Necip Bey Haritası'nda Harbiye Karakolu

Harita 91. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Harbiye Karakolu (1925)

19. yüzyılda Osmanlı ordusunun modernizasyonu çerçevesinde kurulan Harbiye Karakolu, askeri düzenin sağlanması, asayişin korunması ve bölgedeki askeri varlığın denetimi için kurulmuştu. **Mekteb-i Harbiye**'nin de bulunduğu bu semt, askeri okullar ve kışlalarla Osmanlı ordusunun eğitim merkezi haline gelmiştir. Karakol da bu askeri altyapının bir parçasıydı.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Harbiye Karakolu (1855)	
GÜNCEL KULLANIM: Karakol	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 22

Fotoğraf 18. Harbiye Karakolu - Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 19. Harbiye Karakolu

5) Vatikan Elçilik Binaları

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Papalık Temsilcilik Merkezi – Papa Konutu	
GÜNCEL KULLANIM: Vatikan Büyükelçiliği	
Mahalle: Ergenekon	
Sokak: Papa Roncalli	
Ada: 620	**Parsel:** 1

Harita 92. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 533 ada, Vatikan Büyükelçiliği (1924-1925)

Fotoğraf 20. Vatikan Büyükelçiliği – Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Papalık Temsilcilik Merkezi – Papa Konutu	
GÜNCEL KULLANIM: Vatikan Büyükelçiliği	
Mahalle: Ergenekon	
Sokak: Papa Roncalli	
Ada: 620	**Parsel:** 1

Fotoğraf 21. Şişli, Vatikan Büyükelçiliği Binası
Kaynak: https://harita.istanbul

6) Tramvay Deposu (1913)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Tramvay Deposu (1913)	
GÜNCEL KULLANIM: AVM - Kafe	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Büyükdere Caddesi	
Ada: 1905	**Parsel:** 224

Harita 93. 1918 Necip Bey Haritası'nda Tramvay Deposu

Fotoğraf 22. Tramvay Deposu Yapısı – Güncel Hava Fotoğrafı

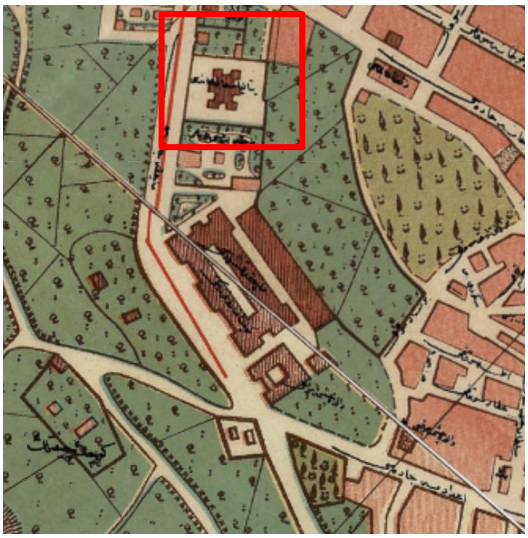
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Tramvay Deposu (1912)	
GÜNCEL KULLANIM: AVM - Kafe	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Büyükdere Caddesi	
Ada: 1905	**Parsel:** 224

Fotoğraf 23. Tramvay Deposu - Güncel Kullanımı
(Gamze Barut, 2024)

7) İtalyan Elçiliği (1919)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: İtalyan Büyükelçiliği (1919)	
GÜNCEL KULLANIM: Maçka Akif Tuncel Anadolu Meslek Lisesi	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Maçka Caddesi	
Ada: 703	**Parsel:** 4

Harita 94. 1918 Necip Bey Haritası'nda İtalyan Büyükelçiliği

Fotoğraf 24. Maçka Akif Tuncel AML - Güncel Hava Fotoğrafı

İtalya'nın Tarabya'da bulunan yazlık sarayının yanına kışlık sefarethane olarak kullanılmak üzere inşa edilmiş bu yapı, Mimar Giulio Mongeri tarafından tasarlanarak inşa edilmiştir. Ancak sefarethane olarak kullanılmamıştır.

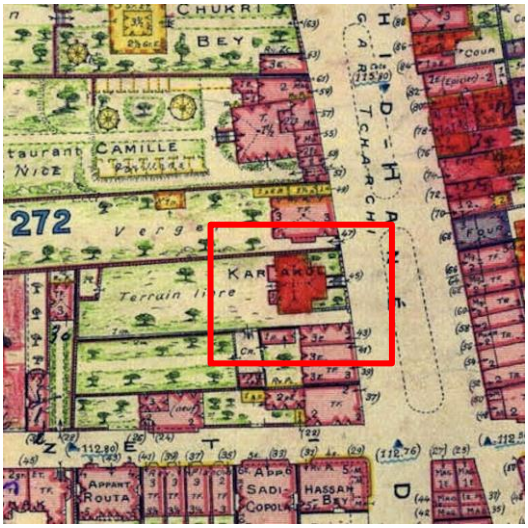
Yapı Fişi	
YAPI ADI: İtalyan Büyükelçiliği	
GÜNCEL KULLANIM: Okul	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Maçka Caddesi	
Ada: 703	**Parsel:** 4

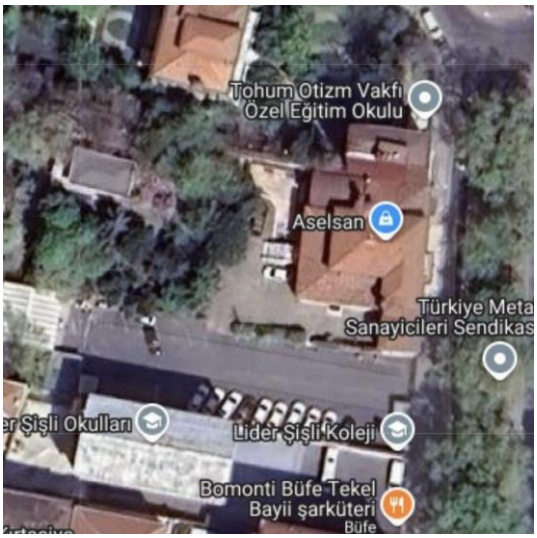
Fotoğraf 25. Şişli, İtalya Büyükelçiliği Binası
Kaynak : https://yildizmacka.meb.k12.tr

8) 999 ada 40-41 parseller üzerinde bulunan Karakol Yapısı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Karakol	
GÜNCEL KULLANIM: Aselsan (Tsk)	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi	
Ada: 999	**Parsel:** 40-41

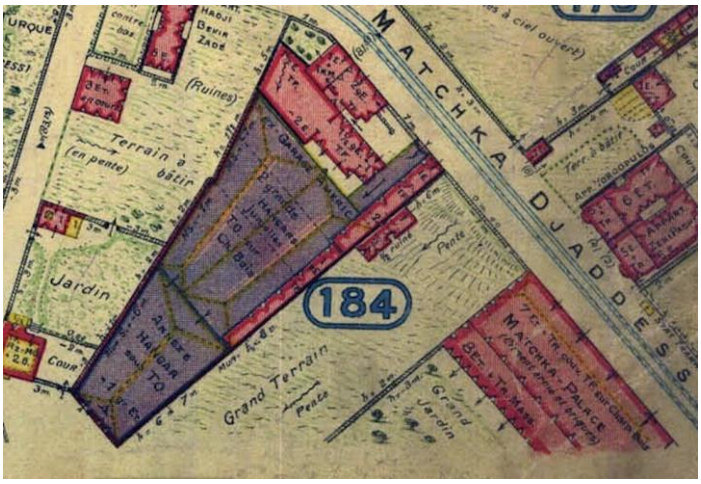
Harita 95. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada 272 ada, Karakol Yapısı (1924-1925)

Fotoğraf 26. Aselsan (TSK) – Güncel Hava Fotoğrafı

9) Milli Reasürans Kompleksi (1929)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Milli Reasürans Kompleksi (1985-1988)	
GÜNCEL KULLANIM: Milli Reasürans - Ticaret + Ofis	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Maçka	
Ada: 778	**Parsel:** 26

Harita 96. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 184 ada, Milli Reasürans Arazisi (1924-1925)

Fotoğraf 27. Milli Reasürans - Güncel Hava Fotoğrafı

1985-88 yıllarında Mimar Sevinç Hadi ve Şandor Hadi tarafından tasarlanan yapı, 1992 yılında Ulusal Mimarlık Proje dalında ödül alarak, İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı ile tescillenmiş ve korunması gerekli kültür varlığı olarak belirlenmiştir.

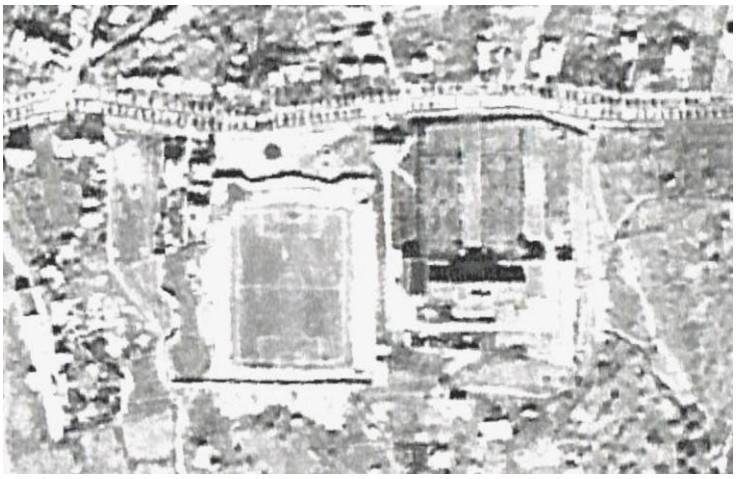
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Milli Reasürans Kompleksi	
GÜNCEL KULLANIM: Milli Reasürans - Ticaret + Ofis	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Maçka	
Ada: 778	**Parsel:** 26

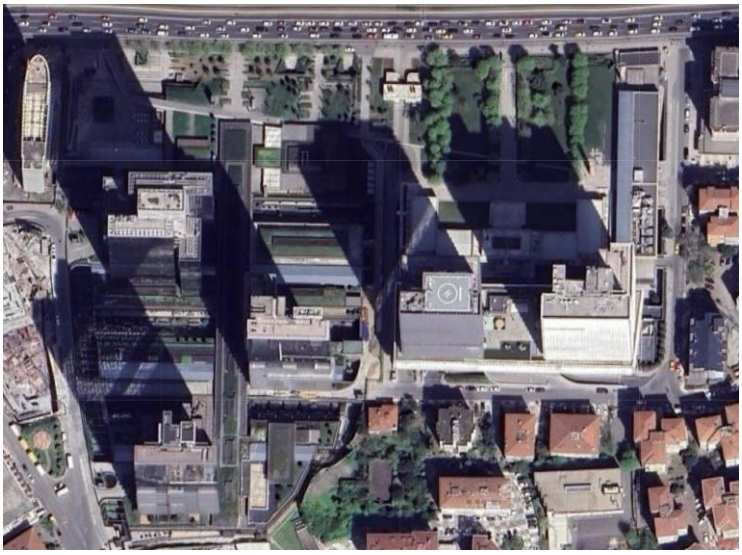
Fotoğraf 28. Milli Reasürans Yapısı
(Murat Germen)

10) Mecidiyeköy Stadı (1936)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Mecidiyeköy Stadı (1936)	
GÜNCEL KULLANIM: Residence	
Mahalle: Fulya	
Sokak: Büyükdere Caddesi	
Ada: 1759	**Parsel:** 64

Fotoğraf 29. 1944 Hava Fotoğrafı- Mecidiyeköy Stadı

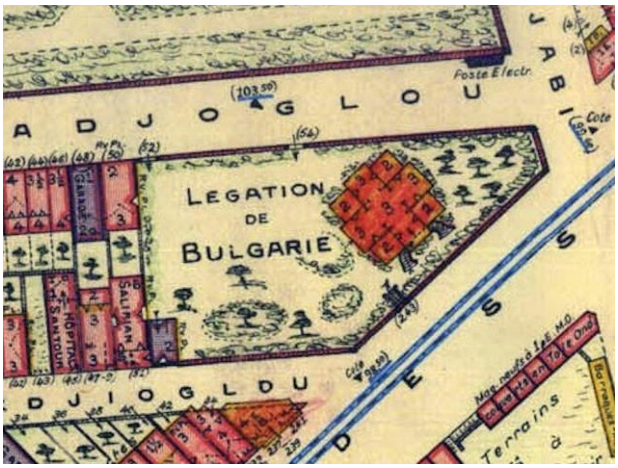

Fotoğraf 30. Torunlar GYO - Güncel Hava Fotoğrafı

2011 yılında yıkılan Ali Samiyen Stadı yerine, yüksek bloklu residence ve rekreasyon yapıları inşa edilmiştir.

11) Şişli Telefon Santral Yapısı (1939)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şişli Telefon Santrali (1939)	
GÜNCEL KULLANIM: Kullanım Dışı	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Halaskargazi Caddesi – Tavukçu Fethi Sokak	
Ada: 989	**Parsel:** 120

Harita 97. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada Bulgar Elçiliği (1924-1925)

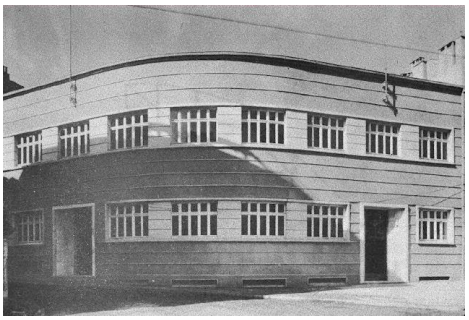
Fotoğraf 31. Bulgar Elçiliği Yerine İnşa Edilen – Şişli Telefon Santrali

Şişli Telefon Santral Binası, 1939 yılında inşa edilmiş ve İstanbul'un haberleşme altyapısının modernizasyonu sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Nafia Fen Heyeti (Bayındırlık Fen Dairesi) tarafından tasarlanan bu bina, Şişli bölgesinde yaşayan halkın artan haberleşme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmıştır. Günümüzde metruk bir haldedir.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şişli Telefon Santrali (1939)	
GÜNCEL KULLANIM: Kullanım Dışı	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Halaskargazi Caddesi – Tavukçu Fethi Sokak	
Ada: 989	**Parsel:** 120

Fotoğraf 32. Şişli Telefon Santrali İnşaatı
Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı, Krt. Krt_014549

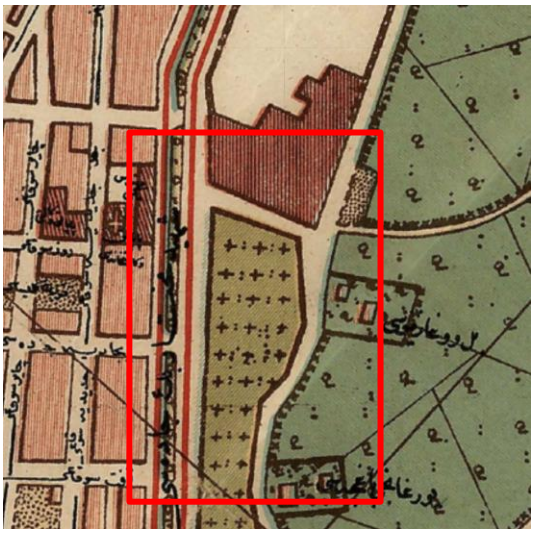
Fotoğraf 33. Şişli Telefon Santrali Binası
Kaynak: https://www.arkitera.com

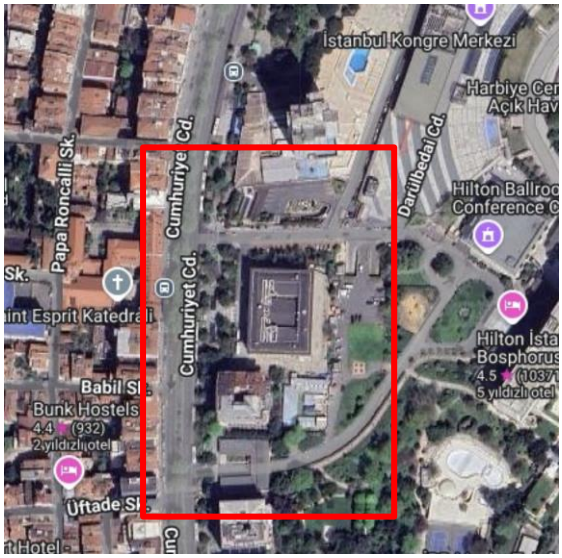
Fotoğraf 34. Şişli Telefon Santrali – Metruk Yapısı

12) İstanbul Radyoevi (1945-1949)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: İstanbul Radyo Evi (1945-1949)	
GÜNCEL KULLANIM: Ofis Binası	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 846	**Parsel:** 41

Harita 98. 1918 Necip Bey Haritası'nda Ermeni Mezarlığı

Fotoğraf 35. Radyo Evi – Güncel Hava Fotoğrafı

Türkiye'de radyo yayıncılığının gelişiminde önemli bir yere sahip olan ve İstanbul'un Harbiye semtinde bulunan tarihî bir binadır. 6 Mayıs 1927'de ilk radyo yayınına başlayan TRT İstanbul Radyosu için modern ve kapsamlı bir stüdyo ihtiyacını karşılamak amacıyla 1945 yılında inşa edilmiştir.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: İstanbul Radyo Evi (1945-1949)	
GÜNCEL KULLANIM: Ofis Binası	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 846	**Parsel:** 41

İstanbul Radyosu bugün açılıyor

Bir müddettenberi tecrübe yayını yapmakta olan İstanbul radyosu bugün resmen açılacaktır.

Şimdiki halde İstanbul radyosunun neşriyat müddetlerinin uzatılmasile işe başlanacaktır.

İstanbul radyosu öğle yayınlarını saat 15 e kadar uzatacak ve akşam 18 de tekrar yayına başlıyacaktır.

Cumartesi ve Pazar günleri yarımşar saat daha uzayacaktır.

Ankaranın sabah yayınları daha iyi işitildiği için İstanbul radyosunun şimdiki halde sabah yayınları yapması düşünülmemektedir.

Ankara radyosu da öğle yayınlarına daha erken başlamak suretiyle gündüzleri uzun neşriyat yapmak imkânları sağlanmıştır.

Resimde bugün resmen açılacak olan radyoevi görülmektedir.

Fotoğraf 36. Son Posta Gazetesi – İstanbul Radyosu
Kaynak: https://kivancnalca.blogspot.com/

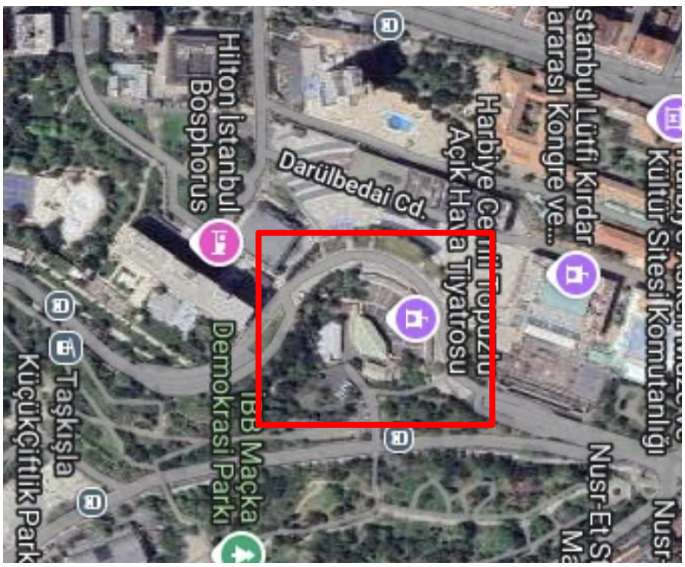
Fotoğraf 37. Radyo Evi Cadde Cephesi
(Š. Grošelj, 2021)

13) Açıkhava Tiyatrosu (1946-1947)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Açıkhava Tiyatrosu (1946-1947)	
GÜNCEL KULLANIM: Açıkhava Tiyatrosu	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Taşkışla Caddesi	
Ada: 1759	**Parsel:** 65

Harita 99. 1918 Necip Bey Haritası'nda Yeşil Alan

Fotoğraf 38. Açıkhava Tiyatrosu – Güncel Hava Fotoğrafı

Tiyatro, 1946 yılında İstanbul'un sanat ve kültür hayatına katkı sağlamak amacıyla inşa edilmeye başlanmış, 1947 yılında tamamlanmıştır. Bu dönemde İstanbul, hızlı bir şekilde modernleşme sürecine girerken, sanatsal faaliyetlere ev sahipliği yapacak yeni mekanlara ihtiyaç duyulmuştur. Açıkhava Tiyatrosu'nun bu ihtiyaç çerçevesinde hayata geçirilmesi, İstanbul'un kültürel yaşamına yeni bir soluk getirmiştir.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Açıkhava Tiyatrosu (1946-1947)	
GÜNCEL KULLANIM: Açıkhava Tiyatrosu	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Taşkışla Caddesi	
Ada: 1759	**Parsel:** 65

Fotoğraf 39. Harbiye Cemil Topuzlu
Kaynak: (İBB Atatürk Kitaplığı, Krt_026643)

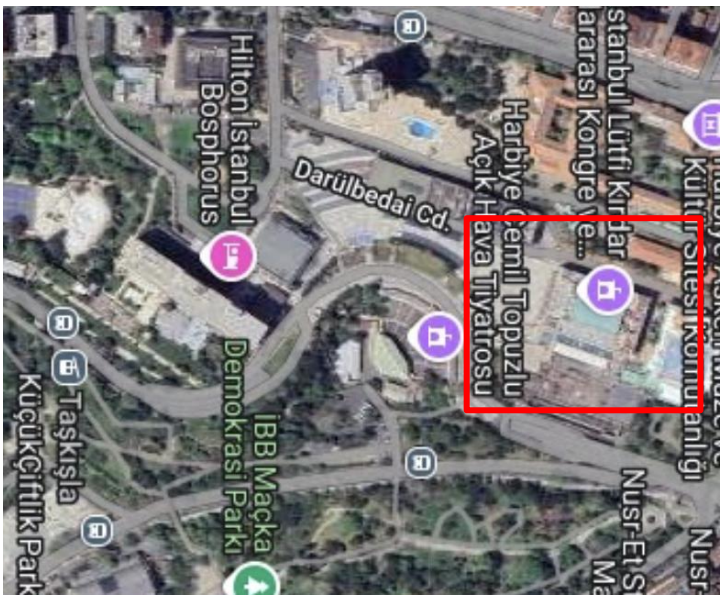
Fotoğraf 40. Harbiye Cemil Topuzlu
(Kerime Yaşaroğlu, 2006)

14) Spor ve Sergi Sarayı (1948-1952)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Spor ve Sergi Sarayı (1948-1952)	
GÜNCEL KULLANIM: Kongre ve Sergi Sarayı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Darülbedai Caddesi	
Ada: 1759	**Parsel:** 10

Harita 100. 1918 Necip Bey Haritası'nda Yeşil Alan

Fotoğraf 41. Spor ve Sergi Sarayı – Güncel Hava Fotoğrafı

1949 yılında hizmete giren Spor ve Sergi Sarayı, Türkiye'nin Cumhuriyet sonrası dönemde sanatsal ve kültürel etkinliklere olan ilgisinin bir göstergesi olarak inşa edilmiştir.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Spor ve Sergi Sarayı (1948-1952)	
GÜNCEL KULLANIM: Kongre ve Sergi Sarayı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Darülbedai Caddesi	
Ada: 1759	**Parsel:** 10

Fotoğraf 42. Spor ve Sergi Sarayı
(Feza Kürkçüoğlu Arşiv)

Fotoğraf 43. Spor ve Sergi Sarayı - Açıkhava Tiyatrosu
(Feza Kürkçüoğlu Arşiv)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Spor ve Sergi Sarayı (1948-1952)	
GÜNCEL KULLANIM: Kongre ve Sergi Sarayı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Darülbedai Caddesi	
Ada: 1759	**Parsel:** 10

Fotoğraf 44. Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı - 1
(Çağrı İşbilir, 2021)

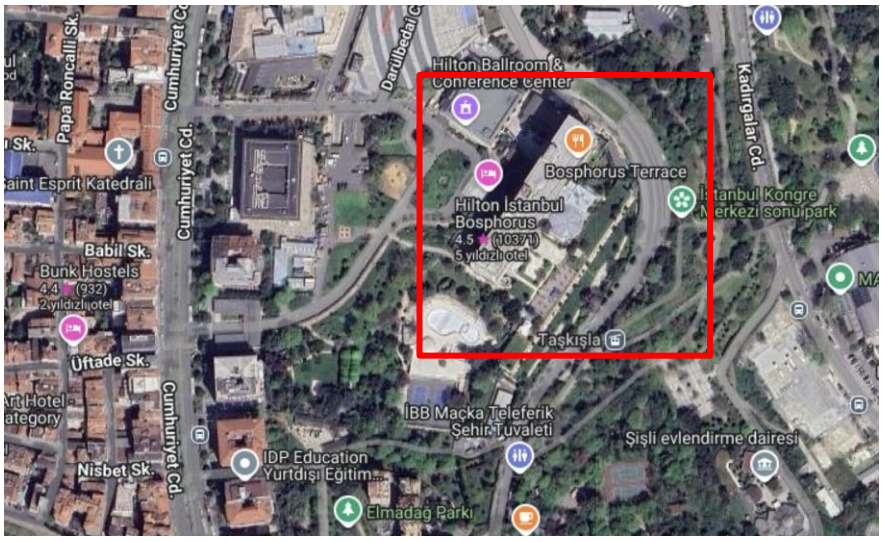
Fotoğraf 45. Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı - 2
(Çağrı İşbilir, 2021)

15) Hilton Oteli (1955)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Hilton Oteli (1955)	
GÜNCEL KULLANIM: Otel	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi – Taşkışla Caddesi	
Ada: 1759	**Parsel:** 64

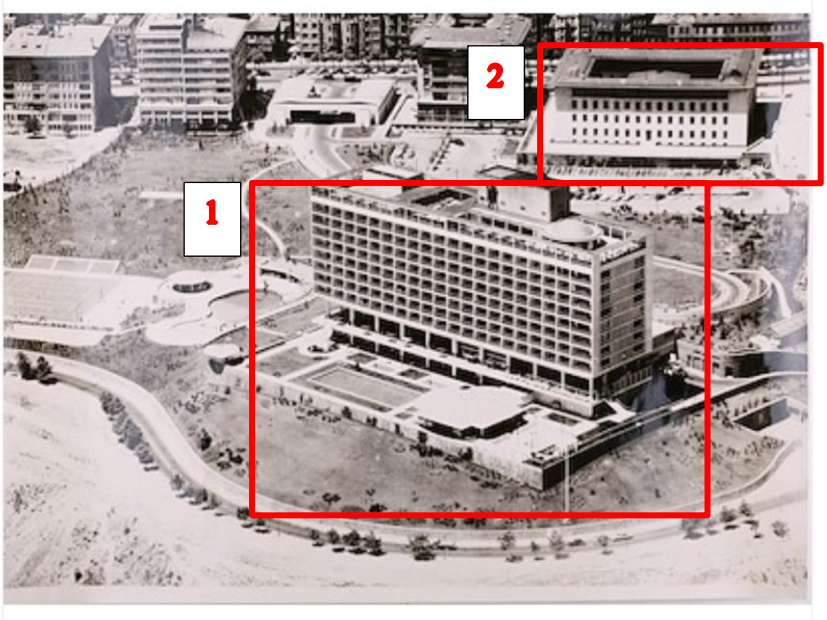
Harita 101. 1918 Necip Bey Haritası'nda Yeşil Alan

Fotoğraf 46. Hilton Oteli – Güncel Hava Fotoğrafı

Hilton Otelleri zincirinin Türkiye'deki ilk temsilcisi olan bu otel, sadece turizm açısından değil, aynı zamanda Türkiye'nin modernleşme ve dünya ile entegrasyon sürecinin de önemli sembollerinden biridir.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Hilton Oteli (1952-1955)	
GÜNCEL KULLANIM: Otel	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi – Taşkışla Caddesi	
Ada: 1759	**Parsel:** 64

Fotoğraf 47. 1 Numarada Hilton Oteli ve 2 Numarada İstanbul Radyosu
Kaynak: https://www.levant.com.tr

Fotoğraf 48. Hilton Oteli
Kaynak: https://v3.arkitera.com

4.5.2.2. Sivil Mimarlık Yapıları

Şişli ilçesinin, tarihi dokusunu oluşturan, tescilli eserlerin büyük çoğunluğu sivil mimarlık yapılarından oluşmaktadır.

Kent morfolojisi yangın ve deprem gibi doğal afetler sonucunda şekillenmeye başlamış, Osmanlı'nın Batılılaşma ve modernleşme hareketleri ve Endüstri Devrimi de toplumsal olarak etkilemiştir[238].

Modernleşmenin ve Endüstri Devrimi'nin etkisiyle Avrupa'da çok katlı konut tipolojisi gelişmiştir. Osmanlı'da konut tipolojisi %75 oranında tek katlı ve %25 oranında iki katlı yapılardan oluşurken, bölgesel farklılaşma Galata ve Pera'da başlamış ve burada ikiden fazla katlı konutlar inşa edilmiştir [239]. Sınıfsal ve etnik olarak farklılıklar da Osmanlı konut mimarisini etkilemiştir.

Sınıfsal ayrışma, saray yerleşimine yakın inşa edilen Beşiktaş Akaretler Sıra Ev grubu gibi örneklerle kendini göstermektedir. Bu evler, sarayda görevli kişilerin ikameti için tasarlanmıştır. Ayrıca, geliri bağımsız müstakil bir konut almaya yeterli olmayan halk grupları, düşük gelirli işçiler veya azınlıklar için inşa edilen birçok isimsiz sıra ev grubu da bulunmaktadır. Etnik olarak azınlık halk, bir arada yaşama isteğiyle bu sıra evlerde ikamet etmeyi tercih etmiştir. Bu yapılar, İstanbul'un Fener, Balat, Galata, Pera, Kadıköy, Yeldeğirmeni, Sütlüce ve Arnavutköy gibi çeşitli semtlerinde yer almaktadır[240].

1839 yılında Tanzimat Fermanı ile birlikte Batılılaşma ve modernleşme etkisi, Avrupa'da inşa edilen çok katlı konut örneği olan apartmanların Osmanlı'da da etkisini göstermeye başlamıştır. İlk olarak 1882 yılında Galata-Pera bölgesinde inşa edilen bu yapı türü, zamanla Maçka, Nişantaşı ve Teşvikiye'ye yayılmıştır[241]. Cumhuriyet dönemi ile yaşam biçimindeki değişiklikler konuta da yansımış ve 1930 yılı itibari ile apartmanlaşma hızla yaygınlaşmıştır. Bu dönemde inşa edilen bu yapı türü modern hayatın simgesi olmuştur. Bir klasik olarak bilinen 1933 yılında sahnelenen Lüküs Hayat[242] operetinin ''Şişli'de bir apartıman, yoksa halin yaman'' şarkı sözleri ile de vurgulanmıştır.

1848 yılı itibari ile genişleyen Galata ve Pera sınırı Pangaltı bölgesini de etkileyerek kendine has konut tipini Şişli'ye aktarmıştır.

---

[238] Zafer Sağdıç, *Sıraev Kavramının İncelenmesi ve Osmanlı Mimarisi'nde Akaretler Sıraev Grubu'nun Yeri ve Önemi* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 55.

[239] Sağdıç, *Sıraev Kavramının İncelenmesi ve Osmanlı Mimarisi'nde Akaretler Sıraev Grubu'nun Yeri ve Önemi*, 44.

[240] Sağdıç, *Sıraev Kavramının İncelenmesi ve Osmanlı Mimarisi'nde Akaretler Sıraev Grubu'nun Yeri ve Önemi*, 52.

[241] Yıldız Sey, 'Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi" (İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları, 1994), c.1, 281.

[242] Türk müzik adamları operetlerini ağırlıklı olarak Batı müziği tekniğini kullanarak bestelemeye başladılar. Bu akımın en önemli temsilcisi Cemal Reşit Rey'di. Cemal Reşit Rey'in Lüküs Hayat adlı eseri Türk operet tarihinde son derece ayrıcalıklı bir yer edindi. Üç perdeden oluşan Lüküs Hayat'ın librettolarını Ekrem Reşit Rey yazmış ve Lüküs Hayat ilk kez 1933 yılında sahnelenmiştir. Bkz. Detaylı Bilgi için, L. Hilal Akgül, Cumhuriyet'in 10. Yılında Bir Muhalif Operet: Lüküs Hayat, International Congress on Asian and North African Studies 38, (ICANAS 38), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2009, c.1, 15-23.

Planlama sınırları içerinde kalan Şişli Kentsel Sit Alanı içerinde bulunan tescilli taşınmazların büyük bölümünü konut işlevli sivil mimarlık örnekleri oluşturmaktadır. Bunlar, tipolojik olarak konaklar, kâgir/ahşap tek aile evleri ve apartmanlar şeklinde alt gruplara ayrılmakta, kentsel sit alanı içerisinde fiziki gelişin kriterlerine bağlı yoğunluk göstermektedirler. Bölgenin eski yapı stokunun tespiti konusunda ise 1924-25 tarihli Pervititch Haritalarının önemli katkısı bulunmaktadır.

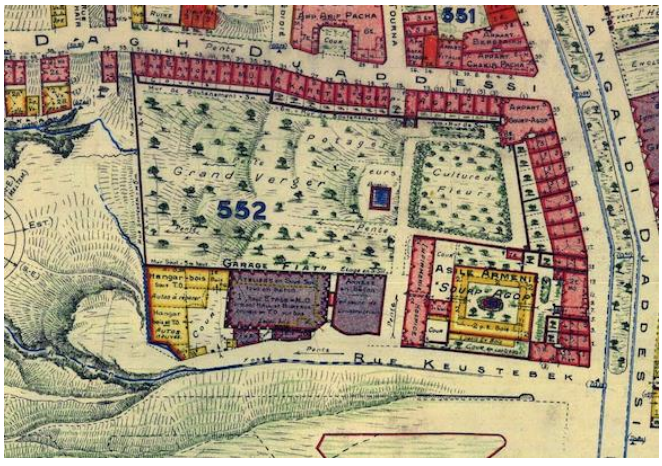
A. Sıra Evler

1) Surp Agop Akaretleri

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Surp Agop Akaretleri	
GÜNCEL KULLANIM: Konut ve Sağlık (Şan City Projesi Kapsamında İnşa Ediliyor)	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Elmadağ Caddesi	
Ada: 626	**Parsel:** 55-27-56

Harita 102. 1918 Necip Bey Haritası – Surp Agop Sıra Evleri

Harita 103. Şişli, Pervititch Haritası, 12 No'lu Paftada 552 ada, Surp Agop Hastanesi, Sıra Evleri, Apartmanı (1924-1925)

Surp Agop Sıra Evleri, 1850'li yıllarda inşa edilmiştir. Bu dönemde, İstanbul'daki Ermeni topluluğu, hızla büyüyen şehirde konut ihtiyacını karşılamak amacıyla yeni yerleşim alanları oluşturmaktaydı. Bu bağlamda, Surp Agop Sıra Evleri, topluluğun sosyal ve kültürel hayatında önemli bir yer edinmiştir.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Surp Agop Akaretleri	
GÜNCEL KULLANIM: Konut ve Sağlık	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Elmadağ Caddesi	
Ada: 626	**Parsel:** 55-27-56

Fotoğraf 49. Surp Agop Hastanesi, Hava Fotoğrafı
https://www.herumutortakarar.com/surp-agop-sira-evleri/#uael-gallery-6

Fotoğraf 50. Şişli, İnönü, Surp Agop Sıra Evleri
Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı (FOTO_015778)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Surp Agop Akaretleri	
GÜNCEL KULLANIM: Konut ve Sağlık	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Elmadağ Caddesi	
Ada: 626	**Parsel:** 34

Fotoğraf 51. Surp Agop Apartmanı
Kaynak: https://www.trhastane.com/ozel-surp-agop-hastanesi-7855.html

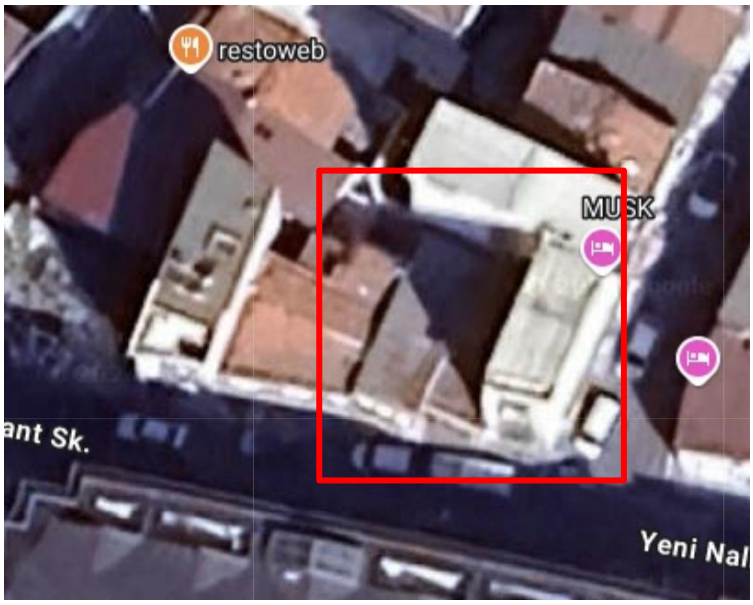
Fotoğraf 52. Surp Agop Sırevleri
Kaynak: https://www.herumutortakarar.com/surp-agop-sira-evleri/

2) 605 ada 2 ve 3 parsellerde bulunan İkiz Evler

Yapı Fişi	
YAPI ADI: İkiz Ev	
GÜNCEL KULLANIM: Konut	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Yeni Nalbant Sokak	
Ada: 605	**Parsel:** 2-3

Harita 104. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 540 ada, İkiz Evler (1924-1925)

Fotoğraf 53. 605 ada 2-3 parsellerde bulunan İkiz Ev Grubu

Yapı Fişi	
YAPI ADI: İkiz Ev	
GÜNCEL KULLANIM: Konut	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Yeni Nalbant Sokak	
Ada: 605	**Parsel:** 2-3

Fotoğraf 54. 605 ada 2(sağ) ve 3(sol) parseller
Kaynak: İBB harita.istanbul

2 parsel - İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 23.12.2021 tarih ve 10055 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

3 parsel - İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 23.12.2021 tarih ve 10053 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

3) 605 ada 11-12-13 parsellerde bulunan Sıra Evler

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Sıra Ev	
GÜNCEL KULLANIM: Konut	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Küçük Bayır Sokak	
Ada: 605	**Parsel:** 11-12-13

Harita 105. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 540 ada, Sıra Evler (1924-1925)

Fotoğraf 55. 605 ada 11-12-13 parsellerde bulunan Sıra Ev Grubu

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Sıra Ev	
GÜNCEL KULLANIM: Konut	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Küçük Bayır Sokak	
Ada: 605	**Parsel:** 11-12-13

Fotoğraf 56. 605 ada 11-12-13 parsellerde bulunan Sıra Ev Grubu

4) Frenk Kilisesi Akaretleri

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Frenk Kilisesi Akaretleri	
GÜNCEL KULLANIM:	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Harbiye Çayırı Sokak	
Ada: 621	**Parsel:** 24-25-26-27-28-29

Harita 106. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 531 ada, Frenk Kilisesi Sıra Evleri (1925)

Fotoğraf 57. Frenk Kilisesi Akaretleri – Güncel Hava Fotoğrafı

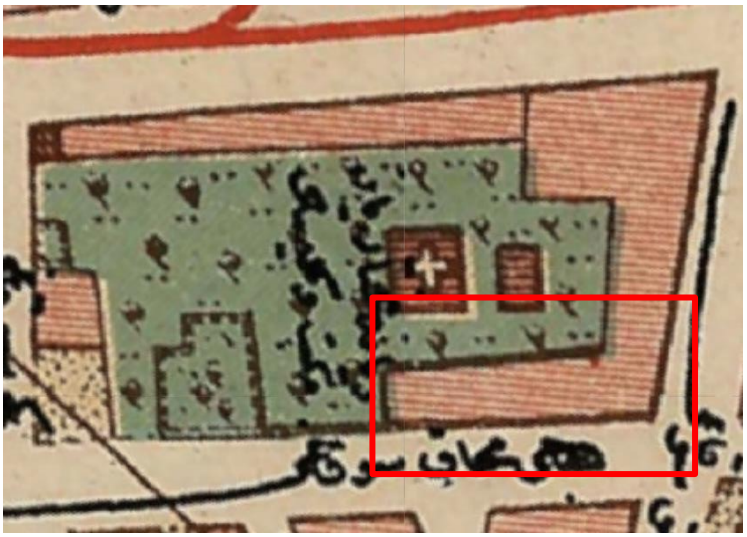
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Frenk Kilisesi Akaretleri	
GÜNCEL KULLANIM:	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Harbiye Çayırı Sokak	
Ada: 621	**Parsel:** 24-25-26-27-28-29

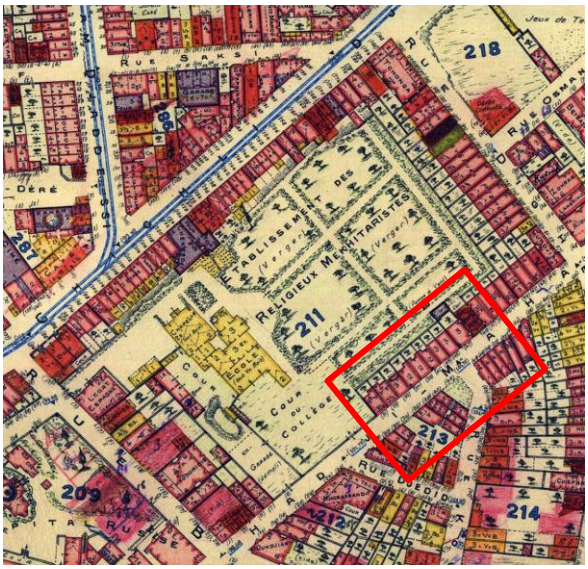
Fotoğraf 58. Frenk Kilisesi Akaretleri

5) 679 adada bulunan Sıra Evler

Yapı Fişi	
YAPI ADI: 679 ada Sıra Evler Grubu	
GÜNCEL KULLANIM: İş Yeri	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Kuyumcu İrfan Sokak	
Ada: 679	**Parsel:** 91-92-93-94

Harita 107. 1918 Necip Bey Haritası – İsimsiz Sıra Ev Grubu

Harita 108. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 211 ada, Şıra Ev Grubu (1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: 679 ada Sıra Evler Grubu	
GÜNCEL KULLANIM: İş Yeri	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Kuyumcu İrfan Sokak	
Ada: 679	**Parsel:** 91-92-93-94

Fotoğraf 59. 679 ada 91-92-93-94 parsellerde bulunan Sıra Ev Grubu

Fotoğraf 60. 679 ada 91-92-93-94 parsellerde bulunan Sıra Ev Grubu

B. Apartmanlar

Osmanlı konut mimarlığı kapsamında ilk apartmanlar İstanbul'da 19. yüzyılın sonlarında Galata ve Pera'da inşa edilmiştir. Bu mimari oluşumun alt yapısını da Osmanlı imar nizamnameleri ve toplumsal, ekonomik dinamikler oluşturmuştur.

İlk imar nizamnameleri çerçevesinde konu ele alınırsa, bu kanunlarında kâgir binaların yaygınlaşması için daha yüksek yapılmalarına izin verilmesine bağlı olarak, İstanbul'da ekonomik açıdan refah seviyesi yüksek Gayrimüslim, Müslüman, Levantenlerin yaşadığı çevrelerde tek aile konutlarının yanı sıra çok katlı apartman tipi yapılaşma da çoğalmaya başlamıştır. Şişli Kentsel Sit Alanı'nın nüvesini oluşturan Pangaltı ve Teşvikiye-Nişantaşı aksında apartman tipi konutlar da 20. yüzyılın başlarından itibaren çoğalmaya başlamıştır.

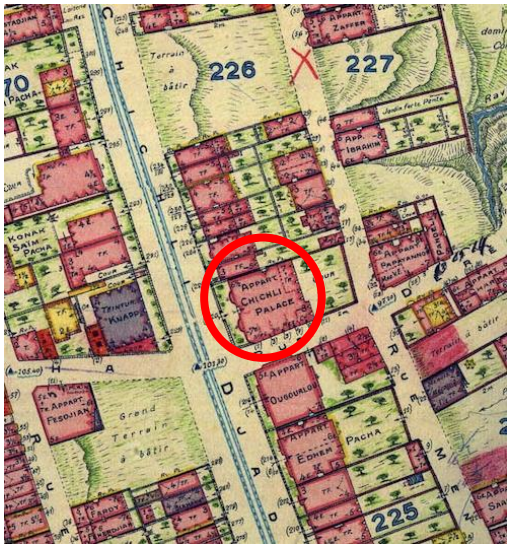
Teşvikiye-Nişantaşı bölgesinde inşa edilen ilk apartman örnekleri önceleri buradaki konak arazilerinin çevresinde kalmıştır. 1911 Cihangir yangını ve sonrasında Balkan Harbi'ne[243] bağlı gelişen nüfus hareketliliği bölgedeki apartmanlaşmanın önünü açan önemli nedenlerdendir. Özellikle Balkan Harbi ile gelen göçmenlerle birlikte İstanbul'un demografik yapısında Müslümanların sayısı artmaya başlamış, Teşvikiye-Nişantaşı çevrelerine yerleşen yüksek gelir ve statü grubundaki Müslüman Türkler de apartman tipi konutlar yaptırmışlardır[244]. Mübadele anlaşmasından sonra bölgeye gelen göçmenlerle bu sayı daha artmış, bu artışın getirdiği konut talebi, konakların yerlerini alacak olan apartmanlarla çözümlenmiştir.

[243] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 129.
[244] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 128-129.

1) Osmanlı Dönemi Sivil Mimarlık Yapıları

2) Şişli Palas Apartmanı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şişli Palas	
GÜNCEL KULLANIM: Banka / Ticaret	
Mahalle: Meşrutiyet	
Sokak: Ebe Kızı Sokak – Halaskargazi Caddesi kesişiminde	
Ada: 947	**Parsel:** 32

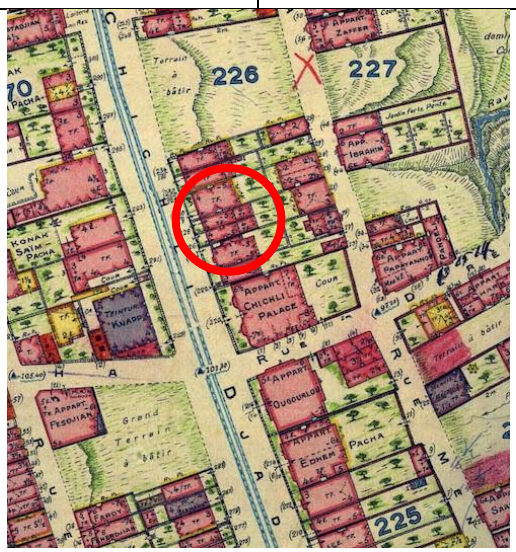
Harita 109. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 226 ada, Şişli Palas Apartmanı (1924-1925)

Fotoğraf 61. Şişli Palas Apartmanı
(Gamze Barut, 2024)

3) Maksud Şahbaz Evi

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Maksud Şahbaz Evi	
GÜNCEL KULLANIM: Konut	
Mahalle: Meşrutiyet	
Sokak: Halaskargazi Caddesi	
Ada: 943	**Parsel:** 9

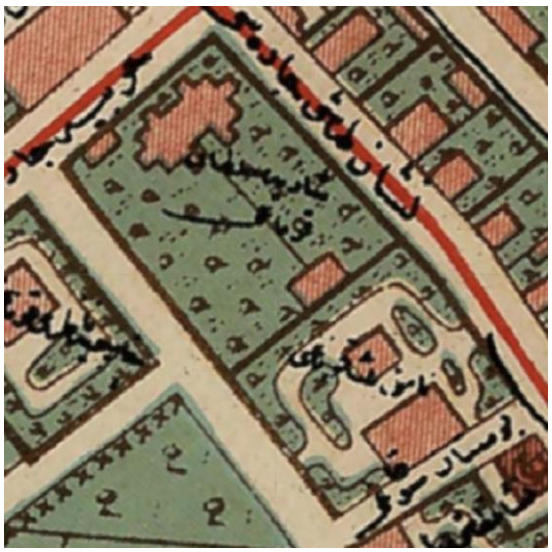
Harita 110. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 226 ada, Maksud Şahbaz Evi (1924-1925)

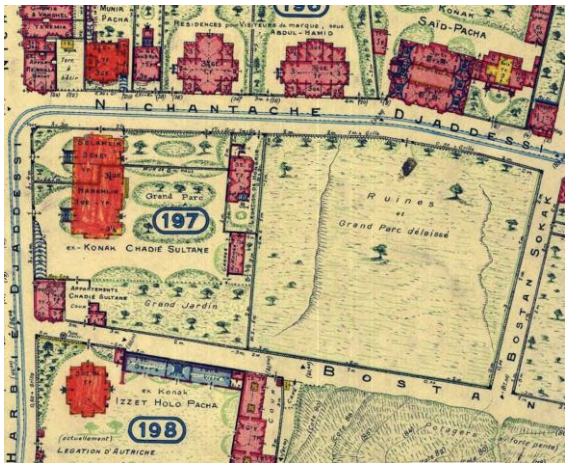
Fotoğraf 62. Maksud Şahbaz Evi
(Serkan Ennaç, 2022)

4) İnayet Apartmanı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Boş Arazi	
GÜNCEL KULLANIM: İnayet Apartmanı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 776	**Parsel:** 27

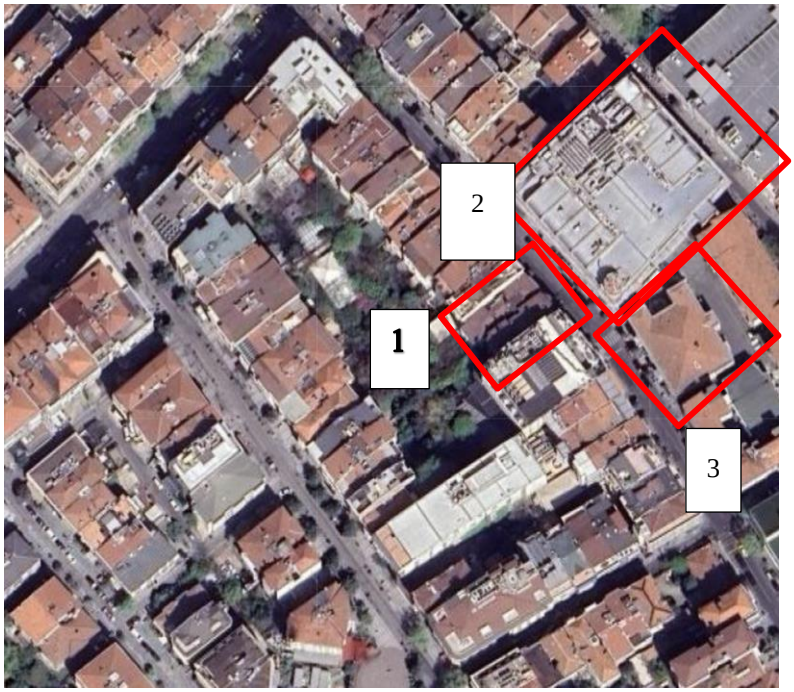

Harita 111. 1918 Necip Bey Haritası – İnayet Apartmanı Arazisi ve Karşısındaki köşkler

Harita 112. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada, 197 ada, İnayet Apartmanı Arazisi ve karşısında Abdülhamid Köşkleri (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Boş Arazi	
GÜNCEL KULLANIM: İnayet Apartmanı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 776	**Parsel:** 27

Fotoğraf 63. 1. İnayet Apartmanı, 2. City's AVM, 3. Said Paşa Konağı- Güncel Hava Fotoğrafı

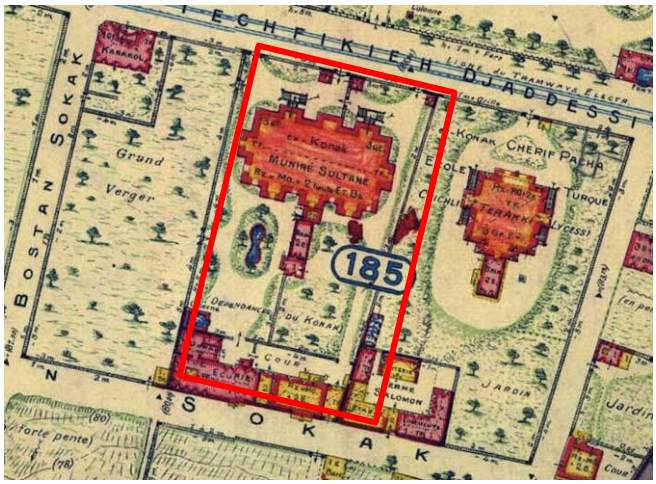
Pervititch haritası ve güncel hava fotoğrafı karşılaştırılması ile, City's AVM'nin yerinde Abdülhamid Konakları bulunmakta. 3. numarada bulunan Said Paşa Konağı ayakta kalmıştır.

5) Teşvikiye Palas

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Münire Sultan Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: Teşvikiye Palas	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 24

Harita 113. 1918 Necip Bey Haritası – Münire Sultan Konağı

Harita 114. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Münire Sultan Konağı (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Münire Sultan Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: Teşvikiye Palas	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 24

Fotoğraf 64. Teşvikiye Palas – Güncel Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 65. Teşvikiye Palas 'ın bulunduğu arazide Münire Sultan Konağı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Münire Sultan Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: Teşvikiye Palas	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 24

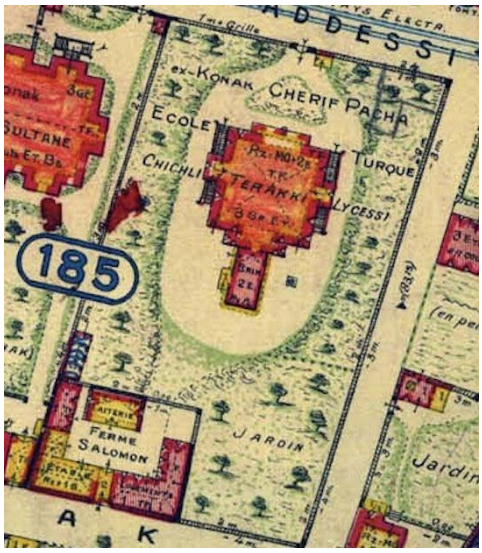

Fotoğraf 66. Teşvikiye Palas Apartmanı
(İnan Kenan Olgar, 2022)

Pervititch haritası ve güncel hava fotoğrafı karşılaştırılması ile, Münire Sultan Konağı yerinde Teşvikiye Palas apartmanı bulunmaktadır.

6) Belveder Apartmanı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şerif Paşa Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: Belveder Apartmanı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 27

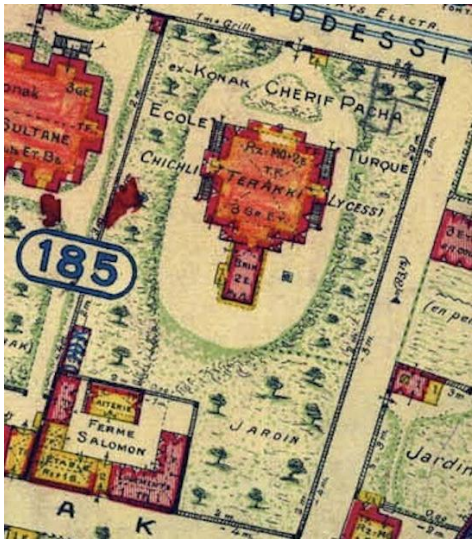
Harita 115. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Şerif Paşa Konağı (Şişli Terakki Lisesi) (1924-1925)

Harita 116. Belveder Apartmanı – Güncel Hava Fotoğrafı

7) İspilandit Apartmanı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şerif Paşa Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: İspilandit Apartmanı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 28

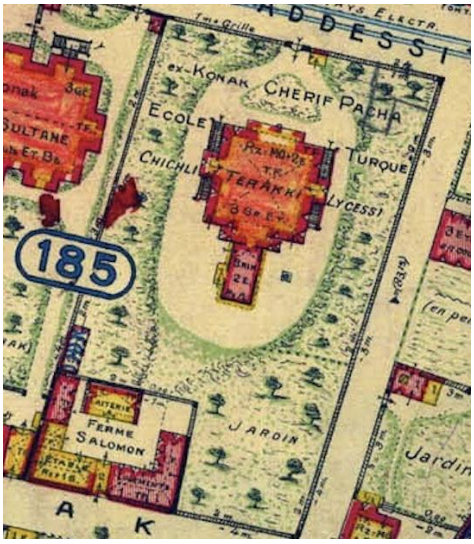
Harita 117. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Şerif Paşa Konağı (Şişli Terakki Lisesi) (1924-1925)

Harita 118. İspilandit Apartmanı – Güncel Hava Fotoğrafı

8) Modern Apartmanı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şerif Paşa Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: Modern Apartmanı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 29

Harita 119. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Şerif Paşa Konağı (Şişli Terakki Lisesi) (1924-1925)

Fotoğraf 67. Modern Apartmanı – Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şerif Paşa Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: Belveder Apartmanı – İspilandit Apartmanı- Modern Apartmanı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 27-28-29

Fotoğraf 68. Şerif Paşa Konağı Yerine İnşa Edilen Apartmanlar - 1

777 ada 27 parsel

777 ada 28 parsel

777 ada 29 parsel

Fotoğraf 69. Şerif Paşa Konağı Yerine İnşa Edilen Apartmanlar - 2
(Fotoğraflar: İnan Kenan Olgar, 2022)

Pervititch haritası ve güncel hava fotoğrafı karşılaştırılması ile, Şerif Paşa Konağı yerinde Belveder Apartmanı – İspilandit Apartmanı- Modern Apartmanı bulunmaktadır.

9) Topalyan Apartmanı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Topalyan Apartmanı	
GÜNCEL KULLANIM: Topalyan Apartmanı	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Valikonağı Caddesi – Dersane Sokak	
Ada: 666	**Parsel:** 17

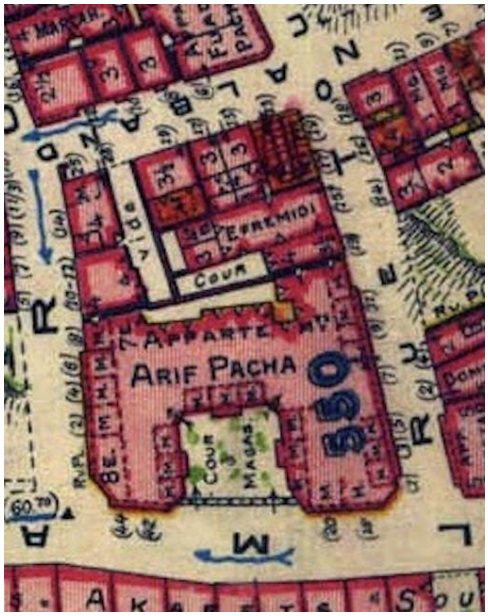
Harita 120. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 209 ada, Topalyan Apartmanı (1924-1925)

Fotoğraf 70. Topalyan Apartmanı – Güncel Hava Fotoğrafı

10) Sarıcazade Arif Paşa Apartmanı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Sarıcazede Arif Paşa Apartmanı	
GÜNCEL KULLANIM: Konut	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Elmadağ Caddesi	
Ada: 598	**Parsel:** 1

Harita 121. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 550 ada, Arif Paşa Apartmanı (1924-1925)

Fotoğraf 71. Arif Paşa Apartmanı - Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Sarıcazede Arif Paşa Apartmanı	
GÜNCEL KULLANIM: Konut	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Elmadağ Caddesi	
Ada: 598	**Parsel:** 1

Fotoğraf 72. Şişli, İnönü Mahallesi, Arif Paşa Apartmanı
Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı (FOTO_017752)

Fotoğraf 73. Sarıcazade Arif Paşa Apartmanı
(İnan Kenan Olgar, 2023)

C. Konaklar

Tescilli sivil mimarlık örnekleri arasında konak tarzı sivil mimarlık örnekleri sayıca azdır ve bunların tamamı Teşvikiye-Nişantaşı bölgesinde bulunmaktadır. Ancak, 1925 yılına kadar Teşvikiye Camii çevresi başta olmak üzere bu bölgede Osmanlı hanedan mensuplarına ve devlet adamlarına ait konakların dokusal mevcudiyetlerini sürdürdüğü Pervititch haritalarından da anlaşılmaktadır. Bölgedeki konak ve konak tarzı yapılaşmanın önünü açan gelişmeler burada da kısaca özetlenecek olunursa; Sultan Abdülmecid dönemine kadar kırsal alan hüviyetini koruduğu anlaşılan Teşvikiye'nin imara açılmasında Dolmabahçe Sarayı'nın inşasının büyük öneme sahip olduğu görülmektedir. Sultan Abdülmecid ayrıca buradaki iskânın teşviki yönünde Maçka-Valde Sarayı ve Çifte Saraylar olarak adlandırılan üç konak yaptırmış ve Teşvikiye Camii'ni de yenilemiştir. Sultan Abdülaziz döneminde Teşvikiye'nin önemli Devlet adamlarını ağırlanacak yapıya kavuştuğu anlaşılmaktadır. H. 1289/M. 1872- 1873 yılında yine Sultan Abdülaziz tarafından Seryaverliğe atanan Mehmed Paşa'ya Nişantaşı'nda bir konak bağışladığı yönünde kayıt da[245] buradaki konakların tarihsellik yönüne ışık tutması bakımından önemlidir.

Teşvikiye, asıl prestijini Sultan II. Abdülhamid döneminde kazanmıştır. Sultan II. Abdülhamid'in isteği üzerine Devlet kadrolarında yer alan Paşalar, Teşvikiye bölgesine yerleşmişlerdir. Doğrudan Sultan Abdülhamid'in iradesiyle gerçekleşen bu yönelişte ya burada ikamet etmesi istenen kişiye arsa ihsan edilmiş ya da mevcut bir konağa taşınması istenmiştir[246].

Alan içerisinde yer alan büyük ölçekli konakların çoğunun yeri, kim ya da kimler tarafından kullanıldıkları 1925 tarihli Pervititch haritası ve çeşitli kaynaklardan öğrenilebilmektedir[247]. Ancak bunlar arasında el değiştiren konakların olduğunun da altı çizilmelidir. 19. yüzyılın sonlarında konak tarzı yapılaşmanın iyice şekillendiği Teşvikiye – Nişantaşı kesiminde bu konaklardan önemli bazılarına, buradaki konak bölgesinin daha da netleştirilebilmesi adına, değinmek yerinde olacaktır. Bunlar; Maçka Caddesi'ndeki Valde Sarayı, Teşvikiye Camii'nin hemen karşısında *Kamil Paşa ve Münire Sultan Konağı* ile *Şerif Paşa Konağı,* Teşvikiye Camii'nden Nişantaşı'na doğru 19. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen[248] *Çifte Saraylar,* Teşvikiye Caddesi ile Ihlamur Yolu'nun kesiştiği köşede *Yusuf İzzeddin Efendi Konağı,* Ihlamur Yolu'nu geçince *Said Paşa Konağı,* Akkavak Sokağı ile Şakayık Sokağı arasında Sadrazam *Halil Rıfat Paşa Konağı,* Maçka Caddesi ile Hüsrev Gerede Caddesi'nin Teşvikiye Meydanı'nda birleştiği köşeden itibaren *Kara Tahsin Paşa Konağı, Faik Beyefendi'nin* ve *Ömer Rüştü Paşa'nın Konakları,* Harbiye Karakolu'ndan Valikonağı Caddesi'ne kadar uzanan alanda II. Abdülhamid'in kızı *Şadiye Sultan Konağı,* Abdi İpekçi Caddesi ile Mim Kemal Öke Caddelerinin kesiştiği yerde 1888 tarihli *Süreyya Paşa Konağı*'dır. Ayrıca Osmanbey'de de 1870'lerden

---

[245] Akbayar, "Nişantaşı", 6/88-89.

[246] Bkz: M. Burak Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, İstanbul 2005, s. 176; M. Burak Çetintaş, "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları", *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, (Der. B. Kaya), İstanbul 2005.
Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*.

[247] Bölge konakları ve sahipleri hakkında bkz: Nuri Akbayar (b), "Teşvikiye", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul 1994, s. 256-257; Çetintaş, *age,* s. 230-335.
Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*.

[248] M. Burak Çetintaş, Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları, *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, (Der. B. Kaya), İstanbul 2005, s. 168.

itibaren konaklar inşa edilmiş olup Halaskârgazi Caddesi üzerinde *Osman Bey* ve *Zeki Paşa Konakları* bulunmaktadır[249]. Osmanlı İmparatorluğu'nun mali ve siyasi koşulları gereği 20. yüzyılın başlarından itibaren buradaki konakların bir bölümü Hazine'ye devredilmiş, giderek boşalan konaklar metruk hale gelmeye başlamıştır[250]. İşlevi değiştirilerek bir müddet daha varlıklarını koruyabilenler dışında bunların yok olmasında bölgede çıkan yangınlar da önemli pay sahibidir. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde sık sık yaşanan yangınlardan 1917-1918 yılı yangınından sonra[251] 1919 yılında Teşvikiye Camii'nin karşısındaki evde çıkan yangından 20 yapı etkilenmiştir.

[249] Yıldız Salman, "Alafranga'dan Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, (Der. B. Kaya), İstanbul 2005, s. 122.
[250] *Dolmabahçe Mekânın Hafızası,* 130.
[251] *Dolmabahçe Mekânın Hafızası,* 130.

1) Mongeri Evi

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Mongeri Evi (Ataman Kliniği) (1925)	
GÜNCEL KULLANIM: Bozlu Art Sanat Galerisi	
Mahalle: Meşrutiyet	
Sokak: Dr. Şevket Bey Sokağı	
Ada: 1905	**Parsel:** 10

Harita 122. Şişli, Pervititch Haritası, 1 No'lu Paftada 234 ada yanı, Mongeri Evi Arazisi (1924-1925)

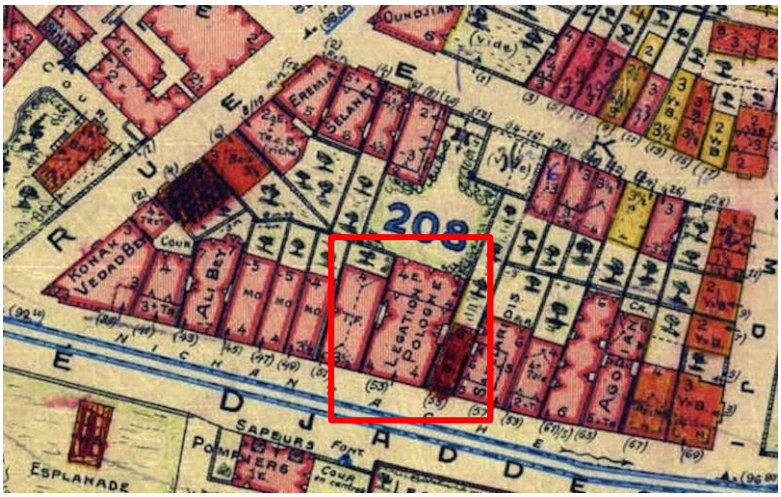
Fotoğraf 74. 1937 yılı Hava fotoğrafı - Mongeri Evi
Kaynak: Harita Genel Müdürlüğü

Giulio Mongeri tarafından 1925 yılında inşa edilen yapı, I. Ulusal Mimarlık akımının örneklerinden biridir[252]

[252] Çolak, *Birinci Ulusal Mimarlık Üslubunun İstanbul'daki Çağdaş Uygulamaları*, 217.

2) Portukoloğlu / Vali Konağı (1914)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Portukoğlu Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: Vali Konağı	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Valikonağı Caddesi	
Ada: 665	**Parsel:** 8

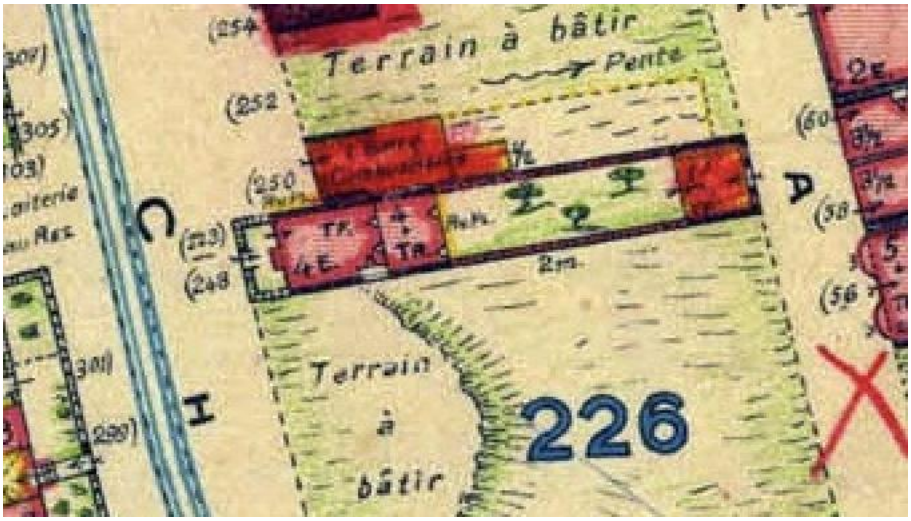
Harita 123. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 208 ada (1924-1925)

Fotoğraf 75. Vali Konağı-1914

3) Atatürk Müzesi

Yapı Fişi	
YAPI ADI: -	
GÜNCEL KULLANIM: Atatürk Müzesi	
Mahalle: Meşrutiyet	
Sokak: Halaskargazi Caddesi	
Ada: 947	**Parsel:** 11

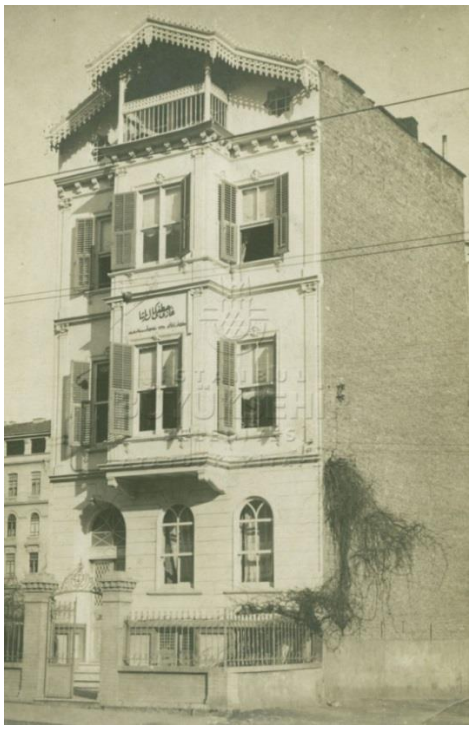

Harita 124. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada 226 ada

Fotoğraf 76. Atatürk Müzesi – Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: -	
GÜNCEL KULLANIM: Atatürk Müzesi	
Mahalle: Meşrutiyet	
Sokak: Halaskargazi Caddesi	
Ada: 947	**Parsel:** 11

Fotoğraf 77. Atatürk Evi

Kaynak: (İ.B.B, Atatürk Kütüphanesi Arşivi)

Fotoğraf 78. Atatürk Evi (2022)

5) Villa Tozan

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Villa Tozan	
GÜNCEL KULLANIM: Villa Tozan[253] ve Sağlık Merkezi	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Hüsrev Gerede Caddesi	
Ada: 703	**Parsel:** 28

Fotoğraf 79. Villa Tozan ve Apartmanı
Kaynak: https://www.herumutortakarar.com/villa-tozan-tozan-apartmani/

[253] 1920 yılında Rosenthal ailesinin mimar G.Mongeri'ye yaptırdığı villadır. 1940'lı yıllarda Satvet Lütfi Tozan'a geçen bina 1950'de üzerine katlar ilave edilerek Çok katlı bir apartmana dönüştürülmüştür.

6) Bekir Bey Konağı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Bekir Bey Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: İhsan Raif Hanım Konağı – Sanat Merkezi	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Rumeli Caddesi	
Ada: 673	**Parsel:** 2

Harita 125. Şişli, Pervititch Haritası, 4 No'lu Paftada 205 ada, Bekir Bey Konağı (1924-1925)

Harita 126. Bekir Bey Konağı

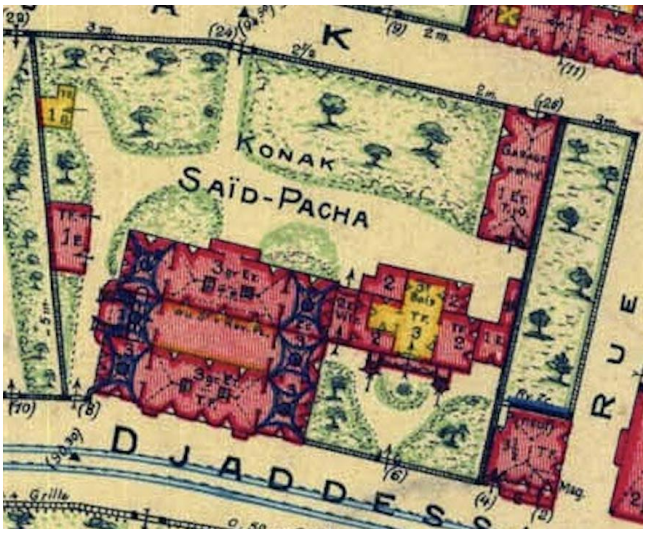
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Bekir Bey Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: İhsan Raif Hanım Konağı – Sanat Merkezi	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Rumeli Caddesi	
Ada: 673	**Parsel:** 2

Fotoğraf 80. İhsan Raif Hanım Konağı
https://www.herumutortakarar.com/ihsan-raif-hanim-konagi/

7) Sadrazam Said Paşa Konağı

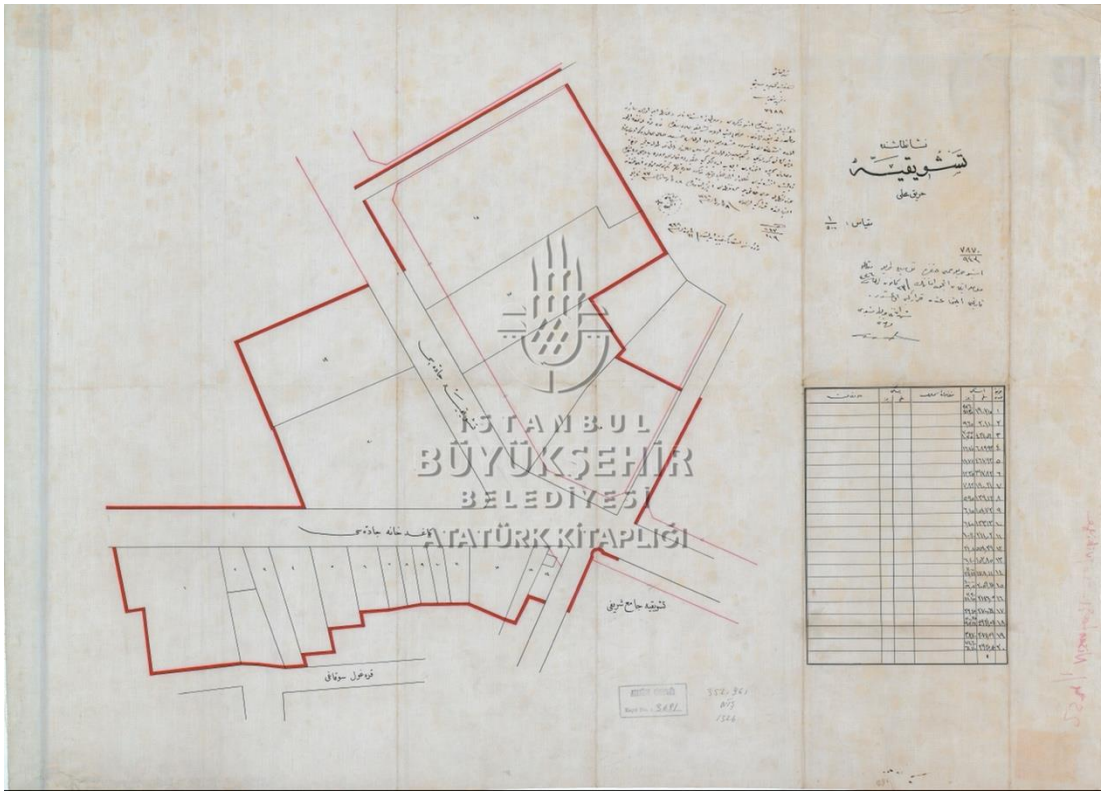
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Sadrazam Said Paşa Konağı	
GÜNCEL KULLANIM: Sadrazam Said Paşa Konağı (İstanbul Moda Akademisi)	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Nişantaşı Caddesi	
Ada: 830	**Parsel:** 2

Harita 127. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 196 ada Said Paşa Konağı (1924-1925)

Fotoğraf 81. Said Paşa Konağı – Güncel Hava Fotoğrafı

Harita 128. 1919 yılı Teşvikiye yangın yeri haritası
(İBB Belediyesi Atatürk Kitaplığı Hrt_003691)

Aynı yıl Eminefendi Sokağı yangınında 15 ev, 1920 yılında çıkan yangında 65 ev yanmıştır[254]. 1921 yılında meydana gelen yangında da 30'a yakın konağın yandığı belirtilir[255].1925 tarihli Teşvikiye yangınında ise Milli Reasürans'ın yerinde bulunan Rauf Paşa Konağı da yok olmuştur[256]. 1925'li yıllara kadar bir şekilde mevcudiyetini koruyabilen konaklar da sonraları ortadan kalkmıştır. Söz konusu konakların bazıları da yıktırılmıştır. 1917 yılında Kara Tahsin Paşa Konağı[257] 1920'lerde Abdülkâdir Efendi Konağı[258] ve Şadiye Sultan Konağı, 1965 yılında Çifte Saraylardan Nişantaşı yönünde olan konak[259] yıktırılmıştır. Yanan ya da yıkılan konakların arsaları ise parsellenerek buralara apartmanlar inşa edilmiştir.

Özetlenecek olursa, Teşvikiye'de 1870'lerden itibaren inşa edilen konaklar, II. Abdülhamid devrinin kapanmasıyla önce metruk hale gelmiş sonra da azalarak yok olmuştur.

[254] Mancı, *Nişantaşı-Teşvikiye ve Harbiye-Şişli Bölgeleri Kentsel Koruma Önerileri*, 20-21.
[255] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 294-301.
[256] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 247.
[257] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 252.
[258] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 247.
[259] *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*, 183-185.

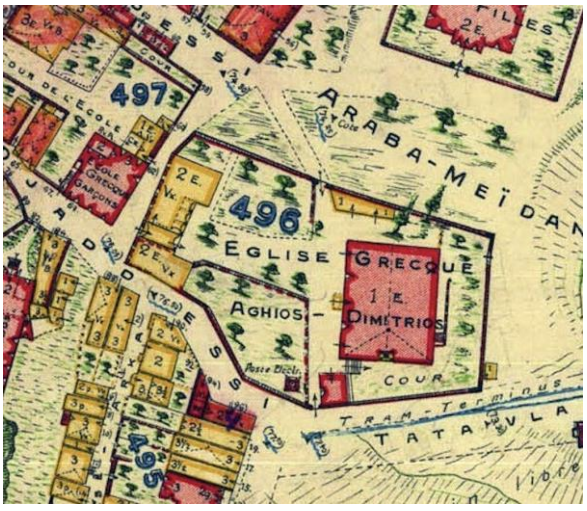
4.5.2.3. Dini Merkezler ve Yapılar

1) Aya Dimitri Kilisesi (16. yüzyılın 2. Yarısı)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Aya Dimitri Kilisesi (16. Yüzyılın 2. Yarısı)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Feriköy	
Sokak: Kurtuluş Caddesi	
Ada: 1212	**Parsel:** 11

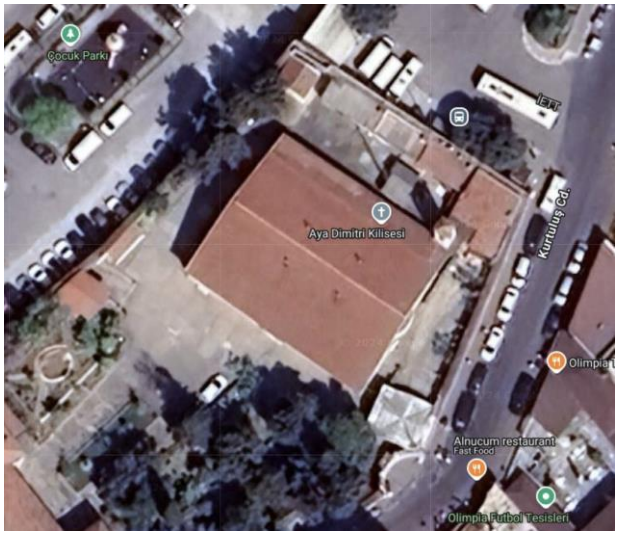

Harita 129. Necip Bey Haritası – Aya Dimitri Kilisesi

Harita 130. Şişli, Pervititch Haritası, 14 No'lu Paftada, 496 adada Aya Dimitri Kilisesi (1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Aya Dimitri Kilisesi (16. Yüzyılın 2. Yarısı)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Feriköy	
Sokak: Kurtuluş Caddesi	
Ada: 1212	**Parsel:** 11

Fotoğraf 82. Aya Dimitri Kilisesi – Güncel Hava Fotoğrafı

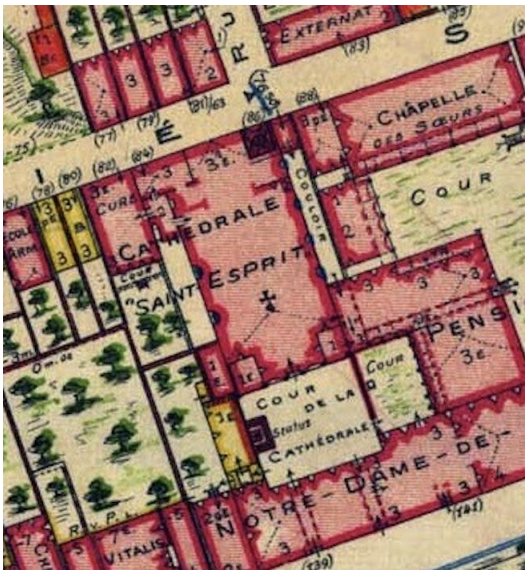
Fotoğraf 83. Aya Dimitri Kilisesi
Kaynak: https://gezilecekyerler-listesi.com/sisli/

2) Saint Esprit Katedrali

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Saint Esprit Katedrali (1848)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Ergenekon	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 619	**Parsel:** 11

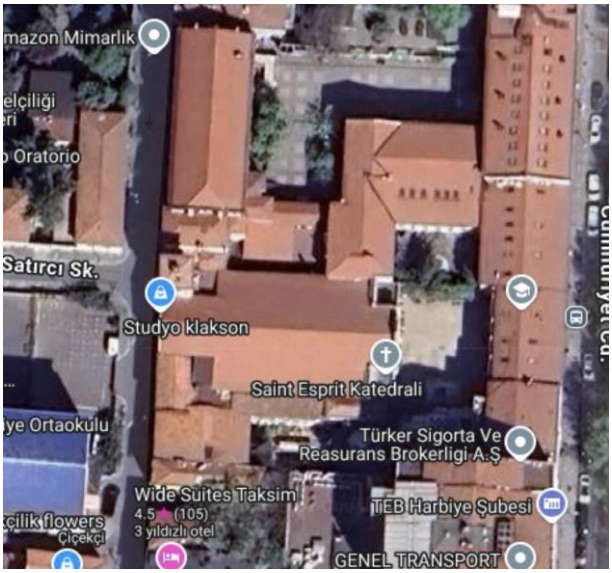

Harita 131. 1918 Necip Bey Haritası – Saint Esprit Kilisesi

Harita 132. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada, 535 adada Saint Esprit Kilisesi (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Saint Esprit Katedrali (1848)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Ergenekon	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 619	**Parsel:** 11

Fotoğraf 84. Saint Esprit Katedrali – Güncel Hava Fotoğrafı

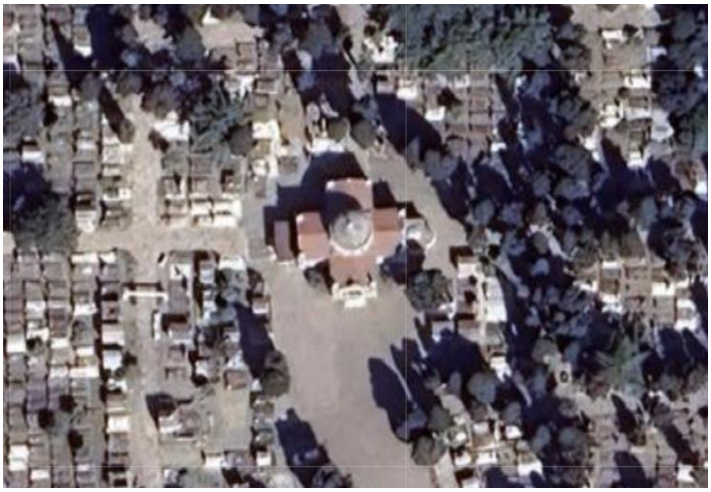
Fotoğraf 85. Saint Esprit Katedrali
Kaynak: https://latinkatolikkilisesiistanbul.com/kiliselerimiz/istanbul/kutsal-ruh-bazilika-katedrali-harbiye-st-esprit-katedrali/

3) Metamorfos Rum Mezarlığı ve Metamorfosis Kilisesi

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Metamorfosis Kilisesi (1889)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Büyükdere Caddesi	
Ada: 1044	**Parsel:** 3

Harita 133. 1918 Necip Bey Haritası – Metamorfosis Kilisesi

Fotoğraf 86. Metamorfosis Kilisesi – Güncel Hava Fotoğrafı

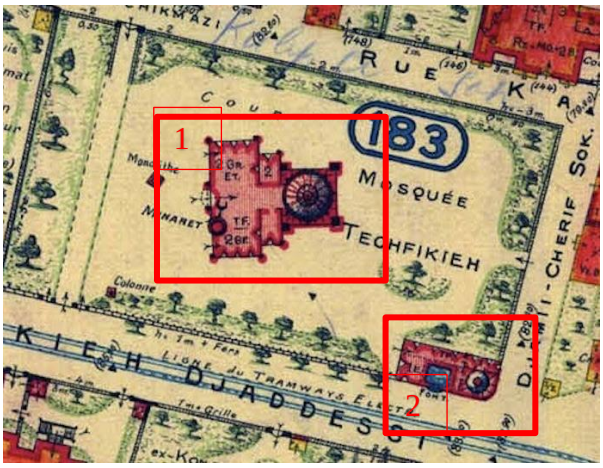
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Metamorfosis Kilisesi (1889)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Büyükdere Caddesi	
Ada: 1044	**Parsel:** 3

Fotoğraf 87. Şişli Metamorfosis Kilisesi
Kaynak: https://www.stavrodromion.org/tr/2019-10-13-14-55-57/2019-10-13-14-56-20/2019-10-13-14-59-17

4) Teşvikiye Camii ve Muvakkithane

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Teşvikiye Camii ve Muvakkithane (1853-1854)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı / Kafe (Muvakkithane)	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 824	**Parsel: 1**

Harita 134. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 183 ada, Teşvikiye Camii (1) ve Muvakkithane (2) (1924-1925)

Fotoğraf 88. Teşvikiye Cami ve Muvakkithane – Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Teşvikiye Camii ve Muvakkithane (1853-1854)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı / Kafe (Muvakkithane)	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 824	**Parsel: 1**

Fotoğraf 89. Teşvikiye Camii
(Gamze Barut, 2024)

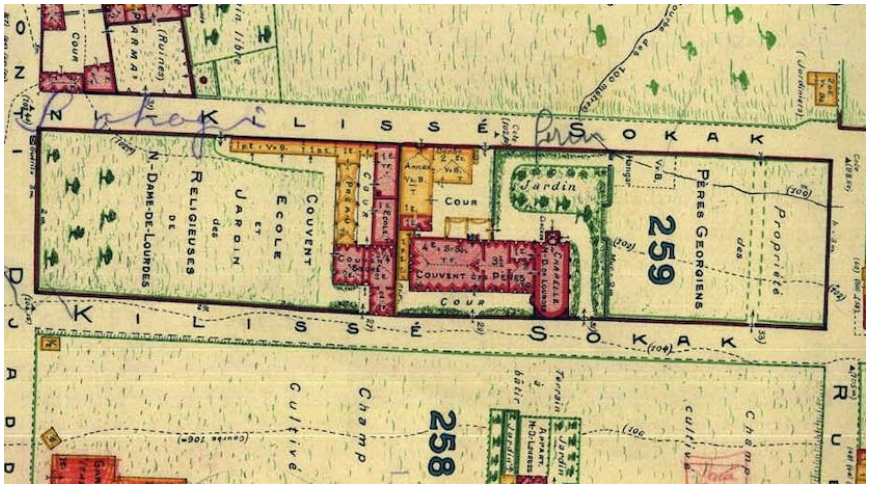
Fotoğraf 90. Muvakkithane (Anonim)

5) Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi (1861)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Kazım Orbay Caddesi	
Ada: 1015	**Parsel:** 2

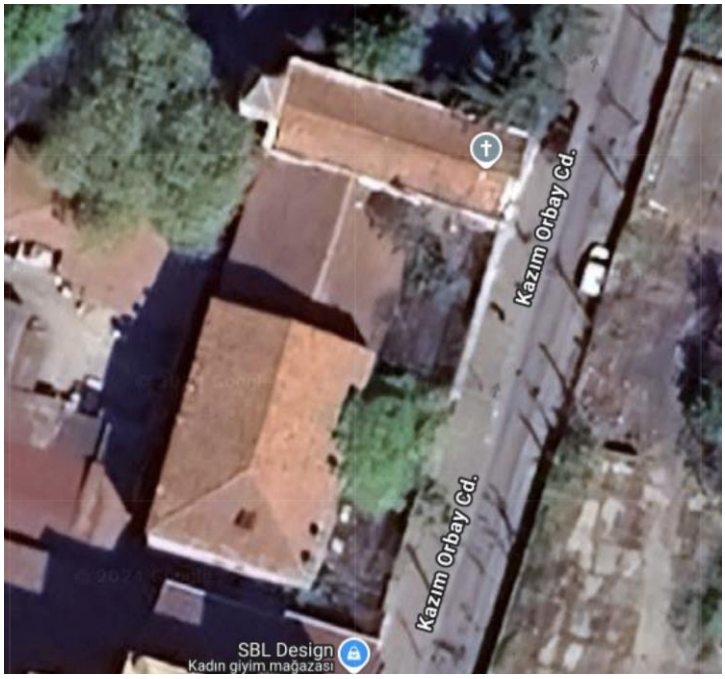

Harita 135. 1918 Necip Bey Haritası – Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi

Harita 136. Şişli, Pervititch Haritası, 2 No'lu Paftada 259 ada,Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi (1861)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Kazım Orbay Caddesi	
Ada: 1015	**Parsel:** 2

Fotoğraf 91. Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi – Güncel Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 92. Notre Dame De Sion Gürcü Katolik Kilisesi (Şişli Belediyesi)

6) Meşrutiyet Hamidiye Camii

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Meşrutiyet Hamidiye Camii (1895-1896)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi – Şehit İsmet Armağan Sokak	
Ada: 967	**Parsel:** 32

Harita 137. 1918 Necip Bey Haritası – Meşrutiyet Hamidiye Camii

Harita 138. Şişli, Pervititch Haritası, 4 No'lu Paftada Hamidiye Meşrutiyet Camii (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Meşrutiyet Hamidiye Camii (1895-1896)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi – Şehit İsmet Armağan Sokak	
Ada: 967	**Parsel:** 32

Fotoğraf 93. Meşrutiyet Hamidiye Camii – Güncel Hava Fotoğrafı

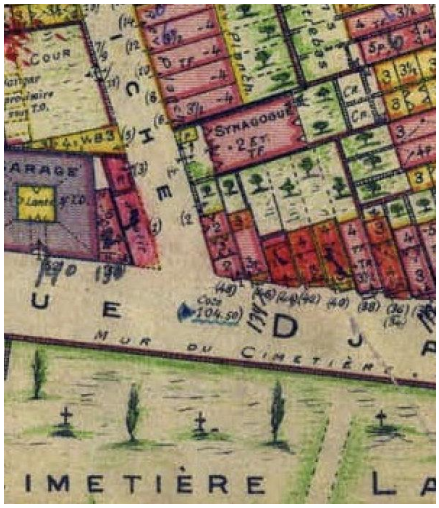
Fotoğraf 94. Meşrutiyet Hamidiye Camii
Kaynak: https://dunyacamileri.blogspot.com/2015/04/nisantas-mesrutiyet-hamidiye-camii.html

7) Osmanbey Bet İsrael Sinagogu

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Osmanbey Bet İsrael Sinagogu (1920)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Efe Sokak	
Ada: 1001	**Parsel:** 12

Harita 139. 1918 Necip Bey Haritası – Osmanbey Bet İsrael Sinagogu arazisi

Harita 140. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 280 adada Osmanbey Bet İsrael Sinagogu (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Osmanbey Bet İsrael Sinagogu (1920)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Efe Sokak	
Ada: 1001	**Parsel:** 12

Fotoğraf 95. Osmanbey Bet İsrael Sinagogu – Güncel Hava Fotoğrafı

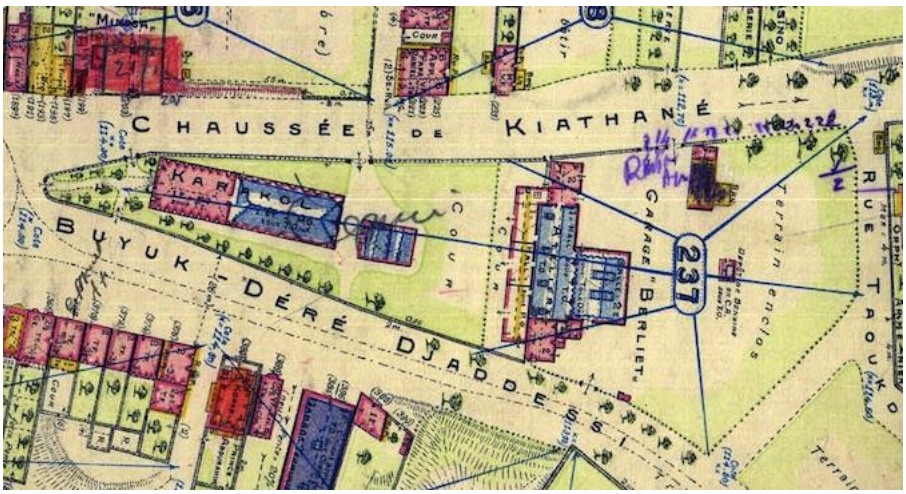
Fotoğraf 96. Osmanbey Bet İsrael Sinagogu

8) Şişli Camii

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şişli Camii (1945-1949)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi ve Halaskargazi Caddesi Kesişimi	
Ada: 1039	**Parsel:** 1

Harita 141. 1918 Necip Bey Haritası – Şişli Camii yapılmadan önce bulunan yapılar

Harita 142. Şişli, Pervititch Haritası, 1 No'lu Paftada Şişli Camii arazisinde bulunan karakol (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şişli Camii (1945-1949)	
GÜNCEL KULLANIM: Dini Yapı	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi ve Halaskargazi Caddesi Kesişimi	
Ada: 1039	**Parsel:** 1

Fotoğraf 97. Şişli Camii – Güncel Hava Fotoğrafı

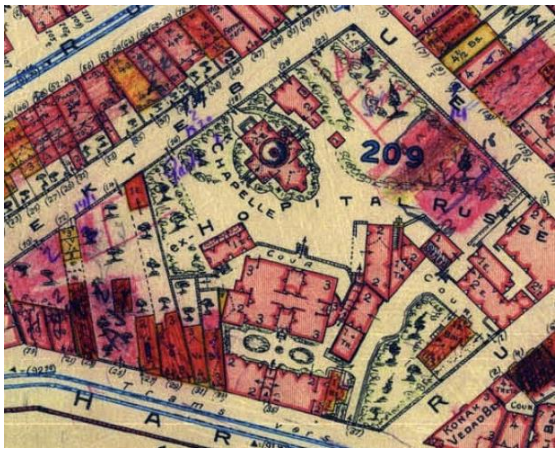

Fotoğraf 98. Şişli Camii
(Caner Cangül, 2008)

4.5.2.4. Ticaret Merkezleri ve Yapıları

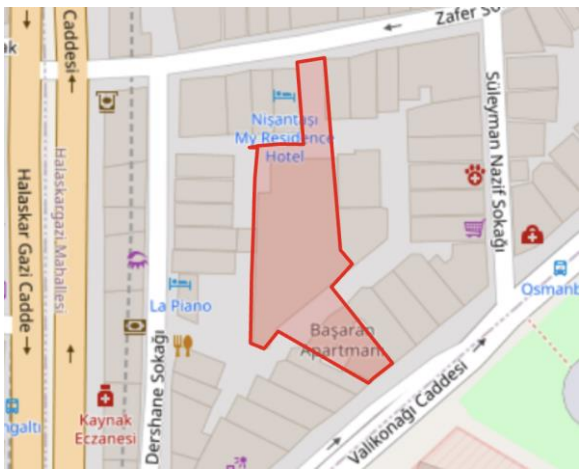
1) Konak Sineması

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Konak Sineması	
GÜNCEL KULLANIM: Yapı Günümüze Ulaşmamıştır.	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Valikonağı	
Ada: 666	**Parsel:** 48

Harita 143. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 209 ada, St. Nicolas Kilise ve Hastanesi Kompleksi

Yerine 1950 yıllarının sonunda inşa edilmiş ancak günümüze ulaşmamıştır. (1924-1925)

Harita 144. Başaran Apartmanı'ndan girişi olan yapının imar planına göre arazisi

Konak Sineması, Başaran Apartmanının ve Konak Sineması'nın arazisinin sahibi Hakkı Başaran tarafından inşa ettirilmiştir. Yapının arazisinde daha önceleri St. Nicolas Rus Kilisesi ve Hastanesi (1874-1875) bulunmaktaydı. Kilise ve hastane yapısı günümüze ulaşmamış, Konak Sineması da metruk bir yapı haline gelerek kaybolmuştur.

4.5.2.5. Parklar ve Meydanlar

Şişli ilçesinde, Osmanlı dönemi ve 1950 dönemine kadar olan dönemde inşa edilen Ihlamur Kasrı ve II Nolu park günümüze ulaşmıştır.

Ihlamur Kasrı diğer ismi ile Nüzhetiye Kasrı, 1849-1855 yıllarında Ihlamur Mesiresi olan Hacı Hüseyin Ağa'ya ait olan bağ ve bahçe olan mesirelik alanda, dinlenme amacıyla inşa edilen kasırların inşa edilmesiyle, Fulya deresinin aktığı, ıhlamur ve çınar ağaçları arasında kalan Ihlamur Vadisi'nde inşa edilmiş [260] I. Abdülhamid ve III. Selim'in düzenlemeleri sonucunda bugünkü sınırlarına ulaşmıştır.

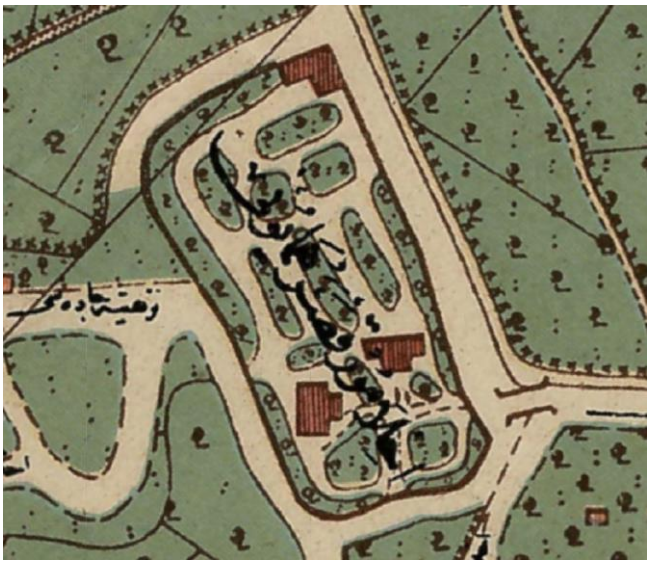
Cumhuriyet döneminde ise İstanbul'un kentsel dönüşümü ve planlaması ile Prost tarafından kamusal mekanlar oluşturulmuştur. Prost'un önerdiği I Nolu ve II Nolu park projeleri büyük kent parkı olarak tasarlanmıştır. Önerilen I Nolu park, Tarihi Yarımada'da, Arkeolojik Park olarak adlandırılan, Sarayburnu'ndan Küçük Ayasofya'ya kadar olan bölgede yer almaktadır[261].

II Nolu park ise, tören alanı olarak tasarlanmış olup, Taksim Cumhuriyet Meydanı'ndan, bugün Taksim Gezi'si olarak bilinen İnönü Gezi'sini takip eden Taksim Belediye Gazinosu'nu içeren alandan başlayarak Nişantaşı'na uzanan Maçka Vadisi'ni içini alan yeşil alan olarak tasarlanmıştır[262].

[260] Gizem Ezgi Esen, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Teşvikiye Camii* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 9.
[261] Yasin Barış Göğüş, *Küreselleşen Kentlerde Kamusal Mekanın Dönüşümünün Sosyo-Mekansal Ayrışma Bağlamında İncelenmesi: Taksim Gezi Parkı Örneği* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 69-70.
[262] Göğüş, *Küreselleşen Kentlerde Kamusal Mekanın Dönüşümünün Sosyo-Mekansal Ayrışma Bağlamında İncelenmesi: Taksim Gezi Parkı Örneği*, 69-70.

1) Ihlamur Kasrı (1849-1855)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Ihlamur Kasrı (1849-1855)	
GÜNCEL KULLANIM: Ihlamur Kasrı	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Nişantaşı Ihlamur Yolu	
Ada: 405	**Parsel:** 15

Harita 145. 1918 Necip Bey Haritası'nda Ihlamur Kasrı ve Arazisi

Fotoğraf 99. Ihlamur Kasrı Güncel Hava Foroğrafı

2) II Nolu Park (Maçka Demokrasi Parkı)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: II Nolu Park	
GÜNCEL KULLANIM: Maçka Demokrasi Parkı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Maçka Caddesi	
Ada: 779	**Parsel:**

Harita 146. 1918 Necip Bey Haritası'nda II Nolu Park Alanı

Fotoğraf 100. Maçka Demokrasi Parkı - Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: II Nolu Park	
GÜNCEL KULLANIM: Maçka Demokrasi Parkı	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Maçka Caddesi	
Ada: 779	**Parsel:**

Harita 147. 2 Nolu Park[263]

[263] Bilsel - Pinon, *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul'u Planlaması (1936 – 1951)*, 365.

4.5.2.6. Eğitim Yapıları

Katolik Levantenler, Rum ve Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı Pangaltı'daki dini ve eğitim yapıları da etnik ve dönemsel mimari geleneklerine uygun inşa edilmiştir. Notre Dame de Sion Fransız Lisesi ve Pangaltı Ermeni Okulu, aynı yüzyılda inşa edilmiş diğer misyoner okulları gibi şapelle birlikte tasarlanmış komplekslerdir. Bu iki okul dışında alan içerisinde başka tarihi okul binaları da mevcuttur ve bunlar Türk ve yabancı okullar olarak iki grup oluşturmaktadır.

Notre Dame de Sion Fransız Lisesi ve Pangaltı Ermeni Okulu dışında 20. yüzyılın başında Nişantaşı'nda inşa edilen ve günümüzde Nişantaşı Anadolu Lisesi adını alan İngiliz High School'un fonksiyonel tasarımlı tarihi binalarında halen eğitim verilmeye devam edilmektedir.

Yabancı eğitim kurumları dışında bölgede yaşayan Müslüman-Türk çocuklarının eğitimi için de ilk mektep seviyesinde çeşitli okulların[264] varlığı bilinmekte ancak bunların günümüze ulaşmış bir örneği bulunmamaktadır. Ayrıca buradaki konaklar da uzun yıllar Nişantaşı-Teşvikiye bölgesinin eğitim yapıları arasında yer almışlardır.

1900'lu yılların başlarından itibaren Teşvikiye'deki kullanılmayan konakların bazıları, İstanbul'un başka bölgelerinde de olduğu gibi eğitim kurumlarına dönüştürülmüştür. *Maçka Valde Sarayı* 1912 yılında Erkek Ortaokulu, 1920 yılında da kız okulu yapılmış, 1940 yılında yıkılarak yerine Nişantaşı Kız Lisesi inşa edilmiştir[265]. Taksim'deki Nigoghossian Ermeni Mektebi 1904 yılında Nişantaşı Pehlivan Sokağı'ndaki Zeki Paşa Konağı'na nakledilmiş, Zülfü İsmail Paşa Konağı da 1915 yılında Sultani 'ye çevrilmiştir[266]. Maçka Valde Sarayı'nın konakla aynı döneme ait müştemilat birimlerinden birinde[267] 1927 yılında açılan Maçka İlkokulu ise Maçka Pakmaya Hüsamettin Ziller Ortaokulu bünyesinde halen kullanılmaya devam edilmektedir.

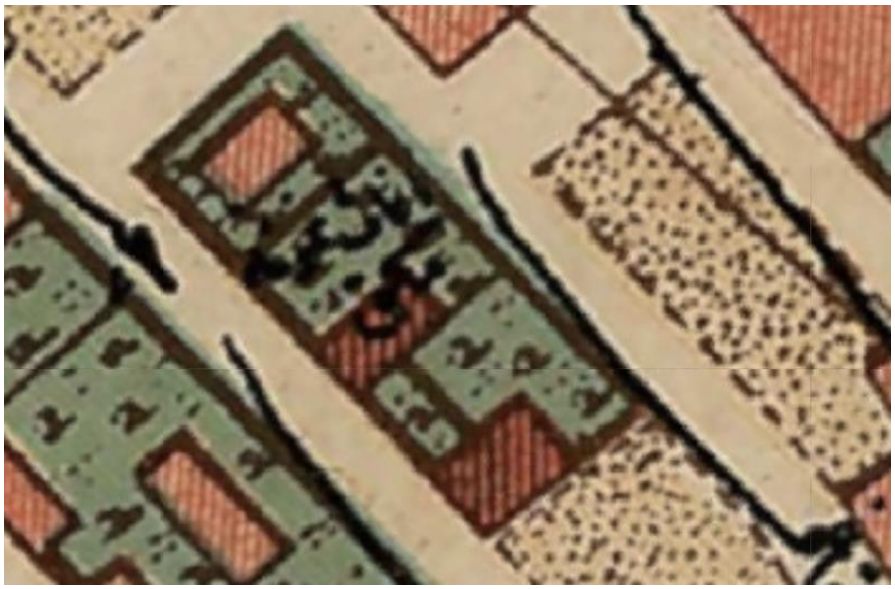
Balkan Savaşları sonrasında Selanik'te bulunan okulların İstanbul açılan şubeleri de ilk bu konaklarda eğitime başlamışlardır. Selanik Feyziye Mektebi'nin şubesi Naciye Sultan Konağı'nda açılmıştır. Yine Selanik'teki okulun şubesi olan Şişli Terakki Mektebi ise 1922 yılından itibaren çeşitli konaklarda (1922 yılında Ferit Paşazade Mehmet Bedri Bey ve Validesine ait binada, 1924 yılında Şerif Paşa Konaklarında, 1927 yılında Halil Rıfat Paşa Konağı'nda, 1928 yılında da Nişantaşı'ndaki Baş Mabeyinci Konağı'nda) hizmet vermiştir. Yusuf İzzeddin Efendi Konağı'nın yerine 1930 yılında Işık Lisesi yapılmıştır[268]. Bunlar arasında Elçilik olarak kullanılmış örneklere de rastlanmaktadır. Hariciye Konağı olarak da bilinen eski Süreyya Paşa Konağı, Avusturya Elçiliği yapılmıştır[269]. Portukoloğlu Konağı, Vali Konağı olmadan önce Polonya Elçiliği olarak kullanılmıştır[270].

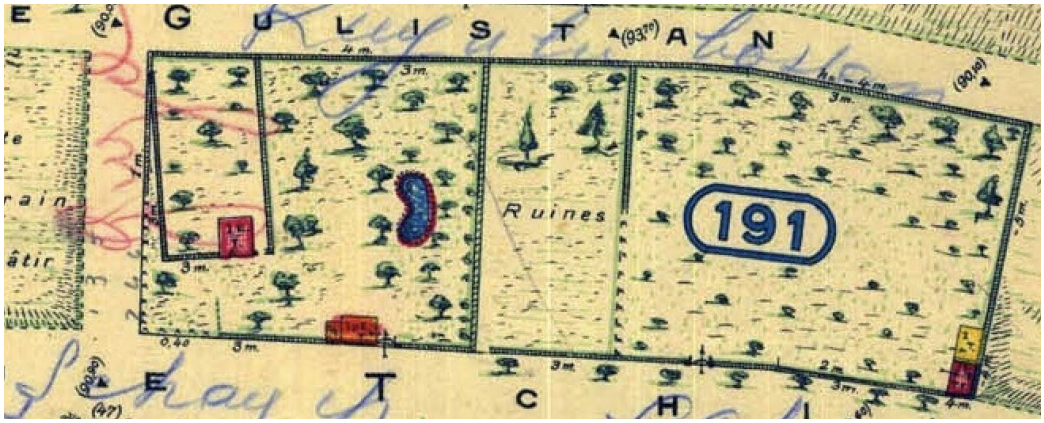
[264] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi,* 118-119; Akbayar, "Nişantaşı", 6/262; Akbayar, "Teşvikiye".
[265] Çetintaş, "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları", 181.
[266] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 129-133.
[267] Çetintaş, "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları", 182.
[268] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 130-131; Çetintaş, "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları", 184.
[269] Salman, "'Alafranga'dan 'Modern'e: Teşvikiye-Nişantaşı", 133.
[270] Akbayar, "Teşvikiye", 7/256-257.

1) Nilüfer Hatun İlk ve Ortaokulu (1890)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Nilüfer Hatun İlk ve Ortaöğretim (1890)	
GÜNCEL KULLANIM: Okul	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Şakayık	
Ada: 832	**Parsel:** 4

Harita 148. 1918 Necip Bey Haritası'nda Nilüfer Hatun Okulu yerinde bulunan konaklar

Harita 149. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 191 ada, Nilüfer Hatun Okulu Arazisi ve Yıkılan Konaklar(1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Nilüfer Hatun İlk ve Ortaöğretim (1890)	
GÜNCEL KULLANIM: Okul	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Şakayık	
Ada: 832	**Parsel:** 4

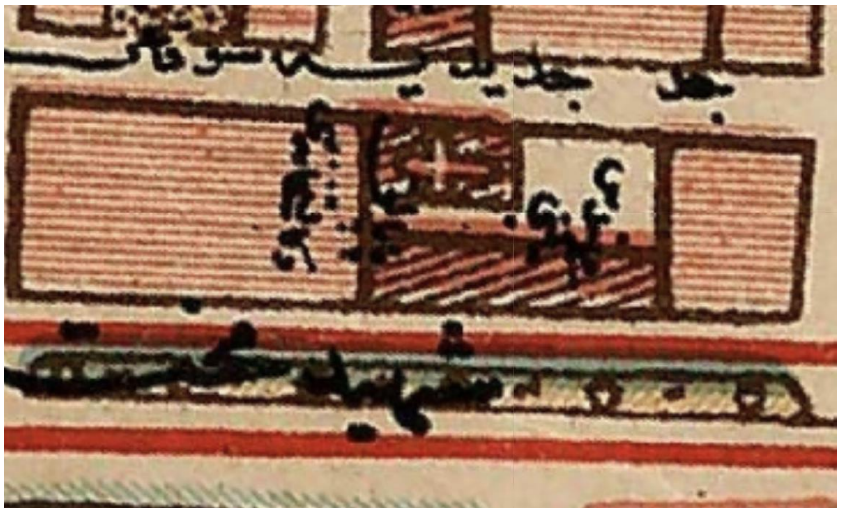
Fotoğraf 101. Nilüfer Hatun İlk ve Ortaöğretim Okulu – Güncel Hava Fotoğrafı

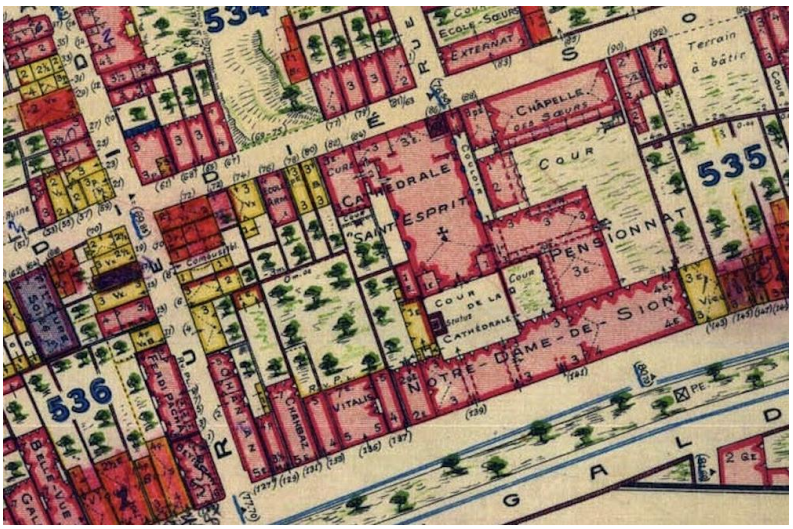
Harita 150. Nilüfer Hatun İlk ve Ortaokulu
Kaynak: https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/192693

2) Notre Dame De Sion Fransız Lisesi (1856)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Notre Dame De Sion Fransız Lisesi (1856)	
GÜNCEL KULLANIM: Okul	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 619	**Parsel:** 12

Harita 151. 1918 Necip Bey Haritası'nda Notre Dame De Sion Fransız Lisesi

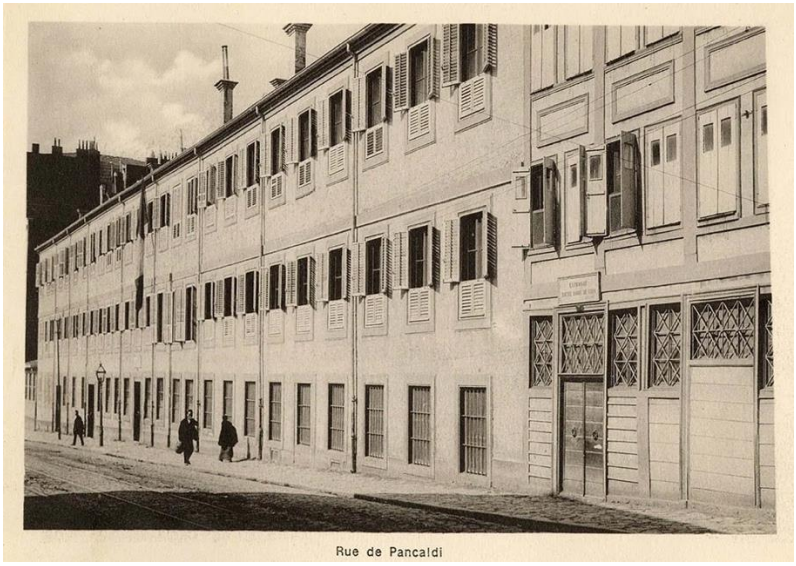

Harita 152. Şişli, Pervititch Haritası, 11 No'lu Paftada 535 ada Haritası'nda Notre Dame De Sion Fransız Lisesi (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Notre Dame De Sion Fransız Lisesi (1856)	
GÜNCEL KULLANIM: Okul	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 619	**Parsel:** 12

Fotoğraf 102. Notre Dame De Sion Fransız Lisesi – Güncel Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 103. Notre Dame De Sion
https://www.nds.k12.tr/Notre-Dame-de-Sion-160-Yilini-Kutluyor

3) Feriköy Rum Okulu (1868)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Feriköy Rum Okulu (1868)	
GÜNCEL KULLANIM: İta Okulları	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Abide-i Hürriyet	
Ada: 1005	**Parsel:** 41

Harita 153. 1918 Necip Bey Haritası'nda Feriköy Rum Okulu

Harita 154. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada 278 ada Haritası'nda Feriköy Rum Okulu (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Feriköy Rum Okulu (1868)	
GÜNCEL KULLANIM: İta Okulları	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Abide-i Hürriyet	
Ada: 1005	**Parsel:** 41

Fotoğraf 104. İTA Okulları – Güncel Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 105. Feriköy Rum Okulu[271]

[271] Erkan, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Galata-şişli Güzergahındaki Gayrimüslim Cemaat Okulları*.

4) Pangaltı Ermeni Katolik Okulu (Pangaltı Mıhitaryan Okulu) (1811)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Pangaltı Ermeni Katolik Okulu (1811)	
GÜNCEL KULLANIM: Özel Pangaltı Ermeni Okulu	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Süleyman Nazif Sokak	
Ada: 679	**Parsel:** 88

Harita 155. 1918 Necip Bey Haritası'nda Pangaltı Ermeni Katolik Okulu

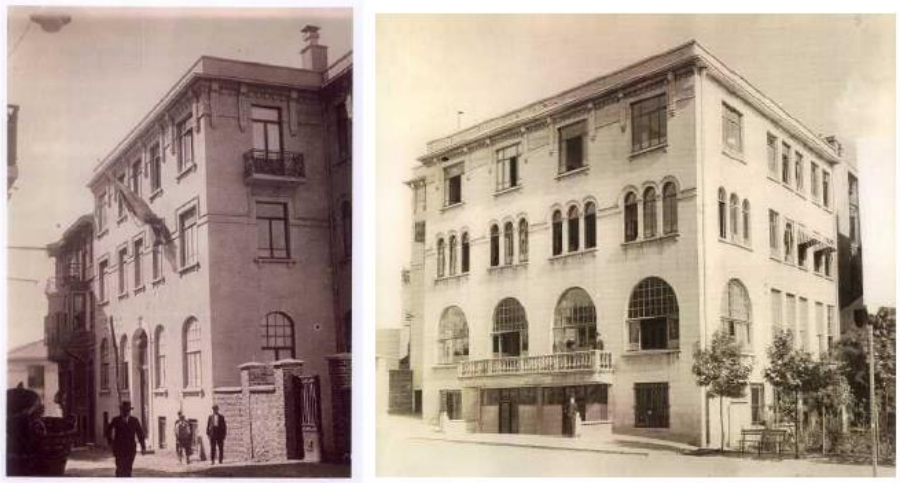

Harita 156. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 211 ada Haritası'nda Pangaltı Ermeni Katolik Okulu(1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Pangaltı Ermeni Katolik Okulu (1811)	
GÜNCEL KULLANIM: Özel Pangaltı Ermeni Okulu	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Süleyman Nazif Sokak	
Ada: 679	**Parsel:** 88

Fotoğraf 106. Pangaltı Ermeni Katolik Okulu – Güncel Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 107. Pangaltı Ermeni Katolik Okulu[272]

[272] Erkan, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Galata-şişli Güzergahındaki Gayrimüslim Cemaat Okulları*.

5) Karagözyan Ermeni Okulu (1895)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Karagözyan Ermeni Okulu (1895)	
GÜNCEL KULLANIM: Özel Karagözyan Ermeni İÖO	
Mahalle: Şişli Merkez	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi	
Ada: 1040	**Parsel:** 37

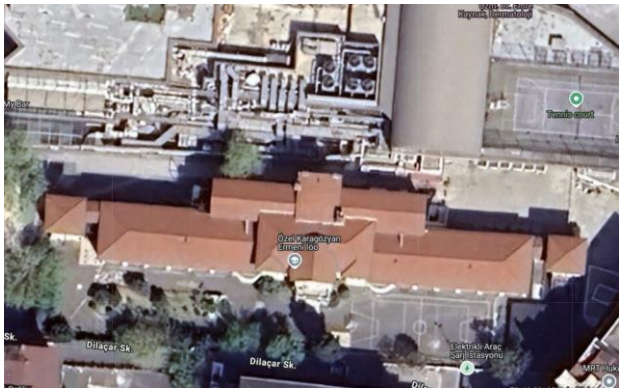

Harita 157. 1918 Necip Bey Haritası'nda Karagözyan Ermeni Okulu

Harita 158. İstanbul, Şişli İlçesi, Pervititch Haritası

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Karagözyan Ermeni Okulu (1895)	
GÜNCEL KULLANIM: Özel Karagözyan Ermeni İÖO	
Mahalle: Şişli Merkez	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi	
Ada: 1040	**Parsel:** 37

Fotoğraf 108. Karagözyan Ermeni Okulu – Güncel Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 109. Karagözyan Ermeni Okulu -1

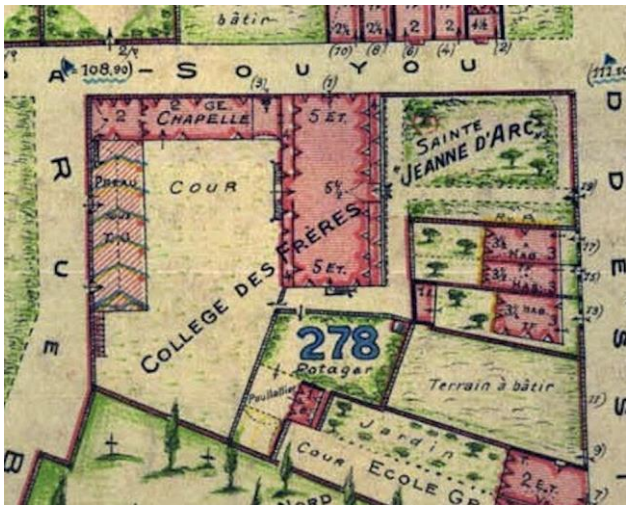
Fotoğraf 110. Karagözyan Ermeni Okulu -2

6) Saint Michel Lisesi (1896)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Saint Michel Lisesi (1896)	
GÜNCEL KULLANIM: Özel Saint Michel Lisesi	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Arpa Suyu	
Ada: 1005	**Parsel:** 23

Harita 159. 1918 Necip Bey Haritası'nda Saint Michel Lisesi Arazisi

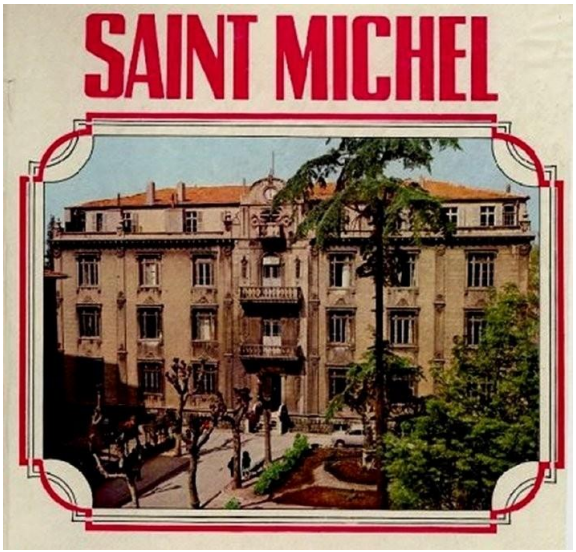

Harita 160. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada 278 ada Saint Michel Lisesi (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Saint Michel Lisesi (1896)	
GÜNCEL KULLANIM: Özel Saint Michel Lisesi	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Arpa Suyu	
Ada: 1005	**Parsel:** 23

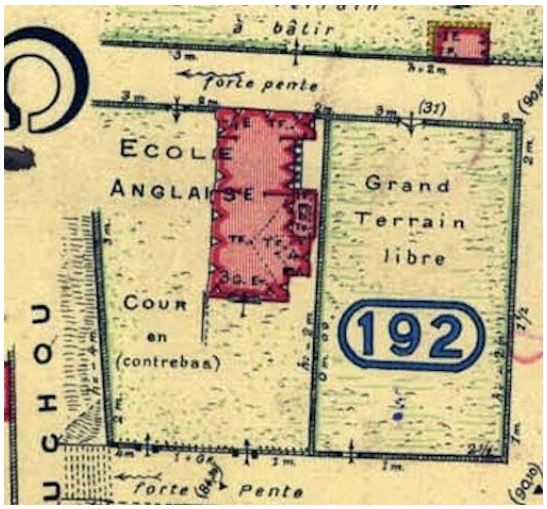
Fotoğraf 111. Saint Michel Lisesi – Güncel Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 112. Saint Michel Lisesi
Kaynak: https://sm.k12.tr/tarihce-2/

7) Nişantaşı Anadolu Lisesi (1905)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: İngiliz High School (1905)	
GÜNCEL KULLANIM: Nişantaşı Anadolu Lisesi (1905)	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Valikonağı Caddesi	
Ada: 837	**Parsel:** 8

Harita 161. Şişli, Pervititch Haritası, 192 ada İngiliz High School (1924-1925)

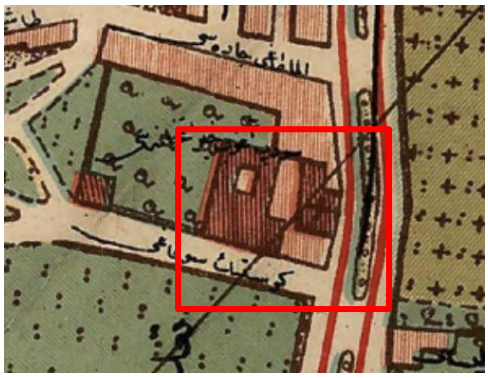

Harita 162. Nişantaşı Anadolu Lisesi – Güncel Hava Fotoğrafı

4.5.2.7. Sağlık Yapıları

1) Surp Agop Ermeni Katolik Hastanesi (1831-1837)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Surp Agop Ermeni Katolik Hastanesi (1831-1837)	
GÜNCEL KULLANIM: Şan City Projesi Kapsamında İnşa Ediliyor.	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Elmadağ Caddesi	
Ada: 626	**Parsel:** 54

Harita 163. Necip Bey Haritası (1918) – Surp Agop Ermeni Katolik Hastanesi

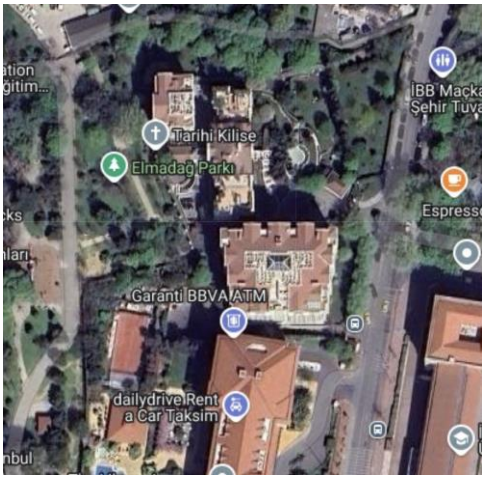
Harita 164. Şişli, Pervititch Haritası, 12 No'lu Paftada 552 ada, Surp Agop Ermeni Katolik Hastanesi, (1924-1925)

2) Fransız Pastör / Pasteur Hastanesi (1846)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Pasteur Hastanesi (1846)	
GÜNCEL KULLANIM: Otel	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Taşkışla Caddesi	
Ada: 808	**Parsel:** 2

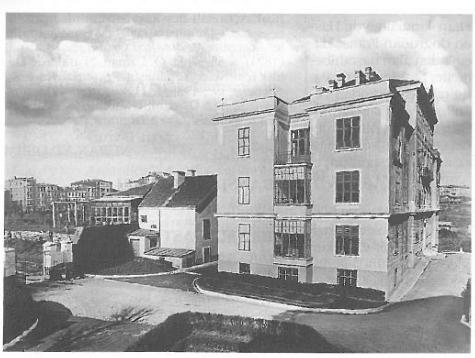

Harita 165. 1918 Necip Bey Haritası'nda Pasteur Hastanesi

Fotoğraf 113. Tekfen Residences – Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Pasteur Hastanesi (1846)	
GÜNCEL KULLANIM: Otel	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Taşkışla Caddesi	
Ada: 808	**Parsel:** 2

Fotoğraf 114. Pasteur Hastanesi, 1960
Kaynak: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi

Fotoğraf 115. Pasteur Hastanesi
Kaynak: www.pingudumuzaye.com

Fotoğraf 116. Pasteur Hastanesi arazisine inşa edilen otel yapısı
Kaynak: http://www.ersamuhendislik.com/index.php/projects/item/76

3) Artigiana Düşkünler Evi (1848)

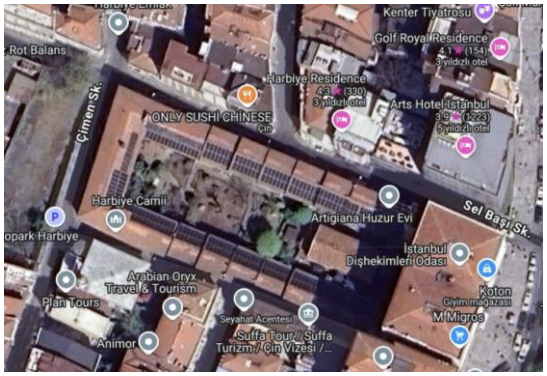
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Artigiana Düşkünler Evi (1848)	
GÜNCEL KULLANIM: Yaşlı Bakım Evi	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Çimen Sk. – Selbaşı Sk. – Fransız Hastanesi Sk. – Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 636	**Parsel:** 2

Harita 166. 1918 Necip Bey Haritası'nda Artigiana Düşkünler Evi

Harita 167. Şişli, Pervititch Haritası, 7 No'lu Paftada 521 ada, Artigiana Düşkünler Evi (1924-1925)

Fotoğraf 117. Artigiana Huzur Evi – Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Artigiana Düşkünler Evi (1848)	
GÜNCEL KULLANIM: Yaşlı Bakım Evi	
Mahalle: İnönü	
Sokak: Çimen Sk. – Selbaşı Sk. – Fransız Hastanesi Sk. – Cumhuriyet Caddesi	
Ada: 636	**Parsel:** 2

Fotoğraf 118. Artigiana Düşkünler Evi, 20. yy başı
Kaynak: Rinaldo Marmara, Pangaltı

Fotoğraf 119. Artigiana Düşkünler Evi Cephesi -1

Fotoğraf 120. Artigiana Düşkünler Evi Cephesi -2

4) Fransız La Paix Hastanesi (1857-1858)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Fransız La Paix Hastanesi (1857-1858)	
GÜNCEL KULLANIM: Fransız La Paix Hastanesi	
Mahalle: 19 Mayıs	
Sokak: Büyükdere Caddesi	
Ada: 1905	**Parsel:** 218

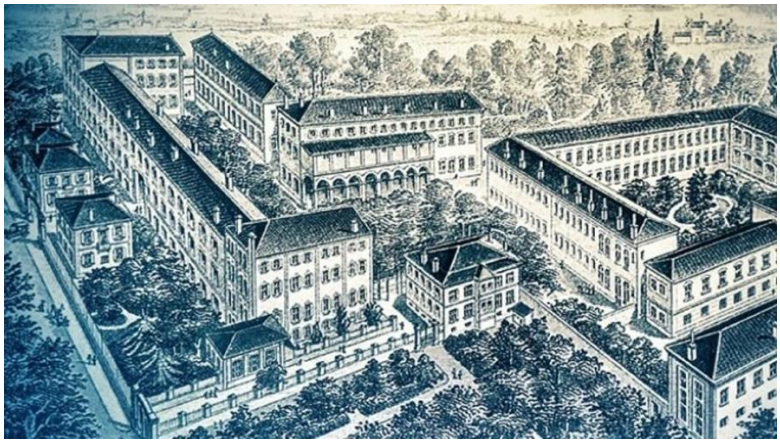

Harita 168. 1918 Necip Bey Haritası'nda La Paix Hastanesi

Fotoğraf 121. Fransız La Paix – Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Fransız La Paix Hastanesi (1857-1858)	
GÜNCEL KULLANIM: Fransız La Paix Hastanesi	
Mahalle: 19 Mayıs	
Sokak: Büyükdere Caddesi	
Ada: 1905	**Parsel:** 218

Fotoğraf 122. Fransız La Paix Hastanesi Gravürü
Kaynak: https://www.fransizlape.com/tr

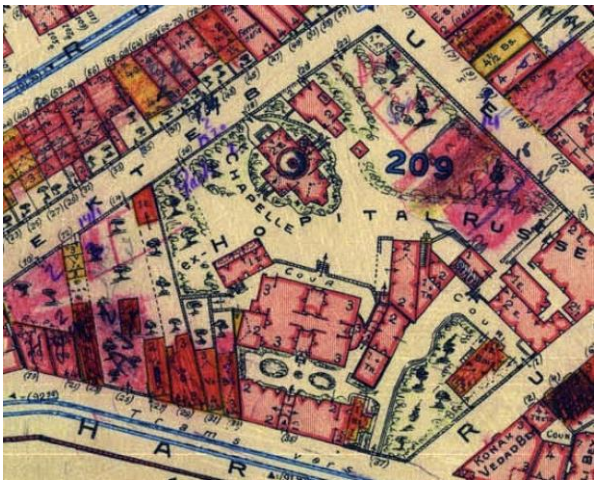
Fotoğraf 123. Fransız La Paix Hastanesi Hava Fotoğrafı
Kaynak: https://www.fransizlape.com/tr

5) St. Nicolas Rus Hastanesi (1874-1875)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: St. Nicolas Rus Kilisesi ve Hastanesi (1874-1875)	
GÜNCEL KULLANIM: Günümüze Ulaşmamış Yapı	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Dersane Sokak	
Ada: 666	**Parsel:**

Harita 169. 1918 Necip Bey Haritası'nda St. Nicolas Kilise ve Hastanesi Kompleksi

Harita 170. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada 209 ada, St. Nicolas Kilise ve Hastanesi Kompleksi (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: St. Nicolas Rus Kilisesi ve Hastanesi (1874-1875)	
GÜNCEL KULLANIM: Günümüze Ulaşmamış Yapı	
Mahalle: Halaskargazi	
Sokak: Dersane Sokak	
Ada: 666	**Parsel:**

Fotoğraf 124. St. Nicolas Kompleksi yerine inşa edilen yapı grubu – Güncel Hava Fotoğrafı

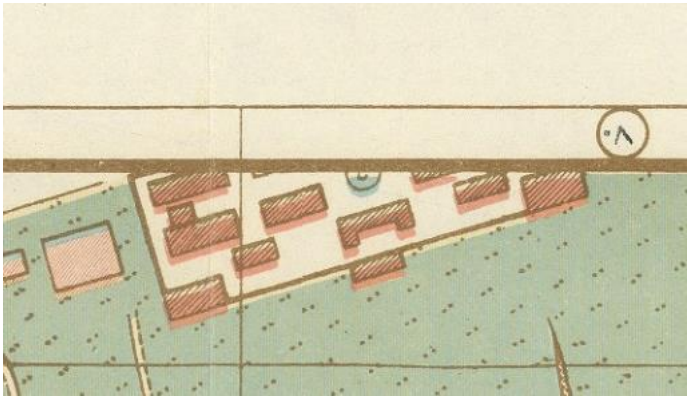

Fotoğraf 125. 1924 yılında yıkılan, St. Nikolas Kilise ve Hastane Kompleksi
Kaynak: Pangaltı Saint Nikolay Rus Hastanesi, 1906[273]

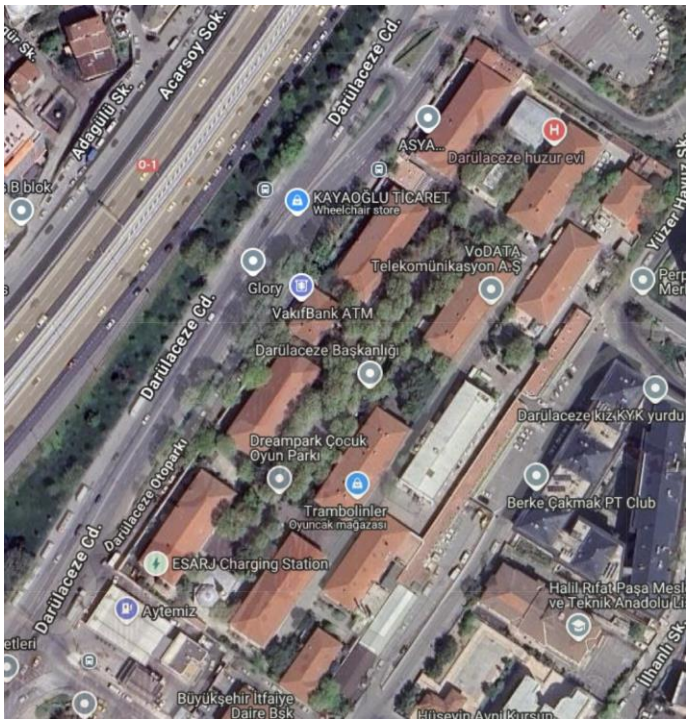
[273] Hacı Murat Arabacı, "Pangaltı Saint Nikolay Rus Hastanesi", *Şarkiyat* 10/1 (30 Nisan 2018), 503.

6) Darülaceze Müesseseleri (1896)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Darülaceze Müesseseleri (1896)	
GÜNCEL KULLANIM: Sağlık	
Mahalle: Halil Rıfat Paşa	
Sokak: Darülaceze Caddesi	
Ada: 2152	**Parsel:** 199

Harita 171. 1918 Necip Bey Haritası'nda Darülaceze Müesseseleri

Fotoğraf 126. Darülaceze Müesseseleri - Güncel Hava Fotoğrafı

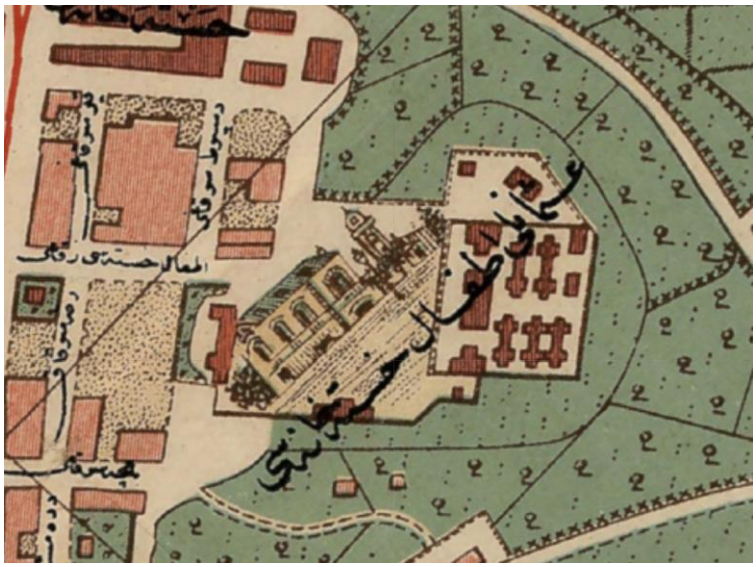
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Darülaceze Müesseseleri (1896)	
GÜNCEL KULLANIM: Sağlık	
Mahalle: Halil Rıfat Paşa	
Sokak: Darülaceze Caddesi	
Ada: 2152	**Parsel:** 199

Fotoğraf 127. Darülaceze Müesseseleri
https://www.eskiistanbul.net

7) Hamidiye Etfal Hastane-i Âlîsi (1899)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Hamidiye Etfal Hastane-i Âlîsi (1899)	
GÜNCEL KULLANIM: Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi	
Mahalle: 19 Mayıs	
Sokak: Etfal Hastanesi	
Ada: 984	**Parsel:** 110

Harita 172. 1918 Necip Bey Haritası'nda Hamidiye Etfal Hastanesi

Fotoğraf 128. Şişli Hamidiye Etfal Hastanesi – Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Hamidiye Etfal Hastane-i Âlîsi (1899)	
GÜNCEL KULLANIM: Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi	
Mahalle: 19 Mayıs	
Sokak: Etfal Hastanesi	
Ada: 984	**Parsel:** 110

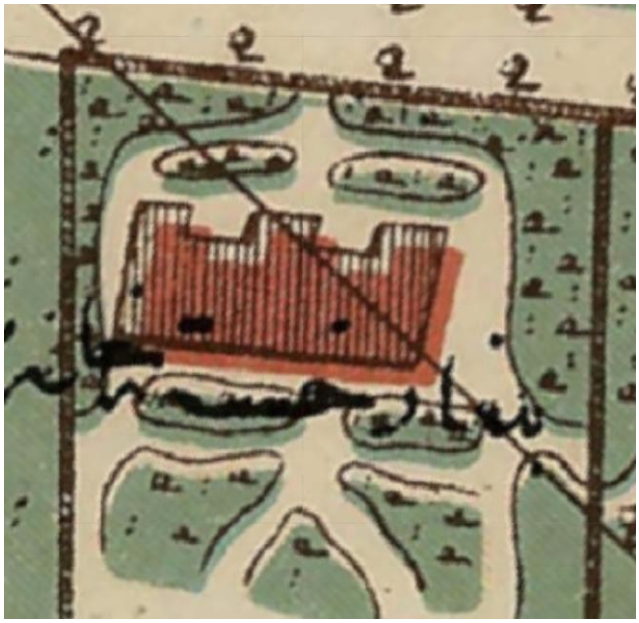
Fotoğraf 129. Hamidiye Etfal Hastane-i Âlîsi
Kaynak: https://kulturveyasam.com/istanbulda-ilkler-ve-enler

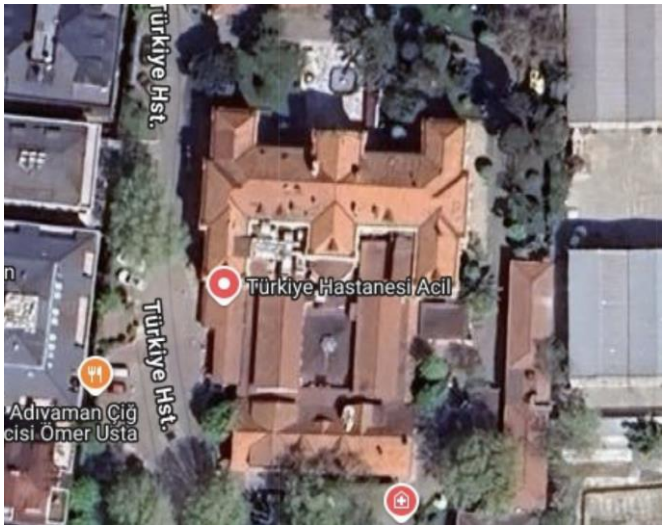
Fotoğraf 130. Hamidiye Etfal Hastane-i Âlîsi
Kaynak: (İBB Atatürk Kitaplığı, Bel_Mtf_001711)

8) Şişli Evlogi Georgiyef Bulgar Hastanesi (1902)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şişli Evlogi Georgiyef Bulgar Hastanesi (1902)	
GÜNCEL KULLANIM: Türkiye Hastanesi	
Mahalle: Şişli Merkez	
Sokak: Darülaceze Caddesi	
Ada: 1762	**Parsel:** 3

Harita 173. 1918 Necip Bey Haritası'nda Şişli Evlogi Georgiyef Bulgar Hastanesi

Fotoğraf 131. Türkiye Hastanesi - Güncel Hava Fotoğrafı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şişli Evlogi Georgiyef Bulgar Hastanesi (1902)	
GÜNCEL KULLANIM: Türkiye Hastanesi	
Mahalle: Şişli Merkez	
Sokak: Darülaceze Caddesi	
Ada: 1762	**Parsel:** 3

Fotoğraf 132. Şişli Evlogi Georgiyef Bulgar Hastanesi.
Kaynak: İBB. Atatürk Kitaplığı, Krt_0420

Kartpostalın sol alt köşesindeki fotoğraf Şişli Bulgar Ruhban Mektebidir[274]

Fotoğraf 133. Türkiye Hastanesi
Kaynak: https://www.ihlas.com.tr/turkiye-hastanesi-fotograf-arsivi

[274] Oya Şenyurt, "İstanbul'daki Bulgar Yapıları ve Feriköy'de Sveti Dimitar Kilisesi'nin İnşası", *Erdem* 84 (23 Haziran 2023), 189.

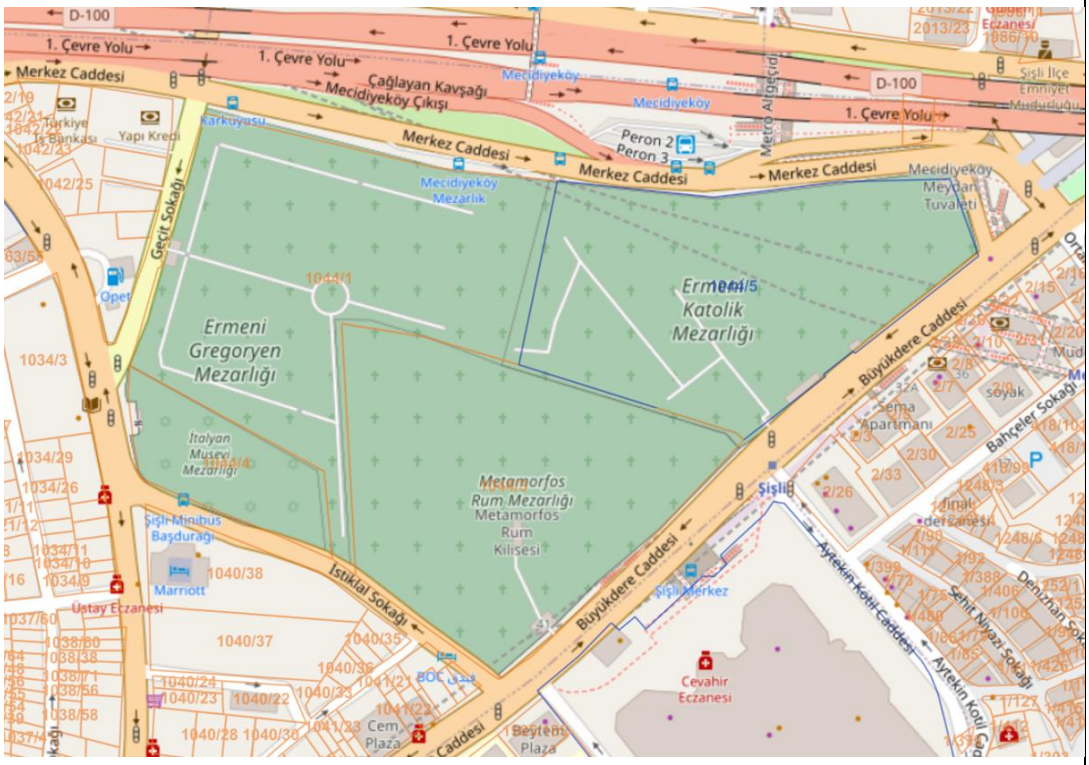
4.5.2.8. Mezarlıklar ve Hazireler

1) Ermeni Gregoryen Mezarlığı
Şişli, Merkez Mahallesi, 1044 ada 1 parseldedir.

2) Metamorfos Rum Mezarlığı ve Kilisesi
Şişli İlçesi, Merkez. Mahallesi, 1044 ada 3 parseldedir.

3) İtalyan Musevi Mezarlığı
Şişli İlçesi, Merkez. Mahallesi, 1044 ada 4 parseldedir.

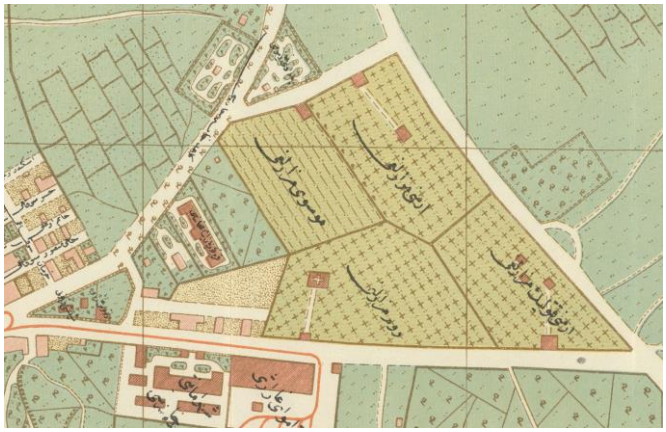
4) Ermeni Katolik Mezarlığı
Şişli İlçesi, Merkez. Mahallesi, 1044 ada 5 parseldedir.

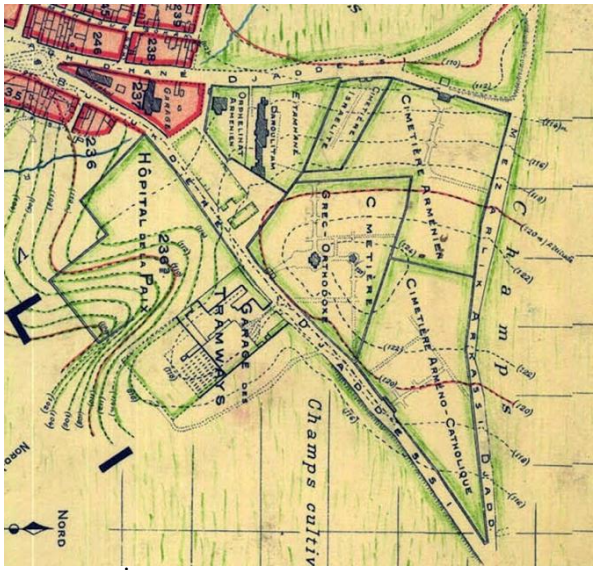
Harita 174. Harita 139. İstanbul, Şişli İlçesi, Merkez Mahallesi, 1044 ada 1-3-4-5 parseller Mezarlıklar

Kaynak: e-plan.gov.tr

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Ermeni Gregoryen Mezarlığı- Metamorfos Rum Mezarlığı ve Kilisesi- İtalyan Musevi Mezarlığı Ermeni Katolik Mezarlığı	
GÜNCEL KULLANIM: Mezarlık	
Mahalle: Şişli Merkez	
Sokak: Büyükdere Caddesi- Merkez Caddesi- Geçit Sokak- İstiklal Sokak	
Ada: 1044	**Parsel:** 1-3-4-5

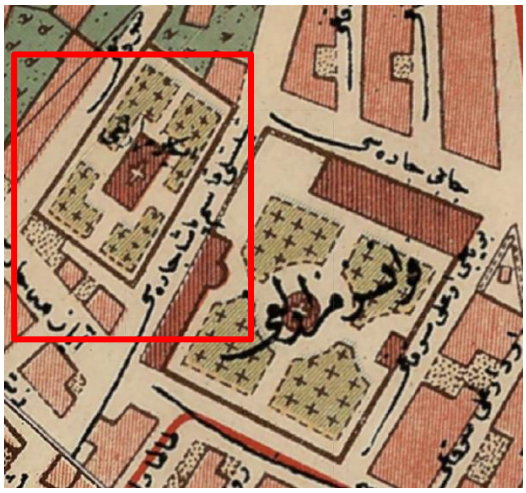
Harita 175. 1918 Necip Bey Haritası'nda Mezarlıklar

Harita 176. İstanbul, Şişli İlçesi, Merkez Mahallesi, Pervititch Haritasında Mezarlıklar
Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_000769

5) Feriköy Protestan Mezarlığı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Feriköy Prostestan Mezarlığı	
GÜNCEL KULLANIM: Mezarlık	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi	
Ada: 1005	**Parsel:** 14

Harita 177. 1918 Necip Bey Haritası'nda Feriköy Prostestan Mezarlığı

Harita 178. Pervititch Haritası ve Hava Fotoğrafı[275]

[275] Saygın Alkan, *Geç 19. Yüzyıl ve Erken 20. Yüzyıl İstanbul'unda Tarihi Mezarlık Alanlarının Mekansal Dönüşümü* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2022).

6) Latin Katolik Mezarlığı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Latin Katolik Mezarlığı	
GÜNCEL KULLANIM: Mezarlık	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi- Rumeli Caddesi – Ergenekon Caddesi – Tayyareci Fehmi Sokak	
Ada: 990	**Parsel:** 1

Harita 179. 1918 Necip Bey Haritası'nda Latin Katolik Mezarlığı

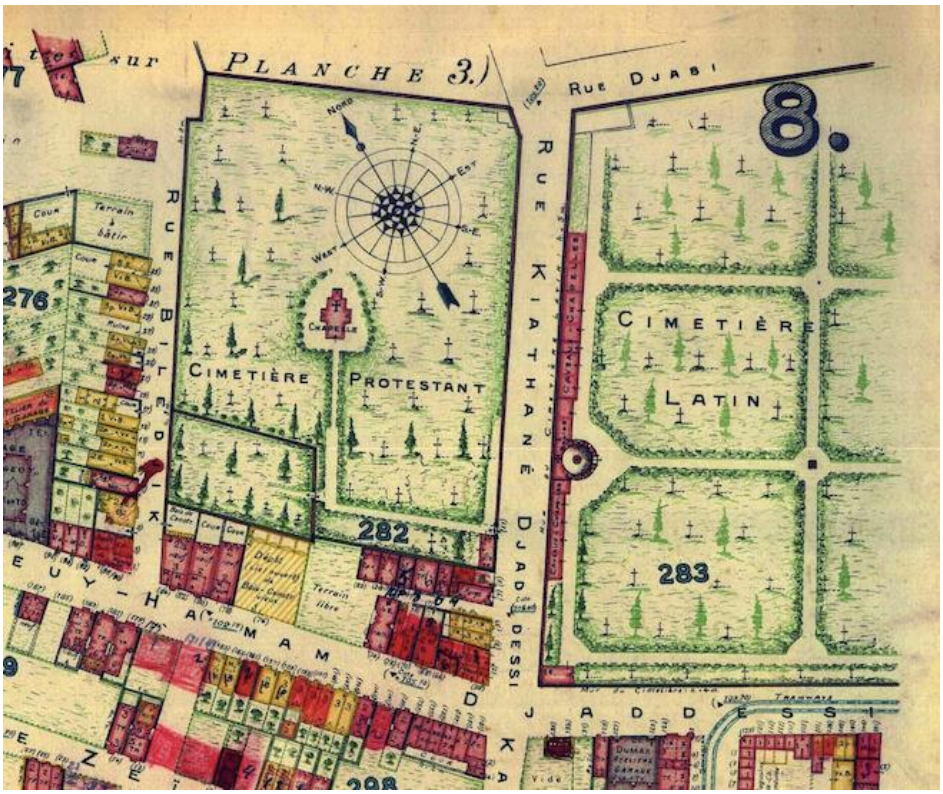

Harita 180. Pervititch Haritası ve Hava Fotoğrafı[276]

[276] Alkan, *Geç 19. Yüzyıl ve Erken 20. Yüzyıl İstanbul'unda Tarihi Mezarlık Alanlarının Mekansal Dönüşümü*.

Harita 181. İstanbul, Şişli İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi, Mezarlıklar
Kaynak: e-plan.gov.tr

Harita 182. İstanbul, Şişli İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi, 8 No'lu Pervititch Haritasında Mezarlıklar (282 ve 283 ada)
Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_000768

7) Feriköy Müslüman Mezarlığı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Feriköy Müslüman Mezarlığı	
GÜNCEL KULLANIM: Mezarlık	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Yay Meydanı Caddesi	
Ada: 1643	**Parsel: -**

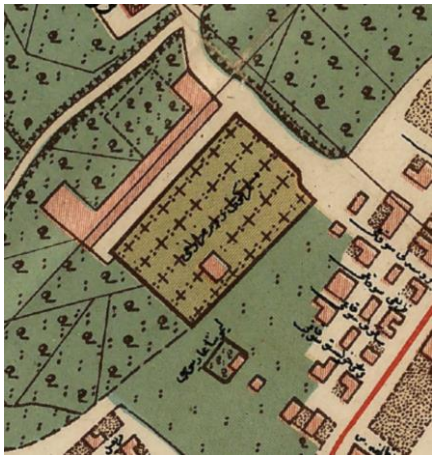
Harita 183. 1918 Necip Bey Haritası'nda Feriköy Müslüman Mezarlığı

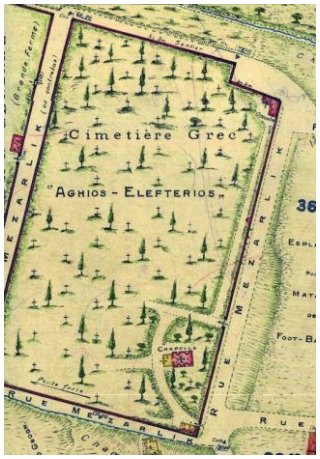
Fotoğraf 134. Feriköy Müslüman Mezarlığı - Güncel Hava Fotoğrafı

8) Aya Lefter Rum Ortodoks Mezarlığı

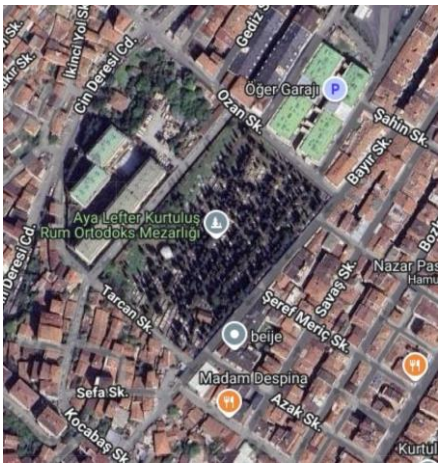
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Aya Lefter Rum Ortodoks Mezarlığı	
GÜNCEL KULLANIM: Mezarlık	
Mahalle: Yayla	
Sokak: Bayır Sokak -Özden Sokak	
Ada: 1217	**Parsel: 1**

Harita 184. 1918 Necip Bey Haritası'nda Aya Lefter Rum Ortodoks Mezarlığı

Harita 185. Şişli, Pervititch Haritası, 10 No'lu Paftada Aya Lefter Rum Ortodoks Mezarlığıi (1924-1925)

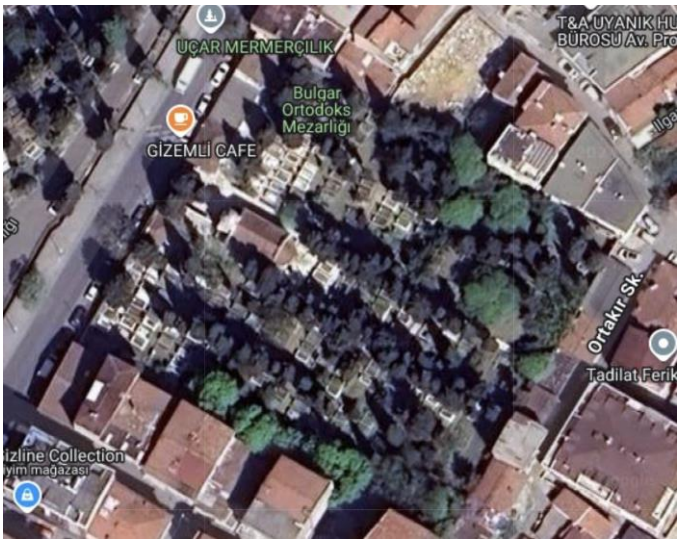
Fotoğraf 135. Aya Lefter Rum Ortodoks Mezarlığı - Güncel Hava Fotoğrafı

9) Bulgar Ortodoks Mezarlığı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Bulgar Ortodoks Mezarlığı	
GÜNCEL KULLANIM: Mezarlık	
Mahalle: Yayla	
Sokak: Yay Meydanı Caddesi	
Ada: 10517	**Parsel:** 23

Harita 186. 1918 Necip Bey Haritası'nda Bulgar Ortodoks Mezarlığı

Fotoğraf 136. Bulgar Ortodoks Mezarlığı – Güncel Hava Fotoğrafı

4.5.2.9. Su Yapıları

1) Sultan II. Abdülhamid Çeşmesi (1901)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: II. Abdülhamid Çeşmesi (1901 yılında inşa edilmiş olup, 1957'de taşınmıştır.)	
GÜNCEL KULLANIM: Kentsel Öğe	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Maçka Caddesi	
Ada: 779	**Parsel: -**

Fotoğraf 137. II. Abdülhamid Çeşmesi – Nusretiye Camii Önünde

Fotoğraf 138. 1957'de Nusretiye Camii önünden taşınan II. Abdülhamid Çeşmesi (Gamze Barut, 2022)

2) Küçükçiftlik Park Su Terazisi

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Küçükçiftlik Su Terazisi (Tarih:Osmanlı Dönemi)	
GÜNCEL KULLANIM: Kentsel Öğe	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Kadırgalar Caddesi	
Ada: 768	**Parsel:** 4

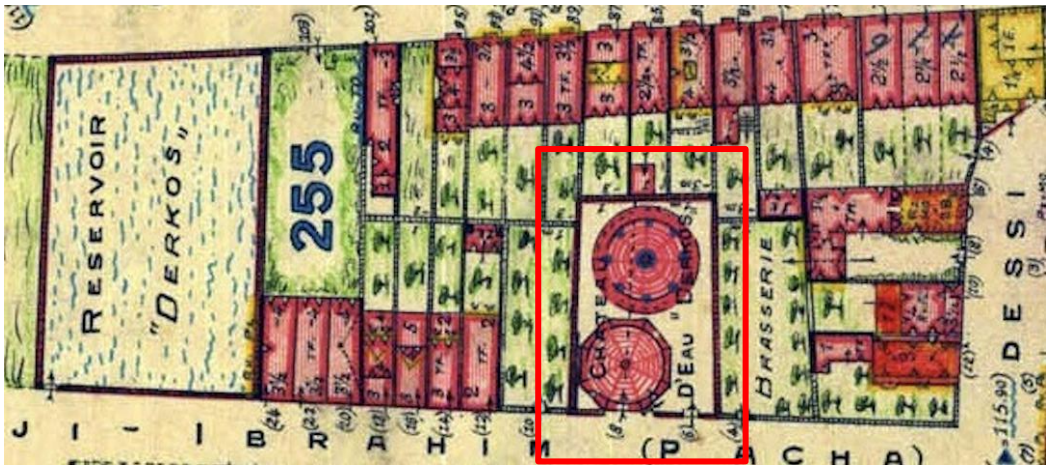

Harbiye Tarihi ve Kentsel Sit Alanı içerisinde Halkalı Suyolu hattına ait olduğu belirtilmektedir, diğer çalışmada ise Hilton Oteli'nin eteklerinde su kaynağından Tophane'deki Kılıç Alı Paşa Camii ve hamamına su temin ettiği yazılmıştır[277].

[277] Elifnur Dayıcı, *İstanbul'daki Su Terazilerinin Mimari Özelliklerinin İncelenmesi ve Korunma Sorunları* (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 167.

3) Bomonti Su Kulesi (Bomonti Su Şatosu)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Bomonti Su Kulesi	
GÜNCEL KULLANIM: Endüstri Mirası	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Oktay Cebeci Sokak	
Ada: 1012	**Parsel:** 7

Harita 187. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 255 ada Bomonti Su Kulesi (1924-1925)

Fotoğraf 139. Bomonti Su Kulesi Güncel Hava Fotoğrafı

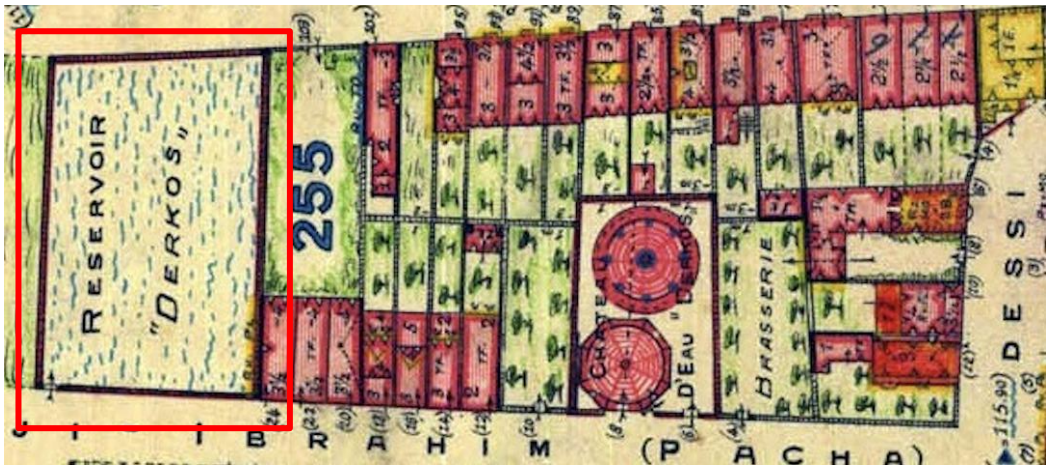
Yapı Fişi	
YAPI ADI: Bomonti Su Kulesi	
GÜNCEL KULLANIM: Endüstri Mirası	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Oktay Cebeci Sokak	
Ada: 1012	**Parsel:** 7

Fotoğraf 140. Bomonti Su Kulesi
Kaynak: https://resulemrahsahan.com/projeler/iski-su-satosu-kutuphane-ve-kulturel-miras-merkezi/

4) Şişli Su Rezervuarı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Şişli Su Rezervuarı	
GÜNCEL KULLANIM: Otopark	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Oktay Cebeci Sokak	
Ada: 1012	**Parsel:** 13

Harita 188. Şişli, Pervititch Haritası, 3 No'lu Paftada, 255 ada Bomonti Su Kulesi (1924-1925)

Fotoğraf 141. Şişli Su Rezervuarı – Güncel Hava Fotoğrafı

5) Said Bey Çeşmesi (1923)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Said Bey Çeşmesi (1923)	
GÜNCEL KULLANIM: Kullanım Dışı	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Ahmet Fetgari Sokak	
Ada: 824	**Parsel:** 2

Fotoğraf 142. Said Bey Çeşmesi
(Ahmet Yurtbakan, 2022)

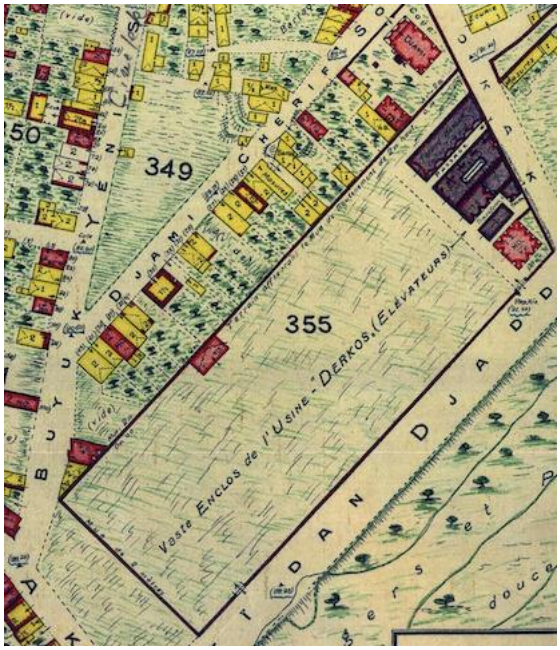
1923 yılında inşa edilmiş ve 1960'lı yıllara kadar Hamidiye suyollarından beslenmiştir.

6) Feriköy Su Havuzu ve Pompa İstasyonu

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Feriköy Su Havuzu	
GÜNCEL KULLANIM: Otopark	
Mahalle: Paşa	
Sokak: Yay Meydanı Caddesi	
Ada: 1662	**Parsel:** 33

Harita 189. 1918 Necip Bey Haritası'nda Feriköy Su Havuzu Arazisi

Harita 190. Şişli, Pervititch Haritası, 9 No'lu Paftada, 355 ada Feriköy Su Havuzu (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Feriköy Su Havuzu	
GÜNCEL KULLANIM: Otopark	
Mahalle: Paşa	
Sokak: Yay Meydanı Caddesi	
Ada: 1662	**Parsel:** 33

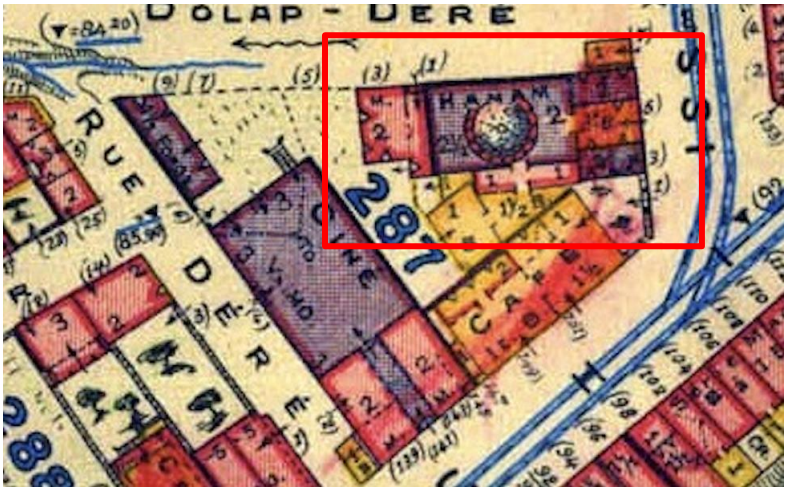

Fotoğraf 143. Feriköy Su Havuzu - Güncel Hava Fotoğrafı

1662 ada 33 parselde bulunan, Feriköy Su Havuzu (sarnıç) 2065 ada 44 parselden geçerek 1279 ada 1 parselde bulunan, Pompa İstasyonuna ulaşan, 1880 tarihli su galeri hattı bulunmaktadır. (Terkos Su Yolu)

7) Pangaltı Hamamı

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Pangaltı Hamamı	
GÜNCEL KULLANIM: Yapı Günümüze Ulaşmamış ve Yerine Otel İnşa Edilmiştir.	
Mahalle: Ergenekon	
Sokak: Halaskargazi Caddesi	
Ada: 643	**Parsel:** 1

Harita 191. Şişli, Pervititch Haritası, 6 No'lu Paftada, 287 ada Pangaltı Hamamı (1924-1925)

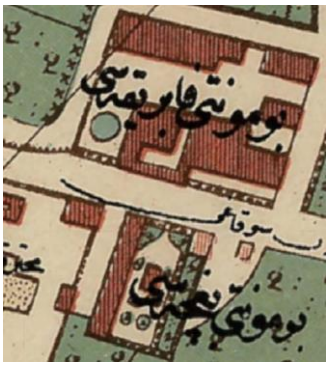

Fotoğraf 144. Pangaltı Hamamı
(Url-12, Erişim Tarihi: 10.09.2024)

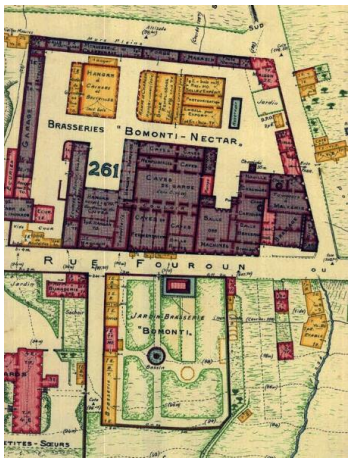
4.5.2.10. Endüstri Yapıları

1) Bomonti Bira Fabrikası (1890)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Bomonti Bira Fabrikası (1890)	
GÜNCEL KULLANIM: Rekreasyon	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Silahşör Caddesi	
Ada: 1018	**Parsel:** 1
YAPI ADI: Bira Bahçesi	
GÜNCEL KULLANIM: Mimar Sinan Üniversitesi	
Mahalle: Merkez	
Ada: 2081	**Parsel:** 16

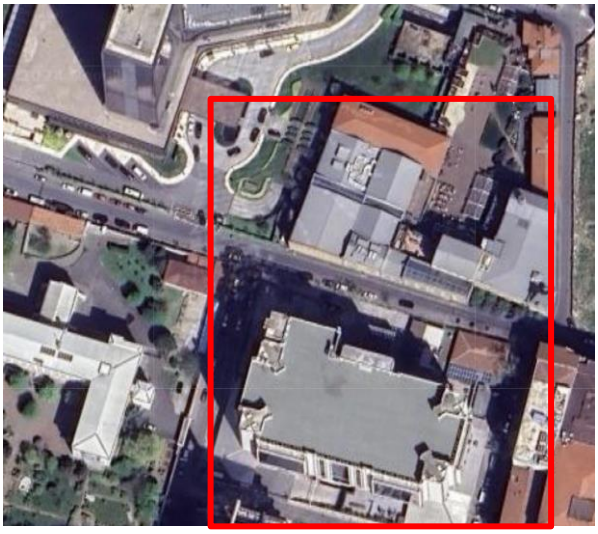

Harita 192. 1918 Necip Bey Haritası'nda Bomonti Bira Fabrikası ve Bira Bahçesi

Harita 193. Şişli, Pervititch Haritası, 2 No'lu Paftada, 261 ada Bomonti Bira Fabrikas ve Bira Bahçesi (1924-1925)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Bomonti Bira Fabrikası	
GÜNCEL KULLANIM: Rekreasyon	
Mahalle: Merkez	
Sokak: Silahşör Caddesi	
Ada: 1018	**Parsel:** 1
YAPI ADI: Bira Bahçesi	
GÜNCEL KULLANIM: Mimar Sinan Üniversitesi	
Mahalle: Merkez	
Ada: 2081	**Parsel:** 16

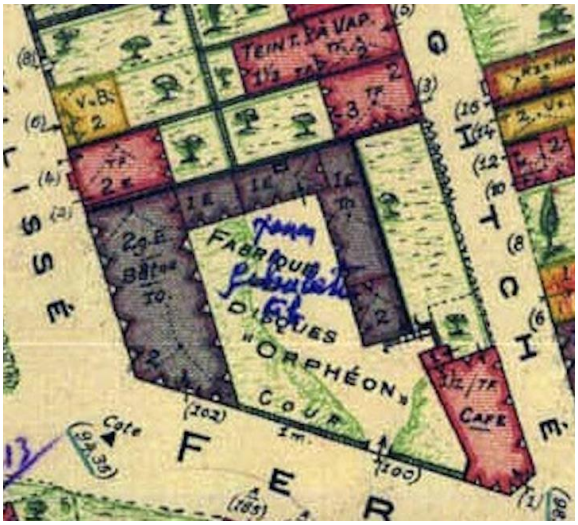
Fotoğraf 145. Bomonti Ada ve MSÜ - Güncel Hava Fotoğrafı

Fotoğraf 146. Bomonti Ada (Cumhuriyet Gazetesi, 2021)

2) Odeon-Orfeon Plak Fabrikası (1912)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Odeon-Orfeon Plak Fabrikası (1912)	
GÜNCEL KULLANIM: Yapı Günümüze Ulaşmamıştır- Otel	
Mahalle: Cumhuriyet	
Sokak: Ergenekon Caddesi	
Ada: 992	**Parsel:** 1

Harita 194. Şişli, Pervititch Haritası, 8 No'lu Paftada, 275 ada Odeon-Orfeon Plak Fabrikası

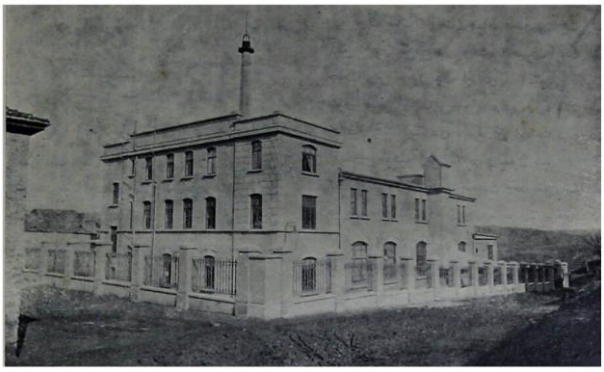
Fotoğraf 147. Mercure Otel – Güncel Hava Fotoğrafı

3) Arslanyan Ekmek Fabrikası (1913)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Arslanyan Ekmek Fabrikası (1913)	
GÜNCEL KULLANIM: Yapı Günümüze Ulaşmamıştır- Konut	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Valikonağı	
Ada: 1199	**Parsel:** 230

Harita 195. Pervititch Haritasında- Arslanyan Ekmek Fabrikası (1925)

Fotoğraf 148. Arslanyan Ekmek Fabrikası[278]

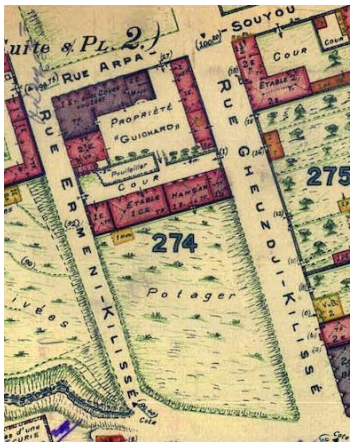
1910 yılında, Teşvikiye mahallesinde, Arslanyan Ekmek Fabrikası kurulmuştur. Fabrika I. Dünya Savaşı döneminde, Harbiye Nezareti adına üretim yapmıştır[279].

Yapı günümüze ulaşmamış yerine konut inşa edilmiştir.

[278] Ahmet Hamdi Bülbül, "İstanbul'da Osmanlı Dönemi Endüstri Yapıları", ts. (Erişim 14 Ağustos 2024), 172.
[279] Bülbül, "İstanbul'da Osmanlı Dönemi Endüstri Yapıları", 168-169.

4) Nestle Çikolata Fabrikası (1928)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Nestle Çikolata Fabrikası (1928)	
GÜNCEL KULLANIM: Yapı Günümüze Ulaşmamıştır- Residence	
Mahalle: Feriköy Fırın Sokak- Arpa Suyu Sokak	
Sokak: Yay Meydanı Caddesi	
Ada: 993	**Parsel:** 9

Harita 196. Şişli, Pervititch Haritası, 8 No'lu Paftada, 275 ada Nestle Çikolata Fabrikası Arazisi (1924-1925)

Fotoğraf 149. Nestle Çikolata Fabrikası (1928)
Kaynak: Anonim

Kazım Orbay Caddesi ile Arpa Suyu Sokak arasında yer alan yapı, 142. pafta, 993. ada, 9. parselde bulunmaktaydı. Bu yapı günümüze ulaşamamıştır ve yerinde şu an Elysium Residence bulunmaktadır.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Nestle Çikolata Fabrikası (1928)	
GÜNCEL KULLANIM: Yapı Günümüze Ulaşmamıştır- Residence	
Mahalle: Feriköy Fırın Sokak- Arpa Suyu Sokak	
Sokak: Yay Meydanı Caddesi	
Ada: 993	**Parsel:** 9

Fotoğraf 150. Nestle Çikolata Fabrikası
(Seda Özen Bilgili)

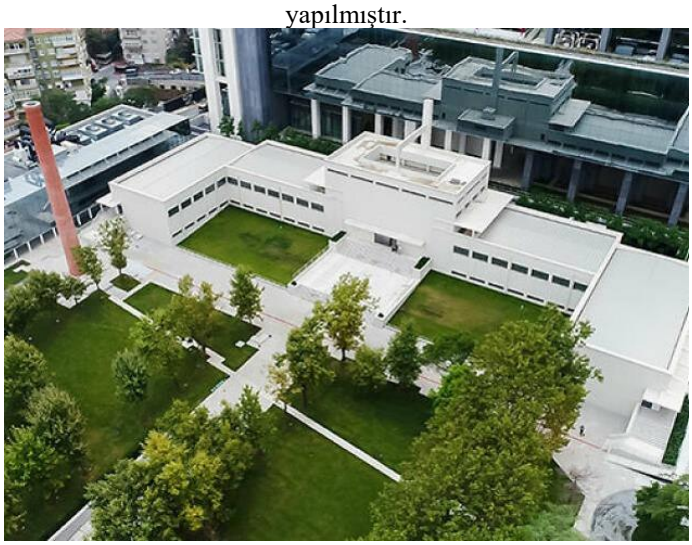
5) Likör ve Kanyak Fabrikası (1931)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Likör ve Kanyak Fabrikası (1931)	
GÜNCEL KULLANIM: Kültür Merkezi	
Mahalle: Fulya	
Sokak: Büyükdere Caddesi	
Ada: 1199	**Parsel:** 230

Fotoğraf 151. Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası
Kaynak: https://www.herumutortakarar.com/mecidiyekoy-likor-fabrikasi/#uael-gallery-2

Yapı 2013 yılında yıkılarak aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiş ve Kültür Merkezi yapılmıştır.

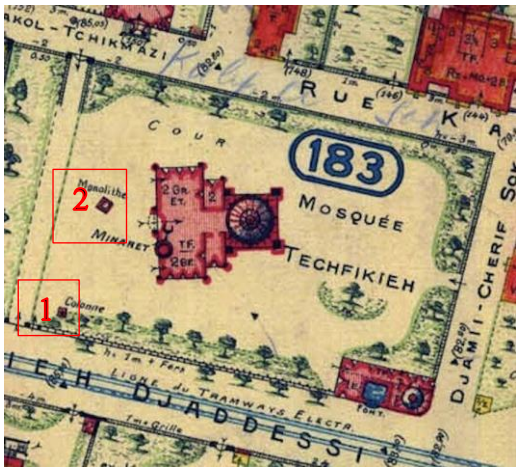

Fotoğraf 152. Mecidiyeköy Likör ve Kanyak ve Fabrikası – Güncel Fotoğrafı (Anonim)

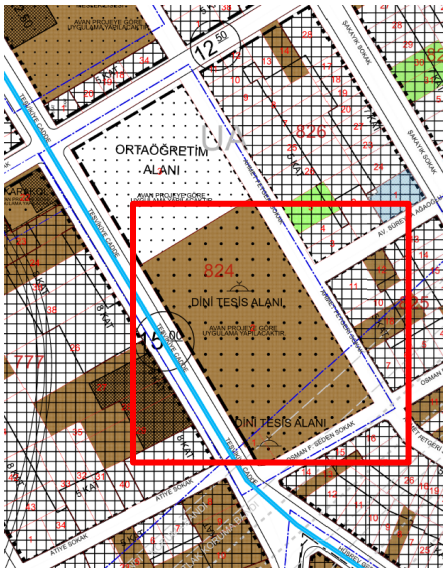
4.5.2.11. Kentsel Öğeler

1) Nişantaşları/Menziltaşları/Dikili Taşlar

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Menzil Taşı	
GÜNCEL KULLANIM: Menzil Taşı	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 824	**Parsel:** 2

Harita 197. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 183 ada, Teşvikiye Camii ve Bahçesinde bulunan Dikilitaşlar (1924-1925)

Şişli, Sit Alanı İlanından Önceki Uygulama İmar Planı (23.11.2018)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Menzil Taşı	
GÜNCEL KULLANIM: Menzil Taşı	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 824	**Parsel:** 2

Fotoğraf 153. 1 Numara ile gösterilen Dikilitaş
(Gamze Barut, 2024)

Fotoğraf 154. 2 Numara ile gösterilen Dikilitaş
(Gamze Barut, 2024)

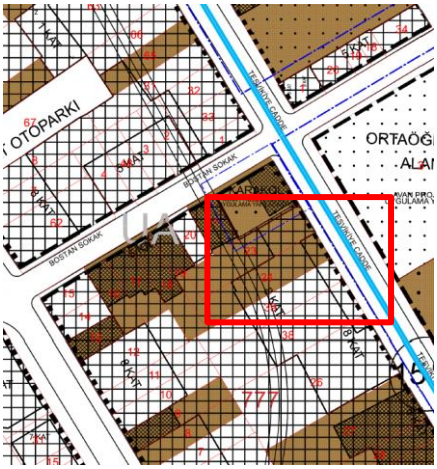
1 numara ile gösterilen, 1791 tarihli dikilitaş III. Selim'in atışına aittir[280].
2 numara ile gösterilen, 1811 tarihli kayıtlı olup, ebced hesabına göre ise 1831[281] tarihli dikilitaş ise II. Mahmud'un atışına aittir.

[280] Şermin Atamdede, *İstanbul'da Nişantaşları* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Lisans Tezi, 1971), 30.
[281] Atamdede, *İstanbul'da Nişantaşları*, 31.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Dikilitaş	
GÜNCEL KULLANIM: Dikilitaş	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 22

Harita 198. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 185 ada, Harbiye Karakolu (1924-1925)

Şişli, Sit Alanı İlanından Önceki Uygulama İmar Planı (23.11.2018)

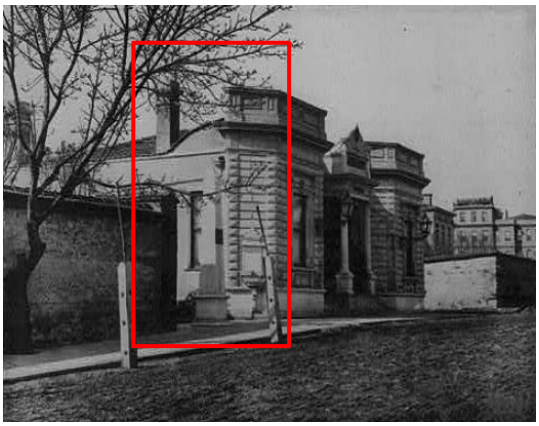
Pervitich haritasında bulunmayan dikiltaş, Hüsrev Gerede Caddesi'nden buraya nakledilmiştir[282].

[282] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 95.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Dikilitaş	
GÜNCEL KULLANIM: Dikilitaş	
Mahalle: Harbiye	
Sokak: Teşvikiye Caddesi	
Ada: 777	**Parsel:** 22

Fotoğraf 155. Harbiye Karakolu Yanı- Dikilitaş
(Gamze Barut, 2024)

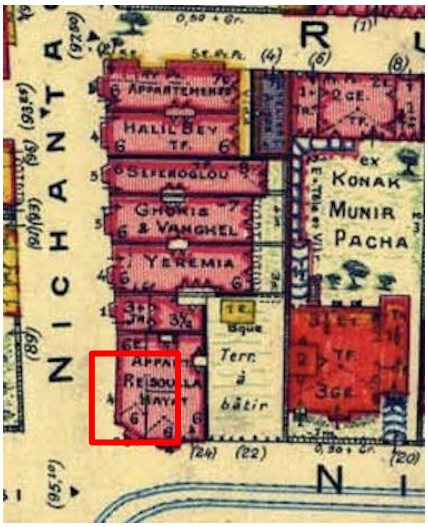

Fotoğraf 156. Harbiye Karakolu ve Dikiltaş
Kaynak: https://www.loc.gov/resource/cph.3b28966/

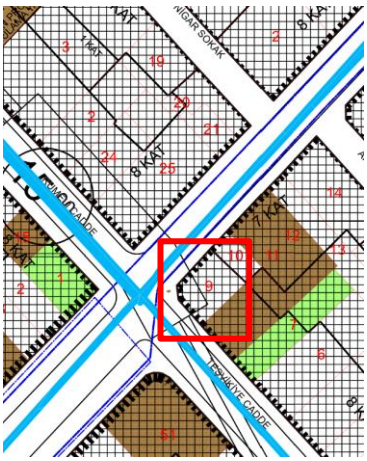
Sultan Abdülmecid döneminde dikilen 2 adet dikiltaş bulunmaktadır. Bunlardan biri Harbiye Karakolu'nun önünde diğeri ise 830 ada 9 parselin önünde yer alır ve her ikisinde de "Eser-i Avatıf-ı Mecidiye Mahalk-i Cedide-i Teşvikiye/Abdülmecid'in karşılıksız iyilikseverliğinin eseri olan yeni Teşvikiye Mahallesi[283]" yazılıdır

[283] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 95.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Dikilitaş	
GÜNCEL KULLANIM: Dikilitaş	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Valikonağı Caddesi / Teşvikiye Caddesi kesişiminde	
Ada: 830	**Parsel:** 9

Harita 199. Şişli, Pervititch Haritası, 5 No'lu Paftada 196 ada, Köşe Başı (1924-1925)

Şişli, Sit Alanı İlanından Önceki Uygulama İmar Planı (23.11.2018)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Dikilitaş	
GÜNCEL KULLANIM: Dikilitaş	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Valikonağı Caddesi / Teşvikiye Caddesi kesişiminde yer almaktadır.	
Ada: 830	**Parsel:** 9

Fotoğraf 157. Şişli, Teşvikiye Mahallesi, 830 ada 9 parsel önünde bulunan dikilitaş (Caner Cangül,2008)

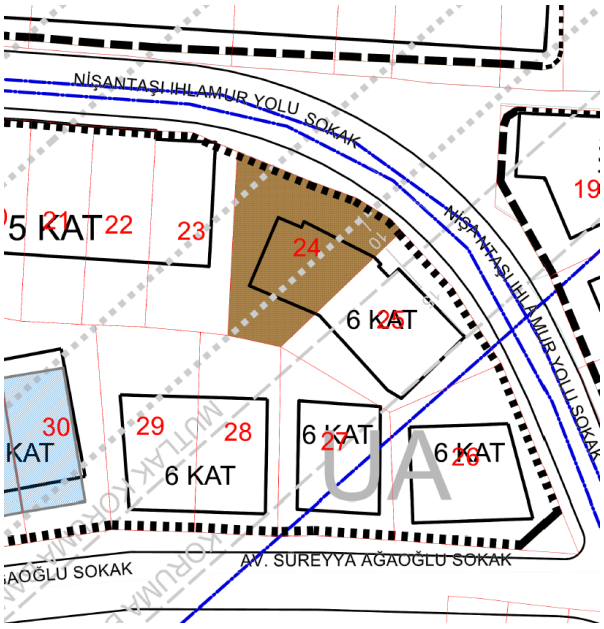
Sultan Abdülmecid döneminde dikilen 2 adet taştan biridir 830 ada 9 parselin önünde yer alır, kitabesinde "Eser-i Avatıf-ı Mecidiye Mahalk-i Cedide-i Teşvikiye/Abdülmecid'in karşılıksız iyilikseverliğinin eseri olan yeni Teşvikiye Mahallesi[284]" yazılıdır

[284] Çetintaş, *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, 95.

Yapı Fişi	
YAPI ADI: II. Mahmud Nişan Taşı (1811)	
GÜNCEL KULLANIM: Menzil Taşı	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Nişantaşı Ihlamur Yolu	
Ada: 844	**Parsel:** 24

Harita 200. 1918 Necip Bey Haritası – Şişli, Topağacı

Harita 201. Şişli, Merkez ve Çevresi Uygulama İmar Planı (24.06.2006)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: II. Mahmud Nişan Taşı (1811)	
GÜNCEL KULLANIM: Menzil Taşı	
Mahalle: Teşvikiye	
Sokak: Nişantaşı Ihlamur Yolu	
Ada: 844	**Parsel:** 24

Fotoğraf 158. Şişli, Topağacı, II. Mahmud Nişantaşı
(Caner Cangül)

2) Abide-i Hürriyet Anıtı (1909-1911)

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Abide-i Hürriyet Anıtı (1909-1911)	
GÜNCEL KULLANIM: Anıt	
Mahalle: Şişli Merkez	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi	
Ada: 9775	**Parsel:** 1

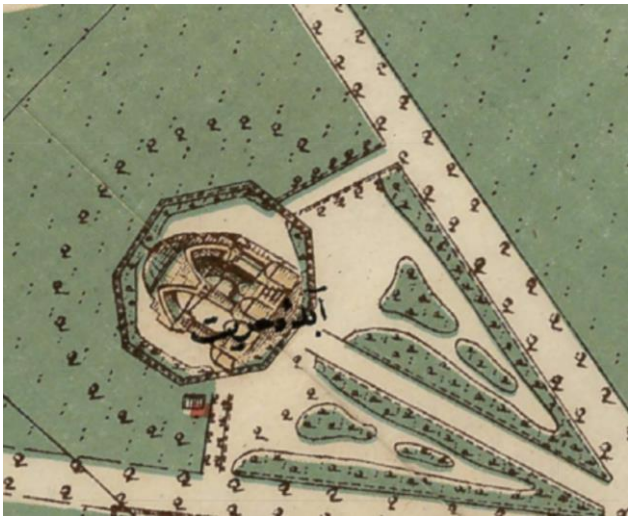

Fotoğraf 159. Abide-i Hürriyet Anıtı[285]

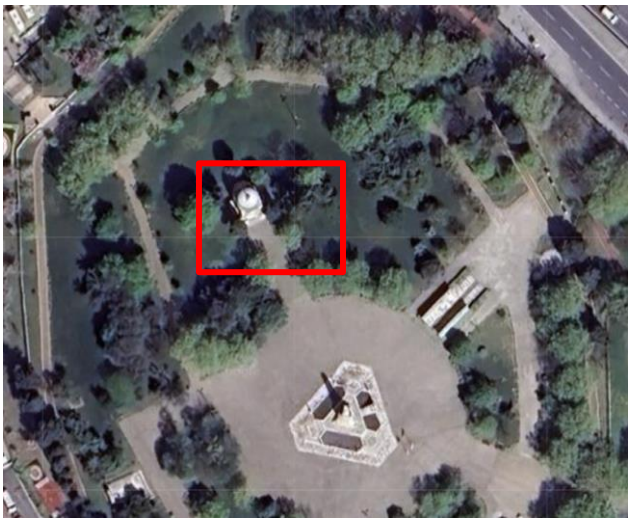
[285] Abide-i Hürriyet Anıtı: 31 Mart Vakası olarak bilinen Meşrutiyet karşıtı ayaklanmanın bastırılması sırasında ölenlerin anısına yapılmıştır. Yapımına 1909 yılında başlanmış, Meşrutiyet'in ilanının üçüncü yılında 23 Temmuz 1911'de resmî törenle açılmıştır. I. Ulusal Mimarlık üslubunun tanınmış mimarlarından, Muzaffer Bey tarafından tasarlanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Afife Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C1, 58.

3) Mahmut Şevket Paşa Türbesi

Yapı Fişi	
YAPI ADI: Mahmut Şevket Paşa Türbesi	
GÜNCEL KULLANIM: Anıt	
Mahalle: Şişli Merkez	
Sokak: Abide-i Hürriyet Caddesi	
Ada: 9775	**Parsel:** 1

Harita 202. 1918 Necip Bey Haritası'nda - Şişli, Mahmut Şevket Paşa Türbesi

Fotoğraf 160. Mahmut Şevket Paşa Türbesi – Güncel Hava Fotoğrafı

5. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Şişli, Osmanlı döneminde Pera'da yaşayan nüfus yoğunluğunun yeni bir mahalle kurulması gerektirmesi nedeniyle ortaya çıkan Pangaltı bölgesinin zamanla büyüyerek ve genişlemesi sonucu ortaya çıkan bir semt olmuştur.

Vilayet ve belediye yönetiminin valilik yetki alanında yürütülmesi uygulaması 1957 yılına kadar sürmüştür. 10 Nisan 1954 yılında çıkartılan 6349 sayılı kanun ile İstanbul Belediye'nin vilayetten ayrılması ile, 1957 yılında Beyoğlu, Beşiktaş, Fatih, Eminönü, Sarıyer, Eyüp, Bakırköy, Adalar, Kadıköy, Şişli, Üsküdar ve Beykoz kazalarında belediye şube müdürlüğü uygulaması başlamıştır[286]. Bu uygulamanın başladığı Şişli ve Bakırköy ilçeleri birbiri ile benzeyen özelliklere sahiptir.

Bakırköy, Şişli gibi Osmanlı İstanbul'unda, gayrimüslim ve Levantenlerin 1800'lerin ikinci yarısından sonra yaşam sürdüğü bir bölge olmuştur. İdari açıdan, İstanbul ve çevresi, sur içi ayrı tutularak dört kadılıkla idare edilmiştir. Sur dışında gelişen Bakırköy, Makrıköy (Uzakköy) olarak bilinmekteydi. 1925'te yer adları Türkçeleştirmesi sonucunda Bakırköy ismini almıştır. İsminden de anlaşılacağı üzere, Osmanlı döneminde, uzak ve taşra bir köy[287] olan Makrıköy, sur dışı yerleşim yeri olmuş, ilerleyen dönemlerde İstanbul'un ekonomik ve politik yaşamından kopmadan sayfiye yeri olarak da kullanılmıştır[288].

18. ve 19. yüzyıllarda, yerleşim yerlerine uzak olması sebebiyle burada baruthane kurulmuş ve barut imalatı 1701 yılında bölgede başlamıştır. Bu tarihlerde Şişli gibi, boş bir arazi olması tercih sebebi olmuştur. Barut üretiminin stratejik olarak önemli olduğu dönemde, III. Selim askeri alandaki düzenlemelerinin sonucu bölgenin gelişmesinin önünü açmıştır. Baruthanenin kurulması ile başlayan gelişme, daha sonra diğer üretim tesislerinin bölgede açılmasına neden olarak, Şişli ilçesinin tuğla, üretimi ile başlayan üretim alanını olarak belirlenen yerlerin daha sonra sanayi bölgesine evrilmesi sonucunu hatırlatmaktadır. Bakırköy'de de benzeri üretim tesisleri kurulmuştur. Sanayi tesislerinin kurulması ve iş olanaklarının artması neticesinde bölgede nüfus artışı yaşanmıştır. Bölgenin sosyal ve ekonomik gelişimine bağlı olarak yeni yollar açılmış ve ulaşılabilir bir yer olmuştur. Bakırköy'de de zengin ve sosyal yaşam gelişmiştir.

1857 yılında yaşanan Haliç yangını ve 1894 depreminin sonucunda, Fenerli Rumlar ve İstanbul'un farklı mahallerinde yaşayan Ermeniler, Bakırköy'e yerleşmiştir. Böylece gayrimüslim ve Levanten nüfusun yaşamaya başladığı başka bir bölge oluşmuştur. 19. yüzyılın başlarından itibaren, Balkanlardan göç eden muhacir aileler de bölgeye yerleşmeye başlamıştır[289].

---

[286] Özlem Sıla Durhan, *Erken Cumhuriyet İstanbul'unda Kentsel Değişim (1928-1950)* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, 2009), 20.
[287] ''Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi" (İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları, 1994), c.1, 555.
[288] Deniz Aydın, *Bakırköy'ün Kültür Varlıklarının Saptanması, Topluma Sunum ve Koruma Projesi* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 34.
[289] Aydın, *Bakırköy'ün Kültür Varlıklarının Saptanması, Topluma Sunum ve Koruma Projesi*, 28.

1870'li yıllarda, tren yolunun Bakırköy'den geçmesi ile şehir ile bağlantısı güçlenmiş ve nüfus yoğunluğunun artmasına neden olmuş konut yapıları yoğunlaşmaya başlamıştır.

Baruthanenin kurulduğu alan Bakırköy'ün nüvesi olmuş ve bu imalathanenin bulunduğu bölge günümüzde Ataköy ile marina bölgesi olarak karşımıza çıkmıştır[290]. 19. yüzyılın sonuna doğru, bölgede bulunan tarım arazileri iskana açılmış ve yoğun yapılaşma başlamıştır. 19. ve 20. yüzyılların ilk yarısında sakin bir yerleşim yeri olan Bakırköy, yoğun alışveriş ve ticaret bölgesi haline gelmiştir. Konut yapısı iki veya üç katlı ahşap ve kagir ve bahçeli konutlar iken 1970'lerden sonra apartmanlaşmanın etkisi ile sokak dokusu değişmiştir.

Osmanlı'da başlayan modernleşme hareketlerinin sonucunda ortaya çıkan eğitim yapıları da bölgede konumlanmıştır[291]. Askeri alanda da baruthane ve ordu için imalat yapan basmahane tesislerinin konumlandığı bölgede, Reşadiye Süvari Kışlası, karakol yapısı inşa edilmiştir.

1927 yılında modern anlamda ilk sayımda, Bakırköy'de biri merkez olmak üzere 3 bucak, 9 mahalle, 17 köy bulunmaktaydı[292].

II. Dünya Savaşı'nın ardından Yugoslavya 'dan gelen göçmenler Zeytinburnu'na yerleştirilmiş ve gecekondulaşmanın yoğunlaştığı bir bölge olmuştur. 1957 yılında, Zeytinburnu, 1989 yılında Küçükçekmece Bakırköy'den ayrılarak ayrı ilçeler olmuştur. Cumhuriyet döneminin başlangıç yıllarında, batıda Avcılar'dan, kuzeyde Mahmutbey'e, güneyde Marmara Denizi'ne kadar olan alanı kaplayan Bakırköy, günümüzde batıda Küçükçekmece, doğuda Zeytinburnu, güneyde Marmara Denizi'ne kadar olan alanı kapsamaktadır.

Şişli ile Bakırköy ilçelerinin kuruldukları dönem itibari ile benzer aşamalardan geçtiği anlaşılmaktadır. Demografik yapısındaki benzerlikler ile yapılaşma ve şehir dokusu aynı tarih ekseninde gelişmiştir. Her iki ilçede de imalathanelerin kurulmasına neden olan şehre uzaklıkları, kırsal ve tarım arazileri olan alanlardır.

İstanbul'da, iş gücünün getirdiği göç olgusunun sonucunda, sanayi ile başlayan nüvelerden yeni semtler doğmuştur. Nüfus yoğunluklarını beraberinde getiren sanayileşme, konut alanlarını bölgeye çekmiştir.

Osmanlı'da modernleşmenin temelinde atılan adımlar askeri ve eğitim yapılarının inşa edilmesi ile başlamıştır. Bu yapılar her iki bölgede de belirgin bir etkiye sahip olmuştur.

Konut yapısı benzer bir şekilde, bahçeli ve az katlı inşa edilmeye başlamış apartmanlaşmanın getirdiği yıkım ile sokak dokuları değişmiştir. Lüks konut alanı olarak değerlendirilen bölgeler, zamanla ticaret yapılarının konut alanlarını ele geçirmesine seyirci kalmıştır.

---

[290] 'Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi" (İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları, 1994), c.1, 556.
[291] Aydın, *Bakırköy'ün Kültür Varlıklarının Saptanması, Topluma Sunum ve Koruma Projesi,* 34.
[292] 'Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi" (İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları, 1994), c.1, 557.

İstanbul'un zengin tarihi, fiziki ve kültürel çeşitliliği, Şişli, Bakırköy ve Fatih ilçelerinin oluşumlarında ve gelişimlerinde belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu üç ilçenin tarihi ve kültürel geçmişleri, sosyal yapıları ve fiziksel özellikleri incelendiğinde, bazı benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

5.1 Fiziki Doku

Şişli, İstanbul'un modernleşme sürecinde önemli rol oynayan semtlerinden biridir. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında özellikle gayrimüslimlerin ve yabancı tüccarların yerleşim yeri olan Şişli, bu dönemde Batı tarzı mimari yapılar ve modern şehircilik anlayışının etkisinde gelişmiştir.

Şişli'nin tarihi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki Batılılaşma hareketi ile şekillenmiştir. Semtte bulunan Şişli Camii, Cumhuriyet döneminde inşa edilen ilk camilerden biri olup, semtin İslam ve Türk kültürünün yeni bir anlayışla nasıl harmanlandığını gösteren önemli bir yapıdır.

Cumhuriyet döneminde hızla büyüyen ve gelişen Şişli, İstanbul'un iş ve kültür merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bugün hala iş dünyasının merkezi olan bölge, lüks konutlar, alışveriş merkezleri ve oteller ile İstanbul'un modern yüzünü temsil eder. Bunun yanı sıra, Harbiye'deki İstanbul Radyoevi ve Cemil Topuzlu Açıkhava Tiyatrosu gibi kültürel yapılar, Şişli'nin kültürel hayatındaki önemini de vurgular.

Bakırköy, İstanbul'un batısında yer alan ve köklü bir tarihe sahip olan bir ilçedir. Antik dönemde "Hebdomon" adıyla bilinen Bakırköy, Bizans İmparatorluğu döneminde önemli bir askeri ve idari merkezdi. Konstantinopolis'e (İstanbul) yakınlığı ile bilinen Bakırköy, özellikle Roma İmparatorluğu döneminde imparatorların ve yüksek rütbeli komutanların ikamet ettiği bir yerleşim bölgesi olarak öne çıkmıştır.

Osmanlı döneminde ise Bakırköy, İstanbul'un kırsal kesimi olarak kabul edilmiştir. Çiftlikler ve bağlarla dolu olan bölge, aynı zamanda Osmanlı padişahları ve zengin ailelerin yazlık konutlarının bulunduğu bir yer haline gelmiştir. Cumhuriyet döneminde ise hızla gelişen ve şehirleşen Bakırköy, bugün İstanbul'un en kalabalık ve modern ilçelerinden biri haline gelmiştir. Deniz kıyısındaki konumu ile Bakırköy hem ticaret hem de ulaşım açısından İstanbul'un önemli noktalarından biri olmuştur.

Fatih, İstanbul'un tarihi yarımadasında yer alan, şehrin en köklü semtlerinden biridir. Adını, İstanbul'u fetheden Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet'ten alır ve İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan İstanbul'un merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Fatih, Bizans döneminde de önemli bir yerleşim bölgesiydi. Bizans İmparatorluğu'nun kalbi olan bölge, Ayasofya, Hipodrom ve Theodosius Surları gibi önemli yapıları bünyesinde barındırıyordu. Ancak, İstanbul'un fethinden sonra bölge, Osmanlı'nın büyük inşa projeleriyle yeni bir kimlik kazandı. Fatih Camii ve Külliyesi, Süleymaniye Camii gibi Osmanlı mimarisinin en önemli örneklerine ev sahipliği yapar.

Ayrıca, Fatih, İstanbul'un eğitim ve dini hayatının da merkezi olmuştur. Osmanlı döneminde çok sayıda medrese ve dini yapı burada kurulmuş, bu gelenek Cumhuriyet

döneminde de devam etmiştir. Tarihi Kapalıçarşı ve Eminönü gibi ticaretin kalbi olan bölgelere yakınlığı ile de Fatih, yüzyıllardır İstanbul'un ticaret ağında önemli bir yere sahiptir.

Fatih, Şişli ve Bakırköy, İstanbul'un tarihi ve kültürel mozaiğinin farklı renklerini temsil eder. Fatih, Osmanlı İmparatorluğu'nun kalbi olarak İslam ve Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerini barındırırken, Şişli Batı etkisiyle modernleşen ve hızla gelişen bir İstanbul'un simgesidir. Bakırköy ise Roma ve Bizans'tan Osmanlı'ya ve günümüze uzanan köklü bir tarihe sahip, önemli bir liman ve yerleşim bölgesi olarak dikkat çeker.

5.2 Mahalleler ve Konutlar

Şişli, Bakırköy ve Fatih, İstanbul'un farklı dönemlerine tanıklık etmiş ve her biri kendine özgü bir mahalle ve konut dokusuna sahip olan önemli semtlerdir. Bu üç bölgeyi tarihi mahalle dokusu ve konut yapıları açısından karşılaştırdığımızda, şehirleşme ve mimari anlayışlarının farklı evrelerini temsil etmektedirler.

Şişli, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başarında hızla modernleşen bir semt olmuştur, bölgenin konut dokusu, İstanbul'un Batı tarzı mimari ve şehircilik anlayışı ile şekillendiği dönemde gelişmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Şişli'ye özellikle yabancı tüccarlar, Levantenler ve gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının yerleşim yeri olmuştur. En eski mahallesi Pangaltı günümüzde İnönü ve Ergenekon Mahallerinin bulunduğu alanı kapsamaktadır ve bölgede iki-üç katlı kagir konutlar, ikiz evler ve isimsiz sıra ev grupları yer almaktadır. Nişantaşı ve Teşvikiye mahallerinde ise Batı tarzında inşa edilmiş Art Deco ve Neo Klasik üslupta inşa edilen çok katlı apartmanlar bulunur. Konut dokusu Cumhuriyet dönemi ile değişerek apartmanlaşmış olsa da Osmanlı döneminden kalma müstakil evler ve köşkler de bulunmaktadır.

Bakırköy, antik dönemden itibaren yerleşim yeri olarak kullanılmış ve kırsal bölge olarak öne çıkmış 20. yüzyıl itibari ile bölgede şehirleşme hızlanmıştır. Osmanlı döneminde geniş bahçeli müstakil konutlardan ve yazlık olarak kullanılan konutlardan oluşan dokuya sahip olan semt, Cumhuriyet döneminde apartmanlaşmanın yaygınlaşması ile çok katlı konut yapılaşmasına geçmiştir. Geniş sokaklar ve planlı yerleşim yeri olan Bakırköy'de sahil şeridi ve yeşil alanlar bulunmaktadır.

Fatih'teki mahalle ve konut yapısı, geleneksel Osmanlı şehircilik anlayışını yansıtır. Suriçi olarak bilinen Fatih ilçesinin mahalle yapısı, genellikle dar sokaklar ve sıralanmış iki katlı ahşap evlerden oluşur. Fener ve Balat gibi mahalleler, Şişli'nin İnönü ve Ergenekon mahallelerine benzer konut yapısına sahiptir.

Fatih'teki konut dokusu, Osmanlı dönemine özgü cumbalı evler ve avlularla karakterize edilir. Bu yapıların bir kısmı zaman içinde korunmuş, bir kısmı ise modern yapılarla yer değiştirmiştir. Ancak birçok mahallede, tarihî yapılar hâlâ büyük ölçüde korunmaktadır. 20. yüzyıldan itibaren Aksaray, Laleli ve Çapa gibi mahallerde apartmanlaşma yaygınlaşmıştır.

5.3 Ticaret Merkezi ve Yapılar

Şişli, 19. yüzyılın sonlarında Batı etkisinde hızla gelişen bir bölge olarak, İstanbul'un ticaret ve iş dünyasının modern merkezi haline gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yabancı tüccarlar, bankerler ve Levanten ailelerin etkisiyle şekillenen Şişli, Batılı mimari yapılar ve geniş bulvarlarla ticareti gelişmiştir. Osmanbey ve Nişantaşı ticaretin en yoğun olduğu yerlerdir.

Bakırköy, Bizans döneminden bu yana İstanbul'un önemli ticaret noktalarından biri olmuştur. Roma ve Bizans dönemlerinde önemli bir yerleşim merkezi olan Bakırköy, deniz kıyısındaki konumu sayesinde tarih boyunca ticaret için stratejik bir bölge olmuştur. Ancak modern dönemde ticaretin şekli değişmiş, özellikle Cumhuriyet dönemi sonrası alışveriş merkezleri ve modern iş yerleri bölgenin ticari yapısını dönüştürmüştür.

Bakırköy'ün tarihi boyunca, deniz ticareti önemli bir rol oynamıştır. Roma ve Bizans dönemlerinde önemli bir liman olan Bakırköy, İstanbul'un batısına açılan ticaret kapılarından biriydi. Osmanlı döneminde de Bakırköy, İstanbul'un tarım ürünlerinin ticaretinin yapıldığı bir merkez olmuştur. Cumhuriyet dönemiyle birlikte, Bakırköy'ün ticari yapısı hızla modernleşmiştir. 1855 yılında kurulan Bez Fabrikası ile Bakırköy'de sanayi devriminin neticesinde modern anlamda tesis kurulması desteklenmiş ve bölgede ticari faaliyeti geliştirmiştir[293].

Fatih, İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun ticaret merkezlerinden biri haline gelmiş Bizans döneminden itibaren ticaretin merkezi olmuş, Osmanlı döneminde ise ticaret ve zanaatın kalbinin attığı bölge haline gelmiştir. Kapalıçarşı, Mısır Çarşısı gibi ticaret yapıları tarihi ticaret hanları olup, liman bölgesi olması sebebi ile deniz ticareti gelişmiştir. Nüfusu arttıran ticari faaliyetler göç olmasına neden olmuş şehrin demografik ve mimari açıdan dönüşümünü etkilemiştir[294].

5.4 Parklar ve Meydanlar

Şişli'de yer alan II. No'lu park, Henri Prost'un şehircilik çalışmaları ile şekillenmiş ve içerisinde birçok kültürel ve sosyal yapı bulundurmaktadır. Tarihi bir meydanı bulunmamakta olup, 1950 yılından sonra gelişen Mecidiyeköy meydanı bulunmaktadır. Tarihi park olarak nitelendirilecek yeşil alan Maçka Demokrasi Parkı günümüzde sergi konser ve rekreasyon alanı olarak kullanılmaktadır.

Bakırköy ilçesinde yer alan Özgürlük Meydanı bulunmaktadır. Bu meydan da 1950 yılından sonra gelişen kent meydanı özelliğine sahiptir.

Fatih ilçesinde ise parklar ve meydanların tarihçesi daha eskilere dayanır. Sultanahmet Meydan, İstanbul'un en eski ve en önemli meydanlarından biridir. Tarihi Hipodrom alanı üzerine inşa edilmiştir ve etrafında Sultanahmet Camii, Ayasofya, Topkapı Sarayı gibi tarihi yapılar bulunur. Beyazıt Meydanı, Bizans ve Osmanlı döneminden kalan önemli bir meydandır. Beyazıt Camii ve İstanbul Üniversitesi'nin ana kampüsü

[293] Alidost Ertuğrul, "XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri" 7/13 (2009), 297.
[294] Ekrem Hakkı Ayverdi, *Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, Şehrin İskânı ve Nüfusu* (Ankara: Vakıflar Müdürlüğü, 1958), 58-69.

ile çevrilidir. Gülhane Parkı: Osmanlı İmparatorluğu döneminde Topkapı Sarayı'nın dış bahçesi olarak kullanılan bu park, İstanbul'un en eski ve tarihi parklarından biridir.

5.5 Ulaşım Aksları ve Yollar

Kentin fiziki mekân oluşumunu ekonomik, siyasi ve toplumsal etkenler belirlemektedir, tarihsel oluşumun etkisi ise zamana yayılarak daha geniş bir süreci kapsamaktadır[295].

Şişli 19. yüzyıl sonunda bölgenin gelimine etki eden göç olgusu ile ticaret, kültür, yönetim faaliyetleri ile şekillenmiştir. Sarayın Topkapı'dan Dolmabahçe ardından Yıldız'a taşınması ile Karaköy ticaret yolu olarak gelişmiş, gelişen yollar ile etrafında yapılaşmalar artmıştır. Yıldız Saray'ının etkisi ile Barbaros ekseni gelişmiş, Nişantaşı ve Teşvikiye'ye yeni yollar açılmıştır. Büyükdere Caddesi, Taksim su yollarının etkisi ile açılmış olsa da ticaret ekseni haline gelmiştir. Yusuf İzzeddin Paşa döneminde av köşkü yapılarının bulunduğu Zincirlikuyu'ya, Yıldız Saray'ı etkisi ile yapılaşma baskısı artmıştır.

Bakırköy ilçesi Bizans'ın askeri ve dini yapılar etkisi ile önemli bir yerleşim yeri olmuş[296] ve Osmanlı'da da aynı etkiyi korumaya devam etmiştir. İstanbul'dan Trakya, Makedonya ve Arnavutluk'a giden anayol olarak kullanılan Via Egnatia yolu Bizans ile gelişmiş olsa da Osmanlı'da da bu yol güzergâhı kullanılmıştır. Deniz ve kara ticaretinin etkisi ile Cumhuriyet döneminde planlı gelişen bu semtte modern yollar ve bulvarlar yapılmıştır.

İstanbul'un kentsel mekanının gelişiminde etki eden Suriçi bölgesi, ticaret, eğitim, idari, eğitim ve kültür gibi faaliyetlere göre gelişen gündelik hayatın izlerinin etki ettiği eksenlere göre değişim göstermiştir. Kapalıçarşı, Haliç ve Galata ekseni üretim ve ticaret ekseni olarak gelişmiştir.

5.6 Eğitim Yapıları

Şişli, Bakırköy ve Fatih ilçelerinde farklı dönemlerde inşa edilen önemli okullara, medreselere ve modern eğitim kurumları bulunmaktaydı.

Şişli ilçesi, kurulduğu dönemin koşullarına ve toplumuna uygun olarak gayrimüslim okulları ile başlayan eğitim maarif sistemi, askeri düzenin getirdiği modern eğitim ihtiyacı ile şekillenmiştir. Cumhuriyet döneminde de modern eğitim kurumları kurulmuş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Bakırköy de şişli gibi Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi etkisi ile modern eğitim yapılarını sınırlarını bulundurmuştur. Bakırköy Rüştiyesi ile Osmanlı döneminde,

[295] Nilgün Kiper, "Osmanlı İstanbul'unda Kentsel Mekanın Değişim Süreci", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Topoğrafya ve Yerleşim (İstanbul: Kültür A.Ş., 2015), 1/428.
[296] Esra Sayın - İlknur Türkoğlu, *Kültürel Miras Araştırmaları*, "Via Egnatia Üzerinde Yer Alan Hebdomon'un (Bakırköy) Kentsel Arkeoloji Perspektifinden Değerlendirilmesi" 3/1 (2022), 1-16.

Batılı eğitim sistemine geçişin önemli bir adımı olan rüştiyeler, modern eğitimin temellerini atılmıştır.

Fatih ilçesinde ise, dini eğitim veren kurumlar ile başlayan süreçte, eğitim merkezi olarak kullanılan medreseler ağırlıklı olarak kurulmuştur. Bölgede çok sayıda külliye ve medrese inşa edilmiştir. Fatih ve Süleymaniye'de bulunan medreseler, Osmanlı'nın entelektüel ve dini hayatının merkezinde yer alan, son derece önemli kurumlar olmasının yanısıra şehircilik açısından da dokuyu şekillendirmiştir[297].

[297] Tuncay Zorlu, "Klasik Osmanlı Eğitim Sisteminin İki Büyük Temsilcisi: Fatih ve Süleymaniye Medreseleri" 12 (Eylül 2008), 611-628.

6. SONUÇ

‘Şişli İlçesinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreçte Gelişimi (1800-1950)’ başlıklı bu tezde, Şişli bölgesinin mekânsal gelişimi, tarihsel süreç içerisinde bölgede inşa edilen yapılar ve yapılar ile gelişen yol ağları ile etrafında gelişen mahalleler incelenmiştir.

Bizans döneminde sur içi yerleşmenin yerini, Osmanlı dönemi ile sur dışına açılan kentleşme almıştır. Sur dışında ilk Müslüman tebaanın yerleşim yeri olan Eyüp’ün, halihazırda Cenevizlilerin yerleşim yeri olan Galata bölgesinin etkisi ile, Haliç’in diğer yakasında şenlendirme politikası sonucu yeni yerleşim yerleri oluşmuş ve yeni mahalleler kurulmuştur.

Osmanlı’nın imar faaliyetleri ile Galata bölgesinin sur dışına açılması, Pera’nın gelişmesini sağlamıştır. Demografik, toplumsal ve ekonomik açıdan incelendiğinde, kozmopolit bir yaşam yeri olan bölgenin etkisi ile ticari faaliyetler ve yapılaşma gayrimüslim ve Levanten nüfusun kültürünün etkisi ile şekillendiği gözlemlenmiştir.

Osmanlı’nın güç kaybettiği ve toprak bütünlüğünün tehlikeye düştüğü dönemde, ihtiyaç duyduğu yenilenme, batılı devletlerin güç kazandığı ve teknolojisinin ise daha ileride olduğu dönem olmuştur. Bu sebepledir ki askeri alanda ıslahat hareketleri başlamış ve batının askeri düzenine yönelik yenilenme dönemine girilmiştir. 17. ve 18 yüzyılda batılı ülkeler ile arasında siyasi denge bozulması, güç kaybının hızlanması, mevcut idare yapısı ve askeri düzende değişime ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Avrupa’ya karşı gücün geri kazanılması yolunda ilk adım olarak ordu düzeni ve askeri eğitim alanında yeniliklere gidilmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra modernleşmenin eğitim aracılığı ile gerçekleşeceğine dair girişimler gerçekleşmiş, yasal düzenlemeler ile kurumsallaşma amaçlanmıştır.

Osmanlı Devleti’nde III. Selim dönemi ile başlayan II. Mahmud ve Tanzimat Fermanı ile devam eden modernleşme hareketleri Kırım Savaşı’nın etkisi ile Batılı devletler ile kurulan ilişkiler sayesinde belediyecilik anlayışı şekillenmiştir.

19 yüzyıldan itibaren, İngiltere, Fransa ve Almanya ile yapılan ticaret anlaşmaları sonrası, Galata ve Pera bölgesinde, elçilikler kurulmuş ve bölgeye yabancı tüccarlar bölgeye yerleşmiştir. Galata ve Pera’nın uzayarak Beyoğlu’nda yeni yerleşim yerleri oluşturduğu gözlemlenmektedir.

1839 yılında Tanzimat fermanının siyasi alanda düzenlemeleri, yeni kanun ve tüzüklerin oluşturmasını sağlamış ve kent yönetimi için şehir planlaması yapılmıştır. 1848 yılında Ebniye Nizamnamesi ile düzenli bir şehir büyümesi hedeflenmiştir.

Nizamname ile Galata-Pera ve Beyoğlu’nun yoğun nüfusu nedeniyle yeni bir mahalle kurulmasına karar verilmiştir. Nüfusun bir kısmının düzenli bir şehir büyümesiyle yeni yerleşim birimine aktarılması sonucunda Pangaltı Mahallesi kurulmuştur. Bölgenin tesadüfi olarak seçilmediği, Harbiye Kışlasının karşısında ve Saint Espirit Katedralinin olduğu alanda kurulmasından anlaşılmaktadır. Gayrimüslimlerin ve Levantenlerin rağbet gösterdiği alanda, Cenevizliler döneminden itibaren yaşam alanı olduğu ve Aya Dimitri köyü bulunmaktaydı.

Pangaltı'da mahalle kurulması, bölgeye ulaşım gerektirmesi ile Cadde-i Kebir adıyla bilinen İstiklal Caddesi'nin uzantısı olan Cumhuriyet Caddesi'nin açılmasını sağlamıştır. Cadde açılması, Büyük Beyoğlu Yangını neticesinde yeni yerleşim alanlarına ihtiyaç duyulması ve salgın hastalıklar sonucunda yerleşim yerlerinden uzak bir alanda gömü yapılmasının daha sağlıklı olacağı konusunda adım atılması sebebiyle, birçok gayrimüslim ve müslüman mezarlıkları, çiftlik ve kırsal alan olan Şişli, Kurtuluş ve Feriköy'e aktarılmıştır.

Kırım Savaşı'nın etkisi ile Beyoğlu ilçesinin aldığı batılı göç ile, gelen nüfusun talepleri doğrultusunda, daha önce bulunan İntizam-ı Şehir Komisyonu'nun yerini belediyecilik sistemi Paris'ten devşirilen, Altıncı Daire-i Belediyye almıştır. 1864'te Galata surlarının yıkılması, şehrin yapısal değişimine öncülük etmiştir.

Beyoğlu'nun bugünkü adıyla Meşrutiyet Caddesi eski adıyla ''Cadde-i Kabristan'' ya da ''Rue de Kabristan'' olarak anılan caddesi, Beyoğlu'ndan aktarılan mezarlıkların Şişli'de de yeni yolların açılmasını sağlamıştır.

1881'den itibaren Taksim'den atlı tramvay hattının açılması 1883 yılında Galata-Şişli hattının açılması ile yol boyu yapılaşma başlamıştır.

Öte yanda Teşvikiye, Nişantaşı mahallelerinin kurulmasını sağlayan, eskiden yazlık saray olarak kullanılan Beşiktaş Sahil Sarayı yerine, batı mimarisine uygun Dolmabahçe Sarayı ve gazhane inşa edilmiştir. Topkapı Saray'ının terk edilerek bölgeye yerleşimini sağlayan yeni saray, dönemin teknolojisine uyum sağlayacak şekilde havagazı ile aydınlatılmıştır ve ısıtması sağlanmıştır. Aydınlatmanın ve ısıtmanın ihtiyacı olan gazhanenin inşa edilmesiyle Beyoğlu ve Şişli aynı teknolojiden yararlanmıştır.

Teknolojinin etkisi ile imtiyazlı bölge gözde bir yerleşim alanı olmasını, Beyoğlu'ndan sonra Şişli'nin bu imtiyaza kavuşması sivil mimarlık örneklerinin yoğun olarak görüldüğü alan olmasını sağlamıştır.

Dolmabahçe Sarayı'nın ardından, Yıldız Sarayı devletin yönetim merkezi haline gelmiş, bölgede Ihlamur Kasrı'ndan Teşvikiye'ye doğru köşk ve kasırlar inşa edilmeye başlamış, Teşvikiye ve Nişantaşı mahallelerinin kuruluşuna neden olmuştur. Boğaz'dan, Zincirlikuyu ve Maslak'a uzanan yollarda, köşk ve kasırlar inşa edilmeye devam etmiştir. Ihlamur Kasrı'nın olduğu bölge bugün Teşvikiye Mahallesi ve Beşiktaş ilçesi sınırında kalan alan 13.02.1976 tarih ve 8913 sayılı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararı ile doğal sit alanı olarak Ihlamur Kasrı Doğal Sit Alanı (İstanbul 4 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 28.01.2021 tarih ve 1153 sayılı kararı ile "Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" statüsü güncellenmiştir) olarak tescil edilmiştir.

Feriköy'de 1890 yılında kurulan Bomonti Bira Fabrikası daha önce yine çevresinde bulunan tuğla, çömlek ve mantar fabrikalarının bulunduğu bölgede inşa edilmiştir. Kentlerin dönüşümünü etkileyen Sanayi Devrimi, endüstrileşmeyi zorunlu hale getirmiştir. Halihazırda sanayi bölgesi olan bölge bira fabrikasının etkisi ile İstanbul'un ekonomik ve sosyal dokusunu etkilemiştir. İlerleyen zamanlarda göç alarak işçilerin yerleşim yerlerini, düzensiz yerleşim yeri olan teneke mahallelerinden

biri olarak 1950 yılında gecekondulaşmanın en yoğun göründüğü yerlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1892 yılında Darülaceze Müesseseleri kurulmuş, 1898 yılında ise Hamidiye Etfal Hastanesi bölgede kurularak yolların uzatılmasına sebep olmuştur. Kırım Savaşı'nda yardımlarından dolayı Fransız rahibelere teşekkür için La Paix Hastanesi'nin arazisi tahsis edilmiştir. Şişli'nin en eski yapılarından olan bu yapılar, tramvay güzergahlarının uzandığı yollar etrafında sıralanmıştır.

1910 yılında, Meşrutiyet Mahallesi, Nişantaşı ve Teşvikiye'nin uzantısı olarak ortaya çıkmış, Balkan Savaşı ve Cihangir yangının etkisi ardından, muhacir mahallesi olarak da bilinen bölgede ticaret ve konut yapıları inşa edilmiştir. Harbiye-Maçka tramvay hattı ile daha ulaşılabilir hale gelen bölgenin, 1913 yılında tramvay deposunun Büyükdere Caddesi'nin uzandığı Şişli'de inşa edilmesiyle, cadde ticaret fonksiyonlu yapılar, konaklar ile dolmaya başlamıştır. Bölgede bulunan konaklardan bazıları okula dönüştürülmüş, gayrimüslim ve müslüman öğrenciler için çeşitli bölgelerde okullar açılmıştır.

1913 yılında, elektrikli tramvay deposunun inşa edildiği, bölgenin ulaşım açısından daha erişilebilir hale gelmesini sağlamıştır. Bu durum, semtin ticari ve sosyal açıdan daha cazip hale gelmesine katkı sağlamış ve Şişli'nin ekonomik olarak daha gelişmiş bir konuma gelmesine olanak tanımıştır. Ticaretin gelişmesi, konut tiplerinin değişmesine, göç alan bir bölge olmasına neden olmuştur. Havagazının ulaşması ile bölgede hayat kolaylaşmıştır.

Kent içi toplu taşıma, Şişli'de tramvay hattının hizmet vermesiyle önemli bir merkez haline getirmiştir. Kent içi yolların düzenlenmesini sağlamıştır. Böylece kırsal bölge halinde olan Şişli, gelişmeye başlamış, ticaret yapan insanları bölgeye çekmiş, Beyoğlu'ndan Pangaltı'ya uzanan Cumhuriyet Caddesi'ni Büyükdere ve Valikonağı Caddesi'ne bağlamıştır. Açılan yollarda kalıcı ikamet bölgesi inşa edilmeye başlayınca çarşı/pazar, kültür yapıları, okul yapıları, hastane yapıları yol boyunca inşa edilmiş ve çekim noktası haline gelmiştir.

Konum itibari ile tercih edilen ve ikamet bölgesi olması sebebiyle su ihtiyacına yönelik, Hamidiye Suyolu ile bölgenin su ihtiyacı giderilmiş, bölgede su havuzu, çeşme ve su terazisi ve kulesi inşa edilmiştir.

Tanzimat Fermanı ile II. Meşrutiyet dönemine kadar geçen süreçte, bölgenin kimliğini, demografik yapısını inşa edilen yapı türleri ve çeşitlerini inceleyerek, kentin değişimini gözlemlemek, çağı anlamaya olanak sağlamaktadır.

Şişli'nin, Altıncı Daire-i Belediyye'nin hizmet alanında kalması sebebiyle, Beyoğlu'nun nahiyesi olarak bulunduğu sürede, kendi belediyesi kuruluna kadar sınırları değişkenlik göstermiştir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra da bölgede, çeşitli imar faaliyetleri uygulanmış, en belirgin olarak Maçka ve Harbiye'yi birleştiren alanda, belediye başkanı Lütfi Kırdar döneminde Henri Prost'un 1937 tarihli planı arasında bölgeyi geliştiren ve farklı kılmaya devam eden 2 No'lu Park uygulaması ile bölgede çeşitli kültür faaliyetlerini içerisinde bulunduran bir park inşa edilmiştir. 1944 yılında tamamlanan bu parkın dışında kalan alanda, Açık Hava Tiyatrosu 1947 yılında, İstanbul Radyo Evi, Spor ve

Sergi Sarayı da 1949 yılında tamamlanmış ve hizmete girmiştir. Bölge bugün İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Şişli-Harbiye (Kongre Vadisi) Tarihi ve Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiş ve uygulama imar planı bulunmamaktadır. Geçiş dönemi kararı gereğince yeni yapılaşmaya kapanmıştır.

Yapılaşmalardan da anlaşılacağı üzere, Taksim'den Şişli'ye uzanan ana yolun çehresi büyük oranda gelişmiştir. 1955 yılında Hilton Oteli'nin yapılması, 1980-1990 arasında Harbiye Ordu Evi, Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, bu sit alanının içerisinde inşa edilmiş 1950 sonrası yapılaşmalara örnektir.

Tez kapsamında yapılan araştırmalar ile Şişli ilçesinin gelişimini sağlayan, Şişli'nin nüvesini oluşturan, 1848 yılında yaşanan Galata-Pera bölgesinin yoğunluğunun düzenli bir kentleşme arayışında olan Osmanlı Devleti'nin, belediyecilik üzerinde yapmış olduğu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan Pangaltı, Feriköy, Nişantaşı, Teşvikiye, Meşrutiyet mahallerinin kurulmasını sağlamıştır. Oluşan her mahallenin dönemin arayışlarının sonucunda, farklı işleve ev sahipliği yaptığı, fonksiyonlarının birbirinden farklı olduğu kanısına varılmıştır. Islahat Fermanı ve Tanzimat Fermanı sonucunda gerçekleşen, askeri alanda yenilik arayışı yeni yapı türlerinden olan kışlaların bölgede konumlandırılması, devlet yönetim şeklinin, gayrimüslimlere verilen hakların, belediyecilik anlayışının gelişmesini sağlayan Kırım Savaşı'nın devlet yönetiminin Topkapı Sarayı'ndan, Dolmabahçe Sarayı'na ve Yıldız Sarayı'na taşınması ile yeni bir kentleşme dinamiğinin etkisi ile büyük bir dönüşüm gerçekleşmiştir.

Bölgenin, batılılaşma hareketleri öncesinde kırsal bir alan olarak bilinmesine rağmen zaman içinde dönemin en önemli ikamet yerlerinden biri haline geldiği sonucuna varılmıştır.

Buradan hareketle, bu tez çalışmasının sunduğu, 1800 yılından 1950 yılını kapsayan 150 yıl kadar geçen süreç içinde, Şişli'de bir mahalle oluşumunun, devletin izlediği politikalar sonucunda batılılaşma hareketlerinin etkisi ile, çeşitli yapı türlerini sınırları içinde bulundurduğu, Osmanlı ve Cumhuriyet tarihimizin, mimarlık, sanat, kültür ve toplumumuzu yansıtan, nesillere aktarılacak 'Kentsel' ve 'Kültürel' miras niteliğini taşıdığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmanın daha kapsamlı bir hale getirilmesi için tescilli yapıların analizlerinin ve envanterinin detaylı bir şekilde yapılması gerekmektedir. Yapılan envanter çalışmasında İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, KUDEB, Plan ve Proje Müdürlüğü ile ortak çalışma yapılarak, envanterlerin haritalara işlenmesi ve mer'i imar planlarının yanı sıra eski haritaların dijitalleştirilerek verilerin toplanması interaktif bir alt yapı hazırlanması Şişli'de yaşanan değişimleri plan bazında anlamamıza yardımcı olacaktır.

Şişli'de bulunan eski eserlerin büyük çoğunluğu sit alanlarında yer alsa da sit alanı dışında çok sayıda tescilli taşınmaz bulunduğu da görülmektedir. Bu çalışma ile bölgede yer alan isimsiz sıra ev grupları bulunduğu anlaşılmıştır. Bölgenin demografik yapısı gereği ortaya çıkan bu ev gruplarının cephe düzeni farklılıklar göstermektedir. Bu tür yapılardan metruk halde olanlar restore edilerek sokak dokusu vurgulanmalıdır. İşlevini kaybeden Telefon Santrali yapısı atıl ve metruk bir şekilde ayakta kalmaya çalışmaktadır. Bir dönemi yansıtan bu yapı restore edilerek, farklı işlevler

kazandırılmalıdır. Halaskargazi Caddesi'nde bulunan yapıların cephelerinde, cephe öneri çalışması yapılarak eski eserler ile uyumlu hale getirilmeli ve renk düzeni olmalıdır. Caddelerde bulunan mağaza ve dükkanların birbirinden farklı tabela ve reklamları bulunmaktadır, Üsküdar Belediye'sinin sokak bazında uygulamaya koyduğu tabela düzeni, Şişli'de de uygulanmasıyla görüntü kirliliği azaltılmalıdır. Sit alanlarında kurul kararına göre uygulama yapılmakta olduğundan, koruma planları yapılırken bu tür görsel konular için de notlar eklenmelidir.

Sonuç olarak, Şişli ilçesindeki sokak düzenlemelerinin yapısal olarak imar planları ile değiştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, sit alanında koruma amaçlı imar planları ve koruma alanlarının belirlenmesi, interaktif ve herkes tarafından ulaşılabilir bir altyapı düzeninin geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, sokaklardaki cephelerin ve cephe renkleri ile malzemelerinin, eski eser yapılarla uyumlu hale getirilmesi ve tabelalarda sokaklara göre tek tipe geçiş yapılması da önemlidir.

Şişli'nin nüvesini oluşturan mahalleler, 23.11.2018 tarih ve 6888 sayılı İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı ile 'Tarihi ve Kentsel Sit Alanı' (14.10.2021 tarih ve 7040 sayılı kararı ile tarihi kelimesi kaldırılarak Kentsel Sit Alanı olarak, statüsü güncellenmiştir.) olarak tescil edilmiştir. 'Kentsel Sit Alanı' statüsünde kalması sebebiyle, geçiş dönemi kararlarına istinaden parsel bazlı uygulamaların, bütüncül bir plana dönüşmesi gerekmektedir. Bölgeye hazırlanacak uygulama imar planları, şehir bölge planlama, mimarlık, sanat tarihi, restorasyon ve koruma uzmanlarından oluşan bir ekip kurularak, tescilli eserler ile yeni yapılaşmanın cephelerinin bütünlük sağlaması ile sürdürülebilir bir mirasın geleceğe aktarılması, geçmişe ve yeni kuşaklara karşı sorumluluğumuz olup sit alanı dışında da cephe koruma ve yeni bir düzen ile görsel olarak yenilenmeye gidilmesiyle yeni bir çehre kazandırılması, kimliğini yitiren caddelerin düzeninin geri getirilmesi Şişli ilçesinin kültürel mirasını korumamızı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Acar, Gevher. *Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Doktora Tezi, 2000.

Akbayar, Nuri. "Nişantaşı". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. C. 6. İstanbul: Tarih Vakfı, 1998.

Akbayar, Nuri. "Teşvikiye". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. C. 7, 1994.

Akın, Nur. *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*. İstanbul: Literatür Yayınları, 1998.

Akın, Nur. *19.Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*. İstanbul: Literatür Yayınları., 3. Basım, 2011.

Aktüre, Sevgi. "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci" 1/1 (1975).

Aktüre, Sevgi. *19. yy. Sonunda Anadolu Kenti, Mekansal Yapı Çözümlemesi*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, 1978.

Aliağaoğlu, Alpaslan - Uğur, Abdullah. "Osmanlı Şehri". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 38 (25 Ağustos 2016), 203-226.

Alkan, Saygın. *Geç 19. Yüzyıl ve Erken 20. Yüzyıl İstanbul'unda Tarihi Mezarlık Alanlarının Mekansal Dönüşümü*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2022.

Alp, Selda. *İstanbul'daki Rum, Ermeni Ve Levanten Mezarlıklarında 19.Yüzyıl Figürlü Mezar Anıtları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

Arabacı, Hacı Murat. "Pangaltı Saint Nikolay Rus Hastanesi". *Şarkiyat* 10/1 (30 Nisan 2018), 486-504.

Arisal, Murat. "İstanbul'da Havagazı ve Millileştirme Sonrası Ekonomik Tarihi (1945-1967)". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 25/1 (15 Mart 2023), 1-27.

Asan, Hakan. "Âsâr-ı Atîka Nizamnameleri". *Türkiye Turizm Ansiklopedisi*. 2023. Erişim 15 Mayıs 2024

Aslanapa, Oktay. *Osmanlı Devri Mimarisi*. İstanbul: İnkılap Yayın Evi, 2. Basım, 2004.

Atamdede, Şermin. *İstanbul'da Nişantaşları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Lisans Tezi, 1971.

Avkovan, Emine Nazan. *İstanbul Tatavla/Kurtuluş Semti'nin Kültürel ve Mimari Kimlik Değişimi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Aydın, Deniz. *Bakırköy'ün Kültür Varlıklarının Saptanması, Topluma Sunum ve Koruma Projesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Aytaç, Fethi. *Açıklamalı Belediye Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 6. Basım, 1998.

Ayverdi, Ekrem Hakkı. *Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, Şehrin İskânı ve Nüfusu*. Ankara: Vakıflar Müdürlüğü, 1958.

Barkan, Ömer Lütfi. "Osmanlı İmparatorluğunda İmaret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına Ait Çalışmalar". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 23/1-2 (18 Ağustos 2015), 230-296.

Başgelen, Nezih. *Geçmiş Zamanda Şişli*. İstanbul: Kentbak Yayınları, 1998.

Bayartan, Mehmet. *1*. "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler" 10 (2008), 157-175.

Baykara, Tuncer. "Osmanlı Devleti Şehirli Bir Devlet midir?" *Ankara: Yeni Türkiye Yayınları* 5 (1999), 528-535.

Bernard, Lewis. *Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çev.Metin Kıratlı*. Ankara: TTK Yayınları, 1998.

Bilsel, Fatma Cânâ. "Geç Osmanlı Döneminden Cumhuriyet'e Çağdaş Şehir Düşüncesi Ve İstanbul Planlaması". *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*. 8/496-534. İstanbul: İBB Kültür A.Ş., 2015.

Bilsel, Fatma Cânâ. "Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951): Nazım Planlar ve Kentsel Operasyonlarla Kentin Yapısal Dönüşümü". *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine:Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951)*. 101-165. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

Bilsel, Fatma Cânâ - Pinon, Pierre. *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul'u Planlaması (1936 – 1951)*. İstanbul: Suna ve İnan Kıraç Vakfı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

Bülbül, Ahmet Hamdi. "İstanbul'da Osmanlı Dönemi Endüstri Yapıları", ts. Erişim 14 Ağustos 2024

Can, Yılmaz. *İslam Şehirlerinin H. I-III. (M. VII-IX) Y.Y. Fiziki Yapısı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 1991.

Cansever, Turgut. *İslamda Şehir ve Mimari*, 1997.

Cerasi, Maurice M. *Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınlar, 1999.

Cezar, Mustafa. *Ondokuzuncu Yüzyılda Beyoğlu Neden ve Nasıl Gelişti*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1994.

Cezar, Mustafa. *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu*. İstanbul: Ak Yayınları, 1991.

Çakmak, Tuğba. *İstanbul Sıraevleri ve Bir Sosyal Konut Modeli Olarak Surp Agop Sıraevleri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

Çelik, Zeynep. *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Basım, 1998.

Çetintaş, M. Burak. *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*. İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları, 2005.

Çetintaş, M. Burak. "Osmanlı Sivil Mimarlığı Bağlamında Teşvikiye/Nişantaşı Sarayları ve Konakları". *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*. thk. Bahar Kaya. 167-188. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2005.

Çiftçi, Aynur - Yergün, Uzay. "Osmanlı Mimarlığının Modernleşme Sürecinde Temel Bir Yapı Malzemesi". *Modernite ve Mimari, Esenler Belediyesi Kültür Yayınları*. İstanbul: Esenler Belediyesi Kültür Yayınları, 2012.

Çilli Kutan, Özgü. "19. Yüzyıl İstanbul'unda Sosyal ve Kültürel Hayatın Modernleşmesi". *Memleket Siyaset Yönetim* 17/37 (Haziran 2022), 83-114.

Çolak, Sena. *Birinci Ulusal Mimarlık Üslubunun İstanbul'daki Çağdaş Uygulamaları*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, 2021.

Çolak, Sena - Erarslan, Alev. "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konut Yapıları; İstanbul Örnekleri". *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* 16/62 (2021), 203-226.

Dayıcı, Elifnur. *İstanbul'daki Su Terazilerinin Mimari Özelliklerinin İncelenmesi ve Korunma Sorunları*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

De Amicis, Edmondo. *İstanbul (1874)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993.

Değirmenci, Kevser. "Osmanlı Devleti'nde Âsâr-ı Atîka Bilincinin Gelişimi: Kaş Kazası Örneği (1842-1908)". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/3 (17 Temmuz 2023), 1159-1176. https://doi.org/10.33206/mjss.1278706

Doldur, Hüsniye. "Bomonti Sanayi Bölgesi'nde Meydana Gelen Değişimler".

Durhan, Özlem Sıla. *Erken Cumhuriyet İstanbul'unda Kentsel Değişim (1928-1950)*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, 2009.

Durukan Kopuz, Ayşe. *Cumhuriyet Döneminde Mimarlık Akımları ve Adana'daki Yansımaları*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1999.

Eldem, Sedad Hakkı. *Köşkler ve Kasırlar*. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Rölöve Kürsüsü Yayını, 1974.

Er, Ozan. *Sanat ve Mimarlık Tarihi Açısından Bomonti Semtinin Gelişimi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, 2021.

Ergenç, Özer. "Osmanlı Şehirlerinde Esnaf Örgütlerinin Fizikî Yapıya Etkileri". 105-106. Ankara, 1980.

Ergenç, Özer. "Şehir Tarihi Araştırmaları Hakkında Bazı Düşünceler". *TTK Yayınları* 52/203 (Ankara 1988), 667-683.

Ergin, Osman Nuri. “İstanbul Belediyesinin Hududu”. *İstanbul Belediye Macmuası*. İstanbul: Belediye Matbaası, 1931.

Ergin, Osman Nuri. “İstanbulda Belediye Şubelerile Kaza ve Nahiye Teşkilatı”. *İstanbul Belediye Mecmuası*. İstanbul: Belediye Matbaası, 1930.

Ergin, Osman Nuri. *Mecelle-i Umur-ı Belediyye*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 1995.

Erkan, Pınar. *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Galata-şişli Güzergahındaki Gayrimüslim Cemaat Okulları*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.

Ertuğrul, Alidost. “XIX. Yüzyılda Osmanlı’da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri” 7/13 (2009), 293-312.

Esen, Gizem Ezgi. *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Teşvikiye Camii*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Faroqhi, Suraiya. *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler:Kent Mekanında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3. Basım, 2000.

Göğüş, Yasin Barış. *Küreselleşen Kentlerde Kamusal Mekanın Dönüşümünün Sosyo-Mekansal Ayrışma Bağlamında İncelenmesi: Taksim Gezi Parkı Örneği*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Göney, Süha. “Türk-Osmanlı Şehirlerinin Batıyı Etkileyen Bazı Özellikleri” III/22 (stanbul 2011), 281-293.

Groselj, Spela. *Çağdaş İstanbul Mimarlığında Milli Üslup ve Kimlik Arayışı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023.

Gül, Murat - Lamb, Richard. “Mapping, Regularizing and Modernizing Ottoman Istanbul: Aspects of the Genesis of the 1839 Development Policy”. *Cambridge University Press* 31/3 (2004), 420-436. https://doi.org/10.1017/S0963926805002634

Hristodulu, Melisinos. *Tatavla Tarihi*. İstanbul: İstos Yayın, 2022.

İnalcık, Halil. *Osmanlılar Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, 2022.

İslamoğlu, Abdullah. *Osmanlı Devletinde Modern Belediye’nin Hukuksal Açıdan Kurumsallaşması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.

Karagöz, Mehmet. “Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839)”. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 6/6 (01 Temmuz 1995), 173-194.

Karta, Nurullah. “Sultan III. Selim Döneminde Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik Durumu ve Alınan Tedbirler”. *Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (2014), 21-50.

Kejanlı, Türkan. “Anadolu’da Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale ve Merkez-Çarşı Gelişimi”. *e-Journal of New World Sciences Academy,* 5/3 (2010), 287-302.

Keleş, Ruşen. *Eski Ankara’da Bir Şehir Tipolojisi*. Ankara: İdealKent Yayınları, 1. Basım, 2018.

Kiper, Nilgün. “Osmanlı İstanbul’unda Kentsel Mekanın Değişim Süreci”. *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*. 1/428-454. Topoğrafya ve Yerleşim. İstanbul: Kültür A.Ş., 2015.

Kolay, Emre. “Osmanlı Belediye Binalarının İlk Örneği: Altıncı Daire-İ Belediye Binası” 3 (2023), 28-52.

Kovanlıkaya, Çağlayan vd. *Bomonti Kentsel Dönüşüm ve Mekanın Belleği*. İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş., 1. Basım, 2021.

Kuban, Doğan. *İstanbul 1600 Yıllık Bir Müzedir: Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*. YEM Yayın, 3. Basım, 2022.

Kuban, Doğan. “İstanbul’un Tarihi Yapısı”. *Mimarlık Dergisi* 8/5 (1970), 25-48.

Kuran, Nedret. *Bir Semte Adını Veren Osmanlı Aydını Osman Bey ve Ailesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, 2023.

Küçük, Cevdet. “Abdülmecid”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, ts. Erişim 02 Haziran 2024

Mancı, Esra. *Nişantaşı-Teşvikiye ve Harbiye-Şişli Bölgeleri Kentsel Koruma Önerileri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Marmara, Rinaldo. *Pangaltı (Pancaldi): 19. Yüzyılın Levanten Semti*. T.C. Şişli Belediyesi, 2001.

Mülayim, Selçuk. “Mimari”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 07 Mayıs 2024. https://islamansiklopedisi.org.tr/mimari

Oktay, Tarkan. “Tanzimat Dönemi İstanbul’da Bir Belediye Örgütlenmesi Örneği ‘Altıncı Dâire-İ Belediye’”. *Öneri Dergisi* 4/15 (15 Ocak 2001), 157-166.

Oktay, Tarkan. “Tanzimat’tan XXI. Yüzyıla İstanbul’un Yönetimi”. *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*. 3/134-217. İstanbul: İBB Kültür A.Ş., 2015.

Ortaylı, İlber. *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri 1840-1880*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.

Otyakmaz, Mehmet Ali. “Belediye Binaları Tasarımının Osmanlı Modernleşmesi ve Günümüzdeki Gelişim Sürecine Yönelik Bir Değerlendirme”. *International Journal of Mardin Studies* 2/1 (2021), 68-81.

Öner, Erdoğan. *İstanbul Şehramaneti (Belediyesi)’nin Kuruluşu ve 1917 Yılı Bütçesi*. T.C. Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2008.

Özcan, Abdülkadir. “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 02 Haziran 2024. https://islamansiklopedisi.org.tr/asakir-i-mansure-i-muhammediyye

Özcan, Abdülkadir. “II. Mahmud ve Reformları Hakkında Bazı Gözlemler” 10/1 (1995), 13-39.

Özcan, Abdülkadir. “Lale Devri”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 31 Mayıs 2024. https://islamansiklopedisi.org.tr/lale-devri

Özcan, Koray. “Tanzimat’ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Plânlama Deneyimleri (1839–1908)”. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* VII/2 (2006), 149-180.

Özen Bilgili, Seda. *Sultan II. Abdülhamid Döneminde İstanbul’da Hazine-İ Hassa Tarafından İnşa Ettirilmiş Köşkler Bağlamında Çamlıca Yusuf İzzeddin Efendi Köşkü Koruma Sorunları*. Mimar Sinan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Özer, Mustafa. “Balkanlar’da Osmanlı Kenti ve Mimarlık Mirası”. *Vakıf Restorasyon Yıllığı* 13 (2016), 120-133.

Özhazinedar, Tuba. “Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, Adalet Fermanı ve Kanun-i Esasi’nin Tahlili” 12/36 (2023), 759-786.

Sağdıç, Zafer. *Sıraev Kavramının İncelenmesi ve Osmanlı Mimarisi’nde Akaretler Sıraev Grubu’nun Yeri ve Önemi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1999.

Sağlam, Nevzat. “Bir Semte Adını Veren Bomonti Bira Fabrikası” 1/1 (2017), 26-56.

Salbacak, Salih - Demirkan, Özgür. “Batılılaşma Etkisinde Gelişen Osmanlı Mimarlığının Giresun’daki Temsili: Kapu Camii”. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 10/19 (04 Aralık 2018), 593-603.

Salman, Yıldız. “‘Alafranga’dan ‘Modern’e: Teşvikiye-Nişantaşı”. *Dolmabahçe Mekânın Hafızası*. thk. Bahar Kaya. 115-144. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2005.

Sayın, Esra - Türkoğlu, İlknur. *Kültürel Miras Araştırmaları*. “Via Egnatia Üzerinde Yer Alan Hebdomon’un (Bakırköy) Kentsel Arkeoloji Perspektifinden Değerlendirilmesi” 3/1 (2022), 1-16.

Sepetci, Ahmet Turan. *İstanbul Kent Merkezinde Ticaret Gelişimi, Etkenleri ve Ulaşım Odaklı Mekansal Kurgusu Tarihi Yarımada (Eminönü ve Fatih) Beyoğlu, Şişli ve Beşiktaş Örneği*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Sev, Tahir. “Osmanlı-Fransız İlişkileri ve Mehmet Said Paşa’nın Paris Sefareti (1739-1742)”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 28 (2013), 117-132.

Sözen, Metin. *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı (1923-1983)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 9. Basım, 1984.

Şahin, Cemalettin. “İstanbul’un Cumhuriyet Dönemi Mekansal Gelişimi”. *Büyük İstanbul Tarihi*. 1/456-477. İBB Kültür A.Ş., ts. Erişim 21 Temmuz 2024

Şahin, Cemalettin. “İstanbul’un İlçeleri”. *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*. 3/246-324. İstanbul: Kültür A.Ş., 2015.

Şahin, Cemalettin. “İstanbul’un İlçeleri”. *Büyük İstanbul Tarihi*. 3/246-324. İstanbul: İBB Kültür A.Ş., ts.

Şenyurt, Ali. “20. Yüzyıl Başlarında Feriköy’deki Vakıf Arazilerinin Dönüştürülmesi”. *Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi* 2/1 (30 Haziran 2017), 153-163.

Şenyurt, Oya. “İstanbul’daki Bulgar Yapıları ve Feriköy’de Sveti Dimitar Kilisesi’nin İnşası”. *Erdem* 84 (23 Haziran 2023), 175-204.

Tanyeli, Gülsün - İkiz, Deniz. “İstanbul’da Bir Endüstriyel Miras Örneği: Bomonti Bira Fabrikası”. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* 7 (01 Eylül 2009), 109-121.

Tümer, Semra. *Mecidiyeköy’ün Beşeri ve İktisadi Etüdü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1969.

Yalçınkaya, Mehmet Alaaddin. “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Degişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789 [s.479-511]”. *Türkler Ansiklopedisi*. 12/762-821. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Yel, Ali Murat - Küçükaşçı, Mustafa Sabri. “Mahalle”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 16 Ekim 2024. https://islamansiklopedisi.org.tr/mahalle

Yetişkin Kubilay, Ayşe. *İstanbul Haritaları, 1422-1922*. İstanbul: Denizler Kitapevi, 2010.

Yıldız, İbrahim. “İslam Kent Modeli”. *Social Sciences Studies Journal* 5/52 (01 Ocak 2019), 7293-7300.

Yiğit, Pelin. *Ihlamur Kasrı’nın Peyzaj Mimaris Değerlerinin Tarihi Süreç İçinde İncelenmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Yüksel, Seren. *19. Yüzyıl Sonu-20. Yüzyıl İlk Yarısına Ait Korunması Gerekli İşlevleri Değiştirilmiş Apartmanların İrdelenmesi: Elmadağ-Şişli Hattı, Cumhuriyet ve Halaskârgazi Caddeleri Örneği*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Zorlu, Nihan. “Batılılaşma Ekseninde Mekteb-i Harbiye ve Mimari Dönüşümdeki Yeri” 2/2 (2021), 185-189.

Zorlu, Tuncay. “Klasik Osmanlı Eğitim Sisteminin İki Büyük Temsilcisi: Fatih ve Süleymaniye Medreseleri” 12 (Eylül 2008), 611-628.

Dolmabahçe Mekânın Hafızası. thk. Bahar Kaya. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.

Teşvikiye Camii:Bir Abide Bir Restorasyon Örneği. İstanbul: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2023.

İNTERNET KAYNAKLARI

Url-1:

https://www.yapi.com.tr/haberler/altinci-daireye-endiseli-restorasyon-_105386.html

Url-2:

https://archives.saltresearch.org/erişim 04.07.2024

Url-3:

http://vambery.mtak.hu/img/davies-constantinople-1860.jpg

Url-4:

http://eng.travelogues.gr/item.php?view=50266

Url-5

https://www.davidrumsey.com/luna/servlet/detail/RUMSEY~8~1~320546~90089708

Url-6:

https://sayisalarsiv.ibb.gov.tr

Url-7:

https://kulturenvanteri.com/tr/yer/pangalti-ermeni mezarligi/#17.1/41.042454/28.987652)

Url-8.

https://istanbultarihi.ist/28-bati-kaynakli-haritalardaki-istanbul#gallery-27

Url-9:

https://kulturenvanteri.com/tr/yer/vedat-tek-evi/#17.1/41.050358/28.989277

Url-10:

https://sehirplanlama.ibb.istanbul/sisli-ilcesi-nip/

Url-11:

https://tr.pinterest.com/pin/667658713513498755/

Url-12:

https://co.pinterest.com/pin/339388521921093214/

EKLER

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
1	20.11.2002	İNÖNÜ	605	12	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
2	20.11.2002	İNÖNÜ	605	13	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
3	11.06.2008	İNÖNÜ	605	49	EV	SİVİL MİMARLIK
4	20.11.2002	İNÖNÜ	605	37	EV	SİVİL MİMARLIK
5	20.11.2002	İNÖNÜ	605	68	EV	SİVİL MİMARLIK
6	20.11.2002	İNÖNÜ	605	10	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
7	23.12.2021	İNÖNÜ	605	20	EV	SİVİL MİMARLIK
8	20.11.2002	İNÖNÜ	605	53	EV	SİVİL MİMARLIK
9	20.11.2002	İNÖNÜ	605	17	EV	SİVİL MİMARLIK
10	11.06.2018	İNÖNÜ	605	55	EV	SİVİL MİMARLIK
11	01.06.2018	İNÖNÜ	605	39	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
12	20.11.2002	İNÖNÜ	605	40	EV	SİVİL MİMARLIK
13	23.12.2021	İNÖNÜ	605	3	EV	SİVİL MİMARLIK
14	20.11.2002	İNÖNÜ	605	26	EV	SİVİL MİMARLIK
15	23.12.2021	İNÖNÜ	605	2	EV	SİVİL MİMARLIK
16	20.11.2002	İNÖNÜ	605	29	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
17	11.06.2008	İNÖNÜ	605	52	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
18	11.06.2008	İNÖNÜ	605	67	EV	SİVİL MİMARLIK
19	11.06.2008	İNÖNÜ	605	27	EV	SİVİL MİMARLIK
20	20.11.2002	İNÖNÜ	605	33	EV	SİVİL MİMARLIK
21	06.03.1991	İNÖNÜ	605	51	EV	SİVİL MİMARLIK
22	20.11.2002	İNÖNÜ	605	42	EV	SİVİL MİMARLIK
23	20.11.2002	İNÖNÜ	605	30	EV	SİVİL MİMARLIK
24	20.11.2002	İNÖNÜ	605	34	EV	SİVİL MİMARLIK
25	11.06.2008	İNÖNÜ	605	47	EV	SİVİL MİMARLIK
26	20.11.2002	İNÖNÜ	605	11	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
27	20.11.2002	İNÖNÜ	605	35	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
28	11.06.2008	İNÖNÜ	605	46	EV	SİVİL MİMARLIK
29	20.11.2002	İNÖNÜ	605	36	EV	SİVİL MİMARLIK
30	20.11.2002	İNÖNÜ	605	32	EV	SİVİL MİMARLIK
31	01.06.2018	İNÖNÜ	605	24	EV	SİVİL MİMARLIK
32	12.05.1979	ERGENEKON	641	9	AHŞAP EV	SİVİL MİMARLIK
33	19.09.2000	ERGENEKON	641	8	EV	SU YAPISI
34		ERGENEKON	641	22	EV	SİVİL MİMARLIK
35	12.05.1979	ERGENEKON	641	19	EV	SİVİL MİMARLIK
36	12.05.1979	ERGENEKON	641	28	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
37	12.05.1979	ERGENEKON	641	1	?	
38	19.09.2000	ERGENEKON	641	7	EV	SİVİL MİMARLIK
39	-	TEŞVİKİYE	824	2	SAİD BEY ÇEŞMESİ	SU YAPISI
40	25.03.2006	TEŞVİKİYE	824	2	TEŞVİKİYE CAMİİ	DİNİ YAPI
41	28.06.1995	TEŞVİKİYE	824	1	MUVAKKİTHANE	DİNİ YAPI
42	18.05.2018	TEŞVİKİYE	824	2	NİŞAN TAŞI	KENTSEL ÖĞE
43	18.05.2018	TEŞVİKİYE	824	2	NİŞAN TAŞI	KENTSEL ÖĞE
44	11.06.2008	ERGENEKON	639	4	EV	SİVİL MİMARLIK
45	12.05.1979	ERGENEKON	639	33	EV	SİVİL MİMARLIK
46	12.05.1979	ERGENEKON	639	7	EV	SİVİL MİMARLIK
47	11.06.2008	ERGENEKON	639	22	EV	SİVİL MİMARLIK
48	12.05.1979	ERGENEKON	639	29	EV	SİVİL MİMARLIK
49	11.06.2008	ERGENEKON	639	25	EV	SİVİL MİMARLIK
50	03.02.2022	ERGENEKON	639	32	EV	SİVİL MİMARLIK
51	14.05.1983	HARBİYE	703	24	KIŞLA	KAMU YAPISI
52	09.07.2009	HARBİYE	703	31	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
53	19.01.2011	HARBİYE	703	28	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
54	09.07.2009	HARBİYE	703	9	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
55	26.06.2009	HARBİYE	703	3	MAÇKA İLKÖĞRETİM OKULU	EĞİTİM YAPISI
56	09.07.2009	HARBİYE	703	8	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
57	09.07.2009	HARBİYE	703	23	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
58	14.05.1983		703	25	TAŞKIŞLA	KAMU YAPISI
59	31.10.2008	HARBİYE	703	7	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK

Tablo 2. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 1

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
60	16.04.1997	HARBİYE	703	4	İTALYAN KONSOLOSLUĞU	KAMU YAPISI
61	09.07.1981	HARBİYE	703	17	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
62	18.11.1988	ERGENEKON	628	91	EV	SİVİL MİMARLIK
63	14.12.1974	ERGENEKON	628	145	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
64	18.11.1988	ERGENEKON	628	168	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
65	11.06.2008	ERGENEKON	628	85	EV	SİVİL MİMARLIK
66	18.11.1988	ERGENEKON	628	90	EV	SİVİL MİMARLIK
67	18.11.1988	ERGENEKON	628	102	EV	SİVİL MİMARLIK
68	18.11.1988	ERGENEKON	628	117	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
69	18.11.1988	ERGENEKON	628	132	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
70	18.11.1988	ERGENEKON	628	123	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
71	18.11.1988	ERGENEKON	628	122	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
72	18.11.1988	ERGENEKON	628	95	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
73	18.11.1988	ERGENEKON	628	96	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
74	18.11.1988	ERGENEKON	628	121	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
75	18.11.1988	ERGENEKON	628	110	EV	SİVİL MİMARLIK
76	18.11.1988	ERGENEKON	628	109	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
77	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	91	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
78	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	4	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
79	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	92	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
80	16.12.1988	HALASKARGAZİ	679	45	EV	SİVİL MİMARLIK
81	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	94	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
82	25.04.2001	HALASKARGAZİ	679	46	?	
83	16.12.1998	HALASKARGAZİ	679	44	?	
84	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	2	?	
85	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	58	EV	SİVİL MİMARLIK
86	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	93	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
87	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	93	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
88	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	1	?	
89	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	5	?	
90	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	94	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
91	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	63	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
92	15.03.1980	HALASKARGAZİ	679	89	EV	SİVİL MİMARLIK
93	18.10.1985	İNÖNÜ	619	12	NOTRE DAME DE SİON OKUL	EĞİTİM YAPISI
94	11.06.2008	İNÖNÜ	619	20	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
95	20.05.1992	İNÖNÜ	619	22	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
96	20.05.1992	İNÖNÜ	619	23	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
97	11.06.2008	İNÖNÜ	619	19	EV	SİVİL MİMARLIK
98	17.02.1993	İNÖNÜ	619	25	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
99	01.06.2011	İNÖNÜ	619	43	MÜŞTEMİLAT	SİVİL MİMARLIK
100	27.05.1975	İNÖNÜ	619	40	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
101	11.06.2008	İNÖNÜ	619	17	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
102	11.05.1989	İNÖNÜ	619	1	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
103	25.05.2001	İNÖNÜ	619	11	ST. ESPRİT KATOLİK KİLİSESİ	DİNİ YAPI
104	10.09.1977	MEŞRUTİYET	674	36	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
105	14.01.1977	MEŞRUTİYET	674	14	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
106		MEŞRUTİYET	674	51	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
107	15.03.1980	MEŞRUTİYET	674	27	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
108	14.01.1977	MEŞRUTİYET	674	19	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
109	14.01.1977	MEŞRUTİYET	674	16	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
110	14.01.1977	MEŞRUTİYET	674	12	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
111	15.03.1980	MEŞRUTİYET	674	34	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
112	09.06.1973	MEŞRUTİYET	674	40	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
113	26.12.1990	İNÖNÜ	612	7	EV	SİVİL MİMARLIK
114	11.06.2008	İNÖNÜ	612	32	EV	SİVİL MİMARLIK
115	11.06.2008	İNÖNÜ	612	14	EV	SİVİL MİMARLIK
116	04.10.2004	İNÖNÜ	612	11	EV	SİVİL MİMARLIK
117	11.06.2008	İNÖNÜ	612	12	EV	SİVİL MİMARLIK
118	11.06.2008	İNÖNÜ	612	2	?	

Tablo 3. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 2

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
119	11.06.2008	İNÖNÜ	612	33	EV	SİVİL MİMARLIK
120	11.06.2008	İNÖNÜ	612	17	EV	SİVİL MİMARLIK
121	11.06.2008	İNÖNÜ	612	1	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
122	11.06.2008	İNÖNÜ	612	44	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
123		HALASKARGAZİ	670	11	EV	SİVİL MİMARLIK
124	15.03.1980	HALASKARGAZİ	670	24	EV	SİVİL MİMARLIK
125	10.03.2004	İNÖNÜ	598	1	ARİF PAŞA APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
126	11.06.2008	İNÖNÜ	598	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
127	01.06.2011	İNÖNÜ	598	8	EFREMIDI APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
128	11.06.2008	İNÖNÜ	609	4	EV	SİVİL MİMARLIK
129	13.07.1994	İNÖNÜ	609	8	EV	SİVİL MİMARLIK
130	11.06.2008	İNÖNÜ	609	14	EV	SİVİL MİMARLIK
131	13.07.1994	İNÖNÜ	609	7	EV	SİVİL MİMARLIK
132		İNÖNÜ	609	21	EV	SİVİL MİMARLIK
133	10.11.2010	İNÖNÜ	609	25	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
134	11.06.2008	İNÖNÜ	609	13	EV	SİVİL MİMARLIK
135	13.10.1999	İNÖNÜ	609	1	FUAD PAŞA APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
136	10.11.2010	İNÖNÜ	609	26	İKİZ EV	SİVİL MİMARLIK
137	11.06.2008	İNÖNÜ	609	2	EV	SİVİL MİMARLIK
138	10.11.2010	İNÖNÜ	609	24	EV	SİVİL MİMARLIK
139	18.09.2014	İNÖNÜ	609	9	EV	SİVİL MİMARLIK
140	09.11.1989	İNÖNÜ	609	22	EV	SİVİL MİMARLIK
141	22.03.1991	İNÖNÜ	621	21	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
142	22.03.1991	İNÖNÜ	621	19	OKUL	EĞİTİM YAPISI
143	02.05.2005	İNÖNÜ	621	1	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
144	11.06.2008	İNÖNÜ	621	24	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
145	16.12.2021	İNÖNÜ	621	5	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
146	03.09.1985	İNÖNÜ	621	31	EV	SİVİL MİMARLIK
147	11.06.2008	İNÖNÜ	621	28	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
148	11.06.2008	İNÖNÜ	621	29	FRENK KİLİSESİ SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
149	11.06.2008	İNÖNÜ	621	27	FRENK KİLİSESİ SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
150	16.12.2021	İNÖNÜ	621	5	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
151	11.06.2008	İNÖNÜ	621	16	EV	SİVİL MİMARLIK
152	11.06.2008	İNÖNÜ	621	17	EV	SİVİL MİMARLIK
153	11.06.2008	İNÖNÜ	621	26	FRENK KİLİSESİ SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
154	11.06.2008	İNÖNÜ	621	25	FRENK KİLİSESİ SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
155	16.12.2021	İNÖNÜ	621	5	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
156	03.05.2005	İNÖNÜ	621	3	EV	SİVİL MİMARLIK
157	02.05.2005	İNÖNÜ	621	2	EV	SİVİL MİMARLIK
158	03.09.1985	İNÖNÜ	621	32	EV	SİVİL MİMARLIK
159	16.12.2021	TEŞVİKİYE	838	10	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
160	08.03.2019	TEŞVİKİYE	838	23	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
161		TEŞVİKİYE	838	26	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
162	15.03.1980	HALASKARGAZİ	678	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
163	15.05.1982	HALASKARGAZİ	678	6	?	
164	15.03.1980	HALASKARGAZİ	678	7	EV	SİVİL MİMARLIK
165	15.08.2018	HALASKARGAZİ	678	2	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
166	18.10.1975	HALASKARGAZİ	678	11	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
167	14.01.1977	HALASKARGAZİ	678	19	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
168	20.11.2002	İNÖNÜ	603	18	EV	SİVİL MİMARLIK
169	01.06.2018	İNÖNÜ	603	20	EV	SİVİL MİMARLIK
170	01.06.2018	İNÖNÜ	603	22	EV	SİVİL MİMARLIK
171	20.11.2002	İNÖNÜ	603	16	EV	SİVİL MİMARLIK
172	01.06.2018	İNÖNÜ	603	23	EV	SİVİL MİMARLIK
173	01.08.2018	İNÖNÜ	603	19	EV	SİVİL MİMARLIK
174	11.06.2008	İNÖNÜ	603	6	*	TİCARET YAPISI
175	01.06.2018	İNÖNÜ	603	21	EV	SİVİL MİMARLIK
176	13.07.1994	MEŞRUTİYET	937	32	EV	SİVİL MİMARLIK
177	14.12.1994	MEŞRUTİYET	937	33	EV	SİVİL MİMARLIK

Tablo 4. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 3

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
178	15.03.1980	MEŞRUTİYET	937	22	EV	SİVİL MİMARLIK
179	15.03.1980	MEŞRUTİYET	937	23	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
180	15.03.1980	MEŞRUTİYET	937	24	?	
181	26.09.1990	İNÖNÜ	620	1	VATİKAN ELÇİLİK YAPISI	KAMU YAPISI
182	25.04.2001	İNÖNÜ	597	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
183	27.06.2007	İNÖNÜ	597	14	MAVROP APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
184	11.06.2008	İNÖNÜ	597	2	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
185	10.11.2010	İNÖNÜ	597	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
186	11.06.2008	İNÖNÜ	597	4	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
187	26.12.1986	İNÖNÜ	597	20	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
188	25.04.2001	İNÖNÜ	597	19	BARONIAN APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
189	25.04.2001	İNÖNÜ	597	16	?	
190	25.07.1975	HARBİYE	777	22	NİŞAN TAŞI	KENTSEL ÖĞE
191	12.02.1988	HARBİYE	777	29	?	
192	12.02.1988	HARBİYE	777	9	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
193	13.02.1988	HARBİYE	777	18	?	
194	25.07.1975	HARBİYE	777	23	?	
195	25.07.1975	HARBİYE	777	24	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
196	12.02.1988	HARBİYE	777	16	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
197	12.02.1988	HARBİYE	777	13	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
198	09.02.1968	HARBİYE	777	22	HARBİYE KARAKOLU	KAMU YAPISI
199	11.12.1982	HARBİYE	777	19	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
200	12.02.1988	HARBİYE	777	28	?	
201	13.02.1988	HARBİYE	777	21	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
202	12.02.1988	HARBİYE	777	27	BELVEDER APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
203	12.02.1988	HARBİYE	777	17	?	
204	21.04.2004	HALASKARGAZİ	680	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
205	14.01.1977	HALASKARGAZİ	680	13	?	
206	13.10.1973	HALASKARGAZİ	680	6	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
207	09.06.1973	HALASKARGAZİ	680	27	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
208	11.06.2008	İNÖNÜ	613	7	EV	SİVİL MİMARLIK
209	11.06.2008	İNÖNÜ	613	6	EV	SİVİL MİMARLIK
210	09.03.1994	İNÖNÜ	613	31	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
211	11.06.2008	İNÖNÜ	613	8	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
212	11.06.2008	İNÖNÜ	613	33	EV	SİVİL MİMARLIK
213	11.06.2008	İNÖNÜ	613	41	EV	SİVİL MİMARLIK
214	11.06.2008	İNÖNÜ	613	14	EV	SİVİL MİMARLIK
215	09.03.1994	İNÖNÜ	613	30	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
216	11.06.2008	İNÖNÜ	613	17	EV	SİVİL MİMARLIK
217	11.06.2008	İNÖNÜ	613	15	İKİZ EV	SİVİL MİMARLIK
218	11.06.2008	İNÖNÜ	613	4	EV	SİVİL MİMARLIK
219	11.06.2008	İNÖNÜ	613	16	İKİZ EV	SİVİL MİMARLIK
220	11.06.2008	İNÖNÜ	613	44	EV	SİVİL MİMARLIK
221	13.01.2022	İNÖNÜ	613	5	*	SİVİL MİMARLIK
222	15.03.1980	MEŞRUTİYET	936	20	EV	SİVİL MİMARLIK
223	01.06.2011	MEŞRUTİYET	936	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
224	15.09.1992	MEŞRUTİYET	936	23	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
225	01.06.2011	MEŞRUTİYET	936	19	EV	SİVİL MİMARLIK
226	14.12.1974	MEŞRUTİYET	675	4	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
227	14.01.1977	MEŞRUTİYET	675	1	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
228	15.03.1980	MEŞRUTİYET	675	9	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
229	14.01.1977	MEŞRUTİYET	675	3	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
230	15.03.1980	MEŞRUTİYET	675	12	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
231	14.01.1977	MEŞRUTİYET	675	2	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
232	15.03.1980	MEŞRUTİYET	675	10	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
233	11.06.2008	ERGENEKON	640	18	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
234	11.06.2008	ERGENEKON	640	19	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
235	16.05.2015	ERGENEKON	640	6	EV	SİVİL MİMARLIK
236	11.06.2018	ERGENEKON	640	37	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK

Tablo 5. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 4

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
237	11.06.2008	ERGENEKON	640	11	EV	SİVİL MİMARLIK
238	11.06.2008	ERGENEKON	640	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
239	11.06.2008	ERGENEKON	640	10	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
240	14.01.1977	ERGENEKON	640	35	?	
241	11.06.2008	ERGENEKON	640	8	EV	SİVİL MİMARLIK
242	11.06.2008	ERGENEKON	640	12	EV	SİVİL MİMARLIK
243	16.05.2015	ERGENEKON	640	7	EV	SİVİL MİMARLIK
244	19.04.1990	HARBİYE	778	5	EV	SİVİL MİMARLIK
245	02.03.2011	HARBİYE	778	26	İŞ HANI	TİCARET YAPISI
246	10.06.2003	HARBİYE	778	14	RALLI APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
247	01.06.2011	HARBİYE	778	9	HACI BEKİRZADE APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
248	08.06.1989	HARBİYE	778	10	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
249	12.02.1972	HARBİYE	778	25	MAÇKA PALAS	SİVİL MİMARLIK
250	16.12.1988	HARBİYE	778	8	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
251	06.01.2022	ERGENEKON	636	2	ARTİGİANA DÜŞKÜNLER EVİ	KAMU YAPISI
252	14.03.1964	ERGENEKON	636	2	ARTİGİANA DÜŞKÜNLER EVİ - ŞAPEL	DİNİ YAPI
253	11.06.2008	İNÖNÜ	608	19	EV	SİVİL MİMARLIK
254	11.06.2008	İNÖNÜ	608	12	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
255	16.12.2021	İNÖNÜ	608	24	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
256	01.07.1992	İNÖNÜ	608	7	?	
257	02.06.2006	İNÖNÜ	608	28	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
258	16.12.2021	İNÖNÜ	608	13	EV	SİVİL MİMARLIK
259	16.12.2021	İNÖNÜ	608	6	EV	SİVİL MİMARLIK
260	11.06.2008	İNÖNÜ	608	27	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
261	16.12.2021	İNÖNÜ	608	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
262	11.06.2008	İNÖNÜ	608	1	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
263	11.06.2008	İNÖNÜ	608	17	EV	SİVİL MİMARLIK
264	11.06.2008	İNÖNÜ	608	16	EV	SİVİL MİMARLIK
265	16.12.2021	İNÖNÜ	608	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
266	11.06.2008	İNÖNÜ	608	18	EV	SİVİL MİMARLIK
267	25.04.2001	İNÖNÜ	611	28	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
268	14.03.1981	İNÖNÜ	611	11	?	
269	23.12.2021	İNÖNÜ	611	4	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
270	15.07.1987	İNÖNÜ	611	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
271	11.06.2008	İNÖNÜ	611	10	EV	SİVİL MİMARLIK
272	25.04.2001	İNÖNÜ	611	20	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
273	25.04.2001	İNÖNÜ	611	25	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
274	20.11.2002	İNÖNÜ	611	8	EV	SİVİL MİMARLIK
275	20.11.2002	İNÖNÜ	611	7	KARAKOL	KAMU YAPISI
276	11.06.2008	İNÖNÜ	615	30	EV	SİVİL MİMARLIK
277	31.12.2007	İNÖNÜ	615	18	EV	SİVİL MİMARLIK
278	31.12.2007	İNÖNÜ	615	20	EV	SİVİL MİMARLIK
279	31.12.2007	İNÖNÜ	615	19	EV	SİVİL MİMARLIK
280	12.05.1979	İNÖNÜ	615	28	EV	SİVİL MİMARLIK
281	11.06.2008	ERGENEKON	629	29	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
282		ERGENEKON	629	52	EV	SİVİL MİMARLIK
283	11.06.2008	ERGENEKON	629	42	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
284	26.12.1986	ERGENEKON	629	94	EV	SİVİL MİMARLIK
285	10.05.1990	ERGENEKON	629	40	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
286	20.11.2002	ERGENEKON	629	26	EV	SİVİL MİMARLIK
287	20.11.2002	ERGENEKON	629	27	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
288	11.06.2008	ERGENEKON	629	44	EV	SİVİL MİMARLIK
289	26.09.2007	ERGENEKON	629	30	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
290	03.02.2022	ERGENEKON	629	14	EV	SİVİL MİMARLIK
291	14.12.1974	HALASKARGAZİ	666	19	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
292	14.12.1974	HALASKARGAZİ	666	17	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
293	21.04.2000	HALASKARGAZİ	666	20	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
294	15.03.1980	HALASKARGAZİ	666	29	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
295	01.12.2003	HALASKARGAZİ	666	33	?	

Tablo 6. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 5

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
296	21.04.2000	HALASKARGAZİ	666	32	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
297	13.06.1975	HALASKARGAZİ	666	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
298	15.03.1980	HALASKARGAZİ	666	26	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
299	21.04.2000	HALASKARGAZİ	666	18	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
300	21.04.2000	HALASKARGAZİ	666	24	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
301	08.03.2009	HALASKARGAZİ	666	8	*	SİVİL MİMARLIK
302	21.04.2000	HALASKARGAZİ	666	23	*	SİVİL MİMARLIK
303	08.03.2019	HALASKARGAZİ	666	2	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
304	08.03.2019	HALASKARGAZİ	666	3	*	SİVİL MİMARLIK
305	08.03.2019	HALASKARGAZİ	666	4	*	SİVİL MİMARLIK
306	08.03.2019	HALASKARGAZİ	666	1	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
307	08.03.2019	HALASKARGAZİ	666	48	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
308	23.12.1961	ERGENEKON	643	1	PANGALTI HAMAMI	SU YAPISI
309	06.04.1989	İNÖNÜ	618	23	EV	SİVİL MİMARLIK
310	06.04.1989	İNÖNÜ	618	24	EV	SİVİL MİMARLIK
311	24.09.2001	İNÖNÜ	618	20	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
312	27.11.1991	İNÖNÜ	626	24	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
313	27.11.1991	İNÖNÜ	626	22	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
314	27.11.1991	İNÖNÜ	626	16	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
315	27.11.1991	İNÖNÜ	626	30	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
316	27.11.1991	İNÖNÜ	626	27	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
317	27.11.1991	İNÖNÜ	626	20	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
318	27.11.1991	İNÖNÜ	626	15	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
319	27.11.1991	İNÖNÜ	626	29	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
320	27.11.1991	İNÖNÜ	626	14	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
321	27.11.1991	İNÖNÜ	626	31	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
322	27.11.1991	İNÖNÜ	626	19	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
323	27.11.1991	İNÖNÜ	626	18	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
324	27.11.1991	İNÖNÜ	626	24	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
325	25.04.2001	İNÖNÜ	626	1	EV	SİVİL MİMARLIK
326	27.11.1991	İNÖNÜ	626	28	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
327	27.11.1991	İNÖNÜ	626	10	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
328	27.11.1991	İNÖNÜ	626	33	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
329	27.11.1991	İNÖNÜ	626	17	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
330	27.11.1991	İNÖNÜ	626	23	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
331	27.11.1991	İNÖNÜ	626	12	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
332	18.06.1991	İNÖNÜ	626	34	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
333	27.11.1991	İNÖNÜ	626	11	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
334	27.11.1991	İNÖNÜ	626	26	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
335	27.11.1991	İNÖNÜ	626	9	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
336	27.11.1991	İNÖNÜ	626	21	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
337	27.11.1991	İNÖNÜ	626	32	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
338	27.11.1991	İNÖNÜ	626	13	SURP AGOP SIRA EVLERİ	SİVİL MİMARLIK
339	12.05.1979	ERGENEKON	638	28	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
340	07.11.1990	ERGENEKON	638	11	EV	SİVİL MİMARLIK
341	11.06.2008	ERGENEKON	638	31	EV	SİVİL MİMARLIK
342		ERGENEKON	638	42	EV	SİVİL MİMARLIK
343		ERGENEKON	638	39	EV	SİVİL MİMARLIK
344	11.06.2008	ERGENEKON	638	45	EV	SİVİL MİMARLIK
345	14.07.1978	ERGENEKON	638	75	EV	SİVİL MİMARLIK
346	11.06.2008	ERGENEKON	638	21	EV	SİVİL MİMARLIK
347	12.05.1979	ERGENEKON	638	27	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
348	12.05.1979	ERGENEKON	638	33	EV	SİVİL MİMARLIK
349	22.04.1992	ERGENEKON	638	58	EV	SİVİL MİMARLIK
350	11.06.2008	ERGENEKON	638	12	EV	SİVİL MİMARLIK
351	12.05.1979	ERGENEKON	638	15	EV	SİVİL MİMARLIK
352	11.06.2008	ERGENEKON	638	36	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
353	12.05.1979	ERGENEKON	638	26	SIRA EV	SİVİL MİMARLIK
354	12.05.1979	ERGENEKON	638	76	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK

Tablo 7. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 6

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
355	12.05.1979	ERGENEKON	638	54	EV	SİVİL MİMARLIK
356	10.10.1994	İNÖNÜ	617	26	EV	SİVİL MİMARLIK
357	30.01.2002	İNÖNÜ	617	23	EV	SİVİL MİMARLIK
358	11.06.2008	İNÖNÜ	617	17	EV	SİVİL MİMARLIK
359	11.06.2008	İNÖNÜ	617	18	EV	SİVİL MİMARLIK
360	11.06.2008	İNÖNÜ	617	3	EV	SİVİL MİMARLIK
361	10.10.1994	İNÖNÜ	617	27	EV	SİVİL MİMARLIK
362	11.06.2008	İNÖNÜ	617	15	EV	SİVİL MİMARLIK
363	30.11.2018	İNÖNÜ	617	20	EV	SİVİL MİMARLIK
364	01.06.2018	HARBİYE	772	16	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
365	01.06.2018	HARBİYE	772	13	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
366	01.06.2018	HARBİYE	772	12	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
367	01.08.2018	HARBİYE	772	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
368	12.02.1983	MEŞRUTİYET	943	1	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
369	10.05.1975	MEŞRUTİYET	943	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
370	13.05.1967	MEŞRUTİYET	943	7	EV	SİVİL MİMARLIK
371	01.03.2007	MEŞRUTİYET	943	2	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
372	14.12.1974	MEŞRUTİYET	943	9	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
373	14.12.1974	MEŞRUTİYET	947	32	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
374	02.03.2017	MEŞRUTİYET	947	34	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
375	02.03.2017	MEŞRUTİYET	947	40	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
376	25.04.2001	MEŞRUTİYET	947	42	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
377	14.12.1974	MEŞRUTİYET	947	17	SEBOUMIAN APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
378	14.12.1974	MEŞRUTİYET	947	18	SEBOUMIAN APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
379	14.12.1974	MEŞRUTİYET	947	19	SEBOUMIAN APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
380	14.12.1974	MEŞRUTİYET	947	11	ATATÜRK EVİ	SİVİL MİMARLIK
381	15.03.1980	HALASKARGAZİ	677	12	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
382	14.01.1977	HALASKARGAZİ	677	16	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
383	15.03.1980	HALASKARGAZİ	677	3	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
384	15.03.1980	HALASKARGAZİ	677	13	EV	SİVİL MİMARLIK
385	21.04.2000	HALASKARGAZİ	677	4	?	
386	15.03.1980	HALASKARGAZİ	677	6	?	
387	21.04.2000	HALASKARGAZİ	677	21	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
388	15.03.1980	HALASKARGAZİ	677	2	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
389	01.06.2018	HALASKARGAZİ	672	27	?	
390	15.03.1980	HALASKARGAZİ	672	31	EV	SİVİL MİMARLIK
391	01.06.2018	HALASKARGAZİ	672	29	?	
392	15.03.1980	HALASKARGAZİ	672	33	?	
393	15.03.1980	HALASKARGAZİ	672	38	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
394	22.12.2010	TEŞVİKİYE	819	8	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
395	25.08.1992	TEŞVİKİYE	819	3	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
396	12.05.1979	TEŞVİKİYE	819	6	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
397	17.03.2010	TEŞVİKİYE	819	13	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
398	05.04.1990	TEŞVİKİYE	819	28	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
399	15.03.1980	TEŞVİKİYE	841	6	?	
400		TEŞVİKİYE	841	7	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
401	15.03.1980	TEŞVİKİYE	841	18	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
402	15.03.1980	TEŞVİKİYE	841	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
403	01.06.2018	TEŞVİKİYE	841	14	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
404	14.07.2004	HARBİYE	776	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
405	21.12.2018	HARBİYE	776	22	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
406	21.12.2018	HARBİYE	776	21	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
407	14.07.2004	HARBİYE	776	16	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
408	19.01.1994	HARBİYE	776	27	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
409	01.06.2011	HARBİYE	776	10	?	
410	08.04.2014	HARBİYE	776	14	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
411	21.04.2000	HARBİYE	776	65	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
412	11.06.2008	ERGENEKON	633	18	EV	SİVİL MİMARLIK
413	11.06.2008	ERGENEKON	633	17	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK

Tablo 8. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 7

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
414	11.06.2008	ERGENEKON	633	11	EV	SİVİL MİMARLIK
415	11.06.2008	ERGENEKON	633	12	EV	SİVİL MİMARLIK
416	15.03.1980	HALASKARGAZİ	676	18	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
417	14.01.1977	HALASKARGAZİ	676	11	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
418	15.03.1980	HALASKARGAZİ	676	12	?	
419	14.12.1974	HALASKARGAZİ	676	9	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
420	15.03.1980	HALASKARGAZİ	676	6	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
421	15.03.1980	HALASKARGAZİ	676	17	EV	SİVİL MİMARLIK
422	15.03.1980	HALASKARGAZİ	676	23	EV	SİVİL MİMARLIK
423	14.12.1974	HALASKARGAZİ	676	3	?	
424	21.04.2000	HALASKARGAZİ	671	41	?	
425	15.03.1980	HALASKARGAZİ	671	60	EV	SİVİL MİMARLIK
426	21.04.2000	HALASKARGAZİ	671	28	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
427	15.03.1980	HALASKARGAZİ	671	47	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
428	15.03.1980	HALASKARGAZİ	671	54	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
429	15.03.1980	HALASKARGAZİ	671	30	EV	SİVİL MİMARLIK
430	15.03.1980	HALASKARGAZİ	671	59	EV	SİVİL MİMARLIK
431	15.03.1980	HALASKARGAZİ	671	29	EV	SİVİL MİMARLIK
432	15.03.1980	HALASKARGAZİ	671	25	EV	SİVİL MİMARLIK
433	01.06.2018	HALASKARGAZİ	671	50	?	
434	21.04.2000	HARBİYE	2151	11	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
435	21.04.2000	HARBİYE	2151	10	?	
436	21.04.2000	HARBİYE	2151	9	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
437	21.04.2000	HARBİYE	2151	12	SÜMER APARTMANI	SİVİL MİMARLIK
438	20.11.2002	İNÖNÜ	604	55	EV	SİVİL MİMARLIK
439	20.11.2002	İNÖNÜ	604	63	EV	SİVİL MİMARLIK
440	20.11.2002	İNÖNÜ	604	59	EV	SİVİL MİMARLIK
441	20.11.2002	İNÖNÜ	604	54	EV	SİVİL MİMARLIK
442	11.06.2008	İNÖNÜ	604	56	EV	SİVİL MİMARLIK
443	20.11.2002	İNÖNÜ	604	57	EV	SİVİL MİMARLIK
444	11.06.2018	İNÖNÜ	616	32	EV	SİVİL MİMARLIK
445		İNÖNÜ	616	29	EV	SİVİL MİMARLIK
446	13.01.2022	İNÖNÜ	616	45	EV	SİVİL MİMARLIK
447	11.06.2008	İNÖNÜ	616	5	EV	SİVİL MİMARLIK
448	11.06.2008	İNÖNÜ	616	40	EV	SİVİL MİMARLIK
449	23.06.2003	İNÖNÜ	616	35	EV	SİVİL MİMARLIK
450	11.06.2008	İNÖNÜ	616	62	EV	SİVİL MİMARLIK
451	16.12.2021	İNÖNÜ	599	17	EV	SİVİL MİMARLIK
452	11.06.2008	İNÖNÜ	599	12	EV	SİVİL MİMARLIK
453	16.12.2021	İNÖNÜ	599	15	EV	SİVİL MİMARLIK
454	15.03.1980	MEŞRUTİYET	939	51	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
455	15.03.1980	MEŞRUTİYET	939	24	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
456	15.05.1982	MEŞRUTİYET	939	7	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
457	15.03.1980	MEŞRUTİYET	939	41	İŞ YER,	TİCARET YAPISI
458	15.03.1980	MEŞRUTİYET	939	25	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
459	15.03.1980	MEŞRUTİYET	939	45	ALMAN KONSOLOSLUĞU	KAMU YAPISI
460	15.03.1980	MEŞRUTİYET	939	23	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
461	15.03.1980	MEŞRUTİYET	944	23	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
462	02.05.2005	MEŞRUTİYET	944	3	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
463	22.03.1991	MEŞRUTİYET	944	14	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
464	15.03.1980	MEŞRUTİYET	944	25	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
465	15.03.1980	MEŞRUTİYET	944	28	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
466	15.03.1980	MEŞRUTİYET	944	26	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
467	11.05.1979	MEŞRUTİYET	944	30	EV	SİVİL MİMARLIK
468	15.03.1980	MEŞRUTİYET	944	24	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
469	01.06.2011	TEŞVİKİYE	831	24	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
470	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	45	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
471	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	44	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
472	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	9	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK

Tablo 9. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 8

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
473	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
474	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	7	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
475	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	29	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
476	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	40	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
477	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	43	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
478	01.06.2018	TEŞVİKİYE	831	32	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
479	15.03.1980	MEŞRUTİYET	940	55	EV	SİVİL MİMARLIK
480	15.03.1980	MEŞRUTİYET	940	43	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
481	15.03.1980	MEŞRUTİYET	940	60	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
482	15.03.1980	MEŞRUTİYET	940	74	?	
483	15.03.1980	MEŞRUTİYET	940	59	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
484	15.03.1980	MEŞRUTİYET	940	30	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
485	15.03.1980	MEŞRUTİYET	940	93	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
486		İNÖNÜ	600	12	EV	SİVİL MİMARLIK
487		İNÖNÜ	614	17	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
488	11.06.2008	İNÖNÜ	614	21	EV	SİVİL MİMARLIK
489	11.06.2008	İNÖNÜ	614	50	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
490	11.06.2008	İNÖNÜ	614	40	EV	SİVİL MİMARLIK
491	15.02.2019	İNÖNÜ	614	14	EV	SİVİL MİMARLIK
492	15.02.2019	İNÖNÜ	614	2	EV	SİVİL MİMARLIK
493	15.02.2019	İNÖNÜ	614	14	EV	SİVİL MİMARLIK
494	11.06.2008	İNÖNÜ	614	3	EV	SİVİL MİMARLIK
495	11.06.2008	İNÖNÜ	614	11	EV	SİVİL MİMARLIK
496	21.04.2000	HALASKARGAZİ	665	1	?	
497	10.06.1988	HALASKARGAZİ	665	4	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
498	12.02.1988	HALASKARGAZİ	665	20	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
499	09.10.1982	HALASKARGAZİ	665	21	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
500	21.04.2000	HALASKARGAZİ	665	23	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
501	12.07.2000	HALASKARGAZİ	665	8	VALİKONAĞI YAPISI	KAMU YAPISI
502	01.06.2018	TEŞVİKİYE	832	17	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
503	01.06.2018	TEŞVİKİYE	832	18	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
504	18.10.2004	TEŞVİKİYE	832	4	NİLÜFER HATUN İLKÖĞRETİM OKULU	EĞİTİM YAPISI
505	11.06.2008	ERGENEKON	635	15	EV	SİVİL MİMARLIK
506	11.06.2008	ERGENEKON	635	37	EV	SİVİL MİMARLIK
507	19.02.2013	TEŞVİKİYE	821	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
508	01.06.2018	TEŞVİKİYE	821	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
509	06.08.2008	TEŞVİKİYE	830	8	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
510	12.02.1988	TEŞVİKİYE	830	12	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
511	01.06.2018	TEŞVİKİYE	830	7	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
512	13.01.1973	TEŞVİKİYE	830	2	SADRAZAM SAİT PAŞA KONAĞI	SİVİL MİMARLIK
513	09.06.2010	TEŞVİKİYE	830	11	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
514	01.06.2018	TEŞVİKİYE	825	12	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
515	01.12.2003	TEŞVİKİYE	825	18	EV	SİVİL MİMARLIK
516	01.06.2018	TEŞVİKİYE	825	3	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
517	15.03.1980	TEŞVİKİYE	835	4	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
518	15.03.1980	TEŞVİKİYE	835	10	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
519	15.03.1980	TEŞVİKİYE	835	6	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
520	15.03.1980	TEŞVİKİYE	835	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
521	15.03.1980	TEŞVİKİYE	835	11	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
522	11.03.1988	TEŞVİKİYE	835	7	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
523	03.12.2008	TEŞVİKİYE	835	8	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
524	15.03.1980	TEŞVİKİYE	835	3	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
525	15.03.1980	TEŞVİKİYE	835	1	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
526	25.12.1987	ERGENEKON	634	42	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
527	25.12.1987	ERGENEKON	634	14	EV	SİVİL MİMARLIK
528	25.12.1987	ERGENEKON	634	12	EV	SİVİL MİMARLIK
529	25.12.1987	ERGENEKON	634	43	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
530	11.06.2008	ERGENEKON	634	24	EV	SİVİL MİMARLIK
531	15.03.1980	HALASKARGAZİ	669	11	?	

Tablo 10. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 9

Kaynak: Yazar

SİT ALANINDA BULUNAN TESCİLLİ YAPILAR						
SIRA NO	TESCİL TARİHİ	MAHALLE	ADA	PARSEL	ADI	GENEL TÜR
532	15.03.1980	HALASKARGAZİ	669	19	EV	SİVİL MİMARLIK
533	15.03.1980	HALASKARGAZİ	669	21	?	
534	15.03.1980	HALASKARGAZİ	669	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
535	01.07.1992	HALASKARGAZİ	669	10	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
536	30.07.1967	MEŞRUTİYET	967	32	HAMİDİYE CAMİİ	DİNİ YAPI
537	20.12.1975	MEŞRUTİYET	673	4	KÖSE MEHMED RAİF PAŞA KONAĞI	SİVİL MİMARLIK
538	01.06.2011	TEŞVİKİYE	820	11	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
539	06.08.2014	TEŞVİKİYE	820	24	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
540	06.08.2014	TEŞVİKİYE	820	14	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
541	01.06.2018	TEŞVİKİYE	820	9	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
542	16.11.2018	HARBİYE	931	6	?	
543	16.11.2018	HARBİYE	931	4	*	SİVİL MİMARLIK
544	21.06.1990	TEŞVİKİYE	828	20	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
545	01.06.2018	TEŞVİKİYE	828	27	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
546	25.06.2014	TEŞVİKİYE	828	28	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
547	28.03.2019	HARBİYE	932	21	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
548	15.03.1980	TEŞVİKİYE	837	8	NİŞANTAŞI ANADOLU LİSESİ	EĞİTİM YAPISI
549	29.10.2015	TEŞVİKİYE	837	2	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
550	01.06.2018	TEŞVİKİYE	834	33	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
551	01.06.2018	TEŞVİKİYE	834	61	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
552	01.06.2018	TEŞVİKİYE	834	25	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
553	01.06.2018	TEŞVİKİYE	818	22	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
554	26.05.2017	TEŞVİKİYE	818	14	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
555	12.09.2007	HARBİYE	779	48	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
556	15.03.1980	MEŞRUTİYET	935	6	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
557	15.03.1980	MEŞRUTİYET	935	7	EV	SİVİL MİMARLIK
558	01.06.2018	TEŞVİKİYE	827	32	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
559	01.06.2008	TEŞVİKİYE	827	31	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
560	01.06.2018	TEŞVİKİYE	827	30	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
561	29.04.2014	TEŞVİKİYE	827	34	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
562	25.06.2014	TEŞVİKİYE	827	10	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
563	25.04.2001	ERGENEKON	642	25	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
564	20.11.2002	İNÖNÜ	602	17	EV	SİVİL MİMARLIK
565	20.11.2002	İNÖNÜ	602	16	EV	SİVİL MİMARLIK
566	11.06.2008	ERGENEKON	630	15	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
567	09.06.2010	ERGENEKON	637	67	İŞ HANI	TİCARET YAPISI
568	12.12.1986	ERGENEKON	637	40	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
569	04.03.1992	İNÖNÜ	607	23	EV	SİVİL MİMARLIK
570	02.05.2005	İNÖNÜ	601	20	EV	SİVİL MİMARLIK
571	01.06.2011	İNÖNÜ	610	26	EV	SİVİL MİMARLIK
572	11.06.2008	İNÖNÜ	537	30	EV	SİVİL MİMARLIK
573	15.03.1980	TEŞVİKİYE	836	2	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
574	15.03.1980	TEŞVİKİYE	836	6	?	
575	15.03.1980	TEŞVİKİYE	836	12	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
576	01.06.2011	TEŞVİKİYE	826	14	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK
577	01.06.2018	TEŞVİKİYE	826	5	APARTMAN	SİVİL MİMARLIK

Tablo 11. Şişli Sit Alanında - Tescilli Parseller - 10

Kaynak: Yazar

Fotoğraf 161. Bozkurt Mahallesi, Bilezikçi Sokak

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH012109

Fotoğraf 162. Turkish Bank Binası, Topalyan Apartmanı

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH008020

Fotoğraf 163. Kurtuluş Caddesi, Baraz Apartmanı

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH008035

Fotoğraf 164. Kurtuluş Caddesi, Ülkü ve Şahin Apartmanı

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH009118

Fotoğraf 165. Kurtuluş Caddesi, Sümer Apartmanı

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH009117

Fotoğraf 166. Halaskargazi Caddesi

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH011602

Fotoğraf 167. Şişli, Halaskargazi Caddesi

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH010312

Fotoğraf 168. Şişli, Valikonağı Caddesi

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH010313

Fotoğraf 169. Şişli, Bozkurt Mahallesi, Eşref Efendi Sokak

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH012112

Fotoğraf 170. Şişli, Bozkurt Mahallesi, Eşref Efendi Sokak

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH012114

Fotoğraf 171. Şişli Halaskargazi Caddesi

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH011614

Fotoğraf 172. Şişli, Halaskargazi Caddesi, Çankaya Apartmanı

Kaynak: Salt Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH012115

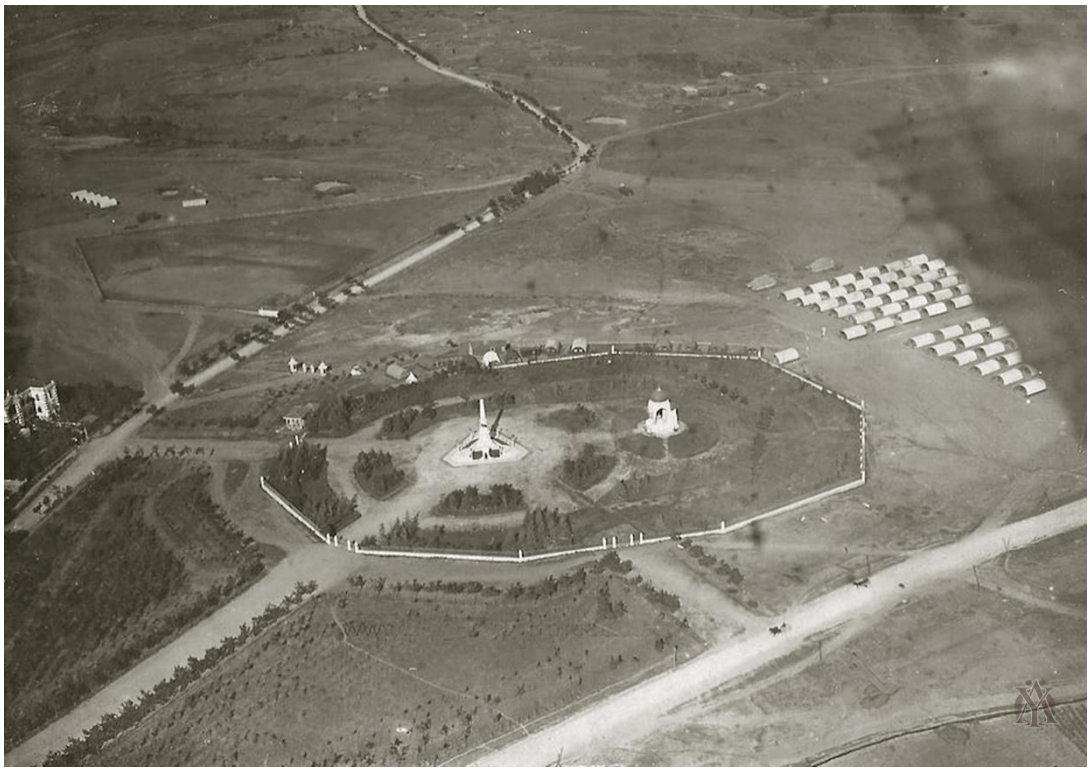
Fotoğraf 173. Şişli Camii yerinde bulunan Süvari Okulu ve Atlı Polis Karakolu

Kaynak: http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/76/756.pdf

Fotoğraf 174. Şişli Camii İnşası

Kaynak: http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/76/756.pdf

Fotoğraf 175. I. Dünya Savaşı Yıllarında Abide-i Hürriyet ve Çevresi

Kaynak: http://www.eskiistanbul.net/7472/i-dunya-savasi-yillarinda-abide-i-hurriyet

Fotoğraf 176. Karagözyan Mektebi - Yapılış Amacı Rus Hastanesi

Kaynak: http://www.eskiistanbul.net/4787/gunumuzde-ozel-karagozyan-ioo-olarak-kullanilan-ve-ilk-yapilis-amaci-rus-hastanesi-olan-bina-sisli

Fotoğraf 177. Fransız La Paix Hastanesi

Kaynak: http://www.eskiistanbul.net/4944/fransiz-la-paix-hastanesi-sisli

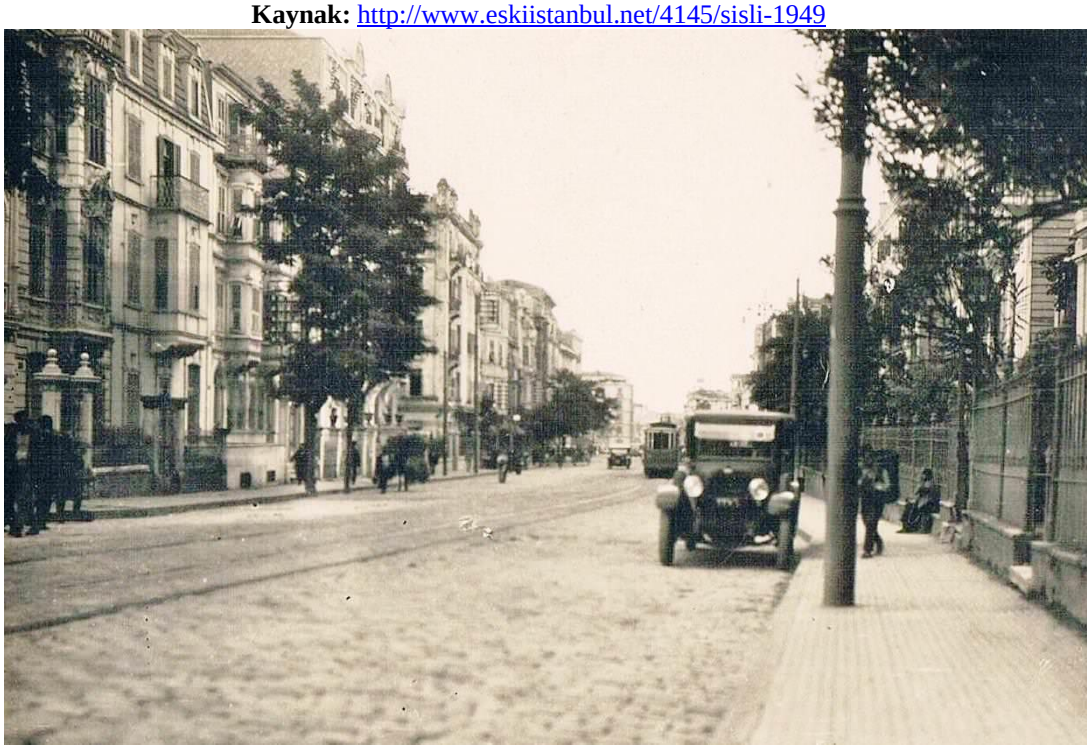
Fotoğraf 178. Şişli Etfal Hastanesi, 1899

Kaynak: http://www.eskiistanbul.net/5031/sisli-etfal-hastanesi-1899

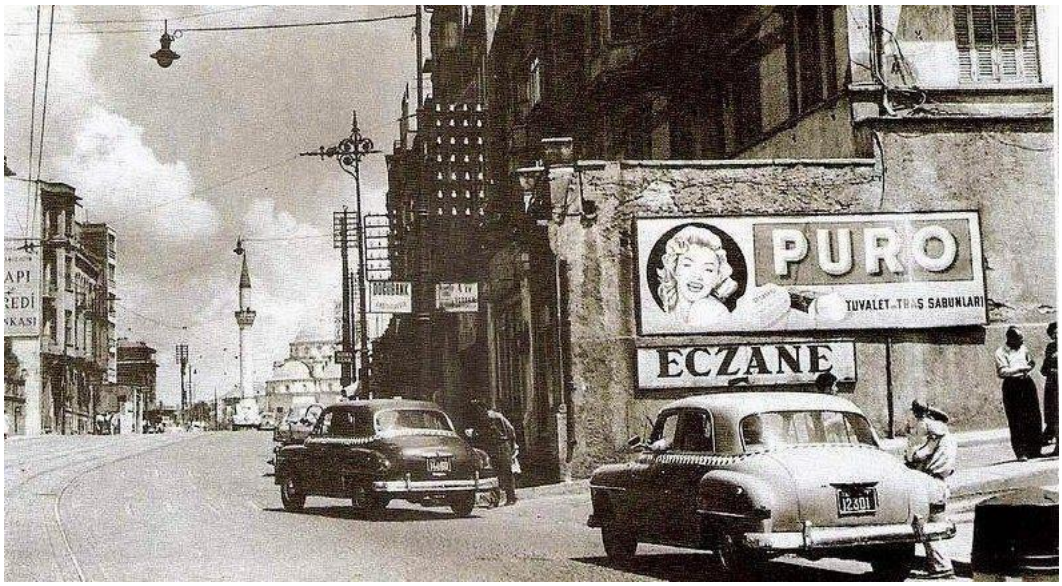
Fotoğraf 179. Şişli Camii ve Çevresi, 1949

Kaynak: http://www.eskiistanbul.net/4145/sisli-1949

Fotoğraf 180. Halaskargazi Caddesi - Tramvay Caddesi ve Bulgar Eksarhhanesi

Kaynak: http://www.eskiistanbul.net/5906/sisli-sag-taraf-bulgar-eksarhhanesi

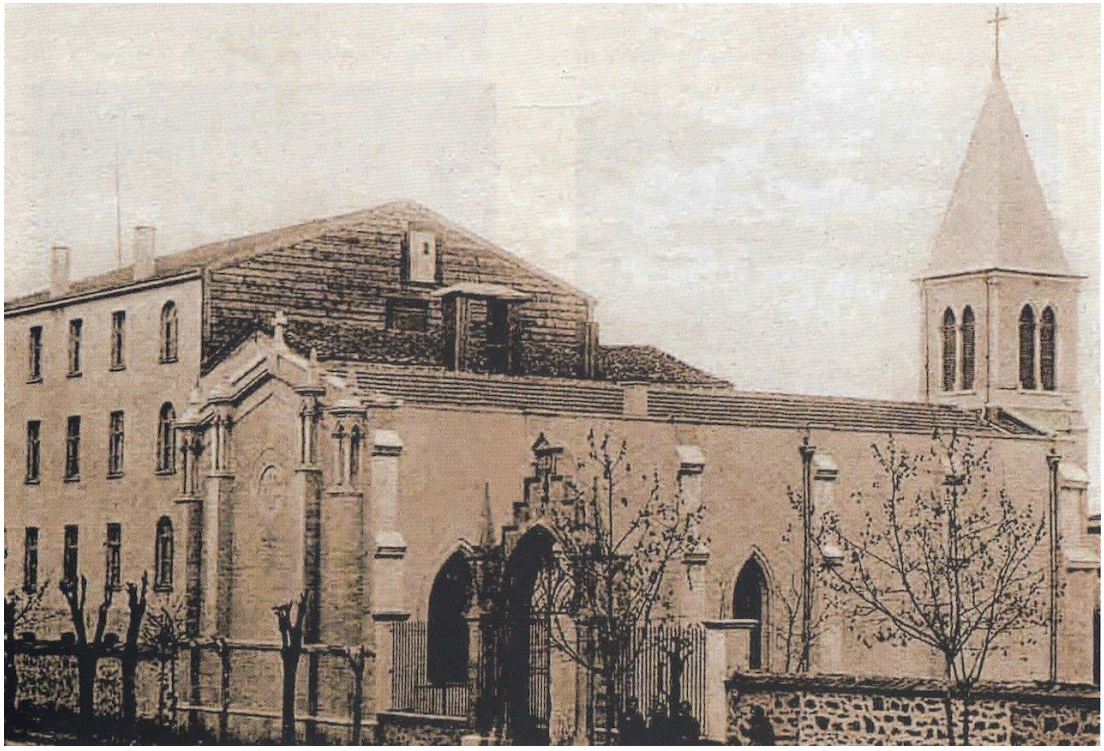
Fotoğraf 181. Halaskargazi Caddesi, 1949

Kaynak: http://www.eskiistanbul.net/2155/sisli

Fotoğraf 182. Şişli Kartpostalı

Kaynak: Salt Araştırma, Tahsin İspiroğlu Koleksiyonu, AHISTSISL002

Fotoğraf 183. Gürcü Katolik Kilisesi

Kaynak: https://kulturenvanteri.com/tr/yer/bomonti-gurcu-katolik-kilisesi/#17.1/41.058655/28.983034

Fotoğraf 184. Halaskargazi Caddesi, Osmanbey

Kaynak: http://www.eskiistanbul.net/1035/sisli

Fotoğraf 185. Teşvikiye Camii (1895)[298]

Fotoğraf 186. Odeon Orfeon Plak Arazisi – (Yenen Çikolata Fabrikası Hali)

[298] Esen, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Teşvikiye Camii*, 139.

Fotoğraf 187. Teşvikiye Cami (1939)[299]

Fotoğraf 188. Teşvikiye Camii ve Muvakkithane[300]

[299] Esen, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Teşvikiye Camii*, 140.
[300] Esen, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Teşvikiye Camii*, 151.

Fotoğraf 189. Muvakkithane

Kaynak: https://yedikita.com.tr/bir-zamanlar-muvakkithaneydi-simdi-restoran-oldu/

Fotoğraf 190. Mahmut Şevket Paşa Türbesi

Kaynak: https://www.pingudumuzayede.com/urun/6671568/istanbul-constantinople-sisli-mahmut-sevket-pasa-turbesi-nadir-gorunum

Fotoğraf 191. Halaskârgazi Caddesi'nden Bulgar Eksharlığı ve arkada Bomonti Bira Fabrikası'nın görünümü, 1928

Kaynak: https://artsandculture.google.com

Fotoğraf 192. Bomonti Su Kulesi, 1886

Kaynak: Atölye Minör Mimarlık

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Gamze BARUT
Uyruğu: T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri: 08 Şubat 1992, Şişli/İSTANBUL
Elektronik Posta: gamzekkoc@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sanat Tarihi	2024
Lisans	Doğuş Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü	2014

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2012-2017	Sur Yapı Endüstri ve San A.Ş.	Proje Uygulama Mimarı
2017-2018	İnvest Eba İnşaat A.Ş.	Dizayn Ofis Mimarı
2018-2019	Boğaziçi Beton Sanayi ve Tic. A.Ş.	Şantiye Şefi / Mimar
2018-2019	Sima Cephe A.Ş.	Şantiye Şefi / Mimar
2020-	Şişli Belediye Başkanlığı	Memur / Mimar

YABANCI DİLLER

Orta düzeyde İngilizce; başlangıç düzeyinde Tacikçe ve Rusça.

DİĞER EĞİTİMLER

Arkeolojik Varlıkların Korunması ve Kurtarılması Sertifika Programı (2021, ANAMED)